

Popülizmle Dönüşen Avrupa ve Türkiye – AB İlişkilerinin Geleceği

EDİTÖR

Prof. Dr. Ebru Canan Sokullu

HAZIRLAYANLAR

Yusuf Ertuğral
Ali İzzet Keçeci

Editör

Prof. Dr. Ebru Canan Sokullu

Popülizmle Dönüşen Avrupa
ve
Türkiye – AB İlişkilerinin Geleceği

Friedrich Naumann
STIFTUNG **FÜR DIE FREIHEIT**

İSTANBUL
2018

Avrupa Politikaları Euro Politikaları Yayınları 02. Uluslararası İlişkiler 02

Kitabın Adı: Popülizmle Dönüşen Avrupa ve Türkiye – AB İlişkilerinin Geleceği

© 2018 BİLGESAM Yayınları

© 2018 Euro Politika

Bu kitap Friedrich Naumann Vakfı'nın katkılarıyla yayınlanmıştır.

T.C. Kültür Bakanlığı Sertifika No:

ISBN:

Basım Tarihi:

DERGİ VE KİTAP DANIŞMA KURULU (Alfabetik Sıra ile)	
Ayhan KAYA <i>Istanbul Bilgi Üniversitesi</i>	Nergiz ÖZKURAL KÖROĞLU <i>Trakya Üniversitesi</i>
Burak Bilgehan ÖZPEK <i>TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi</i>	Ozan ÖRMECİ <i>Beykent Üniversitesi</i>
Burak KÜNTAY <i>Bahçeşehir Üniversitesi</i>	Özgür ÜNAL ERIŞ <i>Istanbul 29 Mayıs Üniversitesi</i>
Cem TOKER <i>Bahçeşehir Üniversitesi</i> (Misafir Öğretim Görevlisi)	Selcen ÖNER <i>Bahçeşehir Üniversitesi</i>
Çiğdem NAS <i>Yıldız Teknik Üniversitesi &</i> <i>İktisadi Kalkınma Vakfı</i>	Serhat GÜVENÇ <i>Kadir Has Üniversitesi</i>
Ebru CANAN SOKULLU <i>Bahçeşehir Üniversitesi</i>	Sezgin MERCAN <i>Başkent Üniversitesi</i>
İlhan ARAS <i>Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi</i>	Yonca ÖZER <i>Marmara Üniversitesi</i>
Mert BİLGİN <i>Istanbul Medipol Üniversitesi</i>	Zeynep ALEMDAR <i>Okan Üniversitesi</i>

Yayın Yönetmeni:

Dr. Elnur İsmayıl

Son Okuma:

Recep Erdoğan

Misafir Editör:

Prof. Dr. Ebru Canan Sokullu

Kapak Tasarımı:

Sertaç Durmaz

Yayına Hazırlayanlar:

Yusuf Ertuğral & Ali İzzet Keçeci

Copright © 2018 Bu kitabın bu basımının Türkiye'deki yayın hakları BİLGESAM Yayınlarına aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanuni iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	6
Misafir Editör Önsözü	9

I. Bölüm POPÜLİZMLE DÖNÜŞEN AVUPA

İtalyan Siyaseti, Popülizm ve Beş Yıldız Hareketi <i>Prof. Dr. Ebru Canan Sokullu</i>	15
Avrupa'da Yükselen Popülizm ve Radikal Sağ: Avusturya Örneği İlişkileri <i>Doç. Dr. Selcen Öner</i>	39
Birleşik Krallık Popülizminde Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliğine Bakış <i>Dr. İlhan Aras</i>	55
Avrupa'da Yükselen Popülizm, Almanya ve Türkiye ile İlişkilere Yansımalar <i>Dr. Sezgin Mercan</i>	69
Yükselen Aşırı Sağ'a Karşı Alternatif Olarak Radikal Sol: Birleşik Krallık'ta Corbyn Liderliğindeki İşçi Parti Deneyimi <i>Yusuf Ertuğral</i>	97
Popülist Politikaların Gölgesinde Kalan Hukuk <i>Ali İzzet Keçeci</i>	145

II. Bölüm TÜRKİYE – AB İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ

Uluslararası Siyaset Bağlamında AB-Türkiye İlişkileri <i>Prof. Dr. Mert Bilgin</i>	165
AB Dönüşürken: Popülizm ve Türkiye'nin AB Süreci <i>Doç. Dr. Çiğdem Nas</i>	181
Avrupa'da Yükselen Popülizm, Almanya ve Türkiye ile İlişkilere Yansımalar <i>Doç. Dr. Özgür Ünal Eriş</i>	195
2017 Almanya Federal Seçimleri ve SPD'nin Türkiye ile İlişkilere ve Almanya'daki Türklere Bakışı <i>Doç. Dr. Ozan Örmeci</i>	201
Avrupa Birliği'nde Türkiye'nin Üyelik Sürecine Yönelik Algıların Dönüşümü <i>Mustafa Yıldız</i>	231

ÖNSÖZ

Bir gelecek teorisi mi? Yoksa geleceğin şimdiden imhası mı? Tartışması içerisinde kendine yer bulan popülizm ve popülist siyaset, gündemden güne dünya gündeminde ana tartışma konusu haline geldi. Bugün başta Avrupa Birliği olmak üzere tüm gelişmiş ülkelerde gündemin ilk sırasına yerleşen popülizm bir süre daha bu gündem olma özelliğini koruyacağı ve devam ettireceğe benziyor. Öyle ki; Almanya ve İtalya başta olmak üzere AB ülkelerinde yapılan parlamento seçimlerinde yükselişe geçen bu eğilimdeki partiler ülke gündemini belirleyip seçmenleri peşlerinde sürüklemeyi başardılar. Türkiye ve ABD gibi diğer ülkelerde de yükselişte olan popülizm sadece ülke gündemini belirlemek ve siyasi yelpazeyi şekillendirmekle kalmayıp geleceği de dizayn edecek güce ulaşmış durumda. Dünya devletleri arasında dahi demokratik hukuk devleti siyasetinden, popülist hukuk siyasetine geçişin emarelerinin görüldüğü bir dönemde bu tespitlerin hiçte boş olmadığı açıkça ortada durmaktadır.

AB-Türkiye ilişkileri ve popülizm konusunda yapılan çalışma ve basılan eser sayısının her geçen gün arttığı bir dönemde, bizlerde bu alanda farklı bir bakış açısı sunmak amacıyla bu kitabı oluşturduk. Popülizmin yükselişi ve bu yükselişin sonuçlarının başta AB, ABD ve Latin Amerika olmak üzere tüm dünyada hissedildiği bir dönemde bizlerde ülkemiz, bölgemiz ve AB açısından değerlendirmeye çalıştık. Güncel siyasetin bir parçası olduğu gibi, demokrasi içerisinde gelişen ve yerine göre demokrasiyi de hedef alan bir olgu olan popülizm. Halk için halka hizmet adına hareket edenlerin ve bu uğurda önündeki tüm engelleri kaldırmaya çalışanların sürüklediği bir olgu olarak durmaktadır. Demokratik siyaset ve demokratik hukuk devleti ilkelerinin yerine göre çiğnenmesine dahi müsamaha gösteren bu durumun siyasete ve siyasetçilere ilerleyen zamanda ne kazandıracığı/kaybettireceği tam kestirilememekle birlikte, ödenecek faturanın büyümemesi adına bu gidişata demokratik emniyet önlemleri ile müdahale etmenin yerinde olacağı da ortadadır.

Demokratik siyaset ve popülist siyaset arasında kendi faydasına olanı seçen seçmen kitlesini suçlamak yerine bu dengeyi demokratik siyaset lehine döndürmeyi amaç edinen siyasetçi, toplum bilimci ve siyasi hareketler şüphesiz tarihte hak ettiği yeri alacaktır.

Bizler de Euro Politika dergisi kadrosu olarak Friedrich Naumann Vakfı işbirliğinde gerçekleştirdiğimiz “2017 Almanya Federal Seçimleri ve AB-Türkiye İlişkilerinin Geleceği” başlıklı yuvarlak masa toplantımızda bu başlığa eğildik. Alanında uzman akademisyen, doktora öğrencileri ve katılımcılarla icra edilen bu toplantıda başta Almanya seçimleri ve popülist partilerin seçim sonuçlarına etkileri ve bu yükselişin AB-Türkiye ilişkilerinde nasıl bir sonuca yol açacağı değerlendirildi. Bu yuvarlak masa toplantısının sonuç bildirgelerinden yola çıkarak, bu kitabı hazırlamanın daha kalıcı bir etki yaratacağını düşünerek yola koyulduk ve faydalı olacağına inandığımız bir dizi makaleyi kitaplaştırdık.

Her biri kendi alanında uzman olan ve üzerine eğildikleri başlıklar yoluyla akademik manada bu konulara yeni bir bakış açısı getiren katılımcılar şu başlıklar üzerinde çalıştılar. Misafir editörümüz Prof. Dr. Ebru Canan Sokullu “İtalyan Siyaseti, Popülizm ve Beş Yıldız Hareketi. Prof. Dr. Mert Bilgin “Uluslararası siyaset bağlamında AB-Türkiye ilişkileri”, Dr. İlhan Aras “Birleşik Krallık Popülizminde Türkiye’nin AB üyeliğine bakış. Doç. Dr. Selcen Öner “Avrupa’da yükselen popülizm ve radikal sağ; Avusturya örneği ilişkileri. Doç. Dr. Özgür Ünal Eriş “Almanya’daki Seçimlerden Sonra Türkiye-Almanya ilişkisi. Dr. Sezgin Mercan “Avrupa’da Yükselen Popülizm, Almanya ve Türkiye ile İlişkilere Yansımalar”. Doç. Dr. Çiğdem Nas “AB Dönüşürken: Popülizm ve Türkiye’nin AB Süreci”. Doç. Dr. Ozan Örmeci “2017 Almanya Federal Seçimleri ve SPD’nin Türkiye ile İlişkilere ve Almanya’daki Türklere Bakışı. Beykent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler doktora öğrencisi Yusuf Ertuğral “Yükselen Aşırı Sağ’a Karşı Alternatif Olarak Radikal Sol: Birleşik Krallık’ta Corbyn Liderliğindeki İşçi Parti Deneyimi”. Yüksek lisans öğrencisi

Mustafa Yıldız “Avrupa Birliği’nde Türkiye’nin yelik Sürecine Yönelik Algıların Dönüşümü. Tüm bu değerli kişiler ve başlıkların yanı sıra benim “Popülist politikaların gölgesinde kalan hukuk” başlıklı makalem ile katkıda bulunduğum elinizdeki kitap sizlerin beğenisine sunulmaktadır.

zgrlk İçin Friedrich Naumann Vakfı işbirliği ile hazırlamış olduğumuz bu kitabın AB-Türkiye ilişkilerinde ve popülist siyasetin seyrinde bir yol gösterici olması en temel arzumuzdur.

Ağustos/2018 İstanbul
Ali İzzet KEECCI

POPÜLİZM – Özel Sayı ÖNSÖZ

1967 yılı Mayıs ayında İngiltere’de London School of Economics’te dönemin ünlü ve saygın siyaset bilimcileri iki günlük bir konferans için bir araya gelirler. Konferansın ana teması “Popülizmi Tanımlamak”tır (To define populism). Daha sonra bu konferansta tartışılan tebliğ ve konuşmalar Weinfeld ve Nicolson tarafında Populism başlıklı bir kitap haline dönüşecek popülizm üzerine geliştirilmiş literatüre katkıda bulunacaktır. 1967 konferansı sonucunda varılan en önemli çıkarım belki de popülizm kavramının tek bir tartışma ya da tarihsel bağlam içerisinde ele alınamayacağıdır (Berlin vd. 1968, 179). Konferansın ardından geçen yarım yüzyıla rağmen “popülizm” siyaset biliminin hala en popüler ve fakat en tanımlanamaz kavramlarından bir tanesidir.

Yaklaşık yüzelli yıl önce Çarlık Rusyası’nda küçük bir seçkinler grubun siyasi gücü olarak başlayan (Mudde 2017, 40) ve 21. yüzyılın başlarından itibaren önce sol siyaseti tanımlamak için atfedilen kavram Soğuk Savaş yıllarından itibaren giderek sağ siyaset çerçevesinde kullanım alanı bulmuştur. Zaman içerisinde, popülizm kavramı özellikle liberal demokratik çerçeveye oturtulan ampirik ve teorik çalışmalarda sosyal bilimlerin farklı inceleme alanları içinde ele alınmaya başlanmıştır (ör. Laclau 2005, Dornbusch ve Sachs 1992). Popülizm dünya üzerinde belli coğrafyalarda daha sık gözlenen bir siyasi güç olurken (ör. Büyük Buhran sonrası başlayan Latin Amerika popülizmi, Avrupa’da Çarlık Rusyası popülizmi, Soğuk Savaş sonrası Batı Avrupa popülizmi) (Kaltwasser 2014; Mudde ve Kaltwasser 2015; Stavrakakis ve Katsambekis 2014), kendi içinde sağ (ör. Macaristan’da Fidesz, Polonya’da Hukuk ve Adalet) ve sol (Yunanistan ve Syriza, İspanya’da Podemos) popülizm, olarak da çeşitlilik göstermiştir (Mudde 2007, Stavrakakis ve Katsambekis 2014).

Kitlelerin popülizmle mobilize edilebilmesi bazı değişkenlerin itici güç olarak rol oynamasını gerektirir. Örneğin, güçlü

ve karizmatik - ve çoğunlukla da erkek – lider ideolojik söylemden daha etkili bir rol oynar. Popülist siyasetin başarılı bir şekilde kitleleri mobilize edebilmesinde destekleyici faktörlerin diğer önde gelenleri Seçmenlerin kendileriyle özdeşleştirdikleri siyasi liderin (ör. Hollanda’da Pim Fortuyn, İtalya’da Beppe Grillo, ABD’de Ross Perot) yanı sıra bireyleri ortak bir kimlik ve ortak düşman/tehdit karşısında birleştiren çerçevenin yön verdiği sosyal hareket ve siyasi partidir. Fakat, popülist partiler, liderler, hareketler siyasi bir boşluk içerisinde var olmazlar. Bunların ortaya çıktığı konjonktür de popülist mobilizasyonun önemli vektörüdür. Beklenmedik göç dalgaları, ekonomik krizler vb. sadece popülist dalgayı tetiklemekte birbirinden farklı seçim zaferleri şeklinde tezahür etmektedir. Örneğin, yepyeni siyasi bir aktör olarak parlamentoya girebilir (Almanya’da AfD), ya da mevcut siyasi sistemde yerini konsolide edip hükümet kurabilir (İtalya’da Forza İtalya).

Popülizm kavramı 2015’ten bu yana Avrupa’da ve ABD’de gerçekleşmiş olan seçimlerin kampanyalarında çok sıklıkla dile tartışılmış, popülist liderler politik fikirlerinin niteliğinden ziyade “düzen karşıtlığı” üzerinden eleştirilmiştir. Fransa’da Marine Le Pen, Hollanda’da Geert Wilders aşırı sağ populizmin, Yunanistan’da Aleksis Çipras İspanya’da Pablo Iglesias aşırı sol popülizmin mihmandarlığını yapmışlardır. 2017 Alman seçimlerinde aşırı sağ Almanya için Alternatif (AfD) ve aşırı sol Die Linke federal Meclis’e girmeyi başarmışlardır. Bu siyasi dalga Almanya, İtalya ve Fransa gibi, Avrupa Birliği (AB) siyasetinin öncüleri olan ülkelerde sadece siyasi düzlemde sonuçlar doğurmamış kamuoyunda giderek artan ve Birlik siyaseti ve geleceği için önemli sonuçlar doğurabilecek örneğin AB-karşıtlığı, yabancı karşıtlığını daha hızlı bir seyre doğru tetiklemiştir.

Elinizdeki bu çalışma popülizm kavramını yakın dönemde özellikle Avrupa’da gerçekleşmiş olan seçimlerin sonuçları ve bu seçimlerin neden olduğu güncel siyasi tartışmalar bağlamında inceleyen makalelerden oluşmaktadır. Çalışmalar genel olarak popülizm kavramının tanımı, tipleri ve temel

özelliklerini vurgulayarak Avrupa'da giderek artmakta ve seçmen desteğini çoğaltmakta olan popülist parti ve söylemlerini AB siyaseti bağlamında ve Türkiye-AB üyeliğine olan olası yansımaları üzerinden değerlendirmektedir.

Bu çalışmanın içerisinde yer alan çalışmalardan bir kısmı 3 Mart 2018 tarihinde Avrupa Politikalar Merkezi Europolitika ve Friedrich Naumann Vakfı sponsorluğunda düzenlenen "2017 Almanya Federal Seçimleri ve AB-Türkiye İlişkilerinin Geleceği" panelinde sunuldu. Bu panelde katılımcıların yapıcı eleştirileri makalelerin nihai halini almalarında önemli katkılar sağladı. Elinizdeki bu çalışma Avrupa'da artmakta olan popülist siyasi dalganın AB siyasetine ve Türkiye-AB ilişkilerine olası etkilerini güncel incelemeleriyle sizlere sunmaktadır. Popülizmin siyasi boyutunun yanı sıra hukuki ve sosyal boyutları da makalelerde incelenmektedir. Bu bakımdan bu eser kıyaslamalı incelemeleriyle keyifle okunacak bir çalışma niteliğinde siz okuyucuların dikkatine sunulmaktadır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında emeğe geçen tüm yazarlara ve Europolitika ile Friedrich Naumann Vakfı'na desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Prof. Dr. Ebru Canan-Sokullu
Misafir Editör
06.08.2018
İstanbul

Kaynakça:

Isaiah Berlin vd. (1968) "To define populism" *Government and Opposition*, 3(2):137-179

Rudiger Dornbusch ve Sebastian Edwards der. (1992), *The Macroeconomics of Populism in Latin America* Chicago: University of Chicago Press.

Ernesto Laclau, (2005) *On Populist Reason* London: Verso.

Cas Mudde (2004) "The Populist Zeitgeist." *Government and Opposition* 39 (4): 541–563.

Cas Mudde (2007), *Populist Radical Right Parties in Europe* Cambridge: Cambridge University Press

Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser (2015) "Vox Populi or Vox Masculini? Populism and Gender in Northern Europe and South America," *Patterns of Prejudice* 49 (1–2): 16–36.

Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser (2017) *Populism: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press.

Cristóbal Rovira Kaltwasser (2014) "Latin American Populism: Some Conceptual and Normative Lessons," *Constellations* 21 (4): 494–504.

Yannis Stavrakakis ve Giorgos Katsambekis (2014), "Left-Wing Populism in the European Periphery: The Case of SYRIZA," *Journal of Political Ideologies* 19 (2): 119–142.

I. BÖLÜM

POPÜLİZMLE DÖNÜŞEN AVUPA

İtalyan Siyaseti, Popülizm ve Beş Yıldız Hareketi

Ebru Canan Sokullu¹

Giriş

Popülizm Avrupa siyaseti tarihinin yakın dönemdeki en dramatik dönüşümlerinden birisi olarak kabul edilmelidir. Popülist parti ve hareketler siyasi (hatta siyaset karşıtı) söylemlerini “halk” temelli olarak anti-seçkinler siyaseti-karşıtlığı ve Avrupa Birliği-karşıtlığı (AB) ekseninde şekillendirmektedirler. Bu gerek sol gerekse sağ eksenindeki partiler tarafından kullanılmaktadır. Her ne kadar yakın döneme indirgenmiş bir eğilim olarak kabul edilse de aslında popülizm yirminci yüzyıl siyasi tarihi içerisinde faşist döneme kadar kökenleri araştırılması gereken bir siyasi yaklaşımdır. Bu bakımdan, bugünkü Avrupa’da büyük kaygılar uyandıran popülist dalgalanmayı uzunlamasına bir incelemeyle mevcut yerleşik siyasi düzenlerin tarih içerisinde geçirdiği dönüşümlerin bir sonucu olarak görmek gereklidir.

¹ Prof. Dr. Ebru Canan-Sokullu, Bahçeşehir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü (ebru.canan@eas.bau.edu.tr)

4 Mart 2018 seçim sonuçları sadece İtalyan siyaseti için değil aynı zamanda AB açısından da endişe verici olarak kabul edilebilir. Bu, İtalyan siyasetinde Avrupa-şüpheli popülist partilerin kazandığı ilk seçim olması açısından son derece önemlidir. Beş Yıldız Hareketi (MoVimento 5 Stelle), İkinci Cumhuriyet'in genel karakteristikleri içerisinde konumlandırılabilir mi yoksa Üçüncü Cumhuriyet'in başlangıcı olarak mı görülmelidir? İtalyan siyasal hayatında kişileştirilmiş siyasete ve lider partilerine doğru bir dönüşümü mü temsil etmektedir?

İtalya'da sağ popülizmin en etkin örneği Beş Yıldız Hareketi nedir, hangi araçları siyasi söylemini yayabilmek ve konsolide edebilmek için kullanmaktadır, hareketin söyleminin temel eksenleri nelerdir, organizasyonel ve liderlik özellikleri Hareket'in seçmen kitlesini genişletebilmesine hizmet etmektedir? Hareketi İtalyan siyasal sistemi içinde nereye konumlandırabiliriz ve kemikleşmiş mevcut siyasi düzen içerisinde, özellikle İkinci Cumhuriyet yapısından ne bakımlardan ayrışmaktadır? Bu sorulara ulusal ve uluslararası konjonktürde farklı cevaplar bulunmaktadır. Bu makale, bu sorulara cevap ararken İtalyan siyasal sisteminin ve parti siyasetinin genel karakteristiklerinden yola çıkacak ve Beş Yıldız Hareketi'nin İtalyan siyasetine girdiği andan itibaren arttırdığı seçmen desteğini Mart 2018 seçimlerinde popülist söylemin oy karşılığı üzerinde duracaktır. Mevcut sistemin tikanıkları, uluslararası konjonktür ve Hareket'in genel karakteristiklerini inceleyerek İtalyan siyasetinde artan sağ popülizmi inceleyecektir.

İtalyan Siyasi Tarihine Kısa Bakış: Birinci ve İkinci Cumhuriyet

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemden 1994'e kadar olan sürede (Birinci Cumhuriyet Dönemi) İtalyan siyasal hayatı

55'den fazla hükümet tarafından yönetildi. 1994 seçimleriyle birlikte sistemi domine eden partilerin gücü gözle görülür oranda azalmaya başladı. Bir sağ popülist parti olan Forza Italia (Yaşasın İtalya!) ve lideri Silvio Berlusconi ılımlı seçmenin de desteğini almayı başaran yeni bir parti idi (Ranilo, 2006). Seçimlerden sadece birkaç ay önce kurulan yeni merkez-sağ kitle (catch-all) partisi Forza Italia, nispeten yeni sayılabilecek federalist ve yarı-ayrılıkçı Kuzey Ligi (Lega Nord) ve eski faşist ve monarşi yanlısı, temelde ise neofaşist olan İtalyan Sosyal Hareketi'ni (Movimento Sociale Italiano) (MSI) barındıran Ulusal Birlik (Alleanza Nazionale) ile koalisyon hükümeti kurdu. Berlusconi kabinesi yaklaşık yedi ay sonra merkez sağ koalisyondaki anlaşmazlıklar karşısında istifa edince İtalyan Merkez Bankası'ndan gelen bir teknokrat olan Lamberto Dini başkanlığında bir teknokrat hükümeti kuruldu.

1990'larla birlikte Berlusconi'nin Forza Italia'sının getirdiği dinamizmi solda 1996'da Romano Prodi tarafından kurulan Zeytin Ağacı (L'Ulivo) ittifakı takip etti. 1996 seçimleri sonucunda kurulan merkez sol hükümetinin başkanı eski Hristiyan Demokratlardan (Democrazia Cristiana) (DC) kurulan yeni Halk Partisi'nin lideri Romano Prodi idi. Başbakan Prodi kamu harcamalarını kısmayı başarmış, özelleştirmeye hız kazandırmış ve İtalya'yı Euro bölgesine taşıyacak ekonomik kriterleri gerçekleştirmiş olsa da 1998'de istifa ederek görevi Massimo D'Alema'ya bıraktı. D'Alema'nın merkez-sol koalisyon hükümetinde aşırı sol ve merkez-sağ partiler de yer alıyordu (Bufacchi, 1996).²

² Bugün İtalyan siyasetinde aşırı sağ ve aşırı sol partilerin etkileri oldukça zayıflamıştır. Örneğin, Fini liderliğindeki Ulusal Birlik faşist geçmişini geride bıraktığını ilan ederek merkez sağda muhafazakâr parti görünümüne geçmiştir.

2001 seçimlerinde merkez sol, egemenliği merkez sağa bıraktı ve Berlusconi önderliğindeki merkez-sağ koalisyonu hükümeti kuruldu. Berlusconi'nin merkez sağ koalisyonu gerek Senato gerekse Temsilciler Meclisi'nde merkez-sol Zeytin Ağacı koalisyonun ezici bir şekilde geçmiştir. Fakat gerek tek türlü oylama sistemi (first-past-the-post) gerekse Berlusconi'nin vaat ettiği radikal reformlar nedeniyle merkez-sağ ittifakı hükümeti kuruldu. Fakat Berlusconi hükümetlerinin vaat ettiği ekonomik büyümeyi bir türlü gerçekleştirememesi İş Kanunu Reform Paketi'nin yarattığı ulusal hezeyan, yolsuzluklarla şaibeli hükümetler, 2005 yılı bölge seçimlerinde merkez-sol Birlik (Unione) ittifakına başarı getirdi (Shin ve Agnew 2008). Merkez sağ koalisyonda özellikle de Özgürlük Evi'nin (Casa della Libertà) (CdL) Berlusconi'nin istifası için yoğun bir baskı yapması sonucu Berlusconi koalisyonundan çekildi (2006). 2008 yılında tekrar başa gelen Berlusconi hükümetinin en büyük koalisyon ortağı olan Özgürlükçü Halk Partisi (Il Popolo della Libertà) (PdL) (yüzde 37,4) 2013 yılında oylarının neredeyse yarısını kaybederek yüzde 21,6 oranında oy alabildi.³ 2008 seçimleri sonrasında bir kez daha hükümeti kuran Berlusconi, 2011'de Temsilciler Meclisi'nde çoğunluğu kaybedip istifa edince yerine teknokratlardan oluşan ve hem merkez-sağ hem de merkez-solun desteğini alan Mario Monti hükümeti geçti. 2013'te Demokratik Parti önderliğindeki koalisyon hükümeti Enrico Letta başbakanlığında kuruldu fakat kısa bir süre sonra görevi Parti içinden başa gelen Matteo Renzi hükümetine bıraktı.⁴ Renzi hükümeti anaysa değişikliği referandumunda beklediği çoğunluk desteğini alamayınca 2016 Aralık ayında istifa ettiğinde 70 yıllık İtalyan siyasi hayatının 63. hükümeti de böylece sona ermiş oldu. Yerine kurulacak olan Gentiloni hükümeti bir buçuk sene sonra 1

³ Kaynak: İtalya Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı (<http://elezioni.interno.it>).

⁴ Kaynak: www.governo.it (Erişim tarihi 10.10.2014).

Haziran 2018'de İtalyan siyasi tarihinin 65. fakat ilk popülist hükümetine görevi devretti.

İtalyan parti siyasetinin en göze çarpan unsurlarından bir tanesi, siyasal partilerin çabuk ve sık değişen yapısı idi (Ignazi, 2002). Birinci Cumhuriyet (1946-1993) döneminde son derece statik ve istikrarlı kabul edilen parti sisteminin en temel karakteristiği Hristiyan Demokratların her zaman önde, Demokratik Sol Parti'nin (Partito Democratico di Sinistra) ise her zaman muhalefette oluşuydu. Öte yandan İtalyan parti politikası üzerinde Soğuk Savaş'ın ideolojik çatışmasının da önemli bir rolü vardı.⁵ Siyasal partiler, siyasal sistemin en kuvvetli aktörleridir. Örneğin, iki dünya savaşı arasındaki dönemde güç, monarşi ya da parlamentodan ziyade Faşist Parti'de toplanmış, 1948 Anayasası'nın yapımında parlamentodan ziyade Hristiyan Demokratlar ve Komünistler'in rolü son derece büyük olmuştur. Bu görünümüyle İtalyan siyasal sistemi, parti yönetimi olarak da tanımlanabilen partitokrasi olarak tanımlanabilir (Spotts and Wieser, 1986, p. 4).

Genel seçimlerin beş yılda bir yapıldığı ve seçim barajının yüzde 4 olduğu İtalya'da barajın düşük olması ve parti sayısının son derece fazla olmasının kaçınılmaz sonucu koalisyon hükümetleridir. Birinci Cumhuriyet hükümetleri daimî olarak iki, üç ya da en az dört-parti koalisyonları şeklindeydi. Soğuk Savaş sürecince her zaman en fazla oyu toplayan parti olan Hristiyan Demokratlar sadece bir defa fakat tek başına hükümet kurabildi. Diğer zamanlarda hep koalisyon hükümetlerinin büyük ortağı oldu ve hiçbir zaman İtalyan Komünist Partisi ile aynı koalisyonda yer almadı. Buna karşılık Hristiyan Demokratik Parti, büyük ortak olarak Sosyalist Parti'yi tercih

⁵ Hristiyan Demokratlar Amerika Birleşik Devletleri tarafından destek görürken, Komünistler de SSCB tarafından desteklenmişlerdir. Bu iki kutuplu yapıda merkez partiler böyle bir destekten daha ziyade yoksun kaldılar.

etmiş ve bu da partinin sola açılma politikası olarak zaman zaman eleştirilmiştir (Bufacchi, 1996, p. 322). Bu üstünlük ilişkisi, 1996 seçimleri ile Hristiyan Demokratların İtalyan siyaseti üzerindeki bu tekeli, sol bir hükümetin başa gelmesiyle son buldu (Pasquino and McCarthy, 1993).

İtalyan siyasi partilerinin oligarşik bir yapılanması vardır. Tüm yetkiler, parti yürütme komitesinde toplanır ve partinin esas yürütmesi sekreteryaya tarafından yapılır. Yürütme komitesi bazı partilerde “merkez komite” bazılarında ise “ulusal konsey” olarak tanımlanan bir üst kurula karşı sorumludur. En tepede ise “parti kongresi” vardır ki bu temel siyasa yapıcı unsurdur.

Partitokratik yapının önemli bir özelliği kamu sektörünün önde gelen kurumlarının (dev sanayi kuruluşları, yardım kuruluşları, radyo-televizyon kuruluşları, hatta Venedik Bienali ve La Scala gibi kültür yapılanmaları vb.) “alt-hükümet” (sottogoverno) şeklindeki yapılanmasıdır. Alt-hükümet yapılanmasının partizan gücü, fonları ve iş sahaları dahi vardır. Bunlar sayesinde, örneğin İtalya kliyentelizmin (hemşehrlik) kaçınılmaz olduğu bir sistem haline almıştır. Parti üyeleri ve/veya yakınları liyakat esasından uzak “adam kayırma” prensibinin ön planda olduğu sistemin içerisinde işe alınır ya da banka kredilerinden faydalandırılabilir.

Partitokratik yapının frenleyici mekanizması olarak parti-içi bölünmecilik (frazionismo) devreye girer (Belloni, 1978). Parti içi bölünmeler (frazioni) arasında bir denge olması sistemin sürdürülebilir olması açısından son derece önemlidir. Yeni bir koalisyon hükümeti tesis edildiğinde kabinede en az yirmi-altı koltuk, alt kabinelerde en az altmış koltuk parti-içi bölünmeler arasında dengeli bir şekilde paylaşılmalıdır (Zuckerman, 1975, 1979) ki böylece aralarındaki dengeler de gözetilebilir.

Son derece bölünmüş bir seçim sistemine sahip olan ülkede, ulusal düzeyde yaklaşık 30 kadar parti yer alırken iki ya da üç bölgesel parti de parlamentoda temsil edilmektedir. Bunlara ilaveten düzinelerce küçük parti de yerel düzeyde rekabet etmektedir. Bu çoğalma ülkedeki geleneksel sosyal, ideolojik ve bölgesel bölünmelerin de bir sonucu olarak kabul edilebilir. Bölgesel özerkliklerin edinimi iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk dönem, 1948 Anayasası'ndan 1970'e kadarki dönemde toplam beş özel bölge tanımlanmış, 1970'te ise 15 olağan bölge daha eklenmiştir. Bu bölgelerin yasama yetkileri oldukça geniş tutulmuştur. Âdem-i merkezizetçilik sürecinde bölgeler; eğitim, sağlık bölgesel ulaşım, araştırma ve gelişim politikalarını kendileri dizayn etme yetkileri ile donatılmıştır (Putnam, 1993). Seçim sistemi ve kanunları açısından ele alındığında yaklaşık her 80.000 İtalyan vatandaşına bir vekil düşmektedir.

Sartori (1971), çok partili sistemde partiler arası ideolojik farklılıkların büyük olması durumunda kutuplaşmanın kolay olacağını söyler. Sartori'nin (1982) parti sayısından çok, partiler arasındaki kutuplaşmanın önemli olduğu ve buna bağlı olarak siyasal çatışmanın niteliğinde de önemli farklılıklar ortaya çıktığı argümanına İtalya güzel bir emsal teşkil edebilir. İtalya'da ideolojik farklılıkları olan pek çok sayıda parti vardır. Aşırı uçlar, sistem karşıtı partilerden oluşur ve siyasal mücadele iki büyük parti (Hristiyan Demokratlar ve Sosyalistler) arasında geçiyor gibi görünse de seçim sistemi hayli polarize olmuştur. Hristiyan Demokratlar, Katolik geleneği temsil eden tek partidir. Marksist görüşü benimseyenler Sosyalistler'dir. Liberaller ise laik orta sınıfı temsil eden Cumhuriyetçiler, Sosyal Demokratlar, Liberaller ve Radikaller olarak gruplanabilir. Bunların toplamda oy oranı yüzde 10'u geçmez. Aşırı sağ ve solda yer alan partilerin oyu ise yaklaşık yüzde 8 ile 10 aralığındadır.

Hristiyan Demokratların yaklaşık 50 yıllık siyasal hâkimiyeti, sistemi 'tek-parti sistemi' gibi göstermektedir. Hristiyan Demokratlar 1981'e kadar hükümet kurmuşlar ve bu üstünlükleri iki kesinti haricinde 1992'ye kadar devam etmiştir. Bu süre içerisinde her kabinede çoğunluğu ellerinde tutmanın yanı sıra hükümetin nihai kontrolüne de sahip olmuşlardır. Parti gerek hükümet yapılanmasında gerekse alt-hükümetlerde (sottogoverno) güçlü bir yapılanma sergilemişlerdir (Wildgen, 1985). Ayrıca partinin önemli bir destekçisi Kilise'dir. Bir diğer deyişle Hristiyan Demokratlar; parti, devlet ve toplum ekseninde sürdürülebilir bir egemenlik sahibi olmuşlardır.

Liderleri arasında "İtalya'nın Marx'ı" olarak da tanımlanan ünlü entelektüel Antonio Gramsci'nin de olduğu İtalya Komünist Partisi (PCI) 1920'lerin ortalarında Mussolini faşizmi tarafından yasaklandı. II Dünya Savaşı sonrasında tekrar popüleritesini arttıran parti, 1984'te Berlinguer'in ölümüne dek popüleritesini devam ettirdi fakat Soğuk Savaş'ın sona ermesi, partinin gerilemesine hız kazandırdı. Önce 1990'da partinin ismi Demokratik Sol Parti (Partito Democratico Sinistra) (PDS) olarak değiştirildi daha sonra da kısaca Solun Demokratları (Democratici di Sinistra) (DdS) adını aldı.

İtalyan Parti Sisteminde Dönüşüm: Üçüncü Cumhuriyete Geçiş mi?

İtalyan parti sistemi, son yıllarda geleneksel Hristiyan Demokrat-Sosyalist partiler ekseninden ayrılarak büyük bir dönüşüm geçirmektedir. 2011 yılında Berlusconi hükümetinin düşmesinden sonra genel hatlarıyla bipolar (iki kutuplu) olan parti sistemi, Demokratik Parti (Partito Democratico (PD) liderliğindeki merkez sol ve Özgürlükçü Halk Partisi (Il Popolo della Libertà) (PdL) liderliğindeki merkez sağ ekseninde yeniden yapılanırken, sistem karşıtı hareket ve partiler de bu yapı içinde kendini göstermeye başladı. İkinci Cumhuriyet

Dönemi (1994-2018), aynı zamanda yetersiz hükümetlerin yerine atanan teknokrat başbakanlar ve kabineler dönemidir (Tablo I). 2012'nin sonuna kadar Mario Monti hükümetini destekleyen Merkez Birliği (Unione di Centro) (UdC) ve merkez partilerin karşısına ayrılıkçı sağ parti Kuzey Ligi (Lega Nord) muhalefette kaldı. Merkez sol PD, kendi içinde bölünerek ve Floransa belediye başkanlığı da yapan genç partili Matteo Renzi'yi desteklerken, parti aynı zamanda demokratik Katolikler ve solcu laikler arasında da çekişmeye sahne oldu.

Geleneksel seçkin liderlerin popüleritesinin azalması İtalyan parti politikasındaki dönüşümün bir başka tezahürüdür. Örneğin, Kuzey Ligi'nin 20 yıldır başkanlığını yapan Umberto Bossi, bir skandal sonucu parti genel sekreterliğinden ayrılacaktır. İkinci, Cumhuriyet Dönemi İtalyan parti siyasetinin belki de en gözle görünür aktörlerinden birisi, İtalya'nın en varlıklı iş adamlarından olan Silvio Berlusconi'nin siyasete girmesidir. Kendisine "şövalye" (il cavaliere) denmesinden son derece hoşnut olan ve bunu her fırsatta öne çıkaran Berlusconi'nin siyasi yükselişinin ardında ve her seçimde arkasında olan kitle desteğinde, kişilik özelliklerinin ve popülist söyleminin önemli bir payı oldu. İtalya'nın en büyük medya patronu olan Berlusconi, İtalyan televizyon piyasasının yüzde 90'ı üzerinde doğrudan ve dolaylı kontrole sahipti. 2002 yılında Parlamento, Berlusconi'nin medya patronluğunu korumaya alacak düzenlemeleri kabul etti. 2001 yılında başbakan seçilen Berlusconi hakkında süregelen dört adet davadan korunma sağlanması için Parlamento'dan geçen yasa Berlusconi'nin dokunulmazlıklarını arttırsa da 2004 yılında Anayasa Mahkemesi bu kararı bozarak Berlusconi'nin yargılanması hususundaki yasal yolu tekrar açtı. Berlusconi'nin siyasi kariyeri süresince mafya ile ilişkileri, hâkim ve savcılara rüşvet iddiaları, medya patronluğu gibi konular her daim şaibeyle anıldı ve gerek ulusal gerekse uluslararası eleştirile-

rin odağında oldu (Shin and Agnew, 2008). 2008 yılı genel seçimlerinin sonucunda Berlusconi üçüncü defa başbakan oldu (Tablo 1). 2011 yılından itibaren Berlusconi hakkında yolsuzluktan sahibi olduğu Mediaset medya imparatorluğu ABD'den ithal edilen programlar ile ilgili vergi kaçakçılığına kadar pek çok suçlamayla dava açıldı. Birçok kez, uzun süren temyiz sürecinden ya da yaş haddinden dolayı hüküm giymedi ve serbest kaldı.

Skandallara ilaveten küresel ekonomik krizlerin İtalyan siyasetindeki etkileri, seçmenin hükümetlere duyduğu güvende azalma olarak tezahür etti. Berlusconi hükümetinden sonra (2011'den sonra) hükümeti devralmış olan teknokrat hükümetlerin liderleri her ne kadar seçimde güven uyandırmış olsa da ekonomi politikalarından, ekonomik ve finansla kaynakların kullanımından duyulan hoşnutsuzluk seçmeni alternatif oluşumlara yönlendirdi.

**Tablo 1: Birinci (1946-1993) ve İkinci (1994-2018)
Cumhuriyet Dönemi Hükümetleri**

Dönemler	Başbakan	Görev süresi	Siyasi Parti
<i>3 partili koalisyon dönemi (1945-1947)</i>	Alcide de Gasperi	1946-1953	Hristiyan Demokrasi
<i>Sağ parti koalisyonları (1947-1962)</i>	Giuseppe Pella	1953-1954	Hristiyan Demokrasi
	Amintore Fanfani	1954	Hristiyan Demokrasi
	Mario Scelba	1954-1955	Hristiyan Demokrasi
	Antonio Segni	1955-1957	Hristiyan Demokrasi
	Adone Zoli	1957-1958	Hristiyan Demokrasi
	Amintore Fanfani	1958-1959	Hristiyan Demokrasi
	Antonio Segni	1959-1960	Hristiyan Demokrasi
	Fernando Tambroni	1960	Hristiyan Demokrasi
	Amintore Fanfani	1960-1963	Hristiyan Demokrasi
<i>Merkez-sol koalisyonlar dönemi (1962-1982)</i>	Giovanni Leone	1963	Hristiyan Demokrasi
	Aldo Moro	1963-1968	Hristiyan Demokrasi
	Giovanni Leone	1968	Hristiyan Demokrasi
	Mariano Rumor	1968-1970	Hristiyan Demokrasi
	Emilio Colombo	1970-1972	Hristiyan Demokrasi
	Giulio Andreotti	1972-1973	Hristiyan Demokrasi
	Mariano Rumor	1973-1974	Hristiyan Demokrasi
	Aldo Moro	1974-1976	Hristiyan Demokrasi
	Giulio Andreotti	1976-1979	Hristiyan Demokrasi
	Francesco Cossiga	1979-1980	Hristiyan Demokrasi
	Arnaldo Forlani	1980-1981	Hristiyan Demokrasi
	Giovanni Spadolini	1981-1982	İtalyan Cumhuriyetçi Partisi
<i>1982-1992: "5 partili koalisyonlar dönemi"</i>	Amintore Fanfani	1982-1983	Hristiyan Demokrasi
	Bettino Craxi	1983-1987	İtalyan Sosyalist Partisi
	Amintore Fanfani	1987	Hristiyan Demokrasi
	Giovanni Goria	1987-1988	Hristiyan Demokrasi
	Ciriaco De Mita	1988-1989	Hristiyan Demokrasi
	Giulio Andreotti	1989-1992	Hristiyan Demokrasi

Tablo 1 (devamı)

Dönemler	Başbakan	Görev süresi	Siyasi Parti
1992-1994: "Teknok-ratlar dönemi"	Giuliano Amato	1992-1993	İtalyan Sosyalist Partisi
	Carlo Azeglio Ciampi	1993-1994	Bağımsız
	Silvio Berlusconi	1994-1995	Forza Italia
	Lamberto Dini	1995-1996	Bağımsız
	Romano Prodi	1996-1998	Zeytin Ağacı
1994-2011: "Yeni partiler dönemi"	Massimo D'Alema	1998-2000	Zeytin Ağacı (Solun Demokratları)
	Giuliano Amato	2000-2001	Zeytin Ağacı
	Silvio Berlusconi	2001-2006	Forza Italia
	Romano Prodi	2006-2008	Zeytin Ağacı
2011-2013 "Teknok-ratlar dönemi"	Silvio Berlusconi	2008-2011	Özgürlükçü Halk Partisi
	Mario Monti	2011-2013	Bağımsız (Merkez Birliği ortak aday)
	Enrico Letta	2013-2014	Demokratik Parti
"Berlusconi sonrası yakın dönem"	Matteo Renzi	2014-2016	Demokratik Parti
	Paolo Gentiloni	2016-2018	Demokratik Parti
"Değişim Hükümeti"	Giuseppe Conte	1 Haziran 2018 – devam	Bağımsız
			5 Yıldız Hareketi – Kuzey Ligi (ortak aday)

Kaynak: www.governo.it (Erişim tarihi 17.06.2018).

Katıl, Seç, Değiştir (Partecipa, Scegli, Cambia)! Beş Yıldız Hareketi ve Popülizm

2018 seçimlerinde "katıl, seç, değiştir!" (Partecipa, Scegli, Cambia!) mottosuyla büyük başarı yakalayan Beş Yıldız Hareketi (5YH) İtalyan siyasetinde 2004'te yeni bir oyuncu olarak ortaya çıktı ve 2011 Kasım'ında sona eren Berlusconi döneminin sonrasında İtalyan parti sistemini yeniden yapılandıracak şekilde İtalyan siyasi hayatının merkezine oturdu. Hareketin en önemli karakteristikleri arasında, İtalyan siyasi

hayatından daha önce benzeri olmayan liderlik stili ve üslubu gelmektedir. Hareket'in kurucusu olan ve profesyonel bir komedyen olan Beppe Grillo kitleleri mobilize etmekte ve mevcut "protest enerji"yi ortaya çıkartmakta son derece başarılı bir siyasi girişimcidir (Bordignon and Ceccarini, 2013). İkinci Cumhuriyet'ten Üçüncü Cumhuriyet Dönemi'ne geçiş olarak tanımlanabilecek bu dönem İtalya'da Mario Monti teknokrat hükümetinin kurulmasına da neden olacak küresel ekonomik krizin ve beraberinde ortaya çıkan popülist dalga içerisinde değerlendirilmelidir.

Beş Yıldız Hareketi ve İtalyan siyasal hayatında meydana getirdiği dönüşümü anlayabilmek için hareketin tarihi gelişimini liderinden bağımsız değerlendirilemez. Beppe Grillo ve ortaya koyduğu Grillocu siyasi mesajı anlamlandırmak ve bu mesajın ulaştığı kitleyi tanımak, hareketin yenilikçi yönetim yapısını, Hareketin ortaya çıktığı konjonktürü bir arada değerlendirmek gereklidir.

1970'lerden itibaren show dünyasında olan Grillo'nun giderek yerleşik düzene karşı görüşleriyle sistemi eleştirmeye başlaması, onu bir süre sonra yeni medyanın dışına siyasete doğru yönlendirdi. Daha sonraları kendisine internette açtığı kişisel web sayfası üzerinden siyasi mesajlarını kitlelere iletmeye başladı ve web üzerinden yürüttüğü iletişimle tüm destekçilerini mobilize edebiliyordu. Verdiği mesajlar ana hatlarıyla siyasal sistemin acil ihtiyaç duyduğu revizyon ile ilgili öneriler ve eleştirilerden oluşuyordu. 2009 yılında resmi olarak kurulan 5YH, Grillo'nun web üzerinden yürüttüğü kampanyalarının ana temalarını da ortaya koyuyordu: Çevre, ulaşım, irtibatla kalma (connectivity) ve kalkınma. Bu mottolarıyla 2010 yılında bölge seçimlerinde, akabinde 2012 yılındaki yerel seçimlerde bir milyonun üzerinde oy ve 150'ye yakın sandalye ve dahası 4 belediye başkanı kazandı. 2012 yılı

5YH Özgürlükçü Halk Partisi (Il Popolo della Libertà) (PdL) ve Demokratik Parti (Partito Democratico) (PD) den sonra üçüncü en popüler parti oldu.

Hareketin ana mesajları çevre sorunları, ulaşım, gıda güvenliği ve bunların yansira ekonomi ve büyük sanayi kuruluşlarının siyasi güçleri üzerine eleştirilere odaklanıyordu. İkincil olarak üzerinde durulan konularda, bankacılık sistemindeki ve bilişim sektöründeki yolsuzluklar ve kötü yönetim de hedef alınıyordu. Hareketin lideri Beppe Grillo İtalyan siyasi elitini ve medyasını, siyasi manipülasyon ve kötü yönetim nedeniyle sıklıkla eleştirmekteydi.

Grillo'nun en önemli kampanya araçlarından bir tanesi internetti. Kendi web sitesi "beppegrillo.it" aracılığıyla seçmen ve sempatanlarıyla doğrudan ve etkili bir iletişim kurabiliyordu. Grillo, interneti doğrudan demokrasi aracı olarak kabul ediyor ve aslında büyük miting meydanlarındaki hiyerarşik yapıya karşılık liderle iletişim kurulabilecek bir mecra olarak görüyordu. Öyle ki, Hareket'in destekçileri ile aracısız olarak kurabildiği bu iletişim Grillo'nun seçkinlere karşı tutumu ve popülist söylemine de olumlu yolla hizmet ediyordu. Grillo'nun popülist söylemini etkin bir şekilde iletilmesinin bir diğer aracı ise kişisel söylem yeteneği idi. Söylemlerinde kendi hayatlarından kesitleri ve örnekleri satirik bir dille aktaran Grillo aynı zamanda günlük dili de kullanarak seçkin siyaset tarzını da reddedişinin altını çiziyor ve seçmen nezdinde "bizden biri" imajını yerleştirebiliyordu böylece.

Beş Yıldız Hareketi'nin verdiği siyasi mesaj, esas itibariyle "seçkin tepeden bakan sisteme karşı içimizden biri" mesajıydı. Partitokratik ve oligarşik parti sistemine yönelttiği eleştirel mottosuyla yola çıkan 5YH, kendisini siyasi spektrumda herhangi bir ideoloji ile konumlandırmadı. Kendisini sistemin

en güçlü iki siyasi partisi olan Özgürlükçü Halk Partisi (PdL) ve Demokratik Parti (PD)'den bu şekilde ayrıştırabildi ve ideolojik olarak güdümlenmeyen seçmeni de bu şekilde kendisine destek vermeye yöneltebildi.

Popülizm, İtalyan siyasi hayatında yeni bir olgu değildir. Farklı şekillerde tezahür eden popülist siyasetin kökleri, Faşizm'in ortaya çıkışına kadar gitmektedir (Dal Zotto, 2017). Berlusconi'nin 1990'larda sürdürdüğü merkez sağ popülist siyasi ekolün bir devamı olarak da görülen 5YH ve Kuzey Ligi'nin siyasi söylemleri incelendiğinde ortak noktalar özellikle Avro ve AB'nin İtalyan ekonomisi üzerindeki kontrolü ekseninde AB-karşıtlığı olarak tezahür etti.⁶

İtalyan seçmeni karmaşık sorunlara –gerek ulusal gerekse ulus-ötesi dinamiklerle iç içe geçmiş ve seçmen nezdinde suçlunun hep bir başkası olduğu– basit ve yüzeysel çözüm önerileri getiren siyasi figürlere destek verdi. Seçimlerin gerçekleştiği konjoktüre bakıldığında önceki teknokrat hükümetlerin ortaya koyduğu mali reformlar başarısızlığa uğramış, işsizlik artmış, vatandaşların alım gücü gerek Roma'nın gerekse Brüksel'in fiskal politikaları nedeniyle bir türlü arttırılamamıştır. Kaynaklara, AB'nin bir sınır kapısı konumunda olan İtalya'ya her gün akın akın gelen göçmenlerin ortak olduğu algısı ve buna karşılık AB'nin etkili politikalar üretmemiş olması ise kamuoyunda hâkim olan hoşnutsuzluğu arttırırken, hükümet ve AB daha da eleştirilere hedef olmaya devam etmiştir.

Bu koşullar altında İtalyan siyasi ve ekonomik gündemi bir dizi çözümsüz sorunla doluydu ve dünyanın başka noktalarında

⁶“Make no mistake – right-wing populism is making a resurgence in Europe, as the Italian elections show” *The Independent*, 5 Mart 2018 (Erişim tarihi 30 Mart 2018).

(Örneğin Polonya'da Mateusz Morawiecki, Macaristan'da Viktor Orban, ABD'de Donald Trump, vb.) tüm bu sorunlara benzer sorunlarla yüzleşen ülkelerde, aşırı sağ söylemleriyle seçmenleri marjinalleştiren liderler seçilerek popülist dalga genişlemekteydi. Avrupa, genel anlamıyla son yıllarda geleneksel seçim ve parti sistemlerini dipten zorlayan yeni otoriter popülist partilere artarak verilen destek karşısında bir meydan okuma ile karşı karşıyaydı. İtalyan seçimleri ise bu gidişatta bir istisna değildi.⁷

Yüksek işsizlik, ücretlerdeki tıkanıklık, önlenemeyen yolsuzluklar, kontrol edilemeyen göçmen akınları ve meşruiyeti uzun zamandır sorgulanan ve "kendine hizmet eden siyasi elit"lerden duyulan rahatsızlık, İtalyan seçmenin iki popülist partiyi tercih etmesine neden oldu Kuzey Ligi ve 5YH.⁸ 4 Mart seçimlerinde, Beş Yıldız Hareketi en yüksek oyu alırken (yüzde 32,7) ve Matteo Salvini'nin liderliğinde oluşturulan Merkez-Sağ Koalisyon, Senato'da ve Temsilciler Meclisinde en yüksek sayıda sandalyeye sahip oldu. Eski Başbakan Matteo Renzi'nin liderliğinde oluşturulan Merkez-Sol Koalisyon ise üçüncü sıraya geriledi. İtalyan siyasetinin mihenk taşlarından kabul edilen partiler, dramatik ölçüde oylarını düşürdüler. Örneğin Demokrat Parti (PD), meclisteki sandalye sayısını yarı yarıya kaybetti. Merkez Sağ Koalisyonu; Temsilciler Meclisi'nde 265, 5YH 227, Merkez Sol Koalisyonu

⁷ Mosca, L. (2014) "The Five Star Movement: Exception or Vanguard in Europe?" *The International Spectator* 49(1) 36-52.

⁸ Kuzey Ligi 5YH'ne kıyasla eski – yaklaşık 20 yıl – ve ayrılıkçı söylemiyle ön planda olan bir siyasi partiyken, son seçimlerde ülke genelinde yüzde 37 oranında oy kazandı. Lideri Matteo Salvini, Euro'yu "insanlığa karşı işlenmiş bir suç" olarak tanımlayacak, İtalya'nın sadece göçmenlerden bir an önce kurtulması değil aynı zamanda az gelişmiş güneyden de ayrılmasını gerektiğini söyleyecek kadar aşırı sağ bir popülist söylem ortaya koyuyordu. "Why should Europe worried? With populists in the driving seat, Italy is heading for trouble" *The Economist*, 10 Mart 2018. (Erişim tarihi 4 Mayıs 2018).

ise 122 sandalyeye sahip oldu. Senato'da ise Merkez-Sağ'ın 137, Merkez Sol Koalisyon'un ise 60 sandalyesine karşılık 5YH tek başına 112 sandalyeye sahip oldu. Gerek Temsilciler Meclisi gerekse Senato'da partilerin sandalye dağılımlarına bakıldığında ise 5YH en kuvvetli parti oldu (sırasıyla 227 ve 112 sandalye). 5YH temsilciler Meclisi'nde 2013'e kıyasla 119 sandalye, Senato da ise 58 sandalye arttırmayı başardı. Bir diğer popülist parti olan Kuzey Ligi, Temsilciler Meclisi ve Senato'nun ikinci kuvvetli partisi oldu. İtalyan siyasetinin yönü popülizme doğru kayarken seçmenin de hayli polarize olduğu söylenebilir.

Beş Yıldız Hareketi, İtalyan siyasetinin son dönemlerinde hükümete gelmiş teknokrat hükümetlerin bir türlü gerçekleştiremediği ekonomik reformları eleştirerek özellikle astronomik bir asgari ücret ve emekli maaşları arttırma vaadiyle ve İtalya'yı bir dijital demokrasiye dönüştürme hedefiyle seçimlerde oylarını önemli ölçüde arttırdı. Beppe Grillo'nun bayrağını devralan Luidi di Maio 31-yaşındaki genç lideri de son derece agresif bir popülist çizgi takip etti. Hareket, klasik bir popülist partinin sahip olabileceği özelliklerin tamamını sergilemekte -son derece sık kullanılan demagoji, kültürel kabalık ve sonu gelmeyen sistem karşıtlığı ve eleştirisi, elitist siyasi figürlerin halktan kopukluğunun keskin eleştirisi, sağ-sol ideolojik duruşun reddi ve karizmatik liderlik.

Grillo'nun seçmen kitlesi, Hareket'in ilk yıllarında çoğunlukla genç, iyi eğitilmiş, büyük şehirlerde yaşayan ve özellikle yoğun olarak interneti kullananlardan oluşuyordu. Bu kesimler kendilerini merkez-sol siyasi ideolojiye daha yakın hissetmekle birlikte sol-sağ ideolojik spektrumunda konumlandırmaktan da kaçınan seçmenlerdi. 2012 yerel seçimlerine yaklaşırken bu kitlede özellikle yaş, coğrafi çeşitlilik, siyasi yönelim ve meslek grupları bağlamında önemli sosyo-

demografik değişiklikler gözlemlendi. Başlangıçta Orta ve Kuzey İtalya'da popüler olan Hareket, 2012 seçimlerinde neredeyse tüm ülkede desteklenir olmuştu. Destekleyenlerin çoğunluğu (yaklaşık yüzde 60) erkek ve bunlarında çoğu 45 yaş üzereydi.⁹ Hareket serbest meslek sahipleri tarafından giderek daha fazla desteklenmeye başlarken, memurlar ve emekçiler arasında destek düşük kaldı. Seçmenlerin, büyük ölçüde, 2010'dan 2012 yılına gelindiğinde, daha önce destekledikleri partileri desteklemeyi bıraktıkları ve 2012 yerel seçimlerinde 5YH'ni destekledikleri gözlemlendi.¹⁰ Örneğin, 2010'da bölge seçimlerinde Kuzey Ligi'ne oy verenlerin yüzde 40'ı, 2012 bölge seçimlerinde 5YH'ye oy verdiler. Bunlar, daha ziyade protesto oyları olarak da tanımlanmaktaydı. 5YH'ne dair genel kanı, yerel yönetimde başarılı fakat ülke genelinde yetersiz olacağı yönünde olsa da 2012 seçimlerinde geçmiş yıllara oranla 'sol/merkez sol' oyları yaklaşık 10 puan azaldı, oylarda 'sağ/merkez sağ'a doğru 11 puanlık ortalama bir artış oldu. Genel seçimlerde ise sağ partiler (PDL, LN, La Destra), oylarını 2008'e kıyasla yaklaşık iki kat bir artış gösterdi. İtalyan seçmeni, ulusal seçimlerde de yerel seçimlerdekine benzer bir eğilime giderek sağ partilere daha fazla oy vermeye başladı.¹¹

2013 başında Hareket, kendisini ulusal bir siyasal hareket olarak kabul ettirecekti (Bordignon and Ceccarini, 2013). 2013 Genel seçimlerine kıyasla 5YH oylarını yaklaşık 1.9 Kuzey Ligi ise 4,2 milyon arttırdı. 5YH'nin seçmenleri, Orta ve

⁹ Demos & Pi Rapporto sul Elezioni 2013 (<http://www.demos.it/a00827.php>, erişim tarihi 3 Mart 2018).

¹⁰ Demos & Pi Rapporto sul Elezioni 2013 (<http://www.demos.it/a00827.php>, erişim tarihi 3 Mart 2018).

¹¹ IPSOS-Twig 2018 Seçim sonrası anket "Elezioni Politiche 2018 Analisi Post-Voto" Raporu (<https://www.ipsos.com/it-it/elezioni-politiche-2018-analisi-del-voto>, erişim tarihi 17 Mayıs 2018)

Güney (medoriente) İtalya'da ve Sardunya ile Sicilya'da yoğunlukta Merkez-Sağ Koalisyon ise Kuzey İtalya'da yoğunlaşmıştı. 2013 ve 2018 seçim sonuçları kıyaslandığında 5YH, Orta ve Güney İtalya'daki merkez sağ seçmenin kalbini kazandı. 2018 seçimlerinde ilk kez oy kullanan seçmenin yüzde 26'sı 5YH'ne (en yüksek kayma) oy verdi.¹²

Bu dönüşümün en önemli nedenleri arasında İtalyan siyaseti ve parti siyasetinin meşruiyet sorunu yatmaktaydı. İtalyan siyasetinin yakın dönemde karşılaştığı en önemli meşruiyet problemlerinden bir tanesi İkinci Cumhuriyet dönemine geçiş anlamına da gelen 1990'larda başlayan Temiz Eller Operasyonu idi. Bu süreç 2011 Güz'üne -Berlusconi döneminin sonuna- dek devam edecek bir alacakaranlık dönemiydi. 5YH, meşruiyet sorununun uzun dönem sonuçlarından birisi olarak kabul edilebilir. Zira, Hareket'in önemli sacayaklarından olan 'Halk için halkla birlikte yerleşik düzene karşı hareket' anlayışı idi. Hareket, profesyonel siyasetçilere de İkinci Cumhuriyet Dönemi siyasi partilerine de yöneltilmiş ağır bir eleştiri ve reddedişi sembolize ediyordu. Fakat İtalyan siyasi hayatının temel sorunlarından birisi olarak kabul edilen kişiselleştirilmiş siyaset, Hareket'te de kendini göstermekten kurtulamadı. Beppe Grillo, Hareket'in önüne geçen güçlü ve etkin bir figürdü ve hareket, lider hareketi eleştirilerine de maruz kalmaktaydı (Bordignon and Ceccarini, 2013). Bunun tezahürü, parti-içi demokrasi ve kişisel yönetimden duyulan tartışmalar olarak ortaya çıkıyordu ki bu yakın dönemde Berlusconi'nin Forza Italia'sı için de sık sık tartışılmıştı.

¹² IPSOS-Twig 2018 Seçim sonrası anket "Elezioni Politiche 2018 Analisi Post-Voto" Raporu (<https://www.ipsos.com/it-it/elezioni-politiche-2018-analisi-del-voto>, erişim tarihi 17 Mayıs 2018).

Sonuç Yerine: Değişim Hükümeti (Il Governo del Cambiamento) Kaygı mı Umut mu?

4 Mart seçimlerinden yaklaşık 3 ay sonra hükümet kurulabilirdi. Senato ve Temsilciler Meclisinde çoğunluğu ele geçiren iki popülist partinin hükümeti kurabilmek için önerdikleri ilk adayları, 81 yaşındaki Matteo Salvini, Cumhurbaşkanı Mattarella tarafından reddedilince popülist koalisyon hükümetinin başbakanlık için önerisi siyasi tecrübesi oldukça az bir avukat olan Giuseppe Conte oldu. Conte, Senato'da 350 kabul, (236 red ve 35 çekimsiz) oyu ile güven oyu olarak AB'nin üçüncü büyük ekonomisi olan İtalya'nın başbakanı seçildi. "Değişim Hükümeti" olarak adlandırılan Conte'nin kabinesi tamamıyla ayrılıkçı ve yerleşik düzen karşıtı popülist bakanlardan oluşmaktadır. Üçüncü Cumhuriyet dönemine geçişi de temsil eden popülist kabine, bu görüntüsüyle sadece İtalyan siyasi hayatı için değil aynı zamanda Avrupa için de endişe yaratan yeni bir dönemin de başlangıcı olarak kabul edilebilir.

Resim 1: Başbakan Giuseppe Conte (ortada), Başbakan yardımcıları Luigi Di Maio (sağda) ve Matteo Salvini (solda)

Kaynak: Angelo Carconi/EPA. <https://www.nytimes.com/2018/06/01/world/europe/italy-government-populist.html>.

İtalya'nın tamamı ayrılıkçı, müesses nizam karşıtı bakanlardan oluşan popülist koalisyon hükümeti, koalisyon partilerinin ve liderlerinin (aynı zamanda başbakan yardımcıları olan) ekonomi politikaları, göçmenlerle mücadele konusundaki katı tutumu ve genel olarak AB entegrasyonu konusundaki yaklaşımları gerek İtalyan siyaseti gerekse AB açısından önemli sonuçlar doğurabilir. Koalisyon ortakları her ne kadar yeni hükümetin Euro-bölgesinden ayrılmasını öngörmeseler de Euro-bölgesinin üçüncü büyük ekonomisi olan İtalya için AB ekonomi politikalarının ve Euro'nun negatif etkilerini vurgulamaya devam edeceğe benziyor. İtalyan ekonomisi yaklaşık 2,3 trilyon Euro kamu borcu ile Yunanistan'dan sonraki ikinci yüksek borçlu ülkedir. Yeni hükümet İtalya'nın AB'den daha bağımsız bir ekonomi yönetimi olması gerektiğini vurguluyor (özellikle Euro'nun ortak para birimi olmasının İtalyan ekonomisi için olumsuzlukları). Asgari ücretin artırılması ve herhangi bir maaşı olmayanlara aylık 780 Euro ödemenin yapılması ise diğer bir önemli başlıktır.

İtalya'nın göçmenlerle ilgili konulardan AB'de daha etkin rol oynaması gerektiğini vurgulayan Conte hükümeti, aynı zamanda iltica politikalarında daha katı bir tutum alınacağını vurguluyor. Ayrıca Romenlerle ilgili de Romenler'in barındığı yasal olmayan kampların/yerleşim yerlerinin azaltılması, okula gönderilmeyen Romen çocukların ailelerinden alınması da hükümetin önerdiği yeni icraatlar arasındadır. Ülkede yapılacak olan yeni camiler konusunda oldukça muhafazakâr bir çizgide olan hükümet ortakları, Müslümanlarla ilgili düzenlemelerin de sıkı tutulacağı mesajını veriyor.

Kendi içinde bir "tamam mı? devam mı?" tartışmalarının sıklıkla yapıldığı Avrupa siyaseti açısından Birliğin kurucu ülkelerinden ve her zaman güçlü bir entegrasyonun savunuculuğunu yapan İtalya'da baş gösteren popülist eğilimler,

hali hazırda Birlik-karşıtlığından beslenen siyasetçiler için muazzam bir siyasi zemin sağlarken, öte yandan Birlik çapasının kolay tercih edilmemesi gerektiğini düşünen Avrupa dostları ile sürececek bir tansiyonu da işaret etmektedir. İtalyan siyasetinin son yirmi yılına Güney'den ayrılığı savunan Kuzey Ligi'nin AB'den ayrılmayı hedeflemesi söz konusu olabilir mi? Değişim Hükümeti'nin iki kurucu ortağı özellikle yabancı karşıtlığı konusunda AB'nin diğer popülist karar alıcıları ile siyasi söylemlerinin ortak zeminini teşkil eden "karşıtlık" politikasının geleceği, seçmen nezdinde daha iyi bir alternatifin ortaya çıkmasına bağlı olacaktır. Değişim Hükümeti'nin yarattığı, popülistler için umut, karşıtlar içinse kaygı verici bir dalgadır ve bu sadece tarihsel olarak polarize İtalyan siyaseti için de aynı zamanda bölünme tartışmalarıyla gündemi son derece yoğun olan Avrupa entegrasyonu projesi için de önemli bir sınavdır.

Kaynakça

Örnek: Aras, İ. & Günar A. (2017). Brexit'in Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Etkileri. T. Arı, Ç. A. Koyunc (Eds) içinde IX. Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi: Dünya Politikasında Kriz ve Değişim (ss. 304-320). Bursa: Dora Yayıncılık.

Bideleux, R. and Taylor, R. (eds.) (1996). European integration and disintegration. New York: Routledge.

Karacasulu, N. and Karakır, İ.A. (2014). EU-Turkey relations in the context of the Middle East after the Arab Spring. *Insight Turkey*, 16(4), 201-219.

Timpe, M. (2010). Peki ötekiler ne diyor? Sosyal Demokrasi El Kitabı 1: Sosyal demokrasinin temelleri (R. Hallaç, Çev.) içinde. İstanbul: Friedrich-Ebert-Stiftung Sosyal Demokrasi Akademisi.

Belloni, F.P. (1978). Factionalism, the Party System, and Italian Politics. In Frank P. Belloni and Dennis C. Beller (eds.) *Faction Politics: Political Parties and Factionalism in Comparative Perspectives*, Santa Barbara, CA: ABC Clio Inc.

Bordignon, F. ve Ceccarini, L. (2013). Five Stars and a Cricket: Beppe Grillo Shakes Italian Politics. *South European Society and Politics*, 18(4), 427-499.

Bufacchi, V. (1996) "The coming age of Italian democracy Part I: Literature on Italian Elections 1992-94" *Government and Opposition*, 31(3), 322-346.

Dal Zotto, E. (2017). Populism in Italy: The Case of Five Star Movement. CIDOB Report 01-2017, 61-63.

Pasquino, G. and McCarthy, P. (1993) *The End of Post-War Politics in Italy: The Landmark 1992 Elections*. San Fransisco: Westview Press Boulder.

Putnam, R. (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton: Princeton University Press.

Raniolo, F. (2006). *Forza Italia: A Leader with a Party*. *South European Society and Politics*, 11(3), 439-455

Sartori, G. (1971). *Proporzionalismo, frazionismo e crisi dei partiti*. *Rivista Italiana di Scienza Politica*, 1, 629-655.

Sartori, G. (1982). *Teoria dei partiti e caso italiano*, Milano: Sugarco.

Shin, M.E. and Agnew, J.A. (2008) *Berlusconi's Italy: Mapping Contemporary Italian Politics*. Philadelphia: Temple University Press.

Spotts, F. and Wieser, T. (1986) *Italy a Difficult Democracy: A Survey of Italian Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wildgen, J.K. (1985). *Preference voting and intraparty competition in Italy: Some new evidence on the Communist-Christian Democrat Stalemate*. *Journal of Politics*, 47, 947-957.

Zuckerman, A.S. (1975). *Political Clienteles in Power: Party Factions and Cabinet Coalitions in Italy*. *Sage Professional Papers in Comparative Politics*, 1-55, Beverly Hills and London: Sage Publications.

Zuckerman, A.S. (1979). *The Politics of Faction: Christian Democratic Rule in Italy*. Yale University Press, New Haven.

Avrupa'da Yükselen Popülizm ve Radikal Sağ: Avusturya Örneği İlişkileri

Selcen Öner¹

Giriş: Avrupa'da Yükselen Popülizm ve Radikal Sağ

Popülizm ve radikal sağ konusuna ilgi, akademik araştırma ve yayınlar, son yıllarda giderek artmaktadır. Popülizmin farklı çeşitleri, Latin Amerika, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da daha sık görülmektedir. Latin Amerika'da popülist liderler tek başına yürütmeyi tek başına elde edebilse de Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da çok daha ender yürütme gücünü elde edebilmektedirler (Sözen, 2017). Brexit referandumu sonucu (yüzde 52'nin AB'den ayrılma yönünde oy vermesi), ardından Trump'ın Kasım 2016'daki ABD başkanlık seçimlerini kazanması, 2017'de Fransa'daki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde popülist radikal sağ Ulusal Cephe (FN)'nin lideri Marine Le Pen'in ikinci tura kalması ve pek çok Avrupa ülkesinde popülist radikal sağ partilerin meclisteki temsil oranlarını arttırması, hatta Avusturya örneğinde görüldüğü gibi koalisyon

¹ Doç. Dr. Selcen Öner, Bahçeşehir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

ortaklarından biri olması, popülizm ve radikal sağın dünyada, özellikle de Avrupa'da yükselişinin göstergeleri arasında görülmektedir.

Popülizmin tanımı konusunda literatürde farklı bakış açıları vardır. Dahrendorf (2003, akt. Müller, 2017, p. 26) "popülizm basit, demokrasi ise karmaşıktır" demiştir. Popülizmle ilgili farklı yaklaşımların uzlaştığı noktalar arasında popülist partilerin ve liderlerin yükselişte olduğu ve bu yükselişin demokratik rejimler üzerinde önemli etkileri olduğu bulunmaktadır (Sözen, 2017). Müller (2017, p. 14)'in dediği gibi "bir popülizm teorisine sahip değiliz ve siyasal aktörlerin ne zaman popülist olarak adlandırılabilirlerine dair anlamlı bir kriterimiz yok". Popülizm bir tür siyaset yapma yöntemidir. Popülistler seçkin karşıtı ve çoğulculuk karşıtıdır, bir yandan da sadece kendilerinin halkı temsil ettiğini iddia ederler. Popülistleri tamamen dışlamak da dışlayıcı popülist politikalara onların yöntemiyle tepki vermek anlamına geldiğinden doğru bir tepki değildir (Müller, 2017, p. 15).

Mudde (2007) popülizmin üç ayırt edici özelliği üzerinde durur. Bunlar sistem dışı olmak, otoriterlik ve 'nativizm' (yerlilik)'dir. Popülist partiler gerçek halkın sesi olduklarını iddia ederler ve düzenin elitlerinin karşısında kendilerini konumlandırırlar. Elitler, entellektüelleri, iş dünyasının önemli isimlerini veya seçilmiş merkezdeki siyasileri içerebilir. Bu tür partiler otoriter eğilimler gösterirler ve genellikle karizmatik liderleri vardır ve çoğunluğun istekleri ön plandadır. Genellikle sık sık referandum yapmayı tercih ederler. Azınlık hakları, denge denetleme mekanizması ikinci plandadır. 'Nativizm', yani yerel halkın hak ve çıkarlarını koruma anlayışı da Batıda göçmen karşıtlığı veya etnik ve dini azınlıklara yönelik dışlayıcı politikalar olarak yansır.

Avrupa'daki ekonomik kriz, küreselleşmenin eşitsiz gelir dağılımına yol açması, artan işsizlik oranları, terör olaylarındaki artış, vb. nedenler popülizmin yükselişinde etkili olmaktadır (Aydın-Düzgüt and Keyman, 2017, p. 5). Popülist liderler, merkez partilerinin birbirinin benzeri olduğunu ve halkın sorunlarına çözüm üretmediğini, buna karşılık gerçek alternatifin kendi partileri olduğunu ve yerel halkın çıkarlarını en iyi kendi partilerinin savunduğunu iddia etmektedirler.

Popülist radikal sağ partiler, güvenlik ve kimlik kaygılarının arttığı bir dönemde seçmen desteğini arttırabilmektedir. Bus partiler, Avrupa kültürünün kendi kültürel kimliğini Avrupa dışından olan kültürlerin istilasından koruma haklarının olduğunu iddia ederler (Zaslove, 2004, pp. 100-104). Avrupa'da refah devletinin küçülmesi, artan göç dalgaları, 2008 ekonomik krizi, popülizmin Avrupa'da yükseliş nedenleri arasındadır (Müller, 2018, p. 115). Suriye krizi sonrası Avrupa'ya yansıyan mülteci krizi de bu süreçte etkili olmuştur.

Popülistler ulusal parlamentolarda pek fazla temsil edilmediği ülkelerde bile merkez partiler üzerinde etkili olabilmekte, merkez partilerin söylemini, başta göç ve mülteci politikaları olmak üzere kamu politikalarını etkileyebilmekte, hatta Brexit sürecinde İngiltere Bağımsızlık Partisi (UKIP) örneğinde görüldüğü gibi ülkelerinin geleceğinde de çok etkili olabilmektedirler (Inglehart and Norris, 2016).

Inglehart and Norris (2016) artık eski sol-sağ ayrımının yerine, kültürel popülistler ve kozmopolit liberaller ayrımının geldiğini ileri sürmüştür. Popülizmin yükselişini açıklayan iki temel bakış açısı bulunmaktadır: "Ekonomik güvensizlik", diğeri ise "kültürel gerileme" tezidir. Avrupa'da popülist radikal sağın yükselişine baktığımız zaman, sadece ekonomik koşulların Avrupa'da popülist radikal sağın yükselişini açıklama-

da yetersiz kaldığı görülmektedir. Avusturya örneği dışında, ekonomik açıdan gelişmiş, refah devletinin etkin bir şekilde işlediği İsveç, Danimarka gibi Kuzey Avrupa ülkelerinde de popülist radikal sağ partilerin yükseliş eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu nedenle kültürel yaklaşım ve halkların kimlik kaygılarının da popülist radikal sağın yükselişini etkileyen unsurlar arasında göz önüne alınmasında fayda vardır.

Seçimlerde popülist partilere oy veren seçmenlerin korku, öfke ve kızgınlık gibi duygularla hareket ettikleri görülmektedir. Avrupa'da çoğunlukla popülist radikal sağ partilere oy veren seçmenler daha az eğitimidirler, daha az kazanırlar ve çoğunlukla erkektirler (Mudde and Rovira, 2013: pp. 493-512, akt. Müller, 2017, pp. 27-29).

Popülist radikal sağ partilerin yükselişi son 2014 Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerinde de göze çarpmaktadır. Bu partilerin en önemli ortak özelliklerinden biri de Avrupa şüpheliği'dir. Örneğin, İngiltere'den UKIP 2009'da AP seçimlerinde aldığı yüzde 16,09 oy oranını, 2014 AP seçimlerinde yüzde 26,77'ye çıkarmıştır. Diğer yandan, popülist radikal sağın yükseliş eğilimi sadece seçim sonuçlarında değil, gündemi giderek daha fazla etkileyebilme ve kamuoyunu yönlendirme gücüne de yansımaktadır (Yıldırım, 2017, ss. 62-63).

11 Eylül sonrasında İslamofobinin ve İslam karşıtlığının Batıda yükselişiyile popülist radikal sağ partiler ırkçı söylem ve politikalarından ziyade kültürel açıdan dışlayıcı söylem ve politikalara yönelmeye başlamışlardır. Bu partilerin söylem ve politikalarında göçmen karşıtlığı, özellikle de Müslüman göçmen ve mülteci karşıtlığı son yıllarda öne çıkmaya başladı. Özellikle mülteci krizi sonrasında AB ülkelerinin ortak bir mülteci politikası geliştirme çabalarına rağmen bu çabaların sonuçsuz kaldığı görülmektedir. Yunanistan ve

İtalya gibi AB'nin dış sınırlarında yer alan, mültecilerin ilk giriş noktası olan ülkeler ağır sorunlarla karşılaşırken, Macaristan gibi bazı AB ülkelerinin mülteci kabulüne karşı olmaları, AB ülkelerinde mülteci krizinin giderek daha da büyümesine yol açtı. Bu ortamda popülist radikal sağ partiler de göçmen ve mülteci karşıtı söylem ve politikalarla oy oranlarını arttırmaya başladılar, hatta Avrupa'daki en eski ve köklü radikal sağ partilerden biri olan Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ), 2017'deki federal seçimler sonucunda Hristiyan Demokratlarla birlikte iktidar ortaklarından biri oldu.

Avusturya'da Radikal Sağ ve Popülizm: Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ)

Popülist radikal sağ partiler, 1980'lerden itibaren marjinal konumlarından kurtulmaya başladılar. Özellikle Fransa'da, 2002'deki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Marie Le Pen'in merkez sağ aday Chirac'la birlikte ikinci tura kalması önemli dönüm noktalarındandır (Yıldırım, 2017, s. 62). Marine Le Pen'in FN'nin başına geçişi sonrası, parti anti-semitizmden uzaklaşmaya ve seçmen tabanını genişletmek için merkeze doğru yaklaşmaya çalışmıştır. FN ve FPÖ, Avrupa'daki en köklü; söylem, yapıları ve politikaları açısından da pek çok radikal sağ parti tarafından da rol modeli olarak görülen partiler arasındadırlar.

1980'lerden itibaren Avusturya'da göçmen korkusu artmaya başlamıştır. 1990'larda Doğu Avrupa'dan gelen göçmenler ve Bosna ve Kosova Savaşları nedeniyle artan mülteci akını sonrası göçmenlere yönelik kaygılar daha da artmıştır. FPÖ, uzun yıllardır Avusturya siyasetinin önemli aktörleri arasındadır. 1990'lardan itibaren oylarını arttırmaktadır. 1999'da yüzde 22,7 oy oranıyla Sosyal Demokratlar'ın ardından ikinci büyük parti olmuştur (Zaslove, 2004, pp. 100-101). FPÖ,

Avrupa'da aşırı sağ partiler içinde göç karşıtlığını temel argümanları arasına yerleştiren partilerin başında yer almaktadır. Haider'in 1986'da liderliğe gelmesiyle birlikte göç konusu, FPÖ parti programının ön sıralarına yerleşmiştir (Mandacı ve Özerim, 2013).

Avusturya'da aşırı sağın ilk dikkat çekici yükselişi, Haider döneminde 2000 seçimlerinde olmuştur. 2000-2005 arasında FPÖ, merkez sağ parti ile koalisyon ortağı olmuştur. Bu dönemde AB ve AB ülkeleri bu koalisyona karşı tepkilerini net olarak göstermişler ve ikili diplomatik ilişkilerini bir süreliğine dondurmuşlardır. Bir süre sonra, koalisyon hükümetinin verdiği bazı taahhütler sonrasında Avusturya hükümetine yönelik uyguladıkları yaptırımları kaldırmışlardır. Son yıllarda FPÖ, bazı uç söylem ve politikalarından vazgeçmiştir. Diğer yandan, göçmen karşıtı duruşu merkez partiler tarafından giderek daha fazla benimsenmeye başlamıştır (BBC, 2017).

Haider "sadece bir yerde yaşayarak o mekânın ruhunu içselleştiremezsiniz; eviniz sadece mahalleniz veya bulunduğu bölge değildir" demiştir. Yani bu bakışa göre, göçmenler ve yeni gelenler her zaman dışardan birileri olarak görülecektir, özellikle Avrupa dışından ve Hristiyan olmayan ülkelere gelen göçmenlere böyle bakılacaktır (Zaslove, 2004, p. 105). Haider'e göre göç çözüm değildir, ihtiyaç olan şey "daha fazla iş, daha fazla çocuk ve daha az göçmendir" (akt. Zaslove, 2004, p. 108).

Ekim 2001'de Avusturya'da yeni entegrasyon kanunu kabul edilmiştir. Buna göre iltica başvuru hakkı sıkılaştırılmış ve göçmen kotaları kabul edilmiştir. 11 Eylül sonrası Haider, iltica kanunlarının düzenlenmesi gerektiğini, bu kanunların, suçluların ve teröristlerin Avusturya'ya girmesine izin verdiğini ve vatandaşları korumadığını iddia etmiştir. İltica talebinde

bulunan kişilerin parmak izlerinin alınması gerektiğini, sürecin daha hızlı işlemesi gerektiğini ve mülteci olarak başvurusu kabul edilmeyenlerin bir an önce ülkeden gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca iltica başvurusunun Avusturya dışında yapılması gerektiğini ve sadece Avrupa ülkelerinden iltica talebinde bulunulabilmesi gerektiğini belirtmiştir (akt. Zaslove, 2004, s. 109). Buna karşılık, merkez sağ Halk Partisi (ÖVP) Avusturya'nın hiçbir şekilde mültecilerle ilgili kanunlarını değiştirmeyeceğini, Cenevre Sözleşmesi'ni ihlal etmeyeceğini ve meşru olan iltica taleplerini kabul etmeye devam edeceklerini belirtmiştir. FPÖ, daha sıkı göç politikalarının oluşturulmasında etkili olmuş ve bu durum 2001'de kabul edilen entegrasyon kanununa yansımıştır. Yeni düzenlemeye göre eski ve yeni tüm göçmenler eğer yeterli düzeyde Almanca bilmiyorsa entegrasyon kursuna katılmak zorundadır. Kursu geçemeyenler tekrar kursa gitmek zorundadır, bu durumda kursun ücretinin daha az kısmını devlet karşılayacaktır. 11 Eylül sonrasında, FPÖ'nün istediği gibi iltica talebinde bulunanların parmak izi alınmaya başlanmıştır. Diğer yandan, koalisyon hükümeti kota sistemini de değiştirmiştir. Buna göre kalifiye çalışanlar için kotayı yüzde 50 oranında arttırma, daha az kalifiye çalışanlar içinse kotaların kaldırılması ve bunun yerine geçici işçi kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. Sonuç olarak, FPÖ'nün koalisyon ortağı olması, koalisyon hükümetinin kotalar, mülteci politikası ve entegrasyon konularında daha katı politikalara yönelmesinde etkili olmuştur (Zaslove, 2004, pp. 110-114).

Özellikle 11 Eylül sonrasında İslamofobi ve bazı yerlerde İslam karşıtlığı, popülist radikal sağ partilerin söyleminde artan güvenlik kaygılarıyla birlikte daha fazla öne çıkmaya başlamış, diğer yandan İslam'ın Avrupa kültürüne uyumsuz olduğu iddia edilmiş (Uzunçayır, 2016, s. 71) ve Müslüman göçmenlerin entegrasyon sorunları vurgulanmıştır. Bu söylem

özellikle mülteci krizi sonrasında daha da fazla öne çıkmaya başlamıştır.

Popülist radikal sağ partiler genellikle artan suç oranlarıyla, artan göçmen sayısı ve göç politikaları arasında bağlantı olduğunu iddia ederler ve göçmenleri günah keçisi olarak görürler. FPÖ'nün de söylemlerinde 'mülteci akını', 'yabancı seli', vb. ifadeleri sıklıkla göçle ilgili olarak kullandığı görülmektedir. FPÖ'nün, diğer popülist radikal sağ partilerde görüldüğü gibi 'biz' ve 'ötekiler' ayrımının yaratılmasında etkili olduğu görülmektedir (Zaslova, 2004, p. 102). FPÖ, sığınmacıların tüm prosedürleri tamamlanana kadar izole edilmiş alanlarda bulunmaları gerektiğini savunmaktadır. Sosyal refah devletin imkânlarını istismar etmenin suç olarak ceza yasasına eklenmesini ve bu suçu işleyenlerin acil olarak ülkeden çıkarılmasını savunmaktadır (Mandacı ve Özerim, 2013).

FPÖ, Avusturya'nın hiçbir zaman bir göçmen ülkesi olmadığını ve olmayacağını belirtmiştir. Onlara göre vatandaşların sınırsız ve kontrolsüz göçlere karşı olma, kontrol etme ve durdurabilme hakkı vardır. Aşırı göçün işsizliğe, ücretlerin düşmesine yol açtığı ve refah devleti imkânlarından yerel halkın faydalanma oranını olumsuz etkilediğini iddia etmektedir (Zaslove, 2004, pp. 105-106). FPÖ de diğer pek çok popülist radikal sağ parti gibi göçmen karşıtı ve AB şüphesidir. FPÖ'nün seçimlerde kullandığı sloganlardan bazıları şunlardır: "O, bizimle aynı şeyi istiyor", "O, Viyana'nın düşündüklerini söylüyor". Avusturya başbakanı, merkez sağ partinin lideri, aynı zamanda Avrupa'nın en genç lideri olan Sebastian Kurz, FPÖ'nün AB şüphesini yanına rağmen AB yanlısı bir hükümet olacaklarını belirtmiştir (BBC, 2017).

Diğer yandan, Avusturya Türk göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı ülkelerden biridir. Türk göçmenler ve Türkiye'nin AB

üyeliği karşıtlığı söylem ve politikalar da popülist radikal sağın, Avusturya'da FPÖ'nün en çok üzerinde durduğu konular arasındadır.

Sadece ekonomik yaklaşım, Avusturya örneğinde de görüldüğü gibi popülist radikal sağın Avrupa'daki yükselişini açıklayamamaktadır. 2008 ekonomik krizinden çok etkilenmemiş olmasına rağmen Avusturya'da son Cumhurbaşkanlığı seçiminde FPÖ'ün aday kıl payı kaybetmiştir ve son federal parlamento seçimleri sonucunda merkez sağ Halk Partisi (ÖVP) oyların yüzde 31,6'sını, FPÖ ise yüzde 26'sını alarak koalisyon ortağı olmuştur (CNN Türk, 2017).

Avusturya'da 2016'daki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde FPÖ'nün aday Norbert Hofer ikinci turda yüzde 49,7 oranında oy almıştır (Dennison and Pardijs, 2016). Hofer, sığınmacı karşıtı söylemlere sahipti, ayrıca Türkiye'nin AB'ye üyeliğine karşıydı. Avusturya Anayasa Mahkemesi, cumhurbaşkanlığı seçimlerine Strache tarafından yapılan itirazı kabul etmiştir. Seçimler tekrarlanmış, sonuçta Yeşiller Partisi'nin destek verdiği bağımsız aday Alexander Van der Bellen oyların yüzde 50,3'ünü alarak az bir farkla kazanmıştır.

2017'deki son federal parlamento seçimlerinin sonucunda da merkez sağ ve FPÖ koalisyon ortağı oldular. Merkez sağın lideri Kurz başbakan ve yardımcısı FPÖ'nün lideri Heinz-Christian Strache oldu. Bu seçimler sonrasında Avrupa'nın pek çok ülkesinde popülist radikal sağ partilerin daha da normalleşmeye başladığı ve bu tür partilere artan destek nedeniyle daha sessiz kaldığı görülmüştür (the Guardian, 2017).

2018'in ikinci yarısında AB dönem başkanı olan Avusturya'da merkez sağ ve popülist radikal sağ koalisyonu, hem AB'nin bu dönemde öne çıkaracağı konular arasında göç ve mülteci krizinin olmasına, hem de Türkiye-AB ile ilişkilerinde daha da zorlayıcı etkilere yol açabilir.

Sonuç

Küreselleşmenin yol açtığı sosyo-ekonomik sorunlar, yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtlığı, İslamofobi, İslam karşıtlığı, AB şüpheciliği ve çokkültürlülüğe karşı olmak gibi eğilimleri giderek güçlendirmektedir. AB, popülist radikal sağ partiler tarafından, refah devletinden uzaklaşma, ulusal sınırların, ulus devletin korunamadığı bir yapı olarak görülmekte ve yansıtılmaktadır. Popülist radikal sağ partiler de bu eğilimlerin yaygınlaşmasında etkili olmaktadır. Buna karşılık bu partiler Avrupa kimliğini, ulusal kimliklerini, ulusal sınırlarını ve devletlerini daha iyi koruduklarını iddia ederler.

Popülistler, rakiplerinin iddia ettikleri ideolojik farklara rağmen hepsinin birbirine benzediklerini iddia ederler. Popülist partiler dışındaki tüm partilerin onları dışlamak üzere bir araya gelmesi, popülistlerin merkezde yer alan tüm düzen partilerinin bir olduğu algısını güçlendirir. Müller (2017, p. 121)'in dediği gibi "Popülistlerle konuşma popülist gibi konuşma anlamına gelmez". Müller (2017, s. 103)'ün belirttiği gibi popülistler yasalara uygun davrandıkları sürece diğer siyasal aktörlerin ve medyanın onlarla irtibata geçmesi en uygun olanıdır. Popülistlerin görmezden gelinmesi, onların iddia ettiği gibi elitlerin onları dikkate almadığı iddiasını güçlendirir.

Merkez partilerinin seçmenlerin sorunlarına çözüm bulamadığı düşüncesi, buna karşılık popülist radikal sağ partilerin merkez partilerinin hepsinin birbirine benzer olduğu, kendilerinin halkın gerçek sesi olduklarını iddia etmeleri ve alternatif olabilecekleri söylemi seçimde karşılık bulabilmektedir. Özellikle merkez sağ partiler popülist radikal sağa giden oylarını geri kazanmak için söylem ve politikalarında giderek popülist radikal sağa benzemektedirler. Merkez sağ partiler, popülist radikal sağ partilerin yükselişinin de etkisiyle göç-

men politikalarında sıkılaştırıcı önlemler alma, özgürlük-güvenlik dengesinde daha çok güvenlikçi politikalara kayma eğilimindedirler. Diğer yandan popülist radikal sağ partiler de oy tabanlarını genişletebilmek için giderek anti-semitizmden, diğer dışlayıcı, aşırı uç söylem ve politikalarından uzaklaşmaya çalışmakta ve böylelikle merkeze yaklaşmaktadır.

Avrupa'da İspanya ve Portekiz'de bölgesel ve ulusal düzeyde etkili popülist radikal sağ partiler yoktur, ancak İspanya'da PODEMOS popülist radikal sol parti olarak tanımlanmaktadır. AP'de son seçimlerden sonra 2015'te "Uluslar ve Özgürlükler Avrupası" adıyla bir grup kurulmuştur. Bu grupta FPÖ, Hollanda'dan Wilders'in Özgürlük Partisi (PvV), Fransa'dan FN, İtalya'dan Kuzey Ligi (LN) ve Belçika'dan Flaman Çıkarı (VB) partileri yer almaktadır (Uzunçayır, 2016, s. 68). Popülist radikal sağ partiler kendi aralarında da iş birliğini arttırmaya çalışmaktadırlar.

Batı Avrupa'da popülist radikal sağ partilere yaklaşım konusunda ülkeden ülkeye farklılıklar görülmektedir. Örneğin Avusturya, Danimarka gibi ülkelerde bu tür partileri de sisteme dahil eden yatıştırıcı stratejiler izlenirken; Fransa, Belçika gibi ülkelerde daha dışlayıcı politikalar tercih edilmiştir. Abst ve Rumens, dışlama ve dahil etme stratejilerinin popülist radikal sağın yürütme gücüne yakınlığına göre birleştirmeyi önermektedirler (Abst and Rummens, 2010, akt, Sözen, 2017).

Almanya için Alternatif Partisi (AfD) 2017'de ilk kez federal parlamentoya girdikten sonra diğer partiler AfD ile bir koalisyonla girmeyeceklerini belirtmiştir. Bu tarz bir dışlama popülist radikal sağ partilerin yaygınlaştırmaya çalıştığı halk ve elitler ayırımına, ayrıca tüm merkez partilerinin aynı olduğu iddiasını desteklemesine katkıda bulunabilir. Bu nedenle dışlayıcı stratejiler demokratik rejimler açısından daha riskli olabilir.

Özellikle 11 Eylül sonrasında ve mülteci kriziyle birlikte Müslüman göçmen ve mülteci karşıtlığı daha da öne çıkmaya başlamıştır. Popülist radikal sağ partiler Türkiye'nin AB üyeliğine de Türkiye'nin Avrupa kimliğinin parçası olmadığını iddia edilerek karşı çıkmışlardır. Popülist radikal sağ partiler böylelikle Avrupa kimliğini kültürel temelde tanımlamakta, Hristiyanlığı, Avrupa kimliğinin en önemli unsurlarından biri olarak görmekte ve Avrupa kimlik inşasının kültürel temelde olması konusunda giderek daha fazla etkili olmaktadır. Hristiyan-Yahudi Avrupa kültürünü İslam'a karşı koruduklarını iddia etmekte, bunun en önemli unsuru olarak da entegrasyonlarının daha zor olduğunu iddia ederek özellikle Müslüman göçmen karşıtlığı ve Türkiye'nin AB üyeliğine karşı oluşlarını vurgulamaktadırlar. Bu vurgu, Türk göçmenlerin daha yoğun bulunduğu Avusturya, Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde daha yaygın görülmektedir. İslam ülkelerinde kadın haklarına, LGBT haklarına yeterince önem verilmediğini söyleyerek ve bunların Avrupa kültürünün önemli unsurları olduğunu vurgulayarak toplumun farklı kesimlerinden de destek görebilmektedirler. Bu argümanlar, popülist radikal sağın giderek normalleşme sürecine girmesinde ve merkeze doğru kaymasında etkili olmaktadır. Popülist radikal sağın Avrupa'nın pek çok ülkesinde ve AP seçimlerinde giderek etkisini arttırması, Avrupa kimlik inşası sürecinin, değerler ve ortak gelecek temelli, daha kapsayıcı bir Avrupa kimliği yerine daha çok kültürel ve dini unsurların ön plana çıktığı, farklılıkları dışlayıcı bir şekilde ilerlediğini göstermektedir. Bu durum, sadece Türkiye'nin AB üyeliği süreci açısından değil aynı zamanda AB'nin geleceği için de büyük zorluklar ve sorunlar barındırmaktadır.

Sonuç olarak, Avrupa'da popülist radikal sağın yükseliş eğilimi içinde olması; küreselleşmenin krizinin, Avrupa'daki kimlik krizi ve sosyo-ekonomik krizlerin bir yansımasıdır. Farklı

Avrupa ülkelerindeki popülist radikal sağ partilerin söylem, yapı ve politikaları arasında benzerlikler bulunmasına rağmen, hepsinin tarihi arka planı, kurumsal yapısı açısından pek çok farklılıklar da bulunmaktadır. Bu nedenle bu süreçte popülist radikal sağın giderek daha etkili olduğu her ülkenin ayrı ayrı derinlemesine incelenmesi ve karşılaştırmalı analizler yapılması, bu sürecin daha iyi değerlendirilmesi, farklı iletişim ve çözüm yolları bulunabilmesi açısından önemlidir.

Kaynakça

Aydın-Düzgüt, S. and F. Keyman, F. (2017, December). The illiberal turn in advanced democracies. Istanbul Policy Centre.

BBC. (2017, Decemnber 16). Austrian Far-right joins coalition led by PM Sebastian Kurz. <https://www.bbc.com/news/world-europe-42374693>

CNN Türk. (2017, 26 Aralık). Avusturya'da Aşırı Sağ Beş Yıl İktidar Ortağı. www.cnnturk.com/dunya/avusturyada-asiri-sag-bes-yil-iktidar-ortagi

Dennison, S. and Pardijs, D. (2016, June). The world according to Europe's insurgent parties: Putin, migration and people power. European Council on Foreign Relations.

Inglehart, R.F. and Pippa Norris. (2016, August). Trump, Brexit and the rise of Populism: Economic have-nots and cultural backlash. Harvard Kennedy School Faculty Research Working Paper Series.

Mandacı, N. ve Özerim, G. (2013). Uluslararası göçlerin bir güvenlik konusuna dönüşümü: Avrupa'da radikal sağ partiler ve göçün güvenlikleştirilmesi. *Uluslararası İlişkiler*, 10(39).

Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. New York: Cambridge University Press,

Müller, J-W. (2017). *Popülizm Nedir?* İstanbul: İletişim Yayınları.

Sözen, Y. (2017). Demokrasi, Otoriterlik ve Popülizmin Yükselişi. Boğaziçi Üniversitesi, TÜSİAD Dış Politika Forumu Araştırma Raporu.

The Guardian. (2017, December 16). Austrian President approves far-right freedom party joining coalition government. <https://www.theguardian.com/world/2017/dec/16/austrian-president-approves-far-right-freedom-party-role-in-coalition-government>

Uzunçayır, C. (2016). Batı Avrupa'da Aşırı Sağ Rüzgârı. *Liberal+*, 10(Temmuz-Ağustos).

Yıldırım, Y. (2017). Liberal Demokrasinin Krizi Bağlamında Avrupa'da Sağ Popülizm ve Yükselen Aşırı-Sağ. *Amme İdaresi Dergisi*, 50(2).

Zaslove, A. (2004). Closing the Door? The Ideology and Impact of Radical Right Populism on Immigration Policy in Austria and Italy. *Journal of Political Ideologies*, 9(1).

Birleşik Krallık Popülizminde Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliğine Bakış

İlhan Aras¹

Giriş

Birleşik Krallık, 1973'teki Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliği yarım asra ulaşmadan Brexit sonucunda Mart 2019'da Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılması beklenen bir AB üye devleti olarak köklü bir siyasi geleneğe sahiptir. Her ne kadar yakın dönem tarihinde İşçi Partisi (Labour Party) ile Muhafazakâr Parti (Conservative Party) öne çıkan ve AB ile ilişkilerin yürütülmesinde belirleyici olan partiler olsa da oy oranları küçük ancak söylemleri çok etkin olan bazı partiler de dönemin koşullarına göre öne çıkmaktadır.

Popülizmde sağ ve sol popülizm her ne kadar "onlara" karşı "biz"i paylaşmak için siyasi bir fikir etrafında kalabalıkları bir araya getirmek gibi aynı ilke üzerinden hareket etse de birbirlerinden farklıdır. Sağ popülist söylemlerde yabancılardan

¹ Dr. Öğr. Üyesi İlhan Aras, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü (ilhanaras@nevsehir.com).

koru duyulmasını sağlayarak seçmenleri etkilemeye çalışmak, sol popülist söylemlerde ise daha iyi bir gelecek umudu öne çıkmaktadır. Ayrıca sağ kanat nefret ve umursamazlık üzerinden, sol kanat ise adalet ve eşitlik üzerinden şekillenmektedir (Zabala, 2017).

Plach (2015), UKIP (United Kingdom Independence Party/ Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi) ve BNP'yi (British National Party/ İngiliz Ulusal Partisi) Birleşik Krallık'taki radikal sağ kanat popülist partiler olarak ele almıştır. Kessel (2015, p. 144) de, UKIP ve BNP'yi popülist partiler olarak sınıflandırmıştır. Bu çerçevede çalışmada, Birleşik Krallık'ta popülizmin iki temsilcisi olan BNP ve UKIP'in Türkiye'nin AB üyeliğine nasıl baktıkları ele alınacaktır. Böylece Türkiye'nin üyeliğine "dışardan" bir bakış gösterilmeye çalışılacaktır.

1. İngiliz Ulusal Partisi/ BNP

Plach (2015, p. 1-2), 1982'de John Tyndall tarafından kurulan BNP, ırkçı bir parti olduğuna dair algıdan kendisini ayırmaya çalışmıştır. Parti, kendisini 'göç' ve 'AB üyeliği karşıtlığı' üzerinden şekillendirmiştir. AB'yi ulusal güvenlik ve demokrasi için bir tehdit olarak gören BNP, başta Müslümanlar olmak üzere göçmenlere yönelik sert bir tutum takınmaktadır. Partinin, Türkiye'nin AB'ye girmemesi yönündeki tutumunun kökenlerini bu yaklaşımda görmek mümkündür.

BNP liderinin 2009'daki açıklaması partinin geçmişten günümüze Türkiye'nin AB üyeliğine bakışını yansıtmaktadır. Dönemin parti lideri Nick Griffin, Polonyalı işgücünün AB'ye etkisinin kötü olduğunu düşünenlerin Türkiye'nin AB üyeliğine izin verilirse olacakları görmeleri için beklemelerini ifade etmiştir (Croft & Staples, 2009). Böylece, AB bütünlüğe tarihinde önemli bir tartışma olan Polonyalı muslukçular söyleminden daha kötü bir durumun gerçekleşeceği üzerinden bir

Türkiye tehdidi yaratmaya çalışıldığı söylenebilir. McGowan'e (2015, p. 69) göre de BNP, temelde Türkiye'nin AB'ye girmesine veya Türk vatandaşların AB'ye girme haklarına izin veren bir anlaşmaya da karşıdır.

BNP'nin 2010 tarihli seçim manifestosunda Türkiye ile ilgili bir başlığa yer verilmiştir. Partiyeye göre, Türkiye'nin AB'ye katılmasına Muhafazakâr Parti, İşçi Partisi ve Liberal Demokratlar destek vermişlerdir. Türkiye'nin üyeliği durumunda 75 milyon nüfuslu bir ülkeye serbest dolaşım imkânı verildiğinde AB'deki Müslüman nüfus artacaktır. Türkiye'de birçok Orta Doğu ülkesine vize kısıtlamalarını gevşettiğinde, AB üyesi olan Türkiye üzerinden Avrupa'ya gidecek olan Orta Doğu'dan insanlar nedeniyle Avrupa'nın tarihi kimliği sona erecektir. Ayrıca BNP raporunda, Türkiye başlığından farklı başlıklar altında iki defa Türkiye'nin 75 milyonluk Müslüman nüfusunun tehlikesinden bahsedilmiştir (The Manifesto of the British National Party, 2010, p. 29-34)

BNP'nin Suriyeli göçmenlerden dolayı da Türkiye'yi sert bir şekilde eleştirdiği görülmüştür. Türkiye'nin geri aldığından üç kat daha fazla mülteciyi Avrupa kıtasına gönderdiğini belirten parti, mülteciler için yapılan masrafın Birleşik Krallık için yüz milyonlarca pound ilave vergi yükü yaratacağını belirtmiştir. Ayrıca, Türkiye yönetiminin Brüksel'le bir savaş içinde olduğunu, Türkiye'nin göçmenlerle ilgili olarak "kapıları açmakla" Avrupa'yı tehdit ettiğini belirtmiştir (Holdstock, 2017).

BNP; Türkiye'nin AB üyeliğine ihtiyaç duymadığını ilan ettiğini, Türkiye'nin AB üyeliğinden "vazgeçen biz olmayacağız" vurgusunu ve Türkiye'nin 15 Temmuz darbe girişiminde AB'nin Türkiye'ye yönelik tehdidin ciddiyetini anlayamadığı eleştirisini ve Türkiye'den Avrupa'ya yönelik olumsuz bakış açısını belirtmiştir. Ayrıca BNP, Almanya Şansölyesi Ange-

la Merkel'in de önemli bir NATO müttefiki olmasına rağmen Türkiye'nin AB'ye katılmaması gerektiği ve görüşmelerin sona erdirilmesini görüşüne de yer vermiştir. Türkiye'nin sadece AB bağlamında değil, Yunanistan- GKRY/KKTC tartışmaları bağlamında bir NATO üyesi ülkenin topraklarını işgal ettiğini belirten BNP'ye göre 80 milyonluk Müslüman bir ülkenin AB'ye katılması "delilik" olacak, David Cameron gibi siyasetçilerin ise Türkiye'nin AB üyeliğini gerçekleştirebilme ihtimalleri vardır (Watts, 2017a).

Watts (2017b), önceki İsrail Dışişleri Bakanı Moshe Ya'alon'un Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "mültecilerin" ve "sığınmacıların" Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçmesine izin verilerek Avrupa'yı İslamlaştırdığına dair iddiasını BNP'nin internet sitesine taşımıştır. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Avrupa'daki Türklere hitaben yaptığı konuşmada, "daha iyi komşularla yaşamak, daha iyi arabalara binmek, daha iyi evlerde yaşamak üç değil beş çocukla olmalıdır. Siz, Avrupa'nın geleceğisiniz. Kalabalık aileler olmanız size karşı yapılan haksızlıklara verilebilecek en iyi cevap olacaktır." şeklindeki açıklamaları Türkiye'nin Avrupa'yı İslamlaştırmak istediğine kanıt olarak ileri sürülmüştür.

2. Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi / UKIP

1993'te tarihçi Alan Sked tarafından kurulan UKIP, Birleşik Krallık'ın AB üyeliğini sona erdirmeye hedefiyle hareket etmiş; AB'nin etkisiz, demokratik olmayan ve yozlaşmış bir yapı olarak İngiliz egemenliğine zarar verdiğini savunmuştur (Kessel, 2015, p. 150).

2004-2009 döneminde UKIP'in Avrupa Parlamentosu (AP) üyesi Gerard Batten (2009, p. 64, 98, 152) –ki 2018 itibarıyla UKIP başkanıdır– görev süresinde yaptığı konuşmalarda Türkiye'den de bahsetmiştir. Batten'e göre, Türkiye AB'ye üye

olmayı işsiz ve suçlu vatandaşlarını Britanya'ya göndermek için bir fırsat olarak görmektedir. Ayrıca Türkiye'nin üyeliği durumunda 70 milyon insan Britanya'ya gelecektir. Türkiye, Birliğe katıldığında en fakir ve ekonomik olarak en gelişmemiş üye devlet olacaktır. Türkiye'nin üyeliğiyle AB'nin Suriye, Irak ve İran gibi ülkelerle sınırı olacaktır. AP'de Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan tek parti UKIP'tir.

UKIP'in Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik karşıtlığı ağırlıklı olarak Brexit sürecinde kendini göstermiştir. UKIP'in Brexit referandumunda Vote Leave (Ayrılığa Oy Ver) adıyla yürütülen kampanyada bir araç olarak kullandığı "Türkiye" tehdidi üzerinden çoğu zaman gerçek dışı söylemlerle referandumda oy verecek seçmenler üzerinde yanlış bir bilinçlendirme yaratmıştır (Aras & Günar, 2017). Aşağıdaki Görsel 1-2-3'te UKIP'in Brexit referandumunda Türkiye'yi bir tehdit unsuru olarak nasıl kullandığı görülmektedir. Görseller, UKIP'in Türkiye'ye bakışını göstermesi bakımından da önemlidir. Görsel 1'de Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda Birleşik Krallık'a gelecek 76 milyon nüfuslu bir ülke olduğu, Görsel 2'de Türkiye'nin Suriye ve Irak'la olan sınırının bir ada ülkesi olan Birleşik Krallık için yeni komşular olacağı ve Görsel 3'te ise, diğer AB aday ülkeleriyle birlikte Türkiye'ye de yıllık verilen para üzerinden gereksiz masrafa neden olan bir ülke görünümü yaratılmaya çalışılmaktadır.

Görsel 1

Görsel 2

Görsel 3

Kaynak: BBC Türkçe, 2016a; Vote Leave(a); Vote Leave(b)

“Eğer AB’ye hayır dersek, Türkiye’yle sınırlarımız olmadığından emin oluruz” şeklinde bir ada ülkesinde “sınır” tehlikesi algısı yaratmaya çalışan UKIP’in eski lideri Nigel Farage, kampanya sürecinde Türkiye’yi AB’ye almama gerekçelerini şu şekilde sıralamıştır (AB Haber, 2016):

“Türkiye'nin AB üyeliği yalnızca bir yıkım değil, aynı zamanda da çok anlamsız. Birleşik Krallık'a net göç halinde yılda 300.000'i aşmışken, kapımızı 75 milyonun üzerinde Türk'e açmak tamamen delilik olur.

Türkiye, AB'ye katılmış eski komünist ülkelerden bile fakir bir ülke. Biliyorsunuz bu ülkelerden aldığımız kitlesel göçlerle altyapımız başa çıkamamakta. Onlar her yerde: okullarımızda, hastanelerimizde, yollarımızda...

75 milyonluk Türkiye nüfusunun, AB'nin 500 milyonluk nüfusuna eklenmesi kabul edilemez ölçüde. Öyle ki bu 75 milyon nüfusun yaklaşık %8'i IŞİD'i destekleyen bir görüşü benimsemekte. IŞİD teröristleriyle yapılan petrol alışverişinin kara para akışı ise 1 Milyar Dolar!

Dahası Türkiye topraklarının sadece %3'ü kıtamız Avrupa'dayken, %97'si Asya'da bulunuyor. Coğrafik, tarihi ve kültürel olarak biz Avrupalılardan son derece farklı olan 75 milyondan fazla Türk'ü AB'ye alamayız”.

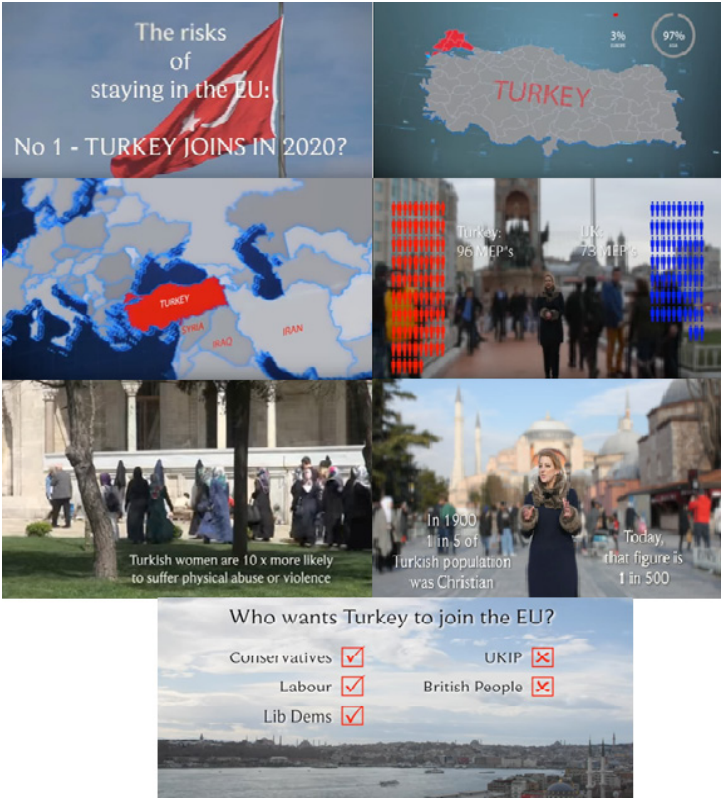
Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda Birleşik Krallık'ın Türkiye tarafından idare edilen bir Avrupa'nın parçası olduğunu (BBC Türkçe, 2016b) belirten Farage'ın bu iddiası ilginç bir özellik taşımaktadır. Bir yandan Türkiye'nin ekonomik olarak geri kalmışlığı nedeniyle Türkiye'den insanların Avrupa'ya ve Avrupa'dan Birleşik Krallık'a akın akın göç edeceği iddiası, diğer yandan AB'ye üye olduğunda AB'yi kontrol edecek kadar güçlü bir Türkiye olduğu iddiası birbiriyle çelişmektedir. Farage'ın “Eğer AB'de kalmayı tercih ederseniz, Türkiye'yle aynı birlik içerisinde yer almayı seçmiş olacaksınız. Sayısı hızla artan ve 77 milyon nüfusu olan bir ülkeye serbest dolaşım hakkını vermiş olacaksınız” (BBC Türkçe, 2016b) açıklaması da bu durumu göstermektedir. Ayrıca, Avrupa Komisyonu'nun Türkiye ile vize serbestisini hızlandır-

ma kararı “75 milyon Türk vatandaşı için sınır gerekliliklerini yumuşatmak, AB'nin yaptığı bir deliliktir” şeklinde değerlendirilmiştir. Vize serbestisinin Schengen bölgesinde olmayan Birleşik Krallık'ı doğrudan etkilememesiyle ilgili olarak da “bu durumun İngiltere'yi nasıl etkileyeceğini bilemezsiniz. Schengen vizesi olanlara İngiltere'ye sınır geçişlerinde hoşgörölü davranılıyor” açıklamasını yapmıştır (Hürriyet, 2015).

UKIP'in Youtube'daki resmi kanalında 3 Şubat 2016'da yayınlanan 3 dakika 40 saniyelik “AB'nin Riskleri: Türkiye (Risks of EU: Turkey)” başlıklı video² (UKIP Official Channel, 2016), partinin Türkiye'ye bakışını göstermesi bakımından dikkat çekici bir örnek olmuştur. İlgili videodan alınan aşağıdaki fotoğraflardan da görüldüğü gibi, bütün video boyunca bir tehdit olarak yansıtılan Türkiye'nin fasılların dahi açılmadığı bir ilişki sürecine rağmen 2020'de AB'ye katılabileceği ifade edilmektedir. 2020 yılının seçilme nedeni parti tarafından açıklanmamıştır. Buna karşın, Jean-Claude Juncker'in 2014'te göreve başladığında “dış politika amaçlarım” arasında gösterdiği “genişlemeyi durdurma” hedefi, görev süresi boyunca 2019'a kadar AB'nin genişlemeyeceği nedeniyle Juncker'in dönemi sonrasında 2020 yılının tercih edildiği görülmektedir (Juncker, t.y.). Kıbrıs'ın Avrupa kıtasıyla coğrafi ilişkisizliğine değinilmeksizin Türkiye'nin topraklarının sadece %3'ünün Avrupa'da olduğu Türkiye topraklarının %97'sinin Avrupa'da olmadığı, Türkiye'nin AB'ye üye olduğunda AP'de 96 milletvekiline sahip olacağı buna karşın Birleşik Krallık'ın 73 milletvekiliyle Türkiye'nin gerisinde kalacağı gösterilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin komşularının Suriye, Irak ve İran gibi “tehlike” arz eden ülkeler olduğu belirtilmiştir. Türkiye'deki kadınların fiziksel şiddete uğramalarının yaygın bir durum olduğu ve 1900 yılında Türkiye nüfusunun 5'te 1'inin Hristiyan olduğunu

² 31 Mayıs 2018 itibarıyla toplam izlenme sayısı 37.141'dir.

ancak günümüzde bu oranın 500'te 1 olduğu da eleştirilen konular arasında yer almıştır. Son olarak, Türkiye'nin AB'ye katılmasına sadece UKIP ve İngiliz halkının karşı çıktığı, diğer siyasi partilerin ise Türkiye'yi AB üyesi olarak kabul ettikleri belirtilmiştir.

Söz konusu video tartışmalara neden olmuş, birçok kesimden tepkiler gelmiştir. Guardian gazetesinin "temelsiz korku tellallığı" olarak nitelendirdiği propaganda videosunda süre-

li minare ve türbanlı kadın görüntülerine yer verilmesi UKIP'in İslamofobik çizgisini göstermiştir. Dönemin Liberal Demokrat Parti lideri Tim Farron ise, "Herkes, toplumları birbirine düşürmeye çalışan UKIP'in zehirli retoriğine alışık. Ama bu video, durumu bir başka boyuta taşıyor. Minareleri kullanmak, UKIP destekçilerine yapılan kodlanmış bir göz işareti. [...] İngiliz siyasetinde Donald Trump tarzı korku tellallığına yer yok." açıklamasını yapmıştır. "Britain Stronger in Europe/ Birleşik Krallık, Avrupa'da daha güçlü" adlı sivil toplum kuruluşunun sözcüsü ise "UKIP tüm bir ulusu ve halkını karalamaya çalışıyor... Türkiye'nin AB üyeliği hakkındaki düşüncemiz ne olursa olsun; bu, UKIP'in temelsiz korku tellallığında yeni bir alçaklıktır... Türkiye'nin yakın gelecekte AB'ye katılması gibi bir durum söz konusu değil. Yani bu, UKIP'in yine ekonomiye ya da gerçeklere dayalı argümanları olmadığına açık bir göstergesi" şeklinde durumu değerlendirmiştir. İşçi Partisi'nden Richard Burden ise, ilgili video hakkında "mide bulandırıcı" açıklamasını yapmıştır (Hürriyet, 2016; BBC Türkçe, 2016c).

Genişleme sürecini yöneten Avrupa Komisyonu veya AP ve Avrupa Konseyi gibi kurumların ya da Birliğin itici güçleri olan Almanya ve Fransa gibi ülkelerin Türkiye'nin yakın dönemde AB'ye üye olabileceğine dair herhangi bir söylemi olmazken; Farage'a göre, "Merkel Türkiye'yi 2025 yılına kadar AB üyesi yapma konusunda son derece kararlı" (BBC Türkçe, 2016b) iddiasıyla Türkiye'nin AB üyeliği için bir tarih de öngörmüştür. Bu tarihin neden 2025 olduğu ise diğer birçok popülist iddia gibi belli bir nedene bağlanmamıştır.

Sonuç

Hübner (2008, p. 13) Avrupa çapındaki popülist partilerin ortak özelliklerini belirtmiş, "Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmak" da bu özelliklerden biri olmuştur. Bu durumun Birleşik

Krallık'taki BNP ve UKIP için de geçerli olduğu görülmüştür.

BNP'den ziyade UKIP Türkiye'nin AB üyeliğinden daha fazla bahsetmiştir. Bu durum, UKIP'in siyasette daha etkin olmasıyla açıklanabilir. Türkiye vatandaşlarının AB üyeliğinin ardından Birleşik Krallık'a gideceği tehdidi, Türkiye'nin kalabalık nüfus tehlikesi, Türkiye'nin AB'de güçlü bir ülke olacağı tehdidi, Türkiye'nin Irak, İran ve Suriye ile olan sınırlarının AB sınırları haline geleceği tehdidi iki popülist partinin Türkiye'nin üyeliğine karşı olmalarının öne çıkan nedenleri olmuştur. Birleşik Krallık popülizminde, AB bütünleşme tarihinin en uzun süreli ilişki ve adaylık sürecini yürüten, fasılları engellenen ve adaylık sürecinin sonu öngörülemeyen Türkiye'nin sürekli olarak üyelik durumunun yaratacağı "tehlike" üzerinden bir karşıtlık üretmek kendi içinde tutarsız bir durum olarak da değerlendirilebilir.

BNP ve son dönemin hızlı yükselen ve çöküşe geçen partisi olarak UKIP'in diğer birçok popülist parti gibi oy oranı hızlı değişkenlik gösterdiğinden dolayı önemli olan sadece bu partileri incelemek değil, bu partilerin söylemleri üzerinden popülist siyasetin iddialarını tanımak ve ilerleyen süreçlerde de benzer iddialar karşısında doğru politikalar geliştirebilmektir.

Kaynakça

AB Haber. (2016). İngiliz UKIP Genel Başkanı Nigel Farage: 'AB'den Çıkarsak Türkiye'den Kurtuluruz. Erişim adresi: <http://www.abhaber.com/ingiliz-ukip-genel-baskani-nigel-farage-abden-cikarsak-turkiyeden-kurtuluruz/>

Aras, İ. & Günar A. (2017). Brexit'in Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Etkileri. T. Arı, Ç. A. Koyunc (Eds) içinde IX. Ulu-
dağ Uluslararası İlişkiler Kongresi: Dünya Politikasında Kriz ve Değişim (ss. 304-320). Bursa: Dora Yayıncılık.

Batten, G. (2009). Speeches in the European Parliament 2004–2009. Great Britain: MCNG Ltd.

BBC Türkçe. (2016a). Cameron: Türkiye'nin AB üyeliği 3000'i bulur. Erişim adresi: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160522_ingiltere_turkler_ab_referandum

BBC Türkçe. (2016b). Farage: Türkiye AB'ye üye olursa daha çok Köln tipi toplu taciz yaşanır. Erişim adresi: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160429_nigel_farage_turkiye_ab_uyeligi

BBC Türkçe. (2016c). İngiltere: UKIP'in 'Türkiye karşıtı' filmine tepkiler artıyor. Erişim adresi: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160205_ukip_turkiye

Croft, A. & Staples, D. (2009). British National Party wins first Europe seats. Erişim adresi: <https://uk.reuters.com/article/uk-europe-election-bnp-sb/british-national-party-wins-first-europe-seats-idUKTRE5570F620090608>

Holdstock, D. (2017). Turkey sends three times more migrants to Europe than it took back. Erişim adresi: <https://bnp.org.uk/turkey-sends-three-times-more-migrants-europe/>

Hübner, C. (2008). Rechtsextreme Netzwerke und Parteien in Europa Eine Bestandsaufnahme vor der Europawahl 2009. Erişim adresi: http://ajb.blogspot.de/images/Rechtsextreme_Netzwerke_und_Parteien_in_Europa__C._Hbner__Dez._08_.pdf

Hürriyet. (2016). Türkiye düşmanlığını kullanarak İngiliz halkını korkutuyorlar. Erişim adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiye-dusmanligini-kullanarak-ingiliz-halkini-korkutuyorlar-40049514>

Hürriyet. (2015). Nigel Farage: Türkiye ile vize serbestisinin hızlandırılması kararı delilik. Erişim adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiye-ile-vize-serbesitsinin-hizlandirilmasi-karari-delilik-40002658>

Juncker, J.-C. (t.y.) My Foreign Policy Objectives. Erişim adresi: <http://juncker.epp.eu/my-priorities>

Kessel, S.V. (2015). Populist Parties in Europe: Agents of Discontent? Basingstoke: Palgrave Macmillan.

McGowan, L. (2015). Finding Europe but Losing its Coherence and Purpose: The Rise and Fall of the British National Party, 2009-2014. GRAAT On-Line issue #16, 53-81.

Plach, C. (2015). Radical Right Populist Parties in Britain and the Netherlands: Explaining Electoral Success. *Res Publica*, 19(1), 1-11.

The Manifesto of the British National Party. (2010). Democracy, Freedom, Culture And Identity British National Party General Election Manifesto 2010, Welshpool: British National Party.

UKIP Official Channel. (2016, February 3). Risks of EU: Turkey. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=yno5IHA-LY8>

Vote Leave (a), Erişim adresi: https://twitter.com/vote_leave/status/727864437038825472

Vote Leave (b), Erişim adresi: https://twitter.com/vote_leave/status/726883421998469124

Watts, H. (2017a). Turkey No Longer Needs EU Membership, Says Erdogan – But Still Wants in. Erişim adresi: <https://bnp.org.uk/turkey-no-longer-needs-eu-membership-says-erdogan-still-wants/>

Watts, H. (2017b). Turkey's Erdogan 'Intentionally Islamicizing Europe' Says Israeli Former Defence Minister. Erişim adresi: <https://bnp.org.uk/turkeys-erdogan-intentionally-islamicizing-europe-says-israeli-former-defence-minister/>

Zabala, S. (2017). The difference between right and left-wing populism. Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/01/difference-left-wing-populism-170112162814894.html>

Avrupa’da Yükselen Popülizm, Almanya ve Türkiye ile İlişkilere Yansımalar

Sezgin Mercan¹

Giriş

Doğasında protestoyu ve muhafazakarlığı barındıran popülizm ile beslenen Avrupa’daki bazı siyasi partiler, buldukları toplumları homojen yapıda kabul etmektedirler. Kendilerini de hem bu yapının hem de bu yapıdaki insanların çıkarlarını korur görmektedirler. Buradan hareketle de siyasi temsilde kendilerinin öne çıkmaları gerektiğini savunurlar. Homojen yapının dışındakiler tehdit olarak ve toplumun çıkarına aykırı olarak konumlandırılırlar. Dışarıdakiler içeriye girdiklerinde kayba yol açan unsurlar olarak görülürler. İş kaybı, kültür kaybı, kimlik kaybı ve otorite kaybı temel endişe kaynaklarıdır. Piyasa ekonomisinin krizlere yatkın doğası da tehdit olarak konumlandırılır. Küreselleşme, bölgesel bütünleşmeler, uluslararası örgütler hep risk yaratan unsurlar olarak kabul edilir. Dolayısıyla Avrupa bütünleşmesi, yani AB, özel-

¹ Dr. Öğr. Üyesi Sezgin Mercan, Başkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

likle Avrupa'daki sağ popülist partilerce olumsuzlukla anılır. Göçmenler ve AB ortak politikalarının üye ülkeler için getirdikleri son dönemlerde iyice karşıtlık yaratan faktörler haline gelmiştir. Buna Türkiye ile ilişkileri ve işbirliklerini de eklemek gerekmektedir. Bu makalede, popülizmin kısaca tanımı yapıldıktan sonra Avrupa bütünleşmesinin temel dinamikleri hatırlatılacak, ardından Avrupa'da popülizmin lokomotifini oluşturan aşırı sağ siyasetin yükselişi ve bu siyasetin pratiğe yansımaları ortaya koyulacaktır. Son olarak, bu pratikte karşılık bulan Türkiye-AB ilişkilerinin güncel bir irdelemesi yapılacak, buradan hareketle de popülizmden ve sağ siyasetten etkilenen Türkiye-Almanya ilişkileri değerlendirilecektir.

Popülizmle İlgili Kısa Tanımlar

Paul Taggart, 'Popülizm' adlı eserinde 20. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan yeni bir popülizm türünden bahseder. Yeni popülizmin, aşırı sağ partilerce kilit hükümet partilerinin hakimiyetine ve gündemlerine tepki olarak savunulduğunu ve belli siyasal liderlerle ilişkilendirildiğini belirtir. Tek bir parti ve hareketten oluşmadığını, farklı ülkelerde aynı dönemde oluşan ve benzer konularda hassasiyet gösteren farklı partilerce somut hale geldiğini vurgular. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Batı Avrupa'daki uzlaşya işaret eden Taggart, çoğu Batı Avrupa ülkesinde bu uzlaşyanın sosyal demokrasi, karma ekonomi modeli, Keynesçilik gibi unsurlar üzerinden, sadece sol değil, sağ partilerce de gerçekleştirildiğini ifade eder. Burada, savaşın yarattığı siyasi, ekonomik ve sosyal yıkımların kötü sonuçlarını bertaraf etme, moral çöküşü ortadan kaldırma ve yeniden ayağa kalkma hedefleriyle bir uzlaşya varma söz konusudur. Fakat Taggart'a göre Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru bu uzlaşya tepkiler yükselmeye başlamıştır (Taggart, 2004, ss. 93-94). 1970'ler ve 1980'lerdeki çevreci, feminist, nükleer enerji karşıtı, vb. toplumsal hareketler bu-

nun somut yansımasıydı. Bu hareketler yeni siyaset anlayışını meydana getiriyordu. Bu siyaset anlayışı partiler arasındaki savaş dönemi sonrası uzlaşmayı eleştiriyor, sol siyasete itiraz ediyordu. Bu koşullarda, 1980'ler ve 1990'lara gelindiğinde bu tepkinin sağ partileri, yükselttiği görüldü. Bu şekilde vücut bulan yeni popülizm, yeni siyaset rüzgarını arkasına alarak bürokratik refah devletinin gelişimine karşı çıktı. Yerleşik partilerin tekelini kırmaya odaklandı. Bunun da ötesinde, siyasetin odağına, savaş sonrası uzlaşmayı reddederek, vergi meselesi, göç sorunu, milliyetçilik gibi unsurları yerleştirmeye çalıştı. Bunlardan hangisinin öne çıkarıldığı ülkeden ülkeye değişiklik gösterdi. Örneğin, İskandinav ülkelerinde yeni popülizm yüksek vergilerin ve liberal göç politikalarının yol açtığı vergi yükünü eleştirir. Belçika, İtalya, İsviçre gibi ülkelerde bölgesel ve etnik kimlik temelli bir siyaset öne çıkar. Almanya, Fransa ve Avusturya'da ise göçmen ve yabancı karşıtlığına bürünür (Taggart, 2004, ss. 94-98).

Jan-Werner Müller de 'Popülizm Nedir?' adlı eserinde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, sınırlandırılmamış halk egemenliğine ve hatta sınırlandırılmamış parlamento egemenliğine duyulan güvensizliğin Avrupa siyasetini derinden etkilediğini vurgular. Sınırlandırılmış demokrasinin 20. yüzyılın sonuna doğru diktatörlükleri ortadan kaldırdığını ve bunun üzerine tüm liberal demokrasilerce kabul edildiğini belirtir. Müller, Avrupa bütünleşmesini, belirtilen doğrultuda halk iradesini sınırlandıran bir girişim olarak kabul eder. Bütünleşmeyle beraber ulusal sınırlandırmalara bir de ulusüstü sınırlandırmaların getirildiğini savunur. Burada demokrasiye bir güvensizlik olduğu bellidir. Bu güvensizliği yansıtan rejimler, halk katılımını kısımaya çalıştıklarından, halk adına konuştuğunu iddia eden siyasi aktörler karşısında savunmasızdır. Bu koşullarda da popülizmin kendisini göstermesi adeta kaçınılmazdır. Daha fazla siyasal katılımın

sağlanması, doğrudan demokrasinin gerçekleştirilmesi gibi talepler, esas dertleri ya da hedefleri bu olmasa da, popülist partiler için etkinliklerini ve desteklerini arttırma aracı haline gelebilir (Müller, 2014, ss.114-115). Müller, son zamanlarda Avrupa'da yükselen popülizmi, ekonomik krize hangi çözüm yollarının geliştirildiği üzerinden bir değerlendirmeye yaklaşmak gerektiğini ifade eder. Aslında dikkati çekmeye çalıştığı nokta teknokrasidir. Kendi tabiriyle, "teknokrasile popülizm birbirine ayna tutar". Teknokrasi tek bir doğru siyasal çözüm vardır derken, popülizm tek bir halk iradesi olduğuna işaret eder. Teknokratların ve popülistlerin demokratik müzakereye ihtiyaç duymadıklarını söyler. Bu yönde çeşitli örnekler sunulabilir. Finlandiya'da faaliyet gösteren Gerçek Finler Partisi, AB'yi eleştirdiği için değil, gerçek Finlandiyalıların temsilci olduğunu iddia ettiği için popülisttir (Müller, 2014, ss.116-117). Bu iki yazara referansla çizilen popülizm çerçevesi, bugün gerek Avrupa bütünleşmesi gerekse de Türkiye-AB ilişkileri açısından geçerli koşulları ortaya koymasından önemlidir.

Avrupa Bütünleşmesinin Öncü Dinamiklerine Kısa Bir Bakış

Avrupa bütünleşmesinde ortaklığı sağlamanın önemli iki unsuru kültür ve kimliktir. Bu unsurlar üzerinden ortaklık sürdürülebilir kılınırken, tarih ve coğrafya da destekleyici unsurlar olarak konumlandırılmaktadır. Avrupa'nın sınırları dışında kalanlar, Avrupalılık kimliğinin bariyerleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu bariyerler yabancıların ve farklı dinden olanların giderek daha fazla karşılaştıkları bir niteliğe bürünmektedir.

İngiltere Müslümanların kültürlerine ve dinin gereklerine Fransa ve Almanya'ya nazaran çokkültürlülük temelinde daha fazla toleransla yaklaşabilmiştir. Örneğin, 1990'larda ve

2000'lerde İngiltere'deki eğitim politikası İslami eğim veren okulların ülkedeki diğer okullar gibi hükümet yardımlarından yararlandırılmasına zemin hazırlamıştır. Okullarda kız öğrencilerin üniformalarıyla uyumlu olduğu sürece başörtüsü takmalarına izin verilmiştir. Fransa ise Müslümanların dini ihtiyaçlarına cevap veren bir konumda pek de olmamıştır. Fransa'daki eğitim politikası devlet okullarında çokkültürlülüğe izin vermemiştir. Fransa'daki ortaokullarda İslam'la ilgili dini bilginin öğretilmediği görülmüştür. 2004'te devlet okullarında kız öğrencilerin başörtüsü takmaları tamamen yasaklanmıştır. Bu genel yasaktan önce de bazı okul yönetimlerinin başörtüsü kullanımını engellediği görülmüştür. Bu durum Fransa'da Müslüman kız öğrencilerin açık öğretim yoluyla eğitimlerine devam etmeleri ya da eğitimlerine hiç devam edememeleri sonucunu doğurmuştur.

Fransa özgürlük ve eşitliğin beşiği olarak bilinmektedir. Bu, Fransa'nın bir yüzüdür, fakat Fransa'nın başka bir yüzü daha vardır. O da, içerisinde İslamofobiyi barındırmasıdır. İslami yayınların yasaklanması, François Mitterrand Fransa'sının eski İçişleri Bakanı Charles Pasqua döneminde Müslüman liderlerin nedensiz yere gözaltına alınmaları, cami yapımının yasaklanması gibi örnekler bu yüzünün göstergesidir. Fransa'nın İslam'a karşı hassasiyeti yaklaşık 3.5 milyonluk bir Müslüman nüfusu içerisinde barındırmasından kaynaklanmaktadır. Bu özelliğiyle Avrupa'da Almanya'dan sonra en çok Müslüman nüfusa sahip ülke olarak ikinci sırada bulunmaktadır. Fransa'da Müslümanlar adeta ülkenin kilise-devlet ayırımına, yani seküler sistemine zarar verecek aktörler olarak görülmüşlerdir. Eski Kuzey Afrika sömürgelerinden gelen Müslümanların oluşturduğu göç akımları Fransa'da bu görüşü besleyen en büyük endişe kaynağı haline gelmiştir.

Almanya ise Müslümanlara yönelik tutum açısından İngiltere ve Fransa arasındaki bir konumda değerlendirilebilir. Ülkedeki Müslümanların kültürel ve dini ihtiyaçlarının karşılanmasına Fransa'dan daha ılımlı bir duruş sergilemiştir. Devlet bazı İslami sivil toplum örgütlerine ve kültür merkezlerine mali kaynak sağlamış, Berlin ve Münih'te İslami okulların açılmasını onaylamıştır. Devlet okullarında İslam'la ilgili derslerin verilmesi sağlanmıştır. Hatta Kuzey-Ren Vestfalya eyaletinde İslam'la ilgili ders kitabı bizzat hazırlanmıştır. Burada İslam'ın liberal demokrasiyle paralel olmasının sağlanmaya çalışılmasını göz ardı etmemek gerekmektedir. Buna, İslam dininin öğretilmesinin Almanya'daki tüm eyaletlerde geçerli bir uygulama olmadığı da eklenmelidir.

Siyasi açıdan bakıldığında ise daha radikalleşen bir tablo ortaya çıkmaktadır. Böyle bir tabloda ilk göze çarpan çokkültürlülük eleştirisi olmaktadır. Almanya'daki siyasi partilerden Hıristiyan Sosyal Birliği ülkede çokkültürlülüğü eleştiren partilerin önde gelenlerindedir. 1998-2007 arasında parti başkanı olan Edmund Stoiber görevi süresince, kendi Hıristiyan-Oksidental kültürlerinin baskın kültür olarak kalmasını istediklerini ve kültürel bir karmaşaya yol açılmaması gerektiğini açıkça savunmuştur. Bunu Hıristiyan Demokratlar da savunmuşlardır. Bunun aksi de yok değildir. Siyasi yelpazenin diğer kanadındaki Yeşiller ise çokkültürlülüğü savunarak Müslümanların okullarda dini ayrıcalıklara sahip olmaları gerektiğini vurgulayabilmişlerdir.

Eğer Avrupa'da Hollandalı bir siyasetçi ve Özgürlük Partisi lideri olarak Geert Wilders "Bizim kültürümüzle İslam kültürü arasında bir eşitlik yoktur. Faşist Kuran'ın yasaklanmasını istiyorum." diyebiliyorsa ve partisi Hollanda'da 2010'daki parlamento seçimlerinde oyların yüzde 15'ini alabiliyorsa Hollanda kamuoyunda İslamofobi olduğu öne sürülebilir.

Hollanda'daki Müslümanlar içinde çoğunlukla Türklerin yer aldığı göz önünde tutulursa bunun aynı zamanda Türkofobi olduğu da belirtilebilir.

Avrupa'da Türk-İslam karşıtlığı konusu incelenirken Türklerin ve İslam'ın çeşitli vesilelerle bir 'sorun' olarak görüldüğü ya da sorunlarla beraber tanımlandığı göze çarpmaktadır. Türklerden söz edildiğinde demokrasi, laiklik, farklı dini gruplar, vb. konular üzerinden, İslam'dan söz edildiğinde ağırlıklı olarak şiddete zemin hazırlama potansiyeli, hoşgörüsüzlük, bağnazlık üzerinden sorun tanımlamaları yapılarak, Avrupa kimliğinin de katkısıyla Batı'ya yabancı bir topluluk tablosu çizilmektedir. Yeri geldiğinde bu hususlar Türkiye'yi sorgulamak için kullanılmaktadır. Benzer durum Avrupa'daki Müslümanlar üzerinden İslam dininin sorgulanmasında da geçerlidir. Halbuki İngiltere, Fransa ve Almanya'da Müslüman nüfus artmaktadır. Giderek daha fazlası vatandaşlık almakta ve seçimlerde oy kullanma hakkı elde edebilmektedir. Müslüman nüfusun artması çokkültürlülüğün bir boyutu olan 'dinsel çoğulculuğu' gerektirmektedir. Ancak bu durumda Avrupa ülkelerinde İslam karşıtı parti ve hareketlerin uzun vadeli etkinliklerinin sınırlanması beklenebilir.

2011 yılının son günlerinde, Macaristan'daki rejimi otoriter bir eksene kaydırmaya sevkeden anayasa değişikliği, AB'de aşırı sağın içten içe yükselmeye devam ettiğini açıkça gösterdi. Başbakan Viktor Orban'ın liderliğindeki iktidar partisi Fidesz, her ne kadar Macaristan'da merkez sağ bir parti olarak tanımlanabilecek konumda ise de, yeni anayasanın muhafazakar, dinci, ırkçı, özgürlük kısıtlayıcı atıfları onu aşırı sağa kaydırды. 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren yürürlüğe giren yeni anayasa, AB tarafından büyük tepkiyle karşılandı ve sonunda Orban bu değişikliklerle ilgili olarak Avrupa Parlamentosu'nda savunma yapmak durumunda kaldı. Bu

noktada AB'nin, bir üyesindeki, temel norm ve değerleriyle çatışan gelişmeler karşısında doğru bir tutum sergilediği öne sürülebilir, fakat AB'nin tüm üye ülkelerdeki benzer gelişmeler karşısındaki tutumu ve tepkileri bakımından tutarlı olduğu belirtilemez. 2010 yılından itibaren, iki yıllık süre zarfında Avrupa'nın önde gelen liderlerinin şu demeçleri, Avrupa'daki aşırı sağın merkez noktasını ve AB'nin meseleyle ilgili tutarsızlık kaynağını açıkça göstermektedir:

Almanya Başbakanı Angela Merkel Ekim 2010'da şöyle demiştir: «Çok kültürlülük tamamen başarısız oldu. Almanya, kapılarını göç dalgasına açmadan önce, entegre olmayanlara karşı daha sert bir tutum sergilemelidir.» (Connolly, 2010). Dönemin İngiltere Başbakanı David Cameron Şubat 2011'de şunu dillendirmiştir: «Onlarca yıldır izlenen çok kültürlülük politikası, radikal İslam'ın güç kazandığı ayrılıkçı topluluklar yaratmıştır.» (Wright and Taylor, 2011). Aynı zamanda dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy de demiştir ki: «Çok kültürlülük bir başarısızlık... Müslüman yurttaşlarımız herkes gibi ibadet edebilmelidir. Ama bu bir Fransız İslamı'yla olabilir. Fransa'daki İslam'la değil.» (Mac Cormaic, 2011). Avrupa Konseyi Yabancı İlişkiler Konseyi üyesi Thomas Klau Kasım 2011'de, «1930'lu yıllarda aşırı sağcı partilerin ortak noktası Yahudi karşıtlığıydı. 21. yüzyılda bu Müslüman karşıtlığına dönmüş durumdadır.» (Bailey, 2011) şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

Avrupa'da Aşırı Sağın Temelleri

Avrupa'nın tanımlanmasını sağlayan en önemli kaynak öge, aslında bütün Avrupa tarafından ortak algılanacak bir tehdit ögedir. Bu iç veya dış tehdit şeklinde olabilmektedir. Örneğin, Ortaçağ'da İslam, 16. ve 17. yüzyılda Türkler, 19. yüzyılda Rusya, 20. yüzyılda Sovyetler Birliği ve Nazi

Almanya'sı Avrupa'yı tanımlamaya ve sınırlarını belirlemeye yarayan tehditlendendi. Avrupa fikrinin en güçlü ayağını oluşturan yaklaşım Avrupalıların kendilerini diğer kültürlerle karşılaştırarak ve karşılaştırarak algılamaları biçimindeydi (Çırakman, 2001, s. 31). 18. yüzyılda ve sonrasında özgürlük, akılcılık, hukukun üstünlüğü, ilerleme gibi ilkelerle desteklenen Avrupa tanımı, bu ilkelerin yokluğunda Avrupa gibi olmayanlara benzemek korkusuyla bezenmişti ve nasıl olunacağı da Osmanlı İmparatorluğu'nun kötü ve baskıcı olarak kabul edilen devlet yapısıyla örneklendirilmiş, ondan korunmak gerektiği vurgulanmıştı (Çırakman, 2001, s. 45). 20. yüzyıla gelindiğinde, 1960'lı yıllardan itibaren 2000'li yıllara uzanan süreçte Avrupa'da göçmenler, özellikle de işgücünde yer alan göçmenler, kültürel parçalanmanın temel nedeni olarak kabul edilmişlerdi. Bu nedene, yükselen ırkçılık akımı ve genel olarak aşırı sağ da eklemek mümkündür. Bu noktada göz ardı edilmemesi gereken, ırkçılığın ve genel anlamda aşırı sağın, bir taraftan Avrupa'ya ve ortak kimliğe yönelik tehdit olarak kabul edilirken, diğer taraftan da Avrupa'nın merkezinden diğer kimliklere yönelik dışlayıcılığın kaynağı haline gelmesidir.

Önceki popülizm tanımlarını destekler şekilde, 1980 ve 1990'ların aşırı sağ, 1960'ları ve 1970'lerin liberal ve ulusal niteliklerin zayıflaması anlamında kozmopolit politikalarına bir tepki olarak ortaya çıktı. Avrupa'nın aşırı büyümüş sosyal refah sistemine ve bu sistemi besleyen vergilere karşı da eleştirel bir tutum takındı. Aşırı sağ partiler ekonomi alanında gerek sınıai gerekse de işgücü anlamında milliyetçi bir duruşa sahip oldular. Ulusal düzeylerde yaşanan ekonomik sorunların sebebi, uluslararası aktörler ve bu aktörlerin uluslararası alandaki kurum, kuruluş ve eylemleri olarak kabul edildi. Bu aktörler, ABD kaynaklı küreselleşme, Brüksel odaklı bütünleşme, İslami çokkültürlülük olarak tanımlandı.

1970'lerin sonlarından itibaren Avrupa'da artan istihdam ve göç sorunu, işgücünde işbirliğine değil, ayrışmaya yol açtı ve ücretler, sosyal güvenceler, barınma imkanları gibi konularda artarak yaşanan kaynak sıkıntısı, emeğin yerli-yabancı ekseninde rekabeti sonucunu doğurdu. 1990'lara uzanan süreçte göç sorunu, Avrupa için adeta sosyal güvensizlik yaratan bir mesele haline gelmeye başladı. Göçmenlerin, içinde yaşadıkları kültür ve toplumla kaynaşamama sorunu da güvensizlik yarattı. Bu noktada da sosyal güvensizlik, yabancı düşmanlığının temel referansı haline aldı. Avrupa'daki kitle partileri, aşırı sağın sorun alanları olarak gördüğü bu gibi meselelere çözüm üretme potansiyeli sergileyemedi, bu durumda da seçmenler tepki oyları vermeye başladılar. Bir başka deyişle, aşırı sağ siyaset, içerisinde protesto oylarını barındırır oldu. Bu protestonun sebebinin ne olduğu her zaman çok net olmamıştır. Tepkisel tutum, bağlı olunan değerler ve ideoloji dışında, akılcı olmayan ve duygusal temele dayalı olarak da ortaya çıkabilmiştir. Bu noktada açık olan husus, protestonun, ki buna tepki de denebilir, bir konuyla ilgili politikaya ya da bir konuyla ilgili politika geliştirilemeyeşine karşı memnuniyetsizlikten ve kontrolü ele geçirme isteğinden ortaya çıktığıdır (Arzheimer, 2009, p. 263).

Avrupa'da Aşırı Sağ Pratiği

Avrupa'da aşırı sağ partilerin yükselişi ve bölgesel, ulusal, yerel düzeylerde seçim başarısı kazanması 30 yıllık bir süreçte gerçekleşti. Avrupa'da aşırı sağ partiler tepki gösterdikleri işsizlik ve göç arasında bağ kuran materyalist bir argümanla seçim stratejisi geliştirmeye çalıştılar. Örneğin, Jan-Marie Le Pen, Fransa'daki 1984 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde "İki milyon göçmen, iki milyon Fransız'ın işsiz kalması demektir" söylemini kullanmıştı. Aynı seçimde, Almanya'da Cumhuriyetçiler "İşsizliği kaldır: Göçü durdur" sloganıyla hareket

etmişlerdi. Genel olarak aşırı sağ partiler Avrupa'da şu üç noktayı kapsayan bir niteliğe sahip olmuş ve bu özellikleriyle yükseliş seyri izlemiştir.

- 1.** İdeolojilerini ve stratejilerini, faşizmin, ırkçılığın, demokrasi düşmanlığının en uç noktalarından arındırarak modernize etmeleri,
- 2.** Ulus fikrine bağlılığı koruyarak siyaset alanında yeni fırsat alanları yaratmaya çalışmaları,
- 3.** Siyasal alanda diğer siyasi aktörlerden ayrılan bir profilin geliştirilmesi. Fransa'da Ulusal Cephe'nin (FN) lideri Marine Le Pen'in, partisini aşırı sağcı imajdan kurtarıp, halkın farklı kesimlerinden destek almak için çaba göstermesi, bir bakıma bu faktörlerin kaynaşmasının sonucudur. Yine de, yabancı karşıtlığı ve Avrupa'ya karşı söylemler bu partide de varlığını korumaktadır.

2000'li yıllar itibarıyla Avrupa'daki aşırı sağ hareketlerin referans noktaları olarak şu hususlar öne çıkmaktadır:

- 1.** Çok kültürlü toplumlarda sosyo-ekonomik açıdan görülen ekonomik bunalım, işsizlik ve güvencesizlik gibi sorunlar aşırı eğilimlere neden olan sosyal bunalımlara yol açmaktadır. Bu noktada göz ardı edilmemesi gereken husus, bu sorunlarla aşırı sağ eğilimler arasında basit bir sebep-sonuç ilişkisi olmadığıdır.
- 2.** İdeolojik olarak aşırı sağ, yabancı düşmanlığı ve dışlayıcılık üzerine kuruludur. Aynı zamanda, heterojen, değişken ve ulus odaklı kitle ideolojisi söylemi geliştirebilen bir niteliğe de sahiptir. Pratikte, Avrupa'nın kendini koruması beklenen aşırı sağ yönelimlerin, kendisinin kullandığı bir dışlayıcılık unsuru olması, AB için bir iç çatışma sebebi haline almıştır.

Bunu şu şekilde açıklamak mümkündür: Aşırı sağ hareketler karşısında AB'nin bir takım önlemler geliştirmeye çalıştığı görülmektedir. Örneğin, 2011 yılında Avrupa Polis Teşkilatı Europol'ün Avrupa'da aşırı sağ hareketlerin güncel bir haritasını oluşturacağı açıklanmıştı. Europol'ün özellikle Kuzey Avrupa ülkelerindeki aşırı sağcı örgütlenmeleri inceleyeceğine işaret edilmişti. Ardından Europol raporlarının bugüne kadar aşırı sağ gruplarla ilgili tespitlere düzenli olarak yer verdiği görülmüştü. Bunun yanında, dönemin Almanya Sosyal Demokrat Parti Genel Sekreteri Andrea Nahles, 'Rhein-Zeitung' Gazetesi'ne yaptığı açıklamada, Almanya'daki aşırı sağcı Nasyonal Demokrat Parti, NPD'nin yasaklanması çağrısında bulunmuştu, ki Almanya'da 2003 yılında NPD'nin yasaklanması için girişimde bulunulmuş, ancak partinin kapatılması talebiyle açılan dava Anayasa Mahkemesi'nden dönmüştü. Yine 2011 yılında, Norveç'teki silahlı saldırının ardından, Almanya'da iç güvenlik önlemlerinin artırılmasına dönük öneriler tartışılmaya başlanmıştı. Hatta, Almanya'da telefon ve internet gibi haberleşme verilerinin depolanmasını öngören bir yasa tasarısının hazırlanması ve değerlendirilmesi gündeme gelmişti (Deutsche Welle, 2011).

2011 yılının sonuna doğru da Avrupa Komisyonu, Schengen bölgesinde reform teklifinde bulunmuş, böylece yasadışı göçün önüne geçemeyen üye ülkelerin geçici süreyle Schengen üyeliğinin askıya alınması önerilmişti (EuroNews, 2011). Görüldüğü gibi tüm bu gelişmeler, AB'nin savunduğu norm ve değerlere, ortak politikalara ve uygulanmalarına zıt koşulları barındırmıştır.

Tüm bu koşullar altında, akademi dünyasında ve medyada, Avrupalıları aşırı sağ partilere oy vermeye iten temel nedenin modernleşmeden kaynaklanan kayıp olduğu kabulünün yetersiz kaldığı öne sürülebilir. Bu kesim, kaybı, küreselleşmenin

siyasal, ekonomik ve kültürel alanda neden olduğu güvensizlikle bağdaştırmaktadır. Ancak bu, sadece, insanların partiler tarafından kendi yanlarına çekilirken hangi atıflarda bulunduğunu göstermektedir. Halbuki, seçmenlere siyasi çözüm olarak teklif edilenler de önemlidir. Aşırı sağ partiler, bir bakıma, merkezde yer alan partilerin ihmal ettiği, fakat kamuoylarında önemli olan organize suç, yolsuzluk, Avrupa bütünleşmesi ve göç gibi meselelere yoğunlaşarak öne çıkmaya çalışmışlardır ve bunu yapmaya da devam etmektedirler (Mude, 2011, p. 9).

Aşırı sağ eğilimler AB'nin iç tutarlılığı için ise adeta bir sınama kaynağı halini almıştır. Bir yandan, bu eğilimlere karşı AB nezdinde geliştirilmeye çalışılan önlemler, diğer yandan da önde gelen Avrupalı liderlerin aşırı sağı yansıtan söylemleri, politikaları ve Avrupa ülkelerindeki yabancı karşıtlığı ve dışlayıcılık, AB norm ve değerleri ile ortak politikaların ve uygulamaların sürdürülebilirliğini adeta gölgeler olmuştur. Haziran 2018'te gerçekleştirilen AB Liderler Zirvesi'ne katılmadan önce Almanya Parlamentosu'nda bir konuşma yapan Angela Merkel, göçmen sorunundan ve Avrupa ülkelerinin bu soruna yönelik tepkilerinden hareketle tam da bu noktaya dikkati çekmiş, değerleriyle çelişen bir AB görüntüsünün ortaya çıktığını ve bunun olmaması gerektiğini vurgulamıştır.

Türkiye-AB İlişkilerinin Güncel Seyri

2010'lu yıllar itibariyle Türkiye-AB ilişkilerinin kendini yenileme sorunuyla karşı karşıya olduğu açıktır. 2005 yılına kadar yine böyle bir sorun yaşamış olsa da bunu aşma potansiyeli de taşıyan Türkiye-AB ilişkileri, müzakere sürecinin tikanıklığıyla nitelik ve gelecek tartışmasına daha açık hale gelmiş durumdadır. Bu tartışma sadece müzakere süreciyle

sınırlandırılabilirlikte sıklıkta değildir. Her ne kadar kendi içinde farklılık yaşasa da, kıtanın ötesiyle kıyaslandığında kültürel bir homojenlik gösteren Avrupa, Türkiye'yi bu homojenliğe dahil görmemektedir. Bu homojenliği, önceki başlıklarda da işaret edildiği gibi, Yunan felsefesi, Roma kanunları, Hıristiyanlık, belli ölçülerde de coğrafya meydana getirmektedir. Günümüzde bu homojenliği besler şekilde konumlandırılmış ve Türkiye'nin sınırdığı birçok siyasi kriter de bulunmaktadır.

Türkiye-AB ilişkileri üzerine yürütülen tartışma, bugün, özellikle AB ülkeleri içindeki düşünce kuruluşlarında da ilişkileri daha gerçekçi bir zemine kaydırma etkisi yaratmaya başladı. Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen bir İngiliz düşünce kuruluşu olan Avrupa Reform Merkezi'nin Başkanı Charles Grant, yakın bir geçmişte Türkiye'ye farklı bir üyelik formülüyle yaklaşılması gerektiği fikrini gündeme getirmişti. Bunu, hem genişleme yorgunu Avrupa'nın hem de Kopenhag Kriterleri'yle uyumsuzluk gösteren Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullara bağlayan Grant, Türkiye'nin, katılım süreci olmadan Avrupalılarla çalışmanın yollarını bulması gerektiğini vurgulamıştı. Aslında 2010'ların başında Avrupalılar da Türklerle çalışmanın yeni yollarını aramaya koyulmuşlardı. Bu şekilde Grant, adını öyle koymak istemese de, bir çeşit imtiyazlı ortaklık ilişkisi kurulmasını önermişti. Türkiye ile AB arasında ortak politikalar geliştirmenin giderek zorlaştığına atıfla, özellikle dış politika alanında, Türkiye'nin AB'yle bütünleşmesinin sorunlu hale geldiğini ifade etmişti (Poyrazlar, 2012, s. 9).

Tartışmanın bu yönü Türkiye'de etkisini giderek hissettirmeye başladı. Bunun başlangıç noktasını 2012 yılında takip edilmeye başlanan Pozitif Gündem ile ilişkilendirmek mümkündür. Pozitif Gündem'le vize serbestliği, göç ve terörle mücadelede işbirliği, Gümrük Birliği'nin revizyonu gibi hu-

suslarda ilerleme kaydedilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar göç ve terörle mücadelede işbirliği bakımından belli ölçülerde ilerlemeler olsa da, Türkiye'ye vize serbestliği ve Gümrük Birliği'nde revizyon konularında bugün itibarıyla ilerleme kaydedilememiştir. Tekrar öncesine dönülürse, 13-14 Haziran 2012'de Strasbourg'ta 69'uncusu yapılan Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu toplantısı yeni arayışlar açısından önemlidir. Toplantıda dönemin Avrupa Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Stephan Füle, Avrupalıların Türkiye'de AB sürecinin temel taşıyıcısı olan sivil toplumu büyük oranda kaybettikleri tespitinde bulunmuştu. Aynı zamanda, sivil toplumun üyelik vizyonunu da yitirdiği tespitini paylaşmıştı. Ardından, Ankara'da sivil toplumun 80 temsilcisiyle bir araya geldiğini ve bu esnada ne kadar çok zaman kaybettiklerini gördüğünü söylemişti. Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde Türk halkının desteğini tamamen kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını da açıkça dillendirmişti (Karaca, 2012). Bu tespitler temelde üç boyuta işaret eder. İlki, Avrupa kamuoyunda ilişkilerin tekrar canlandırılması yönünde bir algı oluşturma ihtiyacıdır. İkincisi, özellikle Türkiye'nin üyeliğine muhalif olan siyasi aktörlerde tarafların birbirinden uzaklaşması üzerinden endişe yaratmaktır. Üçüncüsü de taraflara birbirlerine ilgili olduklarını göstermeye çalışmaktır.

2012'nin ilk yarısı tarafların birbirlerine ilgili olduklarını gösteren uygulamalara ayrılmıştır. Bu süre zarfında vize serbestliğinin sağlanmasına dönük görüşmeler bu tespitin adeta sınanacağı unsur haline gelmiştir. Aynı zamanda, AB'nin, çevre bölgesinde güvenliği sağlama endişesinin de arttığını göstermiştir. Dönemin AB İçişleri Komiseri Cecilia Malmström'ün, Türkiye ile kısa sürede vize diyalogu başlatmak istediklerine dair söylemi, Türkiye ile ilişkilerin ötesinde, Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanmasıyla düzensiz göçle mücadelenin önünün açılmasına, dolayısıyla güvenlik

endişesine işaret etmişti. Düzensiz göçle mücadelede de Türkiye'nin kilit önem taşıdığı zaten Malmström tarafından dile getirilmişti (Milliyet, 2012).

Aslına bakılırsa, Türkiye-AB ilişkilerinin içinden geçtiği yeni süreç tarafların neye ikna olup neye ikna olmayacaklarını görmeye çalıştıkları bir niteliğe sahiptir. Bunu da karşılıklı önerilerle test etmektedirler. Türkiye ile AB, stratejik diyalog yoluyla üyelik müzakerelerinin AB ile işbirliğini engellediği ikilemi ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Üyelik sürecinden ayrıştırılmış siyasi diyalog aracılığıyla özellikle dış ve güvenlik politikası alanında taraflar arasında ortaklıkların kurulması öngörülmektedir. Grant'in tespiti hatırlandığında dış politika ortaklığının önemi daha net biçimde anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ilişkilerin üyelik dışında geliştirilmesini öngören çalışmalar bunun gibi daha birçok öneri geliştirmek durumdadır. Bunu yapmaya başlayan çalışmalar işe yönetsel ve kurumsal önerilerle başlamıştır. Örneğin, 2006'ya kadar gerçekleştirilen Türkiye Başbakanı'nı AB zirvelerine davet etme uygulamasının yeniden başlatılması gerektiği o dönemde savunulmuştu. Bunun yanında, Türkiye Dışişleri Bakanı'nın AB Dış İlişkiler Konseyi'ne düzenli katılımının sağlanması tavsiye edilmişti. Böylece ilişkilerin günlük politikaların ötesindeki bir zemine oturtulması öngörülmüştü. Bu ve benzeri öneriler, AB Yüksek Temsilcisi, Türkiye Dışişleri Bakanı, AB Genişlemeden Sorumlu Komisyon Üyesi ve Türkiye AB Bakanı'nın katılımıyla yılda iki kere yapılan toplantıları yetersiz bulmaktaydı. Bu toplantılara, Türkiye'deki çeşitli bakanlık birimleriyle AB Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Dış Eylem Servisi ve Komisyon Genel Müdürlükleri arasında bir diyalog ve işbirliği mekanizmasının eklenmesine işaret edilmekteydi. AB Güney Akdeniz Özel Temsilciliği ofisiyle ile Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın ilgili birimleri arasında yeni bir iletişim olanağının sağlanmasına vurgu yapılmaktaydı (Lambsdorff, 2012).

Benzer şekilde, Avrupa Konseyi Başkanı'nın AB Komşuluk Politikası'na dahil bölgeyle ilgili stratejik meselelerde Türkiye'nin hem Başbakan hem de Cumhurbaşkanı'nca temsil edileceği bir toplantıya başkanlık etmesi gerektiği ifade edilmişti. Türkiye Dışişleri Bakanı ile 27 AB ülkesi Dışişleri Bakanının, AB Yüksek Temsilcisi başkanlığında bir dış politika diyalogu kurması tavsiye edilmişti. Diyalogun üyelik çerçevesinde değil, Irak, Suriye, İran gibi ortak çıkarların söz konusu olduğu konularda yürütülmesi önerilmişti. Böyle bir işbirliğinde taraflar arasındaki sorun alanlarının diyalogu engellemesinin önüne geçilmesi öngörülmüştü (Grabbe ve Ülgen, 2010). Bu öngörüler tam anlamıyla olamasa da belli ölçülerde günümüze kadar geçen süre zarfında hayata geçirilebilmiştir.

Tüm bu öneriler ve öngörülerle Türkiye'nin tespitini yaptığı ve aşmaya çalıştığı bir takım zorluklar vardır. Bu zorluklar şu şekilde belirtilebilir (Yazıcı, 2012):

1- Ayrıcalıklı ortaklık düşüncesi: Hazmetme kapasitesi söylemiyle Türkiye'nin tam üyeliğinin engellenmesi yönünde Avrupa'da kamuoyu yaratılmaya çalışılmaktadır.

2- Terörle mücadele: Terör örgütünün mali kaynaklarının hala AB ülkelerinde bulunması terörle mücadele konusunda taraflar arasında daha yakın bir işbirliğinin kurulmasını gerektirmektedir.

3- Kıbrıs meselesi: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Kıbrıs meselesi çözülmeden Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla AB üyesi yapılması hem sorunun çözümünü hem de üyelik müzakerelerini tıkamıştır. Buna bir de AB'nin tam üyelik için Türkiye'den komşularıyla tüm sorunlarını çözmesini istemesi eklenebilir.

4- Vize serbestliği: Hizmetin ve işgücünün serbest dolaşımı, 1963'ten bu yana AB ile ortaklık ilişkisi yürüten, 1995'te Gümrük Birliği'ne dahil olan ve 2005 yılından beri müzakere sürecinde olan Türkiye'ye verilmeyen bir haktır. Vize uygulaması, hem 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile kurulan Gümrük Birliği'nin temelini teşkil eden malların serbest dolaşımı ilkesine, hem de yerleşme hakkı ve hizmet sunum serbestisine yeni engeller getirilmesini yasaklayan Katma Protokol'ün 41. maddesine açıkça aykırıdır.

Zorlukların yarattığı belirsizlikler içinde Avrupa'daki ve Türkiye'deki siyasi ve ekonomik aktörlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve düşünce kuruluşlarının Türkiye-AB ilişkilerini daha gerçekçi bir zeminde tartışma ve üyelik dışında ilerleyecek bir diyalog mekanizmasını işletme ihtiyacı duymaya başladıkları açıktır. AB taahhütlerini içeren ve gerek Birlik gerekse de Türkiye açısından hukuki dayanakları olan müzakere süreci artık geri planda kalmıştır. Bunu Mart 2018'de gerçekleştirilen Varna Zirvesi de net olarak göstermiştir. Pozitif Gündem etkisinin azalması ve yeni ihtiyaçlardan dolayı, Varna Zirvesi üzerinden ilişkilere yeni bir enerji kazandırılmaya çalışılmıştır. Göç akınının yönetilmesi konusunda işbirliği, terörlle mücadelede ortaklık, AB tarafından Türkiye'nin Doğu Akdeniz, Ege ve Suriye'deki faaliyetlerinin izlenmesi ve ilişkilerde 'bekle-gör' politikasına geçiş zirvenin görünen ve hissedilen sonuçlarından olmuştur. Özellikle kriz anlarında yoğun işbirliğine kayan ilişkiler, tıkanıklık anlarında giderek daha fazla AB bürokrasisinin tutumuyla ilerler bir hale bürünmüştür. Üye ölkeler düzeyinden bir tutum değerlendirmesi yapıldığında tablo, bürokraside olduğu gibi pek de yapıcı bir görüntü vermemektedir. Bu açıdan Türkiye'nin AB'nin siyasi ve ekonomik lokomotifi olan ve en fazla Türk nüfusu barındıran Almanya ile son dönemdeki ilişkileri ayrı bir önem taşımaktadır.

Türkiye-Almanya İlişkilerinde Son Durum

Türkiye, 2014 yılıyla birlikte AB ile ilişkilerinde yeni atılımlar gerçekleştirmek için aktif girişimlerde bulunmaya başladı. Buna hem Türkiye'nin hem de AB'nin ihtiyacı olduğu açıktı. Gerek Türkiye'den AB kurumlarına ve ülkelerine gerçekleştirilen ziyaretler gerekse de Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye yönelik ziyaretler Türk ve Avrupa kamuoylarında adeta karşılıklı güven tazeleme fırsatı olarak sunuldu. Aslında bu noktada mesele, Türkiye-AB ortaklığının 'karşılıklı güvensizliği' hala içinde barındırma riski taşımasıdır. AB Konseyi Başkanı, AB Komisyonu Başkanı ve Avrupa Parlamentosu Başkanının çeşitli vesilelerle yaptıkları açıklamalar, Türkiye'nin siyasi kriterler açısından AB gözetiminde tutulmasında zorlukların oluştuğunu yansıtmıştı. Türkiye ile AB arasında temel ilkeler üzerinden görüş ayrılıkları yaşanmasının, sadece üyeliğe dayalı ilişkileri değil, dış politika alanında ve üye ülkelerle ikili ilişkileri de aksatma potansiyeli taşıdığı görülmüştü. Son zamanlarda kendini gösteren husus, Avrupa genelinde ve Almanya özelinde varolan 'Türkiye şüpheliliği'dir.

Almanya, AB ülkeleri içinde, özellikle de Hıristiyan Demokratların iktidarı döneminde Türkiye şüpheliliğini üst seviyede yaşayan ülke konumunda kaldı. Almanya'da gerek tarihsel kökleri olan siyasi ve sosyo-kültürel birikimler gerekse de bu birikimlerin çeşitli sektörlerde pratiğe yansımaları 2000'li yıllar itibarıyla Türkiye ile ilişkilerinin hep 'temkin' ekseninde kalmasına yol açtı. Bunun yansımaları Türkiye ile Almanya arasındaki diplomatik ziyaretlerde de hep görüldü. Angela Merkel, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği konusunda soru işaretlerinin sürdüğünü hep belirtti; Türkiye'nin AB üyeliğinin 'ucu açık' bir süreç olarak görüldüğünü hep vurguladı. Diğer bir deyişle, mevcut Alman hükümetinin ve dolayısıyla Almanya'nın Türkiye'nin AB üyeliğine şüphe ile yaklaştığının

ve AB'nin Türkiye ile yürütmeye çalıştığı müzakere çerçevesinin 'ucu açık süreç' olma niteliğine endekslendiğinin altını çizdi.

Türkiye ile Almanya ilişkileri, her ne kadar önemli bir ayağını oluştursa da, sadece AB ile ilişkiler kapsamında ele alınabilecek sıklıkta bir ilişki tipini barındırmamaktadır. Ekonomik göstergeler bunu açıkça da ortaya koymaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun ilgili verilerine göre, Almanya, Türkiye'nin ihracatı için 2004 yılından bu yana en büyük pazar konumu olmayı sürdürüyor. İthalatında da önde gelen ülkelerden biri olma konumunu koruyor. Bu bilgiler ilişkilerin derinliğini gösteren olumlu örneklerden olsa da, olumsuzluğu içeren örnekler de vardır. Bunu Almanya'da yaşayan Türklerle somutlaştırmak mümkündür. Vatandaşlık haklarından eğitime uzanan bir yelpazede 'göçmen' olmanın sorunlarını yaşayan Türkler, Almanya ile Türkiye ilişkilerinin temel belirleyici unsurlarından olma özelliğini taşımaktadırlar. Yeri gelmiş bu konu Merkel'i, Almanya'da yaşayan herkesin ve dolayısıyla göçmenlerin başbakanı olduğunu dillendirmeye sevk etmişti. Almanya'da yaşayan, Alman vatandaşı olan veya çifte vatandaş olan ve Türk kökenli olanlar açısından kendisini onların da başbakanı saydığını ifade etmişti. Bu çerçevede sorun teşkil eden husus, Almanya'da göçmen ailelerde doğan gençler için 18 ile 23 yaş arasında Alman vatandaşlığı ile ailelerinin vatandaşlıkları arasında seçim yapmalarının beklenmesiydi. Görüşmelerde, 'opsiyon modeli' olarak adlandırılan bu hususa dikkat çeken Merkel, göçmenlerin iki vatandaşlık arasında tercihte bulunmak zorunda kalmadan, iki vatandaşlığı da yürütmelerini, yani 'çifte vatandaşlığı' istediklerine dikkat çekmişti. Fakat bunun gerçekleştirilmesi için, Alman hükümetinin göçmen Türk ailelerinin ve çocuklarının Alman vatandaşlığı için yerine getirmeleri beklenen sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşulları önemsemişti.

Türkiye-Almanya ilişkilerinin bu özel koşullarını bir yana bırakıp, görüşmelerin temel eksenini oluşturan AB ile ilgili boyuta döndüğünde, AB'nin, her ne kadar üyelik müzakerelerini engellemese de, Türkiye'nin tam üyelik noktasına getirilmesinin gerçekleşmeyeceği havasını yansıttığı açıktır. Bu noktada da Almanya adeta AB ile Türkiye arasında bir 'ayırıştırıcı' rolü üstlenmiştir. Bir başka deyişle Almanya, AB'nin Türkiye ile ilişkilerindeki diplomatik zincirleri kıran, diplomasiyi yalın halde kullanan bir ülke konumunda kalmıştır. Türkiye ile müzakere sürecinin yapısal reformların gerçekleştirilmesi için gerekli olduğunu düşünen Almanya, artık sonucun (tam üyeliğin gerçekleşme durumunun) olumsuzluğu barındırdığını açıklamayı çok da önemsemeyen bir tutum sergilemeye başlamıştır. Aslında bu sayede Almanya'nın, Türkiye ile ilişkilerini çok da AB eksenine kilitlemeyip, ikili ilişkileri sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik öğeler üzerinden kurma yoluna girdiği ileri sürülebilir. Burada politik öğelerin uzlaşmazlık noktalarını barındırabileceği de göz önünde bulundurulabilir.

Almanya'da Merkel dışında, Türkiye ile ilişkilerin seyrinin izlenebileceği ikinci isim dönemin Almanya Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier'di. Steinmeier Türkiye'de hükümetin attığı adımlar nedeniyle, başlatılan üyelik müzakerelerinin dondurulabileceği uyarısı dikkat çekicidir. Steinmeier, Almanya'nın Türkiye'nin AB üyeliğine şüpheyile yaklaşan tutumunu, güncel gelişmelerle birlikte dışa yansıtan bir bakan olmuştur. Steinmeier'in diğer bir önemli tutumu da Alman dış politikasının değişimini yansıtması yönünde olmuştur. Almanya'nın ilerleyen zamanlarda daha aktif bir dış politika izlemeye başlaması ve uluslararası misyonlar yüklenmeye girişmesi bu değişimlerdenidir. Bunun askeri araçlarla da desteklendiği görülmüştür. BM, NATO, AB ya da Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilâtı (AGİT) gibi kuruluşların uluslararası misyonlar çerçevesinde uğraması beklenen

değişimlerde Almanya'nın rol üstlenmesi bunun göstergesidir. 2013'ten itibaren de bu yönde ilerleyiş olmuştur.

Almanya Avrupa bütünleşmesine 'kader ortaklığı' üzerinden bir anlam yükleyerek adeta kimlik odaklı AB siyasetinin temelini atmıştır. Tarihsel süreç içinde Avrupa'nın Almanya'ya özellikle ekonomik açıdan hep ihtiyaç duyduğu görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından oluşan koşullarda ve günümüz koşullarında Almanya da AB'ye hep ihtiyaç duyar olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya'da milliyetçiliğinin sıfırlandığı koşullarda Almanlar Avrupa bütünleşmesine, kendilerini birarada tutacak bir harç rolü yüklemişlerdir. Soğuk Savaşta ve sonrasında Almanya'nın AB ile ilişkileri onu destekleme ve ona öncülük etme üzerinden şekillenmiştir. Bu sayede Almanya, AB'yi uluslararası etkinliğini arttırmak için araçsallaştırmıştır. Etkinliğinin artışı, Soğuk Savaş dönemindeki pasifliğini terk etmesi anlamına gelmiştir. Özellikle ABD'deki 11 Eylül terör eylemlerinin ardından uluslararası askeri operasyonlara katılmaya çok daha fazla istekli olmuştur. 2010'ların ilk yarısında bir durgunluk görülse de, 2016'dan itibaren savunma harcamalarının ve katıldığı uluslararası misyonların artması durgunluğun geçici olduğunu göstermiştir.²

Almanya'nın dış ve güvenlik politikası bağlamındaki bu gelişmeler, Türkiye ile Almanya ilişkileri açısından da fikir vermektedir. İki ülke arasında normatif zeminde anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Bu durum Türkiye-AB ilişkileri üzerinden Türkiye-Almanya ilişkilerini de gergin kılmaktadır. Fakat bölgesel ve küresel krizler karşısında ikili işbirlikleri, normatif gerginlikleri gölgeleyebilmektedir. Krizlerin AB'ye yansıyan

² Detaylı bilgi için bkz. Mercan, S. ve Bilgin, K.R. (2017). Tarihten Günümüze Almanya'nın Küresel Stratejisi. C. Dinç, B. Akkuş (Ed.) içinde Küresel ve Büyük Güçlerin Stratejileri. Ankara: Orion Kitabevi, ss.233-237.

yönleri de Türkiye ile işbirliğini gerektirdiğinde aynı sonuca yol açabilmektedir. Almanya'nın bu açıdan Türkiye ile son dönemlerde pragmatik işbirliğine iyice kaydığı görülmektedir. Bunu somut olarak Suriye kaynaklı mülteci krizinde izlemek mümkündür. Fakat terörle mücadele konusunda Almanya'nın Türkiye ile henüz aynı hassasiyetleri gösteremediği de bir gerçektir.

Sonuç

Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği meselesi, Avrupa'daki popül-ist partilerin kendi siyasi temsilcilerini güçlendirmek adına araç haline getirdikleri bir konu olmuştur. Çokkültürlülük eleştirisi, İslamofobi ve göçmenler meselesi de araç işlevi yüklenen hususlardandır. 1960'lardan 2000'lere uzanan süreçte Avrupa'da göçmenler, kültürel parçalanmanın, işsizliğin ve diğer ekonomik ve sosyal sorunların temel nedeni olarak görülmüşlerdir. Sağ ve aşırı sağın popülizmle kesiştiği noktada, bir taraftan AB'ye ve onun ortak kimlik içeriğine, diğer taraftan da Avrupa'nın merkezinden diğer kimliklere yönelik karşıtlık kendisini göstermektedir. Türkiye de bunun dışında kalamamaktadır. Pozitif Gündem, Geri Kabul Anlaşması, Varna Zirvesi ile belli ölçülerde canlanma sergileyen Türkiye-AB ilişkileri, süreli meseleler karşısında anlık ve vaka odaklı işbirliklerine yönlendirilmiş, böylece de nitelikli işbirliklerinden uzaklaşma riski taşır hale bürünmüştür. Her ne kadar Türkiye ile AB, Geri Kabul Anlaşması'nı vize serbestliği ile ilişkilendirerek aralarında ortak çıkar yaratmaya çalışsalar da, mevcut koşullarda göç ve sınır kontrolleri, terörle mücadele gibi konularda Türkiye'nin AB'ye daha fazla katkı sağlamasının beklendiği bir ortam ortaya çıkmıştır. Böyle bir ortamda, AB tarafından Gümrük Birliği'nde kısa ve orta vadede revizyona gidilmeyeceğinin açıklanmasıyla Türkiye'de büyük bir hayal kırıklığı yaşanmıştır. Almanya bu gibi hayal

kırıklıklarının giderilmesi için pragmatik işbirlikleri ve bölgesel ve uluslararası stratejileri elverdikçe destek olmakta, fakat normatif ayrılıklar arttıkça ve muhafazakar siyaset gerektirdikçe bu destek çekilmektedir. AB bürokrasisinin de popülist siyasete belli ölçülerde direnebildiği düşünülürse, Avrupa popülizminin Türkiye ile ilişkilere yansımalarında ulusal ve ulusüstü düzeylerde negatif bir etki yarattığı açık hale gelmektedir.

Kaynakça

Arzheimer, K. (2009). Contextual Factors and the Extreme Right Vote in Western Europe. *American Journal of Political Science*, 53(2).

Bailey, T. (2011, November 27). Are the left's multicultural policies to blame for the rise of the right? Erişim adresi (19 Mayıs 2018): <http://blogs.independent.co.uk/2011/11/27/are-the-left's-multicultural-policies-to-blame-for-the-rise-of-the-right/>"><http://blogs.independent.co.uk/2011/11/27/are-the-left%E2%80%99s-multicultural-policies-to-blame-for-the-rise-of-the-right/>

Connolly, K. (2010, October 17). Angela Merkel declares death of German multiculturalism. *The Guardian*. Erişim adresi (19 Mayıs 2018): <https://www.theguardian.com/world/2010/oct/17/angela-merkel-germany-multiculturalism-failures>

Çırakman, A. (2001, Şubat). Avrupa Fikirinden Avrupa Merkeziliğe, Doğu Batı.

Deutsche Welle. (2011, 26 Temmuz). Avrupa'da Aşırı Sağ Alarmı. Erişim adresi (19.05.2018): <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15270816,00.html>

EuroNews. (2011, 16 Eylül). AB'den Schengen'e Reform Önerisi. Erişim adresi (20.05.2018): <http://tr.euronews.net/2011/09/16/ab-den-schengen-e-reform-onerisi/>

Grabbe, H. ve Ülgen, S. (2010, 1 Aralık). Türkiye ve AB ilişkilerinin geleceği: Stratejik dış politika diyalogu. *Discussion Paper Series*. Erişim adresi (16.05.2018): <http://www.edam.org.tr/document/ulgengrabbe-new.pdf>

Jan-Werner, M. (2014). Popülizm Nedir? İstanbul: İletişim Yayınları, ss.114-115.

Karaca, K. (2012, 16 Haziran). AB-Türkiye Diyalogunun Sınırları. Erişim adresi (17.05.2018): <http://www.dw.de/dw/article/0,,16028792,00.html> (Erişim: 17.05.2018).

Lambsdorff, A.G. (2012). EU-Turkey Strategic Dialogue: A Concept In Need For Action. Turkish Policy Quarterly, 11(1).

Mac Cormaic, R. (2011, February 12). Sarkozy denounces multiculturalism as a failure. Erişim adresi (19 Mayıs 2018): <http://www.irishtimes.com/newspaper/world/2011/0212/1224289636274.html>

Mercan, S. ve Bilgin, K.R. (2017). Tarihten Günümüze Almanya'nın Küresel Stratejisi. C. Dinç, B. Akkuş (Ed.) içinde Küresel ve Büyük Güçlerin Stratejileri. Ankara: Orion Kitabevi, ss.233-237.

Milliyet. (2012, 1 Haziran). AB, Türkiye ile vize diyalogu başlatmak istiyor. Erişim adresi (02.05.2018): <http://www.milliyet.com.tr/ab-turkiye-ile-vize-diyalogu-baslatmak-istiyor-/dunya/dunyadetay/01.06.2012/1548043/default.htm>

Mude, C. (2011). Who's afraid of the European radical right? Dissent. Erişim adresi (20.05.2018): <https://www.dissent-magazine.org/article/whos-afraid-of-the-european-radical-right>

Poyrazlar, E. (2012, 10 Haziran). Batı Türkiye'ye çok yumuşak. Cumhuriyet.

Taggart, P. (2004). Popülizm. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.93-94.

Wright, O. & Taylor, J. (2011, February 5). Cameron: My war on multiculturalism. Erişim adresi (19 Mayıs 2018): <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/cameron-my-war-on-multiculturalism-2205074.html>

Yazıcı, H. (2012). Turkey-EU relations and the Customs Union: Expectations versus reality. *Turkish Policy Quarterly*, 11(1). Erişim adresi (18.05.2018): <http://www.turkishpolicy.com/dosyalar/files/2012-1-HayatiYazici.pdf>

Yükselen Aşırı Sağ'a Karşı Alternatif Olarak Radikal Sol: Birleşik Krallık'ta Corbyn Liderliğindeki İşçi Parti Deneyimi

Yusuf Ertuğral¹

Giriş

Siyaset bilimci Pierre Ostiguy, Popülizm ortak bir tanımlama ve sınıflandırma yapmanın neredeyse düşük bir ihtimal olduğu konusunda dikkatleri çekerken (Ostiguy, 2018, s. 47), Jan-Werner Müller Was ist Populismus? (Popülizm nedir?) çalışmasında popülizme dair yapılan pek çok farklı tanımlamanın ve açıklamalarının aslında kısır bir döngü olduğunu belirtir. Ayrıca Müller, Popülizm'in yazılı bir doktrin olmadığını, belirli bir iç mantığı olan bir belirgin iddialar bütünü olduğunu altını çizmektedir (Müller, 2017, s. 24).

Avrupa Aşırı Sağı üzerine kapsamlı araştırmalarıyla tanınan, aynı zamanda akademik sahada Popülizm kavramı adına yapılan analiz çalışmalarında bütünlük sağlamak amacıyla en

¹ Beykent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora öğrencisi, E-mail: yusuf@europolitika.com , yusufertugral@gmail.com

fazla atf yapılan siyaset bilimci Cas Mude, popülizmi tanım-larken; toplumu 'saf insanlar' ve 'yozlaşmış elitler' olarak iki zıt homojen gruba ayıran ve politikanın halkın isteklerini temel alması gerektiğini düşünen merkezi zayıf bir ideoloji olduğunu savında bulunur (Karabel, 2018).

Radikalleşme ve Popülizm konusunda önemli araştırmalarda bulunan siyaset bilimci Ayhan Kaya, Mude'nin savına katılmayarak 'popülizm'in bir ideoloji olmadığını, aksine siyasetlerin ana ideolojilerine (Faşizm, Sosyalizm, İslamofobizm, İslamizm) ek olarak kullandıkları bir stil, strateji veya söylem olduğu önermesinde bulunur. Kaya, söz konusu önermesinde; hangi ülke hakkında konuşursak konuşalım popülizm konusunu anlamaya çalışırken o ülkeyi doğrudan topyekûn şekilde ele almak suretiyle genel geçer birtakım saptamalar yapmanın son derece yanlış olduğunun altını çizmektedir. Örneğin, önermeler arasında Almanya'da aşırı sağ popülizm, Avrupa'da aşırı sağ popülizm yükselişi denmesi sorunlu bir önermedir. Kaya, bunun yerine yerel olan bağlamlara bakmak gerektiğini çünkü o yerele özgü bir takım sosyo-ekonomik, psikolojik ve politik meseleler olduğunu işaret etmektedir. Kısacası, aşırı sağ yükselişi, örnek gösterilecek her bir ülkeyi analiz eden çalışmalarda merkez-çevre bağlamında düşünüldüğü zaman merkez-çevre karşıtlığının ve rekabetin olduğu gözlenebilmektedir (Kaya, 2018).

Bulgaristanlı Siyaset Bilimci Ivan Krastev de The Populist Moment adlı analizinde; yaşadığımız çağın "Popülizm Çağı" olarak adlandırılmasına rağmen, yapılmaya çalışılan tüm tanımların ve yapılan analizlerin tam netlik taşımadığını altını çizmektedir (Krastev, 2007).

Son iki yıldan bu yana küresel ölçekte yaşanan iki önemli olay, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ve özellikle Avrupa'da

Aşırı Sağ'ın gücünü artırarak etkilerini hissettirmektedir. İlki, Haziran 2016 yılında Birleşik Krallık'ta yapılan Brexit referandumu sonuçlarının halen oluşum aşamasında ancak küresel olarak etkisini hissettirmesidir. Diğer etki ise; Brexit referandumun hemen ardından Kasım 2016'da ABD'de yapılan başkanlık seçimlerinde Donald John Trump'un seçilmesidir (Apadurai, 2017, s. 26).

Söz konusu bu iki olayın "Büyük Gerileme" algısının oluştuğunu işaret eden İtalyan Siyaset-Sosyoloji bilimci Donatella della Porta; 1972'de Jean-Marie Le Pen tarafından kurulan Ulusal Cephe (Front National) (FN) partisinin etkisi ve Fransa'daki gelişmelerin, Almanya için Alternatif Parti (Alternative für Deutschland) (AfD) kuruluşundan çok kısa bir süre içinde yükseldiğinin; Avusturya, İskandinav ülkeleri, Polonya ve Macaristan'daki gelişimlerin bu algıları desteklediğinin altını çizmektedir (Porta, 2017, s. 55).

Almanya'da PEGIDA² (Patriotische Europäer Gegen Islamisierung Des Abendlandes), Birleşik Krallık'ta İngiliz English Defense League (İngiliz Savunma Birliği), Fransa'da Bloc Identitaire (Kimlik Bloku) ve İtalya'da önce siyasi bir hareket olarak doğan sonra partileşerek bazı seçimlere giren Casa Pound gibi hareketler, toplumsal hareket olarak ortaya çıkan sağ politikalara örnek gösterilebilir. Söz konusu örneklerde görüldüğü gibi, Aşırı Sağ'a kayışın kapsamlı bir şekilde analiz edebilmesi için siyaset ve sosyal bilimcilerin elinde halen çok az ampirik veri bulunuyor olsa da (Porta, 2017, s. 53) bir şablon çıkarmak adına bir takım bağlantılı sorular sorarak başlayabiliriz.

İlk olarak, bu çalışmamın temel amacı ve araştırma çıkış so-

² PEGIDA'nın Türkçe açılımı "Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansız Avrupalılar" şeklinde yapılabilir.

rusu; Avrupa'da yükselen aşırı sağ Popülizme meyleden kit-
lelerin bu eğilimlerini besleyen motivasyonun neler olduğunu
incelemek olacaktır. Söz konusu araştırma sorusunun cevabı
olarak, Avrupa'da Aşırı Sağ hareketlerin asıl kaynağının neo-
liberal ekonomik politikaların küreselleşme ile birlikte sosyo-
ekonomik sorunlara nasıl yol açtığı incelenirken, bunun yan-
sıması olan popülizm'in genel kabul görmüş ortak bir tanımı
yapılmaya çalışılarak Avrupa'da son güncel gelişen Aşırı Sağ
ve Radikal Sol hareketlerin genel örnekleri incelenecektir. Ay-
rıca, neoliberal düzenin yol açtığı kriz ve bunun yansıması
ile sosyal tabanda oluşan memnuniyetsizliğin farklı siyasal
biçimlerde ortaya çıkmasına örnek olarak; Güney Avrupa'da
Sol'un radikalleştiği ve tepkisini (örgütlenmiş) toplumsal ha-
reketler şeklinde yansıtırken, Batı ve Doğu Avrupa'da ise
sağda yeni partiler olarak tepkilerin vücut bulduğu gösteril-
meye çalışılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise; ilk bölümde değinilen Aşırı
Sağ'ın yükselişine alternatif soldaki (Güney Avrupa'daki) ha-
reketlerin PODEMOS ve SYRİZA gibi çıkışları ve başarısızlık-
larının nedenlerine kısaca değinildikten sonra, aşırı sağ ve
radikal sol (popülist) hareketlerin etkilerine kayıtsız kalama-
yan farklı bir ülke olarak Birleşik Krallık'ta Jeremy Corbyn li-
derliğinde ideolojik dönüşüm yaşayan Sol'un temsilcisi İngiliz
İşçi Partisi (Labour Party) (LP) örneği incelenecektir.

Zira Avrupa'daki radikal sol'un temsilcileri olan PODEMOS
ve SYRİZA örneklerinden görüleceği gibi, toplumsal hareket
olarak doğarak organize olmaları ve ardından partileşerek
iktidara gelmelerinin ardından yerleşik düzen partilerin baskı-
sı ile alan hâkimiyetlerini kaybederek halk üzerindeki motive-
lerini yitirmelerinin aksine, düzen partisi olan LP'nin yeniden
yapılanmasında hem parlamentoda hem de 'sokak'ta top-
lumsal hareketi başarılı bir biçimde konsolide etmesi gerek

neoliberalizme ve gerekse yarattığı krizden çıkış stratejilerine karşı mücadelenin nasıl verilebileceği konusunda aşırı sağa karşı alternatif analiz çalışmaları için önemli bir laboratuvar sunmaktadır.

Neoliberal Ekonominin Dönüştürdüğü Aşırı Sağ ve Popülizmin Yükselişi

Uluslararası ilişkilerin ekonomi politiği üzerine araştırmalar yapan akademisyen Robert Gilpin, politik konuların analiz edilirken genellikle ekonomi ve politika alanları birbirinden ayrıt edilerek incelenmeye çalışıldığını belirtir. Ancak bu yöntemin 20. Yüzyılın son yıllarında cereyan eden olayları tahlil etmekte yetersiz kaldığı ifade ederek, uluslararası ilişkiler üzerine analiz yapan akademi dünyasının ekonomi ve siyaset arasındaki önlenemez gerileme ve devam eden etkileşimini adlandırmak adına sağlıklı bir analiz yapabilmenin zorlaştığını işaret etmektedir. Gilpin, dönüşümleri daha iyi kavrayabilmek için uluslararası ekonomi çalışmaları ile uluslararası siyaset çalışmalarını birleştirmenin büyük bir ihtiyaç olduğunun altını çizmektedir (Gilpin, 2017, s. 15).

Nitekim, Avrupa'da popülizmin ve aşırı sağın yükselişi, neoliberal ekonomik modelin sosyal ve siyasal sonuçlarıyla irtibatlıdır (Atikkan, 2014, s. 46). Söz konusu bu çalışmada, küreselleşme ile birlikte neoliberal ekonomi (krizin) siyaseti arasındaki etkileşime odaklanarak araştırma sorumuz olan Avrupa'da yükselen aşırı sağ Popülizm'e meyleden kitlelerin bu eğilimlerini besleyen motivasyonun ekonomik sebepler olduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

Popülizm Kavramı ve Aşırı Sağ Partiler

Bugün, özellikle Batı Avrupa'da Liberal Demokrasi Krizde mi? kaygılandırıcı sorusunun Popülizm kelimesi etrafında

belirginlemeye balandığı gözlenmektedir. Müller; "... liberallerin, liberalizm karşı kitlelerin popülizme, milliyetçiliğe ve bazen de yabancı dmanlığa kapılmasından endielenirken diğer yanda demokratların (liberal teknokrasinin) yükselii, yani sıradan halka karşı sorumluluğu olmayan seçkin uzmanların (sorumlu) yönetiminden endielenmekte"³ diyerek ve popülizmi ana çizgilerine indirgeyerek basit tanıda bulunmaktadır (Müller, 2017, s. 22).

Sosyal bilimci Mudde ise popülizmi; "demokratik olmayan liberalizme karşı liberal olmayan bir demokratik cevap" şeklinde nitelendirmektedir. Ayrıca Popülizm'in, siyaset için bir tehlike olarak görülmesiyle birlikte "halk" tan bir şekilde uzaklaşmış siyaset için 'potansiyel bir düzeltici' olarak görülebileceğini de ifade etmektedir. (Mudde & Kaltwasser, 2013).

Popülizm kavramı, ABD'nin 1920'li yıllardaki ilerici dönemine ve Robert M. La Follette 'in (1855-1925;1924 başkan adayı) İlerici Parti'sine kadar uzanan uzun bir geçmişe sahiptir. İlerleyen yıllar içinde popülizm, kendilerini "elit" olarak nitelendiren zenginlere karşı kendilerini "halkın" muhalefeti olarak gören Latin Amerikalı siyasal hareketler için kullanılan nötr bir kavrama dönüşmüştür (Laclau, 2018).

Birkaç yıldan bu yana popülizm, dünya çapında liberal partiler ve medya tarafından, alternatifsiz olduğunu iddia eden küreselleşmeye karşı ulusal alternatiflerde ısrar eden yeni muhalefetin tümü tartışma amaçlı bir terim olarak kullanılmaya başlanmıştır (Streeck, 2017, s. 189).

³ Hükümetlerin sorunlu ya da duyarlı olması konusundaki açmazın sistematik bir analizi için bkz. Mair, P. (2013). *Ruling the Void: The Hollowing of Western Democracy*, New York: Verso, Esere atıfta bulunan: Müller, J.-W. (2017). *Popülizm Nedir?* (O. Yıldız, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları, s. 22.

Mudde, 1990'lı yılların başından bu yana Avrupa'da sanayi sonrası toplumlarda siyaset bilimciler tarafından aşırı sağ partilerin kimliklerin tanımlanması adına yapılan analiz çalışmalarının sonuçsuz kaldığını ifade ederken, söz konusu bu partilerin kimlik tanımlanmasında siyaset bilimciler; 'Yeni ırkçı mı? Yeni faşist mi? Yeni Sağ mı? Aşırı sağ mı? Radikal sağ mı? Sağ popülist mi? Nasyonal popülist mi? Nasyonal Muhafazakâr mı?' sorularına yanıt ararken, 26 farklı tanım çıkardıklarını belirtir (Mudde, 1996). Popülizm, ampirik olarak siyasetçilerin performansına ve praksisine bakılarak çalışılabilir (Ostiguy, 2018, s. 33).

Çalışmanın giriş bölümünde, yaşadığımız çağın "Popülizm Çağı" olarak adlandırılmasına rağmen, yapılan tanım ve analizlerin tam olarak netlik taşımadığının zorluğuna dikkat çekerken, kısaca en net tanım ve analiz çalışmasını siyaset bilimci Hans-Georg Betz yapmaktadır. Betz, aşırı sağ kimlik kavramı kargaşasına karşılık "radikal sağcı popülist" tanımlaması yapmaktadır. Bu tanımdan yola çıkan Betz'in savına göre; "Bu partiler bireyi güçlendirip devleti küçülten, serbest piyasa modelini özendiren mevcut sosyo-kültürel ve sosyopolitik düzeni (liberal normları) reddettikleri için radikaldirler. Sosyal ve bireysel eşitliği reddettikleri marjinal grupları sosyal entegrasyona karşı çıktıkları, yabancı düşmanlığı ve açıkça ırkçılık yaptıkları için sağcıdırlar. Toplumdaki korku ve hoşnutsuzluğu kullanarak sıradan vatandaşa ve onun sözde üstün duygularına çağrıda buldukları içinde popülisttirler" (Liang, 2007, s. 285).

Neoliberal Ekonomik Düzenin Siyasal Konjunktüre Etkisi (1970 -2008)

Politik-Ekonomi uzmanlarından Gérard Duménil ve Dominique Lévy, neoliberal düzenin ortaya çıkışı konusunda; "Bu

tarz tarihsel olaylarda olduğu gibi, neoliberalizmin de ne zaman ortaya çıktığını saptamak pek mümkün değildir. Ne zaman başladığını bilmediğimiz gibi tam olarak ortadan kalktığı tarihi de bilemeyeceiz. 1970’li yıllarda, özellikle uluslararası düzlemde bazı değişimlerin olduğunu biliyoruz. Önde gelen kapitalist ülkelerde (parasalcı) iktisat akımı ortaya çıkıyordu. Bilhassa 1979 yılı yeni düzenin simge tarihiydi. 1970 darbesi diye nitelendirdiiniz bu tarihte, ABD’nin Federal Rezerve faiz oranlarını aniden yükseltme kararı aldı” (Dumnil & Lvy, 2009, s. 43) nemli noktalara işaret etmektedir.

Kapitalizm, yeni ortaya çıkan bir kavram olmamakla birlikte, 1970-1980’li yıllardaki geçiş süreciyle ulusal ve uluslararası konjonktürel olaylarla bağlantılı olarak kendini gösteren neoliberalizm⁴’in yeni bir kavram olarak incelenmesini zorunlu kılmaktadır (Dumnil & Lvy, 2009, s. 9).

Soğuk Savaş’ın sağladığı stabilizasyon ile hareket eden Avrupa’daki merkezdeki partiler, solcu (Marksist) siyaset bilimci akademisyenler hariç toplumdaki oluşan dönüşüm hareketlerini objektif bir Şekilde okuyamamış ya da siyasi hamleler yapmayarak zorlanmışlardır. Söz konusu Avrupa’da derinleşen krizin sebepleri, on yıllık bir süreyle kısıtlı olmayıp yaklaşık elli yıllık bir geçmişe dayanmaktadır.

Liberal Avrupa Sosyal Refah Devleti

Avrupa devletleri, 1970’li yıllara refah devletleri ile liberal uluslararası ekonomik düzenin başarılı birlikteliğini sağlayan sosyal bilimci Maurizio Ferrera’nın deişisiyle “Yurtta Keynes

⁴ Neoliberalizm, kapitalizmin son gelişmelerini içeren bir kavram olup kapitalizmin bir türüdür. Kapitalizm ve neoliberalizm arasında örtüşen birçok nokta bulunmakta olup bu iki kavramın eşanlamlı olduğu iddia eden bir çoğunluk da bulunmaktadır. (Bkz. <https://limenya.com/kapitalizm-ile-neoliberalizm-arasindaki-fark/> (Erişim Tarihi: 11 Haziran 2018).

cihanda Adam Smith" ya da başka bir ifadeyle 'yurtta refah devleti, dünyada kapitalist yayılma' uzlaşısıyla girilmiştir (Ferrer, 2005, s. 111). Ancak 1970'lerdeki iki petrol krizi ve Bretton Woods sisteminin⁵ çöküşü bu uzlaşığı sona erdirmiştir. ABD'nin 1960'lılarda Vietnam'daki savaşın ağır faturasını finanse edebilmek için yürüttüğü dengesiz para politikasını ve buna bağlı olarak ABD'deki enflasyonun Avrupa'ya aktarımı 1971-1973 yılları arasında Bretton-Woods sisteminin çöküşüne neden olmuştur. Savaş sonrası refah için önem arz eden kur istikrarını yeniden dengeleyebilmek amacıyla parasal birliğe yönelmiştir. Fakat uluslararası ekonominin dengesizleştiği söz konusu bu dönemde Ortadoğu'da ortaya çıkan "Yom Kippur" ⁶savaşı ve savaşı izleyen petrol boykotu ile çıkmaza girmiştir (Ilgar, 2008, s. 72).

Tüm bu gelişmeler sonucunda, uluslararası liberalizmin yerleşik kurumsal bağlarından kurtularak küresel sermaye hareketliliğinin arttığı ve parasal istikrarın bozulduğu bir döneme

⁵ Bretton Woods Sistemi (1944-1976): Batı demokrasileri, II. Dünya Savaşı'nda ülkelerin vatandaşlarına yükledikleri sorumluluklar ve Büyük Buhran (1920-1939) travması takiben, savaş sonrasında iki önceliğe ağırlık verilmeye karar verilmiştir. Birinci karar; ekonomik kalkınma ve tam istihdamdı. Birleşik Krallık'taki Beveridge Planı, Fransa'nın kurduğu planlama komisyonu ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin 1946 İstihdam Kanunu'na geçişi, hükümetinin ekonomiye müdahale ve refah devleti inşası taahhüdünün sembolize edilmesiydi. İkinci karar ise 1930'ların yıkıcı ekonomi milliyetçiliğine geri dönüşü engellemek adına istikrarlı bir dünya ekonomi düzeni kurmaktı; ABD'nin söz konusu taahhüdü dolar altın kurunu ons başına 35 Dolar'da tutma sözüydü. ABD taahhüdü yerine getirdi ve bu süre içinde sisteme katılan ve güvenen ülkeler için sistem sorunsuz işledi. Ancak, 1959'dan sonraki yıllar özellikle yirmi yıl içinde kronik Amerikan bütçe açığının yol açtığı dolar dış-akışı, dünya ekonomisini yönlendirdi. Sonuç olarak krizin gelişi ile Bretton Woods Sistemi çöktü (Gilpin, 2017 , s. 166,167 & 170).

⁶ 1973 Arap-İsrail Savaşı. Ramazan Savaşı, Dördüncü Arap-İsrail Savaşı olarak da bilinir. Dört Arap devleti ile İsrail arasında 6-26 Ekim 1973'te Yom Kippur'da başlayan savaştır.

girilmiştir (Hooghe, 2004). Böylece 1970'lerde Keynesci politikardan Adam Smith'in politikalarına yani gelimi refah devletlerin kresellemi ekonominin bir parçası olarak var olup olmayacağının test edildiği bir dönem balamıtır.

Küreselleşmenin test edildiği bu dönemde genişleme etkilerinin dezavantajı, Batı Avrupa devletlerinde tahribatlar oluşturmuştur. Zira krizler neticesinde işsizlik, Avrupa lkelerinde çift haneli seviyelere kadar çıkmıştır. 1960 ve 1970'lerin sosyal ve Keynesci uzlaıları baskı altına girmiştir (Hooghe, 2004, s. 14)⁷. Krizden kurtulmak isteyen Avrupa ulus devletlerden beklenen ilk hamle, ulusal ve topluluk seviyesindeki tüm araçları kullanarak ticaret ve finans akımını artırması olmuştur (Ilgar, 2008, s. 73).

Söz konusu yaşanan krizlere karşı, 1970'li yıllardan itibaren Avrupa Para Sistemi'ni oluşturma çabaları, topluluk seviyesinde kalarak başarısız olmuştur. Zira Margaret Thatcher (1979-90) yönetimde İngiliz Muhafazakâr Parti ve Başbakanı Birleşik Krallık "daha az devlet" modelini benimseyerek liberal reformlara yönelmiştir. Fransa'da ise Cumhurbaşkanı François Mitterrand (1981-95) yönetiminde "Bir lke Sosyalizmi" denenmiş ama başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Almanya'nın, sanayi mamulleri ihraç eden ihracat temelli tek sanayi ülkesi olması avantaj sağlamış, pek fazla krizden etkilenmemiştir. Diğer Avrupa devlerinde ise Danimarka, İsviçre ve İtalya gibi ülkelerin mevcut sosyal yapılarının direnci nedeniyle refah devletlerini dntrememitir (Gillingham, 2003).

Keynesci politikalar uygulayan ülkeler arasında özellikle de Fransa, enflasyon artıı ve ekonomik durgunluk gibi sonuçlarla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Ayrıca 1979'da gelen

⁷ Ayrıca ilgili makale ve diğer çalışmalarına ulaşmak için bkz. <http://hooghe.web.unc.edu/links/>

ikinci petrol krizi, durgunluğu artırmış ve ardından gelen kur krizleri de Avrupa'nın parasal çabalarında yine başarısız olmasına neden olmuştur. Art arda yaşanan küresel krizler ve Avrupa'da izlenen Keynesçi politikalar sonucunda, 1981-1983 yılları arasında Avrupa uluslarının ekonomik büyümeleri olumsuz etkilenmiş veya çok az gelişmiştir (Ertuğral, 2016, ss. 6-7).

Avrupa'nın art arda yaşadığı krizler karşısında Birleşik Krallık'ta Thatcher'in izlediği liberal politikaların başarı kazanması ve Fransa'da ise Mitterrand sosyalizminin başarısızlığı, 1980'li yıllarda Avrupa uluslarının ekonomi politikalarını belirlemiştir (Gillingham, 2003). Bu süreçlerinin ardından Avrupa hükümetleri, ulusal paralarını istikrara kavuşturmak adına kamu harcamalarını kontrol altına alma, piyasalarını açma ve endüstriyel rekabet edebilme çabalarına yönelmişlerdir.

Söz konusu Batı Avrupa'da başlayan neo-liberal ekonomik dönüşüm siyasi, felsefi ve kültürel değişim süreci büyük ölçüde Thatcher'in liderliğinde Birleşik Krallık'ta başlamış ve gelişmiştir. 1970'li yılların ortalarında, 1980'li yılların başında oluşmaya başlayan yeni sağın liderliğini Thatcher üstlenirken, Birleşik Krallık ekonomi ve siyasette Yeni Sağ politikaların denendiği bir laboratuvara dönüşmüştür (Atikkan, 2014, ss. 27-28).

2008-2009 Küresel Kriz ve Avrupa'da Değişen Siyasal Merkezin Değişimi

Günümüz Avrupa kıtası, modern geçmişteki tarihi boyunca daha önce hiç olmadığı kadar siyasi, ekonomik, sosyal ve toplumsal sorunlarla karşı karşıya kalmamıştı. Bugün kıta Avrupa'sında, İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze liberal demokrat değerleri özümseyerek, kurallarını kabul etmiş ve bu kurallara uymuş kitlelerin aşırı sağ radikalleşmesine şa-

hit olmaktayız. 2008 yılındaki finansal ve ekonomik kriz, Euro Bölgesi içinde derin izler bırakmış ve krizin ardından aradan geçen on sene içindeki (Arap Baharı, Mülteci Krizi, Brexit ve Trump'un seçilmesi) değişim düşünüldüğünde, önümüzdeki birkaç yıl içinde daha başka bir Avrupa ile karşı karşıya kalabilme ihtimali her geçen gün yükselmektedir.

Söz konusu krizlerin ve belirsizliklerin kökeninde bulunduğumuz yüzyılın öne çıkan analiz okumalarında, "Büyük Durgunluk"⁸ ve "Seküler Durağanlık"⁹ ifadelerinin ağır bastığı ve ekonomist bir eğilim taşıdığı görüşleri mevcuttur. Krizlerin ekonomist yorumlarında; ekonomik krizlerin demokratik kurumların meşrutiyetini aşındırdığı ve özellikle Kıta Avrupası'nda aşırı sağ popülizm'in önünü açtığı kanısı mevcuttur.

Küresel finansal krizin (2008) ve mülteci krizinin (2015) yaşandığı neoliberal ve küreselleşmenin etkisinde, siyasetin ve ekonomik büyümenin dışında kalan kırsallarda ve küçük kentlerde yaşayan kitlelerin yaşadığı sosyo-ekonomik kızgınlık ve kine, milliyetçi, kültürel, dinsel, tarihsel, ırksal kine ekleyen popülist liderler geçmişe vurgu yaparak kitleleri mobilize etmektedir (Kaya, 2018).

⁸ Dünya Bankası, 2017 yılında yayınladığı raporunda 2008 krizinden bu yana 2017 yılında gözlemlenen kısa dönemli (geçici nitelikteki) artışın, ileri kapitalist ülkelerin yaşadığı "uzun durgunluğun" ve neoliberal kapitalizmin içine girdiği büyük yapısal krizin sona erdiği anlamına gelmediğini altını çizmektedir. Dünya Bankası, söz konusu raporunun devamında, 2017 yılında gerçekleşen, beklenenden güçlü küresel iktisadi büyüme hızının uzun dönemde sürdürülemeyeceğini öngörmektedir (World Bank, 2018).

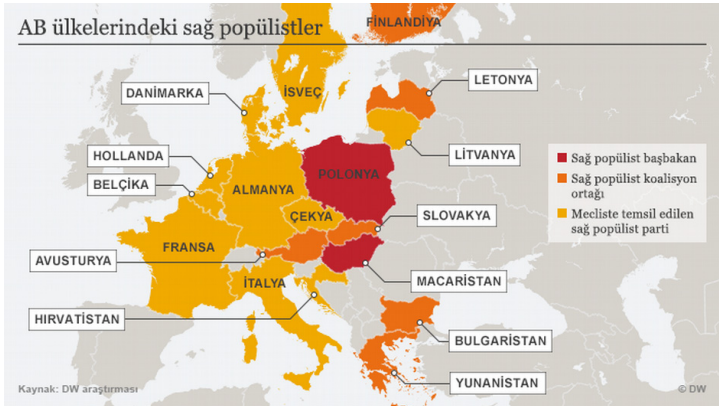
⁹ "Seküler Durağanlık" terimi, ekonomistler tarafından 1990'ların başından itibaren Japon ekonomisini tarif etmek için kullanılmaktaydı. Fakat 2008'den itibaren bu terim; Yunanistan, İtalya ve İrlanda gibi Euro bölgesi üyelerini, petrol zengini Rusya, Venezuela, Brezilya ayrıca son zamanlarda ABD, Çin ve Almanya ekonomileri için dahi kullanılmaya başlanmıştır (Wallerstein, 2018, s. 87).

2008 küresel ekonomik krizi sonrası ortaya çıkan neoliberalizmin yapısal krizi kapitalist sistemin işleyişinde üç önemli başlıkta sorun yaratmıştır:

- Uzun dönemli iktisadi durgunluk (2008'den günümüze on yıldan beri devam etmekte),
- Küresel borç krizi (Aşırı yüksek borçluluk oranları),
- Siyasal kriz (Küreselleşme karşıtı popülist/radikal sağın yükselişi)

Siyasal kriz sonuçlarına bakıldığında; neoliberalizm karşıtı "kitlesele" tepkilerin daha çok Brexit ve radikal sağın yükselişi örneğinde olduğu gibi (sağ küreselleşme karşıtlığı) kendini göstermektedir. Ağırlıklı olarak çoğu analist neoliberal krizin oluşturduğu söz konusu tepkilerin popülist aşırı sağ liderler tarafından manipüle edilerek, sisteme yönelmesi gereken tepkilerin göçmenlere yönel(til)mesiyle ırkçı nefrete dönüşüp vücut bulduğunu ifade etmektedir (Akçoraoğlu, 2018, s. 52).

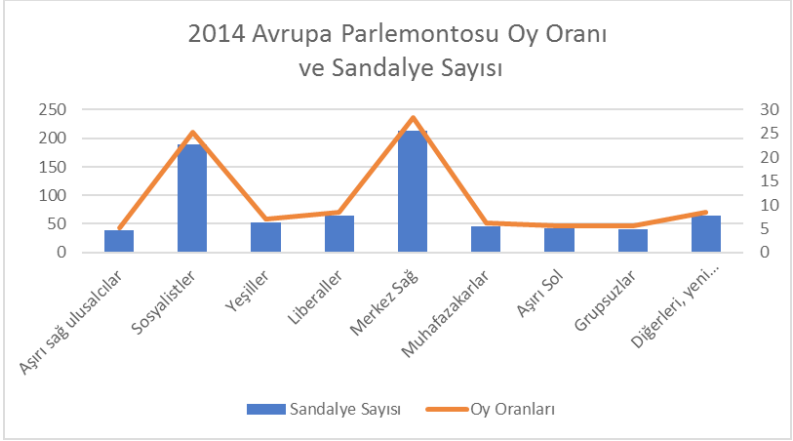
Harita 1: Avrupa sağ popülizminin haritası

Kaynak: <http://www.dw.com/tr/avrupa-sa%C4%9F-pop%C3%BClizminin-haritas%C4%B1/a-43319950>

Almanya'da Eylül 2017'de yapılan Federal Meclis genel seçimlerde, ülke genelinde yüzde 20 üzerinde ve eski Doğu Almanya eyaletlerinin bazılarında ise yüzde 40'a varan oranlarda oyunu yükselten 'Almanya için Alternatif Partisi' (AfD), Fransa'da Marine Le Pen liderliğindeki 'Milliyetçi Cephe' (Front National-FN), Birleşik Krallık'ta BREXIT'in savunucusu olan 'Bağımsızlık Partisi' (Independence Party-UKIP), Macaristan'daki Viktor Orban'ın liderliğindeki iktidardaki 'Macar Yurtta Partisi' (Fidesz) ve ırkçı, 'Sacı Gençlik Topluluğu' (Jobboldali Ifjsgi Kzssg – JOBBIK), Avusturya'da 'zgrlk Partisi' (Freiheitliche Partei Österreichs-FP), Finlandiya'da 'Gerçek Finliler Hareketi' (True Finns), Hollanda'da 'zgrlk Partisi' (Partij voor de Vrijheid-PVV), İsveç'te 'İsveç Demokratları Partisi' (Sverigedemokraterna- SD), Danimarka'da 'Halk Partisi' (Dansk Folkeparti-DF) , Belçika'da 'Flaman Bloğu' (Vlaams Blok-VB), Norveç'te 'İlerleme Partisi' (Fremskrittspartiet-FrP), İtalya'da 'Lega Nord' (per l'Indipendenza della Padania ya da Padania'nın Baımsızlıı için Kuzey Birliği) – 'Be Yıldız Hareketi' (Movimento 5 Stelle-M5S) ve Yunanistan'da 'Altın afak Partisi' gibi pek çok aşırı sa popülist hareketin mevcut ekonomik krizden ve mültecilerden de beslenmek suretiyle giderek glendiini gözlenmektedir. Ayrıca bu partiler gerek yerel, ulusal ve gerekse Avrupa Birliği Parlamentosu'nda sandalye kazanabilmektedir (Kaya, 2017).

Şekil 1: 2014 yılı siyasi eğilimleri ile Avrupa Parlamentosu Sandalye sayısı ve oy oranları

Kaynak: <http://www.digitaljournal.com/news/world/political-earthquake-in-france-as-far-right-triumphes-in-eu-vote/article/384669> (Erişim Tarihi: 18 Haziran 2018) sitesindeki verilerden alınarak hazırlanmıştır.

Yukarıda tabloda gösterilmeye çalışılan gerek Avrupa Parlamentosu seçimleri olsun gerekse yereldaki sonuçlar olsun, Avrupa'daki aşırı sağın gidişatı hakkında net analiz yapabilmeyi güçleştirmiş olsa da veriler genel durumu göstermek adına faydalı olacaktır.¹⁰

Ayrıca seçim sonuçlarının aritmetik sonucunu Avrupa'nın siyasal konjonktüründe meydana gelen değişikliklerle birlikte okumayı gerekli kılmaktadır. Nitekim, 2008 ekonomik krizinin

¹⁰ Avrupa Parlamentosu 2019 seçimlerine hazırlandığı bugünlerde illiberal partilerin oy oranlarının ciddi bir artışı olasılığı karşısında Avrupa basınında "Sağa kayış nasıl engellenir?" sorusunun cevabı aranmaktadır. [Bkz. <https://www.eurotopics.net/tr/203806/avrupa-secimleri-saga-kayis-nasil-engellenir#>]

neden olduğu ekonomik kayıplar ve güvensizlik hissi, 2015 yılında Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı göçmen krizi ve göçün güvenlik sorunlara yol açması, aşırı sağ partilerin yükselmesine ve koalisyonlarda da yer almasına uygun ortam hazırladığı görülmektedir Genel gözlemler sonucu, Avrupa siyasetinde kullanılan ırkçı, İslamofobik ve yabancı düşmanlığı popülist söylemler de eklenerek süreç giderek girift bir hal almıştır (Karabel, 2018).

Avrupa'da Radikal Sol Toplumsal Hareketler

Son on yıldan bu yana hem radikal sağ hem de radikal sol partiler birçok ülkede ya merkez partileri ele geçirerek ya da merkez partilerin yerini alarak önemli bir güç olmaya başlamışlardır (Wallerstein, 2018, s. 162).

Radikal solun ilk önemli başarısı, yakın zamandaki Yunanistan'da radikal sol (ittifak) deneyimi olarak SYRİZA'nın (Synaspismós Rizospastikís Aristerás-Radikal Sol Koalisyon) Andreas Papandreu tarafından kurulan Panhelenik Sosyalist Hareket (PASOK) merkez sol partisinin yerini alarak iktidar olmasıdır.

Güney Avrupa'daki radikal sol hareketi örneğindeki SYRİZA'nın 2015 yılında oyların yüzde 36'sını alarak ede ettiği seçim başarısı ve küçük bir milliyetçi (Bağımsız Yunanlılar) parti olan ANEL ile hükümet kurması ardından AB (Almanya'nın) ve IMF'nin ilk dayatmış olduğu kemer sıkma taleplerine direnişi ile Yunan seçmenin bu gerçek ile karşı karşıya kalması ardından hem parti hem de hareket (sokak) aktivistlerin motivasyonlarının düşmesine neden olmuştur. Söz konusu hem Yunanistan halkı hem de aşırı sağ radikal yükselişine alternatif olarak görülen SYRİZA, neden hareketin ve hükümetin başarısız olduğu konusunda geleceğe yönelik ne gibi dersler çıkarılması gerektiğine ilişkin tartışmalar ve

analizler yapılmasına yol açmıştır (Wainwright,2017, s. 92-93).

Ancak, birçok analist tarafından, SYRİZA iktidara gelince söz verdiği programı uygulayabilecek kapasiteye sahip olamadığından Yunan Halkı'nın hayal kırıklığına uğradığı görüşü hakimdir. Zira gerçek güç, seçimlerde başarılı olmaktan değil sokaklardan elde edildiğinde başarılı olunacağını savunmaktadır (Wallerstein, 2018, s. 162).

Radikal Sol dalga, ikinci dalgasını SYRİZA'nın başarısızlığına rağmen diğer bir Güney Avrupa ülkesi olan İspanya'da hissettirmiştir. 2011 yılının ilk aylarında İspanya'da 15-M (15 Mayıs hareketi)'nin (öfkeliler hareketinin) patlamasıyla oluşan PODEMOS (Panhellinion Sosyalistiku Kinema- Pan-Helenik Sosyalist Hareket), Avrupa Parlamento seçimlerinde oyların yüzde sekizini almayı başararak siyasetin dengesini değiştirmiştir. İlerleyen zaman içinde 15-M hareketinden gelen belediye başkan adayları seçimleri kazanmayı başarmıştı (Rendueles, 2017, s. 168). Owen Jones'un işaret ettiği gibi, başka ülkelerde de tekrar edebilecek hareketlilik ve halk mücadele modeli olabileceği umudunu oluşturmuştur (Jones, 2016).

PODEMOS, kendisine Yunanistan'ın SYRİZA'sını kendine örnek almış ve SYRİZA'nın yaşadığı zorluklar, İspanya ve diğer ülkelerde parlamenter bir yol izleyecek hareketlerin muhtemel sonuçları hakkında sorular ortaya çıkarmıştır (Wallerstein, 2018, s. 50).

Güney Avrupa'da radikal sol, istikrarlı bir performans göstermemiş olsa da radikal solda başka gelişmelerin de oluşmaya başladığı gözlenmektedir. Birleşik Krallık'ta solun yeni lideri Jeremy Corbyn, ön seçimlerde yeni katılan üyelerin oyunu almayı başararak İngiliz İşçi Partisi'nin yeni lideri oldu. Avrupa'da diğer bir gelişme ise Fransa'da 2017 Cumhurbaş-

kanı seçimlerinde radikal sol adayı ve La France Insoumise (Başkaldıran Fransız Hareketi) lideri Jean-Luc Mélenchon, beklenenin üstünde başarı elde ederek ana akım sol parti olan Sosyalistlerden daha fazla oy almayı başardı. Diğer bir önemli gelişme olarak da ABD'de 2016 yılı Başkanlık adaylık yarışında Demokrat Parti Hillary Clinton'a karşı yarışan Bernie Sanders'in destek bulmasıydı.

Wallerstein, Sol toplumsal hareketlerin zorlandığı en önemli noktanın gerek kısa vadede gerekse orta vadede kazanmalarını sağlayacak seçim kazanma taktiklerini belirleyemediklerini işaret etmektedir (Wallerstein, 2018, s.183).

“Kısa vadede sol hareketim birincil amacı, nüfusun %99'nun, ama özellikle en fakir tabakaların hayatta kalma konusundaki acil ihtiyaçlarını karşılamak olmalıdır. Bunu yapmak için devlet kurumlarının her seviyede kontrolleri altına almak zorundadır. Bu seçimlere katılmak demektir... Seçimlere katılmak sol toplumsal hareketler üzerinde iki olumsuz etkiye sahiptir. Onları orta vadedeki savaşı kazanma hedefinden uzaklaştırabilir. Ve seçimleri onları davayı satmış olarak gördüklerinde hayal kırıklığına uğrar. Zira seçimlerde oy verenler, kendi dünya sistemini değiştirmeye adanmış insanlara oy vermeye çağırırlar...” (Wallerstein, 2012, s. 183-184).

Krastev, aşırı sağ'ın yükselişine etken olan 'küreselleşme'nin domine ettiği ekonomik krizin tek başına bir sebep olmadığını işaret ederek, bu argümanı Polonya örneği ile açıklamaya çalışmaktadır. Krastev, Polonya ekonomisinin on yıldır istikrarlı bir şekilde büyüdüğünü, ülkede ekonomik refah düzeyinin arttığı ve özellikle toplumsal eşitsizliğin azaldığını, 2015 yılında gücünü birkaç yıl öncesinde iktidarı kaybeden Jaroslaw Kaçinski liderliğindeki AB karşıtı Hukuk ve Adalet Partisi (Pra-

wo i Sprawiedliwość-PIS) ¹¹ iktidardaki liberalleri yenerek aşırı sağ partiyi iktidara taşıdığını belirtmektedir (Krastev, 2017, s. 90). Peki Polonya örneğinde olduğu gibi niçin Polonya halkı Aşırı Sağ'ı tercih etmiş olabilir?

Aşırı Sağ'ın popülizmin yükselişinin hissedildiği coğrafyalara bakıldığında, iki önemli faktörün çıktığı görülmektedir. Birinci faktör olarak uygulanan neoliberal reformların oluşturduğu tepki, ikinci faktör olarak ise bir sol alternatifin yokluğu gösterilmektedir (Akçay, 2017).

Wallerstein'in yukarıda bahsedilen sol toplumsal hareketlerin zorlandığı noktalara Hilary Wainwright çözüm olarak farklı bir bakış açısı sunarak; toplumsal hareketlerin ve mücadeleler ile parlamenter kuruluşlar arasındaki ilişkinin yeniden ele alınması gerekliliği konusunda dikkatleri çekmektedir (Wainwright, 2017, s. 92).

Rus sosyolog Boris Kagarlitsky, 'Sol'daki radikal hareketleri neo-liberalizm sonuçları üzerinden inceleyen analizinde; siyasi olarak bakıldığında genellikle artık klasik sosyal-demokrat veya komünist partiler olmadığını işaret etmektedir. Kagarlitsky, daha ziyade "popülist" gözükken geniş kapsamlı bir birleşim" olarak gördüğünü belirtir. Söz konusu soldaki radikal hareketliliğin, ülkelerini ve dünyanın geri kalanını dönüştürmek adına ortak bir pratik hedef etrafında bir araya geldiğini; bunlara çarpıcı iki örnek olarak Yunanistan'da SYRİZA ve İspanya'da PODEMOS'un gösterilebileceğini ve söz konusu bu iki partinin, ülkelerinde önemini kaybeden "eski sol" karşısında hızlıca siyaset sahnesinde yerleri aldığı'nın altını çizmektedir (Kagarlitsky, 2018, s. 21).

¹¹ Neoliberalizm'in popülizme etkisi, Polonya örneği konusunda daha detaylı bir analiz çalışması için bkz. Shields, S. (2015). Neoliberalism Redux: Poland's Recombinant Populism and Its Alternatives. *Critical Sociology*, 41(4-5).

Kagarlitsky, her ne kadar Avrupa'da radikal sol toplumsal hareketlere çarpıcı örnek olarak gösterilen SYRIZA ve politikalarını örnek alan PODEMOS'un aralarında benzerlik varmış gibi gözükse de aslında kökenlerinin ne denli farklı olduğunu vurgulamaktadır.

"...SYRIZA'nın geçmişi birkaç on yıl öncesine dayanmaktadır. İlk başta, partinin Moskova yanlısı çizgisini terk ettikten sonra, Yunanistan Komünist Partisi'ne paralel, 'yerli' bir alternatif olarak var olmuştur; ardından ise sol eğilimli sosyalist Synospismos partisine dönüşmüş, son olarak da görece kısa süre önce bir araya gelen radikal solculardan oluşmuş bir koalisyona dönmüştür. Buna karşın PODEMOS'un üzerinde konuşulacak bir geçmişi bile yoktur. Ekonomik kriz sıra yaşanan protestolardan ortaya çıkmıştır. 2014 yılında, Madrid sokaklarına dönülen 'indignados' adlı kitlesel hareketin siyasi kanadını bir partiye dönüşmüştür. Ardından 2015 yılında lideri Pablo Iglesias, İspanya başbakanlığı için meşru aday olarak kabul edilmiştir" (Kagarlitsky, 2018, s. 21).

Güney Avrupa'daki radikal sol hareketliğin hükümetteki parti ayağı ne kadar radikal, etkin, başarılı ve tutarlı bir şekilde ayakta kalacağı sorusu şu an için analistler tarafından yanıtlanamadığı görülmektedir. Zira sol radikal hareketler parti hüviyetini kazanıp iktidara gelmiş olsalar dahi tıkanıdığı gözlenmektedir. Çünkü gerek sol toplumsal hareketlerin ölçeği gerekse demokrasi taahhüdü bulursa dahi oturmuş bir parti teşkilatının yerini tutamayacağı görülmektedir.

Ayrıca entelektüel çabalarla desteklenmeyen, reklamı yapılmayan ve en önemlisi siyasi stratejilerin yer almadığı sokak ve parlamento dengesi olmadan başarılı olma olasılığının düşük olduğu görülmektedir (Kagarlitsky, 2018, s. 21).

Fakat söz konusu örneklerin tam tersi olarak yakın zamanda

gelişen başka bir örnek olarak da Birleşik Krallık'ta radikal İşçi Partili milletvekillerinden biri olan toplumsal hareket ve mücadeleleri her fırsatta desteklemiş olan Jeremy Corbyn'i verebiliriz. 2015 Eylül'de İşçi Partisi'nin liderliğe gelmesiyle ortaya çıkan İngiltere siyaset tarihi ve sol radikal hareketler açısından sıra dışı bir siyasi tablo ortaya çıkarmayı başarmıştır (Wainwright, 2017, s. 93)

Birleşik Krallıkta Siyaset ve Ekonomi (2008-2018)

2008 Küresel Krizi'nin ardından ekonomik durgunluğa giren Birleşik Krallıkta, 2010 yılında iktidara gelen (Liberal Parti koalisyonu ile) David Cameron liderliğindeki Muhafazakâr parti, ekonomik durgunluk, göçmen sorunları, terör sorunları gündemleri ile karşı karşıya kalmış ve değişen toplumun dinamiklerini sağlıklı okuyamayarak radikal çözümler sunmada başarısız olmuştur.

Söz konusu yorumlara göre öne çıkan sav; Cameron ve partisinin, başarısızlıklarını AB üyeliğinden çıkarmaya çalıştığıdır (Hopkin, 2017, s. 472). Nitekim eski Başbakan Cameron'un planında AB'den çıkmak yerine seçimleri kazanabilmek amacıyla AB konusunda görüş ayrılıkları yaşayan İngiliz Muhafazakâr Parti'yi birleştirebilmek ve güçlenmeye başlayan İngiliz (aşırı sağ) milliyetçi UKIP'i kontrol altında tutabilmek adına AB üyeliği konusunda herhangi bir oylama yapılmasına karşı çıkan İngiliz İşçi Partisi'ni geri planla bırakmayı planlamaktaydı (Eralp 2016, s. 1).

Eski Başbakan Cameron, söz konusu bu yükselen tehlikenin farkında olarak 2015 genel seçimlerini kazandığı takdirde referanduma gideceğini taahhüt etmesine rağmen gerek referandum kararını alırken gerekse referandum sürecinde izlediği AB'den çıkmama yönünde kampanya yürütmesinin arka planında kendi partisinde görüş ayrılığı yaşayanları birleştire-

rebilmek adına enerjisini harcamıştır. Diğer yandan ise 2014 Avrupa Parlamento seçimlerinde gücünü hissettiren ve 2015 seçimlerinde oyunu ciddi oranda artıran milliyetçi popülist söylemlere sahip UKIP'i konsolide edebilmek adına bir strateji izlemeye çalışmıştır. Fakat tam tersi bir sonucun çıkması ile Cameron hem Başbakanlıktan hem de Muhafazakâr Parti liderliğinden istifa ederek Brexit müzakerelerini yürütülmesini daha önce kabinesinde içişleri bakanı olarak görev yapan halefine, Theresa May'e devir etmişti. (Küntay ve Ertuğral, 2017, s. 142).

AB referandumunda birlikten ayrılma (Brexit) yönünde sonuç çıkmasının ardından, ülkenin birlikte kalınmasından yana kampanya yürüten Cameron , yukarıda da değindiğimiz üzere toplumun çoğunluğunun tercihini partisi adına öngöremediğinde başbakanlıktan ve Muhafazakâr Partinin genel başkanlığından istifasını sunarak siyasetten çekilmiştir.

Brexit kararının ekonomik ve siyasi boyutunun yanında analiz edilmesi gereken önemli bir başka konuyu beraberinde getirmiştir.¹² Bu da gerek referandum öncesi kutuplaşan Birleşik Krallık halkının durumu ve referandum sonrası yükselen yabancı düşmanlığı konusudur. Nitekim referandum oylamasından birkaç gün önce AB yanlısı kampanya yürüten İşçi Partisi Milletvekili Jo Cox'a silahlı saldırının (bkz. Hürriyet Gazetesi, 2016) yapılması, 'Aşırı Sağ'ın Birleşik Krallık'ta göçmen ve sığınmacılara karşı görüşlerin artık eylemlere kaymaya başladığının bir işareti niteliğindedir.

¹² Avrupa kamuoyunda çoğunlukla AB'den ayrılma kararının, Birleşik Krallık için neredeyse tüm sektör ve bölgeleri için olumsuzlukları beraberinden getirerek, ekonomik büyümeyi zayıflatacağı yönünde bir görüşün hâkim olduğu görülmektedir. Söz konusu bu sav, May hükümetinin hazırladığı fakat kamuoyu ile paylaşmadığı analize dayandırılmaktadır (Avrupa kamuoyundan çıkan haber analizler için bkz. <https://www.eurotopics.net/tr/193576/brexit-in-ekonomiye-verecegi-zararin-korkusu?zitat=193565#zitat193565>).

Theresa May Hükümeti ve Brexit Süreci (2016-2018)

Muhafazakâr Parti'nin yeni lideri olarak hükümeti kuran May hem Brexit pazarlıklarında daha güçlü bir pozisyonda olabilmek hem kendi muhafazakâr kanattaki eleştirileri etkisizleştirmek hem de seçim ile alacağını ön gördüğü açık bir farkla başarı ile yumuşak bir Brexit yapmak adına erken seçim kararı almıştır. Fakat 2017 Haziran'ında yapılan erken seçim sonuçları May'in beklentisinin ötesinde sonuçlanmış ve tek başına hükümeti kurma gücünü kaybetmiştir.

İngiliz siyaset uzmanları, son aylardaki bazı analizlerinde; Birleşik Krallık Başbakanı May'in Muhafazakâr Parti'de liderliği sorgulanırken bir yandan yeni lider arayışında olduğu konusuna dikkatleri çekmektedir. Henüz liderlik için alternatif bir isim bulunamadığından, Muhafazakârların Brexit'in¹³ nasıl atlatılacağı konusunda zaman kazanmaya çalışarak bir süre daha May hükümeti ve parti liderliğinde desteğin süreceği savında yoğunlaşmaktadırlar.¹⁴ Muhafazakâr Parti üyesi ve Başbakan May'in politik kurulunda başkanlık yapan Goerge Freeman, Birleşik Krallık çıkarlarına uygun bir Brexit gerçekleştiremedikleri takdirde sol bir hükümetin önünün açılacağına işaret etmektedir (Hutton, 2017, s. 36).

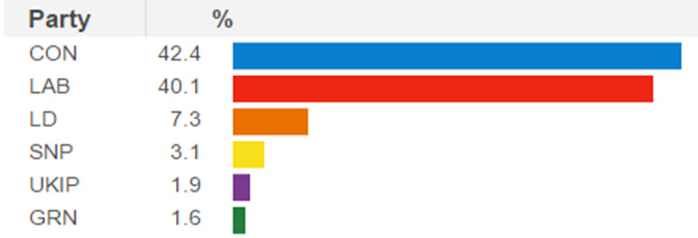
¹³ Birleşik Krallık, 2016 Haziran ayında yapılan referandumda yüzde 48'e karşı yüzde 52 oyla AB'den ayrılma kararı almıştı. 29 Mart 2017 tarihinde Lizbon Anlaşması'nın 50. maddesi devreye sokularak aylık süreci başlatıldı. Söz konusu süreç içerisinde 29 Mart 2019 tarihinde AB'den resmen ayrılması ve geçiş sürecin 2020 yılı sonlarında biteceği planlanmaktadır.

¹⁴ Stephen Bush, May'in siyasi kariyerinin, her ne kadar zayıflamış olsa da önemli bir avantaja sahip olduğunun altını çizmektedir. Söz konusu bu avantajı ise İngiliz İşçi Partisi yeni lideri Jeremy Corbyn'dir. Bush'a göre bu avantajı, şu an için geniş bir hareket özgürlüğü sunmaktadır. Fakat olası bir erken seçimde İşçi Partisi lehine sonuçlanacağı kaygısı May ve partisi için şu an için bir herhangi bir değişiklik hamlesini ertelemektedir. [Bkz. Bush, S. (2017, November 9). Can Theresa May hang on as her cabinet falls apart? NewStatesman. <https://www.newstatesman.com/politics/uk/2017/11/can-theresa-may-hang-her-cabinet-falls-apart>].

Şekil 2: 2017 Birleşik Krallık oy oranlarının değişimi (2015 itibariyle)

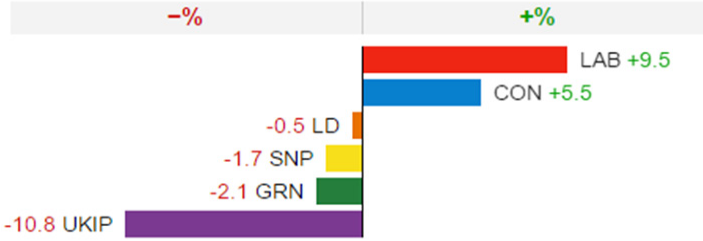
Birleşik Krallık oy oranları

(650 koltuğun 646'sı için)

Birleşik Krallık oy oranlarındaki değişim (2015 itibariyle)

(650 koltuğun 646'sı için)

Kaynak: <https://www.jacobinmag.com/2017/06/united-kingdom-elections-corbbyn-may-economy-recession>

Yukarıda da değinildiği gibi 2017 yılında Birleşik Krallık'ta gerçekleşen erken genel seçim sonuçları, mevcuttaki ege-men sınıfın güç kaybı olarak görülmektedir. Zira May ve Muhafazakârların erken seçim sebepleri arasında; parlamen-todaki çoğunluğu elde etmek, muhalefetteki İşçi Partisi'ni parlamentoda etkisizleştirmek ve solcu yeni lideri Corbyn'in yükselen popürlüğünü etkisizleştirmek yer alıyordu. Fakat etkili bir seçim kampanya yürüten Corbyn liderliğindeki İşçi Partisi, beklenenin üzerinde bir performansla parlamentodaki sandalye sayısını artırmayı başarmışlardı.

Söz konusu sorunun kaynağı, Başbakan May ve Brexit kararından daha öncesine 40 yıllık bir geçmişe dayanmaktadır. Guardian gazetesi yazarı Seuimas Milne, 1979 yılında Thatcher liderliğindeki Muhafazakâr Parti'nin gelmesiyle uygulanmaya başlanan ve Blair zamanında da sürdürülen neoliberal politikaların, sosyal bütünleşmeyi sekteye uğrattığını belirterek devam ettiği analizinde şunları ifade etmektedir. (Milne, 2011):

“İngiltere’de kentlerde gördüğümüz, siyasetin ve sosyal dayanışmanın zehirli bir şekilde başarısızlığa uğradığı, açgözlülikle yönetilen bir toplumun yansımasıdır. Şimdi, asıl tehlike bu ayaklanmaların etnik çatışmaları tetiklemesidir. Bu arada, Avrupa ile Amerika Birleşik Devletleri arasında gidip gelen ekonomik krizin son aşaması da İngiltere’yi krize ya da uzun bir ekonomik durağanlığa sürüklemeye olasıdır. Hükümetin, politika değişikliğine gitmemesinin yıkıcı maliyetini daha yeni görmeye başladık”.

Parlamento’da çoğunluğunu kaybetmiş Muhafazakâr Parti’nin İngiliz halkı ile karşı karşıya geldiği gözlenmektedir. Zira İngiliz sermayesinin ticaret, istihdam hareketliliği ve Londra’ya sermaye akışları gibi çeşitli çıkarları üzerinden zorlandığı gözlenmektedir. Mevcutta, Birleşik Krallık ekonomisi son on yıldan bu yana ekonomik sıkıntılara maruz kalmışken, 2017’nin ilk çeyreğinde ekonomik veriler analiz edildiğinde (G7 ekonomileri ile karşılaştırıldığında) daha yavaş büyüdüğü görülmektedir. Söz konusu ekonomik durgunluğun bir diğer önemli nedenleri biri olarak gerek Brexit’in getirdiği sonuçları ile gerekse erken seçim sonucu tek başına hükümet kurmadığından dışarıdan (Kuzey İrlanda’daki Demokratik Birlik Partisi desteği ile) azınlık hükümet desteği ile Muhafazakâr Parti’nin sağlıklı bir ekonomik politika önlemlerin almakta zorlandığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üze-

re Brexit referandum sonucundan bu yana İngiliz Sterlininin yüzde 15'in üzerinde bir düşüş yaşadığı gözlenmektedir (Roberts, 2017).

Şekil 3: 2016 -2017 yılları arasında (Brexit ve erken seçim sonrası) İngiliz Sterlin'in durumu¹⁵

2015 Birleşik Krallık Erken Seçimleri'nde çok az bir farkla seçimleri kazanan Muhafazakâr Parti'nin kurmuş olduğu azınlık hükümetinin kalmayacağı düşünülmekte ve yeni bir erken genel seçim olabileceği ve bunun sonucunda da İşçi Partisi hükümetine yol açabileceği görüşü her geçen gün kuvvet kazanmaktadır (Roberts, 2017).

¹⁵ İngiliz ekonomisinin son on yıllık ve özellikle de Brexit ve erken seçim sonrası GSYİH ve enflasyon yansımalarının detaylı istatistik verilerine ilişkin daha fazla bilgi için bkz. <https://www.jacobinmag.com/2017/06/united-kingdom-elections-corbyn-may-economy-recession>.

Corbyn Liderliğinde İşçi Partisi'nin Yükselişi ve İngiltere Siyasetinde 'Alternatif' Tartışmaları

Ed Milland liderliğindeki İngiliz İşçi Partisi'nin Mayıs 2015 yılında yapılan genel seçimler sonucu ağır yenilgisi sonucunda istifası sonrası Birleşik Krallık'ın en büyük sendikalarının destek vermesiyle son anda adaylığını açıklayan Jeremy Corbyn, genel kurulda oyların yüzde 60'ını alarak İşçi Partisi'nin yeni lideri olmuştur. 1983 yılından bu yana Parlamento'da görev yapan Corbyn, göreve gelme sürecinde en önemli vaatleri içinde öne çıkanlar arasında, Tony Blair döneminden bu yana muhafazakarlaştığı ve sol ideolojiden uzaklaştığı eleştirilerine maruz kalan partiyi eski sosyalist solcu çizgisine döndürmek olmuştur. Bugün gerek parti içerisinde Blair'e yakın olan milletvekillerinden gerekse basından destek göremeyerek ağır eleştiriler alan Corbyn'in, sistem karşıtı sol söylemleriyle özellikle de gençlerin desteğini almayı başardığı görülmektedir.

Corbyn'in Avrupa solunun geleceğini etkileyebilecek asıl başarısı, demokratik yollardan seçilmiş bir lider olarak parlamentoda temsil edilen Sol'un etkinliğini, sürdürülebilir devamlılığı adına örgütlü bir (parti dışı) sosyal tabanın olmasının önemli olduğu Corbyn destekleyen Momentum'da¹⁶ (örgütlü organizasyonda) görebilmekteyiz.

¹⁶ İşçi Partisi'nin liderlik mücadelesi boyunca Corbyn'in kampanyasında bağımsız ve dağınık bir grup olarak çalışırken, Corbyn'in başarısının hemen ardından 8 Ekim 2015'de 'Momentum' adıyla kurumsallaştı ve ülkenin değişik şehirlerinde örgütlenmeye başladı. Önceleri hiyerarşik olmayan bir düzende, isteyen herkesin yerel bir Momentum teşkilatı başlatmasına izin verilirken, daha sonraları bu hareketi temsil ettiğini söyleyen kişiler üzerinde kontrolsüzlüğü getirmeye başladı ve farklı bir yapılanma ihtiyacını doğdu. Artık bu yeni yapılanmada demokratik seçimlerle bölgesel temsilcilerin belirlendiği Momentum'un Ağustos 2016 itibarıyla 17,000'e yakın üyeye ulaşmıştır.

Zira, Corbyn'in seçim kampanyası sürecinde Momentum, İşçi Partisi'nden bağımsız olarak hareket eden ama Corbyn'in sosyalist değerlerini savunan ve partiye üye toplamak gibi hedefi olan bir organizasyon olarak ortaya çıkmıştı. Corbyn hem toplum nezdinden meşrutiyetini sağlarken hem de kendi partisindeki (eski Başbakan Blair taraftarlarına da) aşağıda da değindiğiniz gibi muhaliflerine karşı da direnebilmektedir (Yalnızoğlu, 2016).

"Corbynci" gençlerin ortaya çıkardığı Momentum örgütü, geleneksel solun klasik tanımlanan örgütün dışında bir organizasyon yapısı bulunmaktadır. Wainwright hareket-parti ilişkisini analiz eden yazısında, Momentum'un diğer sol örgütlerden farklılığı ve başarısı konusundaki dikkate değer tespitinde şu değerlendirmede bulunmuştur (Wainwright, 2017, ss. 103-104):

"...Örgüt hoşnutsuz gençlerin futbol turnuvaları yoluyla siyasi eğitimi almasına, en az partideki sol toplantılar kadar önem veriyor; geçmişteki o erkeklerden oluşan sıkıcı ve sönük toplantılar yerine (halk eğitim programını Oxford derecesiyle karşılaştırarak) People's PPE (Halkın Felsefesi, Siyaseti, Ekonomisi) gibi girişimleri tercih ediyor. Bu siyasi kültür de dahil olmak üzere kültürünü, kendisi boğucu otoriteden, hiyerarşiden ve diğer merkezi, buyurgan hakimiyet biçimlerinden özgürleştirmek için paylaşmak, iş birliği yapmak ve ağlar kurmak amacıyla yeni bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak şekillendirmiş bir kuşak. Yalnızca iş birliğine dayalı, kolaylaştırıcı türden bir liderlik ve siyasi örgüt anlayışı yakından ilişki kurabilirler."

Corbyn, İşçi Partisi'nde bir yılını henüz doldurmadan, parti içerisinde ciddi bir muhalefete karşılaşmıştır. Zira Brexit referandumunda ciddiye almadığı ve AB referandumunda "is-

teksiz” bir propaganda yürüttüğü gerekçesiyle istifaya davet edilmiştir. Corbyn ise, parti içinde darbe planladığı gerekçesiyle gölge dışişleri bakanı Hillary Benn'i görevden almıştı, ardından da 11 gölge bakan¹⁷ istifasını vermişti. Corbyn, İngiliz siyasi tarihindeki en büyük üye desteğini alarak genel başkanlığa seçilmeyi başarmasına rağmen, partisinin parlamento grubunda ise aynı desteği bulamamıştır (NTV, 2016).

İşçi Partisi, 229 milletvekillinden 172'si Corbyn genel başkanlığı için güvensizlik oyu kullanmasına rağmen Corbyn gerek İşçi Partisi üyelerinin ve gerekse partiyi destekleyen tabandan desteğine güvenerek istifa çağrılarını reddetmiştir. Nitekim Corbyn'in öngörüsü doğru çıkmış bir sene öncesinde ilk genel başkan seçildiği oylamada oyların yüzde 59,5'ini alırken, ikinci genel başkanlık seçimlerinde ise parti ve sendika üyelerinin %61,8'ini alarak partisinde güvenoyunu tazelemiştir (BBC, 2016b).

8 Haziran 2017 tarihinde erken seçim kampanyası sürecinde Corbyn hedeflerini açıklayan “Azınlık Değil Çoğunluk İçin” (For the Many, Not the Few)¹⁸ sloganı ile detaylı bir manifesto yayınlanmıştır. Manifestonun İngiliz kamuoyunda en çok ön plana çıkan, eleştirilen ve en çok da partinin popülaritesini artıran vaatleri arasında; ekonomide devletin daha aktif rol almasına sebep olacak sosyo-ekonomik vaatleri olmuştur (Tapsfield & Groves, 2017).

Söz konusu manifestodaki İşçi Partisi'nin ekonomi alanındaki vaatleri arasında; 10 bin polis ve 3 bin itfaiyeci almak, ulusal

¹⁷ İngiliz siyasetinde, ana muhalefet partisi, hükümetin bakanlarını yakından takiple görevli alternatif bir kabine oluşturmaktadır. “Gölge kabine” üyeleri, kendi sorumluluk alanlarında siyaset geliştirmekle de sorumlulardır.

¹⁸ İngiliz İşçi Partisi'nin seçim manifestosu için bkz. <https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/labour-manifesto-2017.pdf>.

sağlık sistemi için 5 yılda ek 37 milyar Sterlin kaynak ayırmak, Muhafazakâr Parti'nin 2010 yılından bu yana kurumlar vergisinde yaptığı indirimleri iptal edip yerine bu vergiyi yükseltmek yer almaktadır. Ayrıca, 100 milyar sterlin değerinde kamu destekli bir banka kurulması, asgari ücretin saatinin 10 sterline çıkarılması, bazı su dağıtım Őirketleri ve demiryollarının kamulaştırılması ve yılda 300 bin sterlinden fazla maaş alanlara yüzde 2,5 ve 500 bin sterlinden fazla maaş alanlara yüzde 5 vergi getirmek vaatleri içinde yer almaktaydı (BBC, 2017).

Corbyn ekonomiye ilişkin politikalarını, "2020 yılında Ekonomi"¹⁹ başlıklı programını açıklayarak belki de en önemli ayaklarından biri olan 'parasal genişleme' (BBC, 2016a) programıyla 2008 krizini aşmak için İngiliz Merkez Bankası'nın ekonomiye kanalize etmek adına bastırđıęı 375 milyar sterlin gibi yüksek miktardaki paranın ucuz ve kaliteli toplu konut, enerji, ulaşım ve dijital teknoloji projelerine yatırılmasını savunmaktadır.

Söz konusu İşçi Partisi'nin ekonomi programının ikinci ayağı olan ve tutarsız olduğu yönünden eleştirilere²⁰ maruz kalan vaatleri arasında milli yatırım bankasının kurulması yer almaktadır. Büyük Őirketlere sağlanan teşvik ve vergi indirimleri sonlandırılıp, oluşın kaynakların kurulacak yeni bir bankaya aktarılması planlanmaktadır. Böylelikle Merkez Bankası da yeni kurulan bankaya borç verecektir. Bu yatırım bankasının yapacağı yatırımlar özellikle "yüksek teknoloji ve yenilikçi en-

¹⁹ "2020 Yılında Ekonomi ve Jeremy Corbyn" programı için bkz. https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/jeremyforlabour/pages/70/attachments/original/1437556345/TheEconomyIn2020_JeremyCorbyn-220715.pdf?1437556345.

²⁰ Milli Banka'nın kurulması ile ilgili eleştirilere örnek olarak bkz. <https://www.adamsmith.org/blog/national-investment-bank-barminess>.

düstrilere" (özel sektöre) yönlendirilecektir. Oluşacak kaynak ile de devlet nitelikli işgücünün geliştirilmesi için yetişkinlerin eğitimine ve üniversitelere yatırım yapabilecek finans kaynağı oluşacaktır (Yıldırım, 2015).

Kemer Sıkma Politikaları: Sol'un ve Sağ'ın Alternatifsizliği (mi?)²¹

İngiltere Merkez Bankası başkanı Mervyn King, 2008 ekonomik krizin yarattığı büyük durgunluk hakkındaki önemli tespiti:

"Bu krizlerin etkileri uzun yıllar sürer. Üretimim düştüğü ve sonra hızla tekrar yükselebildiği sıradan resesyonlarla benzerlik taşımaz... Bu finansal krizin bedelini, ortaya çıkmasında kesinlikle suçlu bulunmayan insanlar ödüyor. Halkın öfkesinin bugünkünden daha şiddetli olmaması beni şaşırtıyor" (Inman, 2011).

Nitekim King'in açıklamalarından birkaç hafta sonra yarım milyona yakın kişi bir sene önce kurulan Muhafazakâr Parti öncülüğünde koalisyon hükümetinin açıkladığı geniş kapsamlı kesintilere itiraz üzere Londra sokaklarını dolduracaktı (VOA, 2011).

²¹ Kemer sıkma politikalarına güncel örnek olarak Yunanistan'ı verebiliriz; Aleksis Çipraz (Alexis Tsipras) liderliğindeki SYRİZA borç krizini aşmak adına yardımına ihtiyaç duyduğu Troyka'nın (Avrupa Birliği-Avrupa Merkez Bankası ve Uluslararası Para Fonu) kemer sıkma politikalarında ısrar etmesi üzerine, kemer sıkma politikalarını referanduma götürme kararı almış ve referandum sonucunda 'hayır' sonucu çıkmıştı. Fakat AB kurumları ve IMF Yunan halkının seçim iradesine karşı kemer sıkma politikalarında ısrarcı olmuştu. Zira SYRİZA hükümeti Troyka'nın olası (ülke borçlanma kağıtlarını almama ve Yunanistan'ın ihtiyaç duyacağı acil fonları alamama) yaptırımlarına karşılık geri adım atmak zorunda kalmıştı. (Bkz. <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-33492387>]

Neoliberalizm'in ana vatani sayılan Birleşik Krallık'ta özellikle de İşçi Partisini ortanın soluna taşıyan Blair ve Gordon Brown hükümeti döneminde kurgulanan finans sisteminde büyüyen finans endüstrisinin yüksek vergi gelirleri getireceği öngörülüyordu. Söz konusu vergi gelirleri, sosyal güvenlik ödenekleri, düşük gelirlili çalışanlara verilen vergi kredileri sağlık hizmetlerine aktarılarak ve bu kaynaklar üniversite eğitime kanalize edilerek işçi sınıfına tekrar dağıtılacaktı. Zira, kriz öncesi 7 milyon kişi, toplam hanelerin üçte biri, devletten bir şekilde ödeme almaktaydı (Mason, 2017, s. 118).

2008 ekonomik krizi ile birlikte çöken finansal sistem yansımalarının ilk etkisi, sosyal demokrasinin finans temelli yeneden dağıtımını çökertmesi şeklindeydi. Söz konusu bu durum, kemer sıkmayı getirdi. Kemer sıkma politikaları ilk olarak sağlık ve refah harcamalarını düşürdü. Birçok aile yiyecek bankalarından yardım almaya başladı. Kemer sıkma, henüz emeklilik yaşına gelmemiş bir milyon kıdemli işçiden hastalık ve engellilik yardımlarının çekilmesine sebep oldu. Güvenlik ağının ortadan kalkmasıyla, Birleşik Krallık'a göçe gösterilen rıza da ortadan kalkmış oldu (Mason, 2017, s. 118). Halkta oluşan bu tutumun yansıması, Brexit kararın alınmasında en önemli etkenler arasındaydı.

2008 finans krizinde yıpranan İşçi Partisi, 2010 yılında ciddi oy kaybı yaşaması sonrası işçi sınıfından ciddi desteğini alarak iktidara gelen Muhafazakâr Parti, ekonomik düzeltmek adına kısa vadede tek alternatif olarak kemer sıkma politikası argümanlarını halka sunmuş fakat iktidardaki yedinci yılında kemer sıkma politikalarına karşı halk giderek itirazlarını sokak yürüyüşleri ile seslerini yükselterek göstermiştir (BBC, 2017).

Kemer sıkma politikalarının uygulanmasının sol ve sağ için tek alternatif olmadığını dile getiren Corbyn, Aşırı Sağ'a karşı

Radikal Sol'un bir alternatifi olduğuna işaret bir konuşmasında; (Birgün, 2018)

"Partilere kimi seçeceklerini veya bu işi nasıl yapacaklarını söylemek bana düşmez. Mesajım basitçe şu: Eğer tüm Avrupa solu kemer sıkmaya karşı çıkarsa ve tarihsel görevi olan toplumdaki güç ve servetin yeniden dağıtımını sağlayabilirse, o zaman aşırı sağın şu anda işgal etmeye çalıştığı boşluğu alabiliriz demektir."

Sonuç:

"Sağ popülizmin tek alternatifi, sol popülizm inşa etmektir"

Ralp Miliband henüz 1970'li yılların kriz emarelerinin hissedilmediği 1964 yılında, Socialist Register'da yer alan analizinde şu önemli bir tespitte bulunmuştur:

"Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki geçmiş sosyalist tecrübelerin bize sunduğu en açık ders, ekonomik krizle sosyalizm arasındaki ilişkiyle, daha doğrusu bu ilişkinin yokluğu ile alakalıdır... Bugün, 1930'ların başında Britanya ve Birleşik Devletler gibi ülkelerde yaşanan bunalımın tekrarlanmaması, muhtemelen çok daha dramatik sonuçlar doğuracaktır..." (Panitch & Albo, 2017, s. 10).

Nitekim Miliband'ın öngörüsü gerçekleşmiş, 1970 yılların başından itibaren neo-liberalizmin ve küreselleşmenin de etkisiyle başta Birleşik Krallık ve Avrupa olmak üzere siyasal, toplumsal ve ekonomik krizlerle karşı karşıya gelmiştir. Söz konusu derinleşen sosyo-ekonomik krizler büyük göç dalgalarına, yükselen ırkçılığa, sağda aşırı otoriterleşme eğilimlere sebep olmaya başlamıştır.

Bu makale çalışmasında kısaca; Avrupa tarihinde siyasi ve ekonomik alanda hiç olmadığı kadar hızlı dönüşümleri yaşandığı, analistler ve akademisyenler tarafından da milat olarak kabul edilen 1970’li yılların başından itibaren sosyo-kültürel değişimlerin dinamiklerine ve sonucu olan yükselen Aşı- rı Sağ’ın (popülizm) yükselişinin nedenlerine odaklanmaya çalışılarak popülizm ’in ortak bir tanımlama ve sınıflandırma yapmanın neredeyse düşük bir ihtimal olduğunu göstermeye çalıştık

Sağ popülizmin yükselişin en büyük nedenlerine bakıldığında Belçikalı politik kuramcı Chantal Mouffe’nin ifade ettiği gibi; sosyal demokrasinin merkeze kaymasının bir sonucu olarak günümüzde sosyal demokrasinin hiçbir alternatif sunamadığını anlamaktayız. Vatandaşlar, söz konusu sosyal demokrat programlar içerisinde giderek kendilerine bir yer bulamazken sağ popülizm bu vatandaşları kendine çektiği görülmektedir. (Mouffe, 2018)

Avrupa genelindeki sol partilerin okşyle ilgili Corbyn’in söz konusu Mouffe’nin tespitlerini destekleyen bir konuşma- sında ise; (Birgün, 2018)

“Hükümet sadece yönetme işinden fazlası olmalı. Ulaşmaya alıştığımız Şey sosyal adalet, eşitlik ve özellikle gençler için umut mesajı verebilmek ve Avrupa’nın birçok yerinde yükse- lişte olan aşırı sağın gündemine karşı çıkmak. Bu yükselişin sebebinin yönetimsel ekonomi ve siyaset olduğunu dşn- yorum ki bu da insanları sola yönelmeye teşvik etmiyor.”

Mouffe, son dönemde Avrupa’da radikal sol hareketliliğin de- mokratik açısından neoliberalizme bir alternatif oluşturmaya başladığını ve Sağ popülizmle mücadele edebilmenin tek alternatifinin bir sol popülizmin inşa edilmesi gerektiği ko- nusunda dikkatleri çekmektedir. Ayrıca, sol popülizm’in aşırı

sağ (Fransa) Ulusal Cephe gibi ve diğer sağ popülist hareketlerden öğrenecek çok şeyi olduğunu ve odaklanılması gerekliliğinin altını çizmektedir. (Mouffe, 2018)

Avrupa'da yükselen sağ popülizm karşısında özellikle de Güney Avrupa'da SYRIZA ve PODEMOS gibi sol-dönüşüm hareketlerine öncülük eden alternatifleri, siyaset ve toplumsal dönüşümü yaratma potansiyellerinin iktidar olduktan sonra hareket alanlarının neden daraldığı sorularının cevaplarını incelerken, önemli güncel bir tartışma sorusuyla karşılaştık: 'Radika sol, yükselen sağa karşın iktidar olmak için mi çalışmalı yoksa sokakları kontrol için mi?' Söz konusu bu ikilemde her iki tarafın da problemli olduğu, SYRIZA ve PODEMOS örneklerinde görülmektedir. Zira güçlerini sadece sokaklardan alan bir hareket, istenilen değişimleri devletin gücüne sahip olunmadığından yapamayacak ve devlet kurumları tarafından güç kullanılarak kontrol altında tutulacaktır.

Diğer taraftan ise iktidara gelmeyi başaran radikal sol hareketlerin devlet gücünü elde ettiklerinde özellikle SYRIZA ve PODEMOS gibi kemer sıkma örneğinde olduğu gibi "tavizler" vermek zorunda kalınmakta ve seçmen nezdinde harekete karşı ilgilerinin soğumasına neden olmaktadır. Söz konusu ekonomik sıkıntılar, merkez sol partilerin sistem içerisinde asimilasyon olmasına yol açmakta, sosyal demokrat ve işçi partilerin güçlü bir muhalefet yapmasını engellemektedir.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde aşırı sağ ve radikal sol (popülist) hareketlerin etkilerine kayıtsız kalamayan farklı bir ülke olarak Birleşik Krallık'ta Corbyn liderliğindeki İşçi Partisi'ni incelemeye çalıştık.

Zira Avrupa'da son seçimlerde ciddi oy kaybına uğrayan sosyal demokrat partiler: Almanya, İtalya, Fransa, Hollanda ve Avusturya'da gibi partiler hepsi olmamakla beraber Je-

remy Corbyn deneyimini dikkatle takip ettikleri ve uygulanabilirliğini tartışmaya başladığı görülmektedir. (O'Leary, 2018)

Zira sekiz yıldan bu yana hükümette yer alan İngiliz Muhafazakâr Partisinin gerçek gelirlerini azaltan (2008 ekonomik krizi ve Brexit etkisi) baskıların ortasında, orta vadede çözüm olarak kemer sıkma politikalarını uygulamasının tek alternatif olmadığını savını ileri sürerek İşçi Partisi'ni yeniden solda tanımlama meşruiyeti verdiği görülmektedir. Corbyn'in gerek İşçi Partisi içerisindeki liderlik mücadelesi gerekse de İngiliz müesses nizamına karşı yapmış olduğu mücadelesi, yükselen sağcı popülizm karşısında direnen Avrupa sol hareketleri tarafından dikkatle izlendiği ve örnek oluşturabileceği konusuna odaklanmaya çalıştık.

Corbyn'in liderliğinde ortaya çıkardığı dinamikler karşısında, İngiliz siyasetinin müesses nizamının çekindiği konuların başında 'parlamentar sosyalizm' 'in de ötesinde dönüştürücü bir siyaset ortaya çıkartacak demokratik bir potansiyel taşıması gelmektedir (Wainwright, 2017, s. 113).

Corbyn'in "yeni tür bir siyaset" sloganı ile başlatmış olduğu siyaseti, diğer radikal sol hareketlerden (SYRIZA ve PODEMOS'dan) farklı kılan başarısının arka planında, İşçi Partisi'nin Parlamento'nun dışında planlı örgütlenmesine bağlı olması görülebilmektedir. Zira Corbyn'in liderliğini destekleyen (pragmatik) İşçi Partisi milletvekilleri ve sendikalar olarak gözükmüş olsa da asıl etkenin önceleri dağıntık olan ilerleyen zaman için de kurumsallaşan Momentum (örgütü) hareketi olduğunun önemini işaret etmeye çalıştık.

Çalışmamızın bir diğer önemli konu başlığı ise; popülist sol radikal hareketlerinin anti-kemer sıkma karşındaki başarısı konusuydu. Yakın zamanda Yunanistan örneğinde görüldüğü gibi, SYRIZA deneyimi kemer sıkma protestolarıyla iktida-

ra gelmiş ancak gerek acil olarak gerçekleştirilmesi gereken yapısal reformları yapamaması gerekse de AB ve IMF'nin kemer sıkma baskılarına uzun zaman dayanamayarak kabul etmesi hem partide hem de hareket aktivistlerinin çoğunluğu için umut ve beklentileri boşa çıkarmıştır.

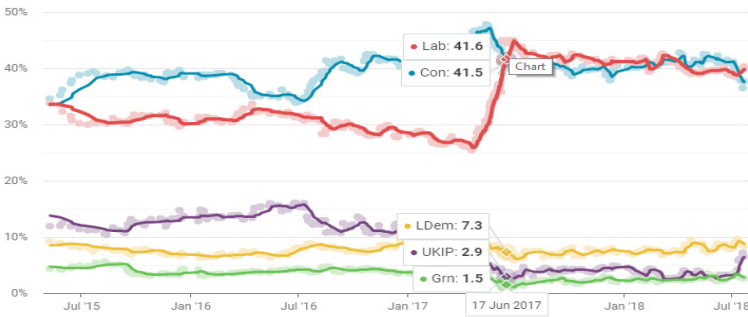
Birleşik Krallık'ta on seneden beri iktidarda (ara dönemlerde koalisyonlarla) olan Muhafazakâr Parti hükümetlerinin ekonomik durgunluğun çözümü olarak orta vadede sunduğu kemer sıkma yaptırımlarının İşçi Partisi lehine oyları erittiği görülmektedir. Zira Corbyn'in istikrarlı yükselişinin ardında, başarılı bir çözüm olarak gösterilen kemer sıkma yaptırımlarına karşın İngiliz halkı için alternatifin olduğu, gerek "Azınlık Değil Çoğunluk İçin" manifestosu ile gerekse 'de "2020 yılında Ekonomi" başlıklı programla seçmeni ikna etmeyi başardığı görülmektedir.

Başbakan May liderliğindeki Muhafazakâr Parti'nin metal yorgunluğunu son dönemlerde kendi lehine çevirmeyi başaran İşçi Parti lideri Corbyn'in yükselişi yakın zamanda İngiltere'de yapılan anket sonuçlarına da (Şekil 4) yansdığı görülmektedir. Gerek İngiliz iç politikasındaki gündemi olan Brexit tartışmaları gerekse de kriz sonrası durgunlukta çıkamayan ekonominin olumsuz yansımaları Başbakan May ve partisinin rekor bir oy kaybına uğradığı görülmektedir²² (Mairs, 2018). Söz konusu bu durumun iç politikada her geçen gün İşçi Par-

²² Söz konusu Başbakan May'in aleyhine olan bu algı Nisan 2018 ayında yapılan anket çalışmalarında ve basında çıkan yorumlarda Başbakan May'in seçimlerden bu yana ilk kez Jeremy Corbyn'den daha olumlu baktığı ve Brexit müzakerelerini başarı ile yürüttüğü dile getirilmekteydi. (Bkz. <https://yougov.co.uk/news/2018/04/09/public-sees-theresa-may-more-favourably-jeremy-corb/>) Fakat üç ay gibi kısa süre içerisinde Brexit sürecinin geleceği konusundaki belirsizlik ve Demokratik Birlik Partisi (DUP) ile hassas dengeler üzerine kurulu koalisyon iç politikada Başbakan May'i zorlayan şartlar olarak görülmektedir.

tisi lehine d6n6şmesinden dolayı parti içerisindeki muhalefetin Başbakan May'i değiştirme hazırlıkların yapılmaya başlandığı g6zlenmektedir.²³ (Coulter, 2018)

şekil 4: Temmuz 2018 son anket araştırmasına g6re Birleşik Krallık'ta bug6n genel seçim olsa son durumun g6stergesi. 'What would happen if a general election were held today?'

Kaynak: <http://britainelects.com/> [Erişim Tarihi:29 Temmuz 2018]

Sonuç olarak, çalışmamız boyunca y6kselen Aşırı Sağ'a karşı Radikal Sol (Pop6lizm'in) bir alternatif olup olmayacağı Corbyn liderliğindeki İşçi Partisi 6rneği 6zerinden incelemeye çalışırken giriş kısmında da ise bahsedildiği 6zere aşırı sağ y6kselişini analiz ederken, 6rnek g6sterilecek her bir 6lkeyi merkez-evre bağlamında d6ř6n6lmesi gerekliliği işaret etmiştik. Bu tanım çerçevesinde; Birleşik Krallık'ın 6n6m6zdeki birkaç yıl içerisinde İşçi Partisini (radikal) sol' konumlandırıran

²³ May kabinesinde 6niversitelerden de sorumlu bilim bakanı Muhafazak6r Sam Gyimah; partisinin "işlenebilir bir Brexit" elde edememesi durumunda Jeremy Corbyn'in başbakanlığının 6n6n6 açabileceğinin ikazında bulunmuştu. (Bkz. <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/jeremy-corbyn-conservatives-brexite-tory-minister-government-labour-win-eu-trade-deal-a8246461.html>)

Corbyn liderliğinde iktidara gelişi Avrupa'da (Küresel) bir değişim rüzgârı başlatır mı? sorusunun cevabı olarak Britanya tarihine özellikle İşçi Partisi geçmişine bakarak şunları söyleyebiliriz.

İngiliz İşçi Partisi'nin kurulduğu günden bugüne dek olan mücadelesi sadece Birleşik Krallık için değil dünya tarihi içinde önemli bir yere sahip olmuştur. Sanayileşme sürecinin ve küresel finans sisteminin doğduğu ve aynı zamanda en yoğun yaşandığı ada devleti olan Birleşik Krallıktaki İngiltere'de olan bir siyasi hareket küresel ölçekte birçok etkiye neden olabilmekte, aynı zamanda küresel gelişmelerden aynı oranda etkilenebilmektedir.

Peki radikal bir program uygulamak, sol'un yükselişine alternatif olabilir mi? sorusuna cevap olarak Wallerstein, "Kaos ve Belirsizlik" adlı eserinde şu yanıtı vermektedir:

"Kısa vadede en manalı olan büyük ihtimalle, kısa vadede değmez gibi görünse de iki taktiği de yani hem seçimsel hem de sokak yolunu kullanmak. Kısa vadeyi orta vadeyi kazanmak için bir alıştırmaya olarak düşünün. Bu sadece zamansal ayrımı anlarsak ve kısa vadede elde ettiklerimizden cesaretimiz kırılacağına yüreklenirsek işe yarar. Bunu yapabilir miyiz? Evet yapabiliriz. Hep birlikte göreceğiz." (Wallerstein, 2018, s. 163).

Kaynakça

Akçay, Ü. (2017, Ağustos 7). Sağ popülizmin Polonya'daki Yükseliŕi. Gazete Duvar. Eriŕim adresi: (25.06.2018): <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2017/08/07/sag-populizmin-polonyadaki-yukselisi/>

Akçoraoğlu, A. (2018, Nisan). Küresel Neoliberal sistemin krizi, çeliŕkileri ve direnci: post-neoliberal küresel iktisadi düzene geçiŕ mümkün mü? İktisat ve Toplum Dergisi, ss. 40-53.

Appadurai, A. (2017). Demokrasi Yorgunluğu. H. Geiselberger (Eds.) içinde Büyük Gerileme (M. Şahin, A. Biçen, A. N. Bingöl, & O. Kılıç, Çev., ss. 16-29). İstanbul: Metis Yayınları.

Atikkan, Z. (2014). Avrupa Benim - Batı Avrupa'da Aŕırı Sağ'ın Yükseliŕi. İstanbul: Metin Yayınları.

Black, J. (2017). Kısa İngiltere Tarihi. (E. Duru, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.

BBC. (2016a, August 4). What is quantitative easing?' Eriŕim adresi (17.07.2018): <https://www.bbc.co.uk/news/business-15198789>

BBC. (2016b, 24 Eylül). İngiltere: İşçi Partisi'nde liderlik yarışını Corbyn kazandı. Eriŕim adresi (17.07.2018): <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37455851>

BBC. (2017a, 17 Mayıs). İngiltere'de İşçi Partisi'nden seçim bildirgesi: "İstikamet sol". Eriŕim adresi (15.07.2018): <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39945063>

BBC. (2017b), 1 Temmuz). Londra'da binlerce kişi kemer sıkma politikalarına karşı yürüdü. Erişim adresi (18.07.2018): <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40470421>

Birgün. (2018, 1 Ağustos). Avrupa solu Corbyn'e bakıyor: Hükümet, yönetme işinden fazlası olmalı. Erişim adresi (01.08.2018): <https://www.birgun.net/haber-detay/avrupa-solu-corbyn-e-bakiyor-hukumet-yonetme-isinden-fazlasi-olmalı-225445.html> [Atıfta bulunan kaynak için bkz. O'Leary, N. (2018), Europe's left looks to Jeremy Corbyn, Politico, <https://www.politico.eu/article/jeremy-corbyn-labour-left-left-look-to-corbyn/>]

Coulter, M. (2018, 28 July). Tory factions 'plotting to oust Theresa May by October' Politics Home, Erişim adresi: (28 Temmuz 2018) <https://www.politicshome.com/news/uk/political-parties/conservative-party/theresa-may/news/97245/tory-factions-plotting-oust>

Duménil, G., and Lévy, D. (2009). Kapitalizmin Marksist İktisadı (S. Pelek, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Eralp, N.A. (2016, Temmuz). Brexit'in AB üzerindeki etkileri: İlk tahminler. TEPAV Değerlendirme Notu, ss. 1-4. Erişim adresi (07.07.2018): http://www.tepav.org.tr/upload/files/1467796324-5.BREXIT__IN_AB_UZERINDEKI_ETKILERI_ILK_TAHMINLER.pdf

Ertuğral, Y. (2016). Avrupa'da Aşırı Sağ'ın Yükselişi. Euro Politika Dergisi, 1(1), ss. 6-13.

Ferrera, M. (2005). The Boundaries of Welfare; European Integration and the New Spatial Politics of Social Protection. Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları.

Gillingham, J. (2003). European Integration, 1950–2003: Superstate or New Market Economy? Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.

Gilpin, R. (2017). Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politui (M. Duran, & S. Oktay, ev.) Ankara: Kripto Yayınları.

Hooghe, L. (2004). Globalization and the European Union. (L.H., & H. Telford, Ed.). Montreal: McGill University/Queen's University Press. Erişim adresi (05.05.2018): [www.unc.edu /-hooghe/ downloads/ queensfinal.pdf](http://www.unc.edu/~hooghe/downloads/queensfinal.pdf)

Hopkin, J. (2017, 8 Haziran), When Polanyi met Farage: Market fundamentalism, economic nationalism, and Britain's exit from the European Union, *The British Journal of Politics and International Relations*, 19(3), ss.465-478. (Esere atıfta yapan kaynak: Yıldız, U.B., Kocamaz, S. & Mercan, S. (2018). *Britanya ve Avrupa Bütünleşmesi*. Ankara: Gazi Kitabevi. s. 180)

Huddon, R. (2017, 3 Aralık). Partide Anlaşmazlık (R.Sanyer & J. Goodman, Eds.) *Bloomberg Businessweek Türkçe*, ss. 34-36.

Hürriyet Gazetesi. (2016, 7 Temmuz). İngiliz vekil saldırı sonucu hayatını kaybetti. *Hürriyet*. Erişim adresi (03.07.2018): <http://www.hurriyet.com.tr/ingilterede-leeds-yakinlarinda-silahl-catisma-40118440> adresinden alınmıştır.

Ilgar, İ. (2008). *Refah Devleti, Küreselleşme, Yaşlanma ve Avrupa'nın Ayrışması*. IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık.

Inman, P. (2011, March 1). Bank of England governor blames spending cuts on bank bailouts. The Guardian, Erişim adresi (19.07.2018): <https://www.theguardian.com/business/2011/mar/01/mervyn-king-blames-banks-cuts>

Jones, O. (2016, June 22). There is a model for the new politics we need. It's in Spain. The Guardian, Erişim adresi (25.05.2018): <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/jun/22/politics-spain-podemos-radical-europe-uk>

Kagarlitsky, B. (2018, Mayıs). Pos-Küreselleşme Çağında Marksizim. Turquie Diplomatique, ss. 20-22.

Karabel, S. (2018, 10 Nisan). Avrupa'da yükselen aşırı sağ ve popülist söylem. Anadolu Ajansı. Erişim adresi (03.06.2018): <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/avrupada-yukselen-asiri-sag-ve-populist-soylem/1113760>

Kaya, A. (2018, 14 Nisan). Avrupa'da Yükselen Sağ Popülizm. (H. Çakır, Moderatör & Eds.). Gönen Otel, Taksim, İstanbul, Türkiye: Küyerel Düşünce Enstitüsü (Ayrıca konferans sunum video linkleri için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=288wQCNQTWc> (Sunum 1), <https://www.youtube.com/watch?v=ld5K6rz4Aec> (Sunum 2), <https://www.youtube.com/watch?v=VmlIhwxnUh8> (Sunum3).

Kaya, A. (2017, 1 Kasım). Avrupa Birliği'nde Merkeze Yaklaşan Sağ Popülizm. Sarkaç. Erişim adresi (18.06.2018): <https://sarkac.org/2017/11/avrupa-birligi-sag-populizm-ayhan-kaya/>

Krastev, I. (2007). The Populist Moment. Erişim Adresi (06.06.2018): <http://www.eurozine.com/articles/2007-09-18-krastev-en.html>

Krastev, I. (2017). Çoğunlukçu Gelecekler. H. Geiselberger (Eds.) içinde Büyük Gerileme (M. Şahin, A. Biçen, A. N. Bingöl, & O. Kılıç, ev., ss. 87-100). İstanbul: Metin Yayınları.

Küntay, B. ve Ertuğral, Y. (2017). Birleşik Krallık'ın AB'deki Geleceği ve İskoçya Sorunu. A.Keçeci (Eds.) içinde Brexit Sonrası Birleşik Krallık ve AB'nin Geleceği. İstanbul: Akademos Yayınları, ss. 77-162.

Laclau, E. (2018). Popülist Akıl zerine (N.B. elik, ev.). Ankara: Epos Yayınları.

Liang, C. S. (2007). Europe for the Europeans: The Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right. İngiltere: Ashgate Yayınları. Erişim adresi (16.06.2018): https://books.google.com.tr/books?id=jXR5GzqvmyYC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Mairs, N. (2018, 27 July) Public support for Theresa May drops to lowest level yet, new poll finds, Politics Home, Erişim adresi (27 Temmuz 2018): <https://www.politicshome.com/news/uk/political-parties/conservative-party/theresa-may/news/97227/public-support-theresa-may-drops>

Mason, P. (2017). zgrlk Korkusunu AŞmak. H. Geiselberger (Eds.) içinde Büyük Gerileme (M. Şahin, A. Bien, A. N. Bingl, & O. Kılıç, ev., ss. 111-127). İstanbul: Metin Yayınları.

Milne, S., (2011). These riots reflect a society run on greed and looting. The Guardian, Erişim adresi (09.07.2018): www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/aug/10/riots-reflect-society-run-greed-looting

Mouffe, C., (2018, 2 Temmuz). Popülizm teorisinin duayeni Chantal Mouffe: "Günümüzün siyaset-sonrası dünyasında, sağ popülizmin tek panzehiri sol popülizmdir" (Emecan Kaya, Kurgu), (Çeviri: Gülenar Kırnalı), Medyascope. tv, Erişim adresi: (27 Temmuz 2018): <http://medyascope.tv/2018/07/02/populizm-teorisinin-duayeni-chantal-mouffe-gunumuzun-siyaset-sonrasi-dunyasinda-sag-populizmin-tek-panzehiri-sol-populizmdir/>

McNally, D. (2013). Çöküş, Kemer Sıkma ve Direniş. (P. Leo, G. Albo, & V. Chibber, Eds.) içinde Ekonomik Kriz ve Sol (U. Haskan, Çev., ss. 52-79). İstanbul: Yordam Yayınları.

Mudde, C. (1996, April). The War of Words Defining the Extreme Right Part Family. *West Europe Politics*, 19(2), pp. 225-248. https://www.researchgate.net/profile/Cas_Mudde/publication/248943991_The_war_of_words_defining_the_extreme_right_party_family/links/549b0d6f0cf2b803713718a2/The-war-of-words-defining-the-extreme-right-party-family.pdf?origin=publication_detail

Mudde, C., and Kaltwasser, C. (Eds.). (2013). *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?* New York: Cambridge Üniversitesi.

Müller, J.-W. (2017). *Popülizm Nedir?* (O. Yıldız, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

NTV. (2016, 27 Haziran). İşçi Partisi Brexit yenilgisini Corbyn'e kesmek istiyor. NTV, Erişim adresi (16.07.2018): <https://www.ntv.com.tr/dunya/iscsi-partisi-brexit-yenilgisini-corbyne-kesmek-istiyor,DEGNqEh83kKh5IBXBT2JHw>

O'Leary, N. (2018), Europe's left looks to Jeremy Corbyn, Politico, Erişim adresi (01.08.2018): <https://www.politico.eu/article/jeremy-corbyn-labour-left-left-look-to-corbyn/>

Ostiguy, P. (2018, Nisan). Popülizm: Sosyo-kültürel bir yak-laşım. Birikim (348), ss. 32-51.

Panitch, L., and Albo, G. (2017) (R. Koca, ev.). nsz. Devrimi Yeniden Düşünmek ~1917 Ekimin Mirası ve Günü-mz İstanbul: Yordam Yayınları.

Porta, D. (2017). Geç Neoliberalizm İleri ve Gerici Siyaset (H. Geiselberger, Eds.) içinde Büyük Gerileme (M. şahin, A. Biçen, A. N. Bingöl, & O. Kılıç, ev., ss. 44-58). İstanbul: Metin Yayınları.

Rendueles, C.D. (2017). Küresel Gerilemeden Postkapitalist Karşı-Hareketlere. H. Geiselberger (Eds.) içinde Büyük Gerileme (M. şahin, A. Biçen, A. N. Bingöl, & O. Kılıç, ev., ss. 44-58). İstanbul: Metin Yayınları.

Roberts, M. (2017, September 6). Capital, Crisis, and Corbyn, Jacobin. Erişim adresi (01.07.2018): (<https://www.jacobinmag.com/2017/06/united-kingdom-elections-corbyn-may-economy-recession> [Ayrıca Euro Politika dergisi türkçe çevirisi için bkz: <http://www.europolitika.com/?p=1202>]

Streeck, W. (2017). Neoliberal kapitalizm için sonun başlangıcı: Bastırılanların geri dnş (H. Geiselberger, Eds.) içinde Büyük Gerileme (M. şahin, A. Bien, A. N. Bingl, & O. Kılıç, ev., ss. 182-197). İstanbul: Metin Yayınları.

Tapsfield, J. and Groves, J. (2017, May 11). The NEW longest suicide note: Leaked Labour manifesto reveals plans to take Britain back to the 1970s by renationalising railways,

scrapping strike laws and £6bn tax raid, Dailymail, Erişim adresi (16.07.2018): <http://www.dailymail.co.uk/news/article-4494728/Labour-manifesto-plans-return-Britain-1970s.html>

VOA. (2011, 26 Mart) İngiliz Hükümetinin Kemer Sıkma Politikası Protesto Edildi, VOA, Erişim adresi (19 Temmuz 2017): <https://www.amerikaninsesi.com/a/ngiliz-hukümetinin-kemer-skma-politikas-protesto-edildi-118707779/894385.html>

Wallerstein, I. (2018). Kaos ve Belirsizlik (Ö. Şişman, Çev.). İstanbul: Kopernik Yayınları.

Wainwright, H. (2017). Hareket -Parti İlişisini Radikalleştirme: Ralp Miliband'dan Jeremy Corbyn ve Ötesine (L. Panitch ve G.Albo, Eds.) içinde, Devrimi Yeniden Düşünmek ~1917 Ekiminin Mirası ve Günümüz (R. Koca, Çev.). İstanbul: Yordam Yayınları.

World Bank. (2018). Global Economic Prospects: Broad-Based Upturn, but for How Long? Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development.

Yalınzoğlu, H. (2016, 8 Ekim) Jeremy Corbyn, Momentum ve Avrupa solunun geleceği, Gazeteduvar. Erişim adresi (19.07.2018): <https://www.gazeteduvar.com.tr/analiz/2016/10/08/jeremy-corbyn-momentum-ve-avrupa-solunun-gelecegi/>

Yıldız, U.B., Kocamaz, S. ve Mercan, S. (2018). Britanya ve Avrupa Bütünleşmesi. Ankara: Gazi Kitabevi.

Yıldırım, B. (2015, 17 Eylül). Corbyn'in şaşkırtıcı yükselişi. Başlangıç. Erişim adresi (16.07.2018): <https://baslangicdergi.org/corbynin-sasirtici-yukselisi-baris-yildirim/>

Popülist Politikaların Gölgesinde Kalan Hukuk

Ali İzzet Keçeci¹

Giriş

Bilge kimliği ile tanınan Büyük Roma İmparatoru Marcus Aurelius'un ünlü eseri "Kendime Düşünceler"de geçen yukarıdaki sözü ile giriş yapmamız şüphesiz tesadüf değil. Bilge imparatorun yönetimi döneminde imparatorluk Roma'sının yaşadığı zaferler ve hukuksal ilerlemeler göz önünde bulundurulduğunda, bu sözleri söyleme yetisi olan bir bilge olduğunu anlamaktayız. Hukuk'un devletin temeli olduğu ve yönetsel araçların birbiri ile ilişkilerinde hukuksal ayırım ve sınırların korunması gerektiğini bilen ve bu yönde yönetim anlayışı sunan bir imparatordu.

Devletin temelini oluşturan ve tüm adliye salonlarının duvarında yazan "Adalet Mülkün Temelidir" sözü sadece duvarlarda asılı kalır fiili olarak uygulanmazsa, devletin ve yönetimin denetimi ve takibi zorlaşır. Öyle ki; İlkçağdan

¹ Beykent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora öğrencisi (aliizzetkececi@yahoo.com),(editor@europolitika.com).

günümüze özel mülkiyet ve birlikte yaşama kültürü ile birlikte başlayan ve hayatımızda yer alan hukuk normları, modern devletin geliştiği ve yerleştiği Rönesans ve sonrası dönemde de devletin temeli olmayı sürdürdü.

Çalışmamızın başlığını da oluşturan popülizm ve popülist dönemler de şüphesiz siyasal iktidarların siyasi proje ve söylemlerinde ilk kurban verdikleri hukuk normları ve hukukun işleyişi olmaktadır. Bir nevi ayak bağı olarak görülen ve hatta halka hizmete engel teşkil eden yasal düzenlemeler ve denetim mekanizmaları olarak görülen hukuk normları ve yargı organları, bu tarz yönetim dönemlerinde en çok eleştirilen ve üzerine en çok gidilen kurum ve normlardır.

Öyle ki; Popülist olduğunu iddia ettiğimiz ülke, lider ya da siyasi hareketin hangi bölgede olduğu, sağ ya da sol görüşten olduğu ya da hangi dinden olduğu da fark etmemektedir. Genel itibarıyla sağ popülizm kavramı kabul görmekte ancak, o kadar yaygın ve güçlü olmamakla beraber bir sol popülizmden de söz edilmektedir. Zaten popülizm olgusunun, sağ-sol ayrımının bulanmasıyla, yerleşik partilerin ve parti sistemlerinin çözülmesiyle ilgili bir yanı da var. Her halükârda popülizm, 21. Yüzyılın ilk çeyreğinin politik alt üst oluşlarını anlamlandırmaya çalışırken kaçınılmaz bir kavramdır (Müller, 2017).

Neyin popülist olup olmadığı tartışması, aslında istenilen düzeyde gerçekleşmediğinden ve bir nevi suçlama ve hakaret etme görevine dönüştürüldüğünden olsa gerek, gelecekte olarak popülist sayılmayan pek çok olgunun popülizm şemsiyesi altına toplanması nedeniyle 'popülizm'in göndergesinin bulanıklaşmasına neden olmuştur (Laclau, 2007).

Aslında halkçılık olarak da Türkçeye çevrilebilecek olan popülizm tanımı, 19. Yüzyıl'ın sonlarında büyük ser-

maye egemenliğine direnen bir ABD'li çiftçi hareketine dayanmaktadır. Çiftçi hareketi düşük kredi politikaları, ziraî kooperatifler ve katılımcı demokrasi talepleriyle mücadelesini başlatmış ve 1892'de Populist Party'nin (Peoples Party olarak da tanınıyor) kurulmasına önyak olmuştu. Siyaset bilimcileri 19. Yüzyıl'ın ikinci yarısında çarlığa ve sanayi kapitalizmine karşı ziraî sosyalizmi savunan Rus Narodniki'lerini de popülist hareket olarak tanımlamaktadırlar. Orta ve Doğu Avrupa'da özellikle 20. Yüzyıl'ın başlarında, genellikle faşizme yatkın olan popülist köylü hareketleri görülürken, 1930'lu yıllarda Latin Amerika'da, Brezilya'da yoksulların babası olarak tanımlanmış olan Getúlio Dornellez Vargas (1883-1954) veya Arjantin'de Juan Domingo Perón Sosa (1895-1974) gibi liderlerin öncülük yaptığı popülist hareketler güç kazanıyorlardı. Özellikle Vargas ve Perón Sosa, içgöçün politik potansiyelini kullanmayı becerebilmişler ve paternalist bir anlayışla dağılım politikalarını, devlet müdahaleleriyle alt ve orta gelir gruplarının lehine yönlendirmişlerdi (Çakır, 2012).

Popülist iktidar ve dönemlerin inişli çıkışlı bir seyir izlediğini görmekle birlikte, özellikle soğuk savaş sonrası AB ve tüm dünyada bu olgunun giderek arttığını ve hakim düzen haline geldiğini görmekteyiz. Karşıtlarının şiddetli muhalefetine rağmen popülizm, giderek yaygınlaşmakta ve siyasi hayatta normalleşmektedir.

AB Hukukunun Popülizmle İmtihani

Avrupa Birliği'nin geçirdiği evlere baktığımızda, her zaman üstün olan ve işleyişi sağlayan unsurun hukuk normları olduğunu görürüz. Öyle ki; AB müktesebatını bir kişinin tam olarak öğrenebilmesi için bir ömrün yetip yetmeyeceği hususu Brüksel'deki yetkililer tarafından esprili bir dille anlatılmaktadır. AB'nin bu kadar sağlam bir hukuki alt yapıya

sahip olduğunu kabul ederek devam ettiğimizde, şüphesiz ilk aklımıza gelen tüm AB'ni ve kurumlarını kuşatacak olan AB Anayasası'dır. Anayasaların, ülkelerin esas hukuki metni olduğunu düşünürsek, bir anayasaya sahip olan AB'nin devletler üstü bir varlık olarak kabulü daha kolay olacağı gibi, kalıcılığı konusunda da ciddi bir etki yapacaktı. Ancak Fransa ve Hollanda başta olmak üzere önde gelen AB ülkelerinde yükselen popülizm, bu olumlu gelişmenin önüne geçerek referandumlar vasıtası ile birer birer reddedilmesine ve rafa kalkmasına sebep olmuştur. Avrupa'da yükselen popülizmin tek kurbanı anayasa olmamakla birlikte siyasi popülizmin en büyük kurbanı olarak sayılmaktadır.

AB'de yükselen popülizm tehlikesine şüphesiz pek çok yetkili dikkat çekmiştir. Öyle ki; Avrupa Konseyi Başkanı Herman Van Rompuy Nisan 2010 günlü Frankfurter Allgemeine Zeitung'da Avrupa'nın karşılaştığı en büyük tehlikenin popülizm olduğunu yazıyordu. Popülizm, AB sokaklarında yürüyen halkın nabzına göre demokrasinin tahribata uğraması ve eşitlik ve adalet kavramlarına zarar vereceği şeklinde algılanırken, akademik çevrelerce farklı yorumlanmaktadır. Akademik çevrelere göre; popülizmle demokrasi arasındaki ilişki, artı-eksi dengesinde gelişen yoğun bir alandır. Popülist politikaların demokrasiye katkıları olabileceği gibi, demokrasinin kan kaybına da neden olabileceği de dillendirilmektedir (Toprak, 2014).

AB'yi büyük bir kurumsal çerçeve olarak saran ve yaşadığı tüm sıkıntılara rağmen ayakta kalmasını sağlayan temel unsur, şüphesiz hukuka inancı ve hukukun üstünlüğünün kanunlar yoluyla sağlama alınmış olmasıdır. İşin sadece kanuni güvence ile sağlandığını da sanmamak gerekir; tüm AB tarihinde karşımıza çıkan AB değerleri dediğimiz değerler bütününün de en temel ögesi hukukun üstünlüğüdür. Peki hu-

kuk, bir kurum ya da oluşumda bize neyi sağlar? Öyle ki; hukuk için hayati derece önemli olan, belirsizliğin azaltılmasında kuralların oynadığı roldür. Bütün insanî etkileşimler, gelecekte ortaya çıkabilecek ve insanların karşı karşıya kalabilecekleri olaylara, insan faaliyetinin özellikle siyasi olanının sonuçlarına ve teknolojide vukuu muhtemel değişmelere ilişkin bir şüphe ortamında gerçekleştirilir. Eğer davranışları yönlendirecek sabit bir kural var olursa, biliyoruz ki bir ölçüde güvenlik de vardır. Sözleşmeler korunacak ve sebep olunan zararlar telafi edilecektir. Bunlar normal olarak kendi çıkarını güden kişiler için esaslı bir müşevvik sistemi sağlar (Barry, 2004)

Sağlam bir hukuki zemin, ekonominin de sağlam bir karakterde ilerlemesini sağlar; anıldığı üzere kanunlara ve kanun devletine olan güven yatırımında önünü açacağı gibi, ülkeler arası güveni de tesis edecektir. Ancak buraya kadar çizdiğimiz pembe tablo yani “AB=Hukuk” kavramı her zaman istediğimiz ölçüde gerçekleşmemektedir. Sadece popülist yönetimler döneminde değil, AB'nin bazı kurumsal açıklarında da bu etki göz önünde bulundurulmaktadır. AB'nin kuruluşundan beri süren ve bir türlü gerektiği gibi kapatılamayan bir demokrasi açığı ve meşruiyet sorunu bulunduğu dile getirilmektedir. Genel itibarıyla, demokrasi açığı sorununun kaynağında AB bünyesinde yeterli demokratik katılımın, bilgilenmenin, demokratik denetim mekanizmalarının ve hesap verilebilirliğin bulunmadığına ilişkin yaygın kanı yatmaktadır (Baykal, 2013). Tek başına bu durum, bir meşruiyet tartışmasını alevlendirmese de özellikle demokratik katılım oranlarının popülizmin yükselişte olduğu dönemlerde artması ve aksi durumlarda azalması nedeniyle bir demokrasi sorunu olarak karşımızda durmaktadır.

AB Hukukun eksiklerine rağmen, uluslar üstü bir hukuk sistemi getirdiği konusunda herkes hem fikirdir. Çokuluslu

bütünleşmenin özü olan ortak politikalar, ortak yasa koymaya dayanır. Bir ortak politikanın üye devletler üzerinde bağlayıcılığı, ortak politika kavramında asli olarak vardır. Üye devletler ortak kurumlara, ortak politikaları uygulamanın ve ortak kararları ilgili tüm taraflara ve vatandaşlara dayatmanın hukuksal araçlarını vermelidir. Bu yüzden, ortak politikaları ortak kurumlarca emredilen, ortak kurumlarca ve/veya üye devletlerce uygulanan ve ortak kurumlarca denetlenen yasal edimler şekillendirir. Üye devletlerin ulusal yasaları, birçok alanda ortak politikalar bağlamında uyumlulaştırılır. Ortak politikaları vücuda getirmek için antlaşmalara dayanan ve topluluk müktesebatı denilen özel bir hukuk -ister topluluk yasalarından önce olsun ister sonra- üye devletlerin ulusal hukukundan, hatta anayasalarından önce gelen bir hukuk inşa edilir (Mousis, 2004).

Buraya kadar aksaklıklar da olsa yolunda giden en azından gitmeye çalışan bir AB hukuk serüveni tablosu çizmeye çalıştık. Peki bu serüveni akamete uğratan ve halk nezdinde AB değerlerinden kopmaya dahi sebep olacak olaylar silsilesine yol açan popülist söylemin gelişim evresi nasıl gelişti? Egemen siyasetin, sağ popülist söylemi güncel politik tartışmalara entegre etmesi hem halktaki önyargıların beslenmesine hem de Neonazi partileri (özellikle Doğu Almanya'da) ile sağ popülist oluşumların güçlenmesine neden olmaktadır (Çakır, 2012).

Buna ek olarak, liberal demokrasi karşıtı olarak belirtilen popülist demokrasi yahut diğer deyişle sosyal devlet anlayışına bakmakta yarar vardır. Bu iki görüşten liberal demokrasi anlayışı, sosyal devletçi anlayışın piyasayı bozduğu görüşünden hareketle popülist demokrasiye karşı çıkmaktadır. Böylece, her iki yaklaşım bakımından da ekonomik özgürlükler ile siyasal özgürlükler bağlamında sonuç olarak farklı ve çelişkili tavrlara yer verildiği ileri sürülebilir (Çal, 2011).

Popülizme Verilen Büyük Kurban “AB Anayasası”

“Anayasamıza demokrasi adı verilir, çünkü iktidar azınlığın değil çoğunluğun elindedir.” -Tukidides

Şüphesiz anayasalar, bir ülkenin erkleri arasında var olan ilişkiyi düzenlemesinden tutun da yurttaşların hak ve ödevlerine kadar pek çok hususu düzenler; bu durum genel geçer değildir yani anayasalarda değişebilir ve günün şartlarına göre yeniden yazılabilir metinlerdir. Avrupa Birliği gibi ulus üstü bir yapılanmanın anayasa ile taçlandırılması fikri özellikle birlik üye sayısının artması ve mevzuattaki güncellemeler ışığında gelişmiştir. Brüksel’de varılan uzlaşma neticesinde hazırlanan “Avrupa İçin bir Anayasa Oluşturan Antlaşma” 29 Ekim 2004 tarihinde, Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu kuran 1957 tarihli Roma Antlaşması’nın imzalandığı salonda üye devlet temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Nihai Senet olarak adlandırılan metin ise aday ülkeler “Türkiye, Bulgaristan ve Romanya” tarafından imzalanmıştır.

AB anayasası, AB Anayasası 4 bölümden oluşmaktadır.

- I.Bölüm (1-60. maddeler): AB’nin tanımı, değerleri, karar alma mekanizmaları vs.
- II.Bölüm (61-114. maddeler): Nice Zirvesi’nde yayımlanan Temel Haklar Şartı AB Anayasası’na II. Bölüm olarak girmiştir.
- III.Bölüm (115-436. maddeler): Genel uygulama maddeleri, ayırım yapmama ve vatandaşlık, iç politika ve Birliğin dış faaliyetleri vs.
- IV.Bölüm (437-448. maddeler): Anayasanın kabulü ve gözden geçirilmesi prosedürleri, eski antlaşmaların yürürlükten kalkması, Halefiyet ve hukuki süreklilik vs.

- Nihai Senet: Aday ülkelerin imzaladıkları metin.

Buraya kadar her şey güzel bir şekilde! giderken, anayasanın tüm AB ülkelerinde referanduma sunulması ve %50 +1 evet şartı getirilmesi ile işin rengi değişmiştir. Kendi kanun, kural ve anayasalarının üstünde bir bağlayıcı anayasa istemediğini ileri süren popülist politikacılara da gün doğmuştu. Başta Fransa ve Hollanda olmak üzere tüm AB ülkelerinde bu tür söylev geliştiren politikacılar bulunmakla birlikte, Hayır cephesi olarak adlandırılan Fransa ve Hollanda bu işte başı çekmekteydi.

Fransa Hayır cephesi çok farklı kesimlerden oluşuyordu ve farklı argümanlar kullandı. Öncelikle, hayır sonucunun alınmasında, Jean Marie Le Pen çizgisindeki faşistler ya da ulusalcılardan çok eleştirilerin etkili olduğunu belirtmek gerekir. Sol gruplar, Anayasa'yı eleştirirken ulusal egemenlik, yabancı göçü vb. bir kavramlardan çok, küreselleşme, Neo liberalizm, sosyal devlet, işsizlik vb. kavramları kullandılar. Ekonomi eksenli bu söylemin tutması için Fransa'da koşullar uygundu. Maastricht Antlaşması sonrasında Euro'nun kullanılmaya başlanmasıyla fiyatlardaki artış ve satın alma gücündeki düşüş, 1992 referandumunda evet (yaklaşık %51 evet ile kabul edilmişti) diyen kesimlerin şimdi Hayır'a dönmesinde önemli bir etken oldu. İşsizliğin son beş yılın en yüksek düzeyi olan yüzde 10,2'ye ulaştığı, hatta 30 yaş altı genç nüfus bakımından yüzde 20'lere vardığı Fransa'da, ekonomi ve istihdam politikalarını etkileyen her yeni düzenlemeye karşı önemli bir tepkinin olmasını olağan saymak gerekiyor. Dahası, Fransızların övündükleri ve önemli bir güvence saydıkları sosyal devlet modelini rafa kaldırarak ve gerek hali hazırda «aşırı» düzenlenmiş sayılan emek piyasalarını gerekse ekonominin genelini «liberalize» edecek bir AB Anayasası'nın,

Avrupa'nın yönelimini de Fransız sosyal devlet anlayışı yerine İngiliz liberalizmi («Anglo-Sakson libedizmi») ya da «Blairizm» rotasına sokacağından kaygı duyuldu. Yine ekonomi ile ilgili olarak, böylesi bir liberalleşmeden en çok zarar görecektir olan tarımla uğraşan kesim de hayır cephesinin önemli direklerinden bir oldu (Embel, 2005).

Kısacası Fransa'da popülist politikacılar için istenmeyecek derece çok argüman olmakla birlikte, AB anayasasını bir fırsat olarak görenlerden daha çok, hukukun popülist politikalara kurban gitmesine meyilli olan bir kitle vardı.

Hollanda'daki hayır kampanyasındaki başat temalar ise, Fransa'dakilerden farklı oldu. Fransa'daki Neo liberal küreselleşme karşıtlığı temeline dayanan hayır kampanyasından çok, ulusal kimliğe atıf yapan ve Hollanda'nın bu Anayasa tasarısı ile AB'nin içinde geleceği konumun dezavantajlarla dolu olacağı iddiası vurgulandı. Ulusalçı temaların başı çektiği bu hayır kampanyasında Hollanda'nın simgelerinden biri olan ineklere «AB Anayasası Möö» yazılı pankartlar bile giydirildi. Euro'nun olumsuz etkilerine dair yakınmaların da dile getirildiği kampanyada, başlıca itiraz noktalarından birisi, 25 üyeli bir yapıya kavuşacak olan AB içinde, anayasa tasarısında öngörülenler çerçevesinde Hollanda'nın bir eyalete dönüşeceği üzerineydi. Hollanda'nın, kişi başına düşen gelire göre, AB bütçesine en çok katkı yapan ülke olmasına karşın, genişleme sonrasında AB içindeki ağırlığını iyice yitireceği, Hollandalıların vergileri ile, Hollandalıların denetimi olmaksızın Hollandalıları hiç ilgilendirmeyen konulara para harcanacağı tezi savunuldu. Özellikle yabancı karşıtlığı ile ün yapan Pim Fortuyn'un 2003'te öldürülmesi ve ardından İslam dinini küçük düşürdüğü iddiasıyla yönetmen Theo Van Gogh'un 2004'te öldürülmesi ile ülkede artan yabancı ve Müslüman karşıtlığı da hayır

kampanyasının kullandığı başlıca temalardan birisi oldu. Bu olaylar, hem mevcut yabancı nüfusa ilişkin entegrasyon sorunlarını gün ışığına çıkardı hem de ülkedeki durumun şimdiye kadar iddia edildiği gibi hoşgörü ile değil sorunları görmezden gelme ile kotarıldığı iddia edilmeye başladı. 11 Eylül 2001'den sonra artan siyasi ve kültürel içerikli tepkiler, göçmenlerin ucuz emek imkânı yaratarak ülkedeki emek piyasasını etkilenmesi gibi önemli bir sorunla da birleşince, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan Türkiye'nin de dahil olduğu bir genişlemeyi kurumsallaştıracak nitelikteki AB Anayasası tasarısı baş hedef haline geldi. Sağdan gelen bu eleştirilere soldan gelen ve yine Hollanda'nın özgün kimliğine ve özgürlükçü kurallarına atıf yapan eleştiriler de eklendi. Bu bağlamda, eşcinsel evliliklere kadar varan cinsel özgürlüğün ya da belli uyuşturucu maddelerin serbestçe temin edilebilmesi gibi ülkeye has diğer özgürlüklerin, Anayasa tasarısındaki merkezi düzenlemeler nedeniyle yok olacağı iddia edildi (Embel, 2005).

Hollanda, şüphesiz AB değerleri ve özgürlükleri konusunda kendine has özellikleri olan bir ülke olduğundan dolayı, popülist politikalar kapsamında AB anayasasını daha çabuk feda eder hale gelmişti. Ülkede yaşayan Müslüman nüfusun toplumdaki etkileri bir yana, artan Müslüman ve göçmen karşıtlığı da yükselen popülizme ivme kazandırmıştı.

Bu gelişmeler ışığında, önce Fransa'da akabinde de Hollanda'da yapılan referandumlar ile AB Anayasası reddedilmiş ve her ne kadar bazı ülkelerde (parlamento onayı) kabul edilmiş olsa da soğuk duş etkisi yaratmıştır. Bu iki ülkenin AB'nin kurucu ülkeleri olması ve ekonomik ve sosyal alanda AB'nin taşıyıcı ülkeleri olmaları da yaşanan şoku artırmıştır. Anayasanın reddi sonrası, 21-22 Haziran 2007 tarihinde gerçekleşen Brüksel Zirvesinde Anayasa'nın onay

süreci durdurulmuş ve yeni bir metin hazırlanarak sürecin yeniden başlatılması öngörülmüştür.

AB Anayasası, popülist politikaların ve politikacıların en büyük kurbanı olarak hem siyaset tarihinde hem de hukuk tarihinde yerini almıştı.

Popülizm Türk Siyasetinin Neresinde?

Liderlerin işbaşına geliş süreçlerine baktığımızda, seçimler öncesi vaat ettikleri popülist söylemleri seçimlerden sonra uygulamaya başlaması ile işlerin iyice çığırından çıktığı görülmektedir. Bu konuda şüphesiz en önemli örnek, ABD'nin görevdeki başkanı Donald Trump'tır. Öyle ki; Popülist söylemin muhtemel sonuçlarından biri olarak, Trump ile idari ve hukuki sistem arasında da gerginlikler ve çatışmalar yaşanmaktadır. Trump, Başkan olmasının akabinde, önceki popülist söylemlerine de uygun olarak aynı davranışla kararlar almaktadır. Alınan bu kararların ise ABD Anayasası'na uygun olup olmaması konusu, çatışmanın odağını oluşturmaktadır. Ülkeye dışarıdan göç, vergiler, suç ve milliyetçilik odaklı olan neo-popülizm konularına uygun olarak, Trump'ın Başkan seçilmesiyle birlikte ilk icraatları da adaylığı sırasındaki söylemlerine de uygun olarak, genelde mülteciler özelde Müslümanlara yönelik aldığı kararlar üzerine olmuştur. Bunu yaparken de popülist retoriğin başat aracı olarak 'vatan memleket sevgisi'ni kullanarak, 'terörizmi engelleme'yi, 'suçu engelleme'yi sebep göstermiştir ve 'Müslüman Yasağı' (Muslim Ban) olarak bilinen karara da imza atmıştır. Bununla birlikte Meksika'ya duvar örülmesi, göçmenlerin sınır dışı edilmesi, sığınma talebinde bulunan mültecilerin reddedilmesi ve geri gönderilmesi yönünde söylemlerini de hayata geçirmeye yönelik girişimleri olmuştur. Bu durum, otoriteryan popülist ideolojilerin kullandığı bir söylem olarak kendini bir yan-

dan islamofobi, diğer yandan da yabancı düşmanlığı olarak yansıtmaktadır ve ayrıca toplumun kutuplaşmasında da etkili olmaktadır (Bozoğlu, 2017).

Trump örneği güncel popülist siyasetin hukuk ile çatışmasına önemli bir örnek olması bakımından halen önceliğini ve güncelliğini korumaktadır. Aldığı karar ve uygulamaya dönük politikalarının yargıdan dönmesi ve sürekli olarak kanun ile çatışması bu noktada ülkenin kanunlara ve kurallara ne denli bağlı olduğunu ve kanun ve kuralların popülist siyasetçilerden üstün tutulup tutulmadığını göstermesi bakımından da önemlidir.

Türkiye’de bu konuda örnekler ve dönemler çok olmakla birlikte, Türkiye’de popülizmin varlığı üzerine biraz değinmekte yarar vardır. Halkçılık popülizm olarak tanımlandığında, Türkiye popülizm literatürüne en erken adım atan ülkelerden biri olarak sayılmaktadır. Yüzyılı aşkın bir geçmişe bakıldığında, popülist politikaların Türkiye’de demokrasiye getirileri olduğu kadar götürüleri de olmuştur ki bu muhasebeyi yapabilmek için popülizm ile demokrasinin tanımlarını yapmak, hangi demokrasi ve hangi popülizm sorularını sormak gerekmektedir. Öncelikle her iki terim için minimalist tanımlar gerekmekte, yoksa demokrasi de popülizm de kolaylıkla dal budak sarmakta ve farklı anlam ve yönelimler içerebilmektedir (Toprak, 2014).

Türkiye gibi kendine has politik sistemi olan ve siyasetin askeri darbe ve benzeri müdahalelerle kesintiye uğrayan bir ülke olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda; darbe dönemlerinde darbecilerin akabinde de darbe sürecinden kurtarıcı rolü biçilen siyasetçilerin, popülizm için bulunmaz birer nimet olduğu ortadadır. Türk siyasi tarihi incelendiğinde, her darbe döneminde giriş süreci de çıkış süreç de popülist politikaların

zirve yaptığı dönemlerdir. Bu dönemlerde şüphesiz ilk hedef, hukuk ve hukuk kurumları olmuştur. Yargıyı ya da yasal düzenlemeleri kendisine ayak bağı gören, milletin refahı ve saygınlığı için yapmak istedikleri politikalara hukukun engel olduğunu yad a yaptıkları yasaların yüksek yargıdan döndüğünü bunun da milletin aleyhine bir durum olduğunu ileri süren siyasetçi örneği Türkiye çokça karşılaşılan bir örnektir!

Türkiye'de milliyetçilik ve milli devlet kavramlarının da halen etkili olduğunu göz önünde bulduğumuzda, milli devlet iç krizlerden yakasını kurtaramadığı gibi, dış güçler tarafından da sürekli yıpratılmakta ve kendisini tehdit altında hissetmektedir. Milli devlet, tüm bu yoğun baskılara karşın hala kendisini hızla toparlayabilmekte ve direnç gösterebilmektedir. Küreselleşme tartışmalarının yoğun olduğu dönemde milli devletin gösterdiği direnç, uluslararası örgütlenmelerin hızla geliştiği düşünülen dönemlerde yeni bir ulus üstü kimlik tartışmaları, modern merkezi devlet tartışmaları ve bölgesel federasyon tanımlamaları hızla gündeme gelmektedir. Bir yandan küreselleşme tartışmaları devam ederken diğer taraftan milliyetçiliklerin ve daha mikro milliyetçiliklerin hızla yükselmesi araştırmacıları sıklıkla Milli devlet tartışmalarına götürmektedir (Ürer, 2012).

Türkiye'de popülist halkçılık olarak adlandırdığımızda, daha kuruluş sürecinden itibaren popülist politikaların etkin olduğunu kabul etmemiz gerekir. İlerleyen yıllarda, anayasalarda yaşanan değişim ve gelişmeler ekseninde de bu tarz politikalara başvuran siyasetçi sayısında hiç de azımsanmayacak ölçüde artış olduğu görülmektedir. Örnekleme açısından bakıldığında; yapılan idari yasal düzenlemenin Danıştay tarafından iptali, güncel yargı normlarının uygulanması olarak görülmeyip, idari düzenlemeyi yapan

siyasi idare tarafından “milletin lehine yapılan uygulama ve değişikliklerin yargı eliyle engellenmesi” olarak görülmektedir.

Sonuç

Popülizmin anlamı, çerçevesi ya da etki alanının uzunca tartışılması yerine, başta AB olmak üzere Türkiye ve dünya genelinde popülist dönem ve uygulamalara bakılarak daha iyi bir neticeye ulaşılacağı kanaati gerçeği yansıtmaktadır. Anıldığı üzere, demokrasiye katkısı olduğunu ileri sürenlerden daha çok demokrasiyi katlettiği ve bünyesine sızan bir kanserli hücreyi andırdığı da bilinmektedir. Halk için iyi işler yapan, her şeyi halkına adayan bu noktada, önünde hukuk dahil hiçbir şeyi engel olarak görmeyen siyasetçi modelinin rol model olduğu popülist dönemler, sonuç itibarıyla geçici yararlar sağlasa da kalıcı zararlara yol açmaktadır.

AB gibi bir kültür ve kimlik birlikteliğinin zirve noktası olan aşamada dahi popülist politikalar artık belirleyici olabiliyorsa ve başta anayasa olmak üzere çoğu olumlu gelişme bu politikalara kurban veriliyorsa dünya siyasetinin geleceği ciddi bir endişe yaratıyor demektir. Küresel bazda yükselen milliyetçilik gibi küresel bazda yükselen popülizm de hatalar ve zararlar silsilesine yol açacaktır. Nitekim bu zararlar silsilesi kendini göstermeye başlamıştır bile. ABD’de hukukun bir an olsun Beyaz Saray’a yenildiğini farz etsek, önümüzde ABD diye bir devlet kalmayacaktır. Özgürlükler ve hakların bir standardın üzerinde olduğu AB ülkelerinde popülist söylem ve eylemlerden dolayı hukuk kurallarının tamamen rafa kalktığı ya da uygulanmadığını görsek, II. Dünya Savaşı döneminden ne farkı kalır?

“Siz isterseniz her şeyi yaparsınız! Her şey sizin için, halkımız için!” diye başlayan cümlelerin aslında halkın menfaatine etki etmediği, siyasi ve ekonomik uçuruma doğru götürdüğü tarihi

tecrübelerle sabittir. Ülkenin içinde bulunduğu sosyal ortamı istismar edip, başta göç, mülteci ve İslam karşıtlığı başlıkları üzerinden yürütülen politikaların popülist eylemler olduğu ve AB gibi eşitlik ve adalet kavramları ile özdeşleşen bir uluslar üstü varlığa yakışmadığı aşikardır. Bir dönem geçerli ve etkili sonuçlar ortaya koysa da popülizm, sonuç itibarıyla siyaset ve hukuk nezdinde zararlara yol açan bir olgudur ve başta hukuk olmak üzere diğer tüm denge unsurları bu politikaya kurban verilmemelidir.

Giriş kısmında yer verdiğimiz Büyük Roma İmparatoru Marcus Aurelius'a ait sözde de olduğu gibi, etkili bir siyaset ve kalıcı barış için, hukukun üstünlüğü ve eşitlik ve adalet için "Us (akıl) ilkelerine ve saygısına yeniden dönmek" gerekir. Pozitif bilimlerin doğuş yeri olan AB topraklarının popülist politikalar nedeniyle hedefinden dönmesi, verilen tüm emek ve zamanı heba etmek anlamına gelecektir.

Kaynakça

- Aurelius, M. (2009). Kendime Düşünceler. Roman Oda Yayınları.
- Barry, N.P. (2012). M. Erdoğan ve Y. Şahin (Çev.), Modern Siyaset Teorisi. Liberte Yayınları.
- Baykal, S. (2013). Türk Dış Politikası. B. Oran (eds.), Cilt: III, İletişim Yayınları.
- Bozoğlu, T. (2017). Hegel'in Zeitgeist'i ve otoriter Popülist siyasal söylem: Trump üzerine bir okuma. Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi.
- Çal, S. (2011). Demokrasi ve Hukuk Üzerine. Erişim adresi: <http://www.idare.gen.tr/cal-demokrasi-hukuk.pdf>
- Çakır, M. (2012), Neoliberalizmin egemenlik aracı sağ popülizm: Avrupa'daki sağ Popülist parti ve hareketler. Erişim adresi: <http://www.kozmopolit.com/sagpop1.pdf>
- Embel, E. (2005). Fransa ve Hollanda'da Düzenlenen AB Anayasa Referandumları. AÜ SBF Dergisi, 60.
- Fassin, E. (2018). G. Kırmalı ve İ. Kocael (eds.). Popülizm: Büyük hınç. Heretik Yayınları.
- Laclau, E. (2007). Popülist Akıl Üzerine. Epos Yayınları.
- Mousis, N. (2004). A. Fethi (çev.). Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi. Mega Yayınları.
- Müller, J.-W. (2017). O. Yıldız (çev.). Popülizm Nedir? İletişim Yayınları.

Toluner, S. (2000). Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları. Beta Yayınları.

Toprak, Z. (2014). Dünden Bugüne Popülizm ve Demokrasi Paradoksu. Politus Politik Kültür Dergisi.

Ürer, L. (2012)., Sosyal Devletten Sosyal Devlete Ulusçuluk Tartışmaları. Melek Yayınları.

Yetkin, B. (2016). Populizmin Gölgesinde Siyaseti ve Siyasal İletişimi Anlamak. Erciyes İletişim Dergisi "akademia", 4(3).

II. BÖLÜM

TÜRKİYE – AB İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ

Uluslararası Siyaset Bağlamında AB-Türkiye İlişkileri

Mert Bilgin¹

Giriş

Uluslararası İlişkiler kuramları içerisinde, realizm ve türevleri ile çeşitli liberal bakış açılarının, birbiriyle farklı kutuplarda konumlandırıldığı genel bir teamülden bahsedilebilir. Bu yaklaşım, özellikle Avrupa Birliği (AB) entegrasyon sürecinin tarihi evrelerini açıklamak bakımından anlamlıdır (Bideleux and Taylor, 1996; Haller, 2008; Meunier and McNamara, 2017). Başka bir deyişle, devletler arası ilişkilerin, ulusal çıkar odağında tanımlandığı Avrupa; realizmin çeşitli veçhelerinde savaşın yıkıcılığını tekrar etmemek üzere; insanların, paranın, mal ve hizmetlerin sınır ötesi hareketliliğinin serbestleştiği bir güvence alanı yaratmak için fonksiyonel bir anlayışla entegrasyon sürecine girmiştir (Christiansen et al, 2001; Kelstrup and Williams, 2001; Cladi and Locatelli, 2016).

¹ Prof. Dr. Mert Bilgin, Medipol Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Sosyal, kültürel ve ekonomik düzeyde sağlanan entegrasyon sürecindeki başarı; bir üst düzeyde siyasi alana yeterince nüfuz edememiş ve ulus içi siyasi yapıların ulus üstü ve ulus ötesi etmenlere rağmen nüvesi süreklilik arz etmiştir (Meyer, 2006; Kühnhard, 2011; Zimmermann and Dür, 2016). AB, bu siyasi yapıların ulusal çıkarı önecemelerine karşı entegrasyonun sürebilmesi adına AB kurumlarını işlevselleştirerek bir ara çözüm bulmaya çalışmıştır. Aynı süreçte Avrupalılık kimliğinin gerek üye ülke halkları gerekse AB'nin yakın çevresinde arzulan evrensel değerleri temsil ediyor olması; hem bu siyasi yapıların olumlu yönlerini ön plana çıkarmış, hem de genel bir güvenlik şemsiyesi oluşturarak, ulusal çıkarların AB'nin ortak değer ve hedeflerinden sapmasını belirli ölçülerde engellemiştir.

AB'nin sosyal, kültürel ve ekonomik düzeyde gerçekleştirmiş olduğu entegrasyon boyutunu, hangi ölçüde sürdürülebileceği, hangi ölçüde siyasi düzleme taşıyabileceği ya da hangi düzeyde geriye adım atarak gevşeyeceği, içinde bulunduğumuz süreçte küresel siyasetin genel dinamikleri içerisinde ulusal çıkarı temsil eden kesimlerin nasıl bir konum aldığı ve nihayetinde Avrupalılık kimliğinin hangi ölçüde cazibesini ve bir güvenlik şemsiyesi sağlama becerisini sürdüreceği ile ilgilidir. Küresel siyasetin belirsizliğinde, ulusal çıkarları temsil eden iç siyasi yapıların, karar alma süreçlerinde etkilerinin artmasının, Avrupalılık kimliğinin cazibesini ve sunduğu güvenceleri yitirdiği bir döneme denk düşmesi, hiç şüphesiz fonksiyonel yaklaşımların itibar görmediği çatışmacı bir muğlaklık yaratmaktadır.

Bu muğlaklığı artıran (hem AB kurumsal yapısı hem de üye ve adaylar nezdinde pek de istenmeyen) üstelik birliğin geleceğini, birlik içi ilişkileri ve nihayetinde birliğin ve birlik üyesi ülkelerin diğer ülkelerle ilişkilerini olumsuz etkileyen üç genel etkiden bahsedilebilir:

- 1-** Küresel siyasetteki belirsizlikler ve başta Irak ve Suriye olmak üzere Orta Doğu odağında yaşanan, çok taraflı, doğrudan ve vekilli çatışmaların yarattığı güvensizlik ortamı.
- 2-** İç siyaset - dışı politika etkileşiminde; ulusal çıkarı temsil etme iddiasındaki sağ yapıların güçlenirken, aldıkları halk desteğinin artması ve nihayetinde dış politikanın iç siyasete alan açan bir özellik edinmesi.
- 3-** Avrupalılık kimliğinin, birlik içinde ve çevresinde, güvenlik şemsiyesi teşkil eden yumuşak güç özelliğini yitirerek cazibesini kaybediyor olması.

Bu üç unsurun birbiriyle etkileşiyor ve birbirinden besleniyor olması; AB nezdinde (ve başta Türkiye olmak üzere normal şartlarda istikrarlı bir AB ile bütünleşme hevesinde olan ülkeler açısından) aşılması güç kısır döngüler yaratmaktadır. AB, küresel siyasetteki belirsizliğin yarattığı baskıları aşacak kapasiteden yoksun olduğu ölçüde (bazen de üyelerin bunu arzulamamasından dolayı) ulusal çıkar odaklı, kısa vadeli ama sonuç getiren manevralara girmekte ve güçlü üyelerin bizatihi kurumları kendi arzularıkları yöne çekebildikleri bir ortamda araçsallaşmaktadır. Bu durum, küresel siyaset boyutunda, başta Irak ve Suriye'deki olmak üzere, ülkelerin farklı siyasi konumlar almalarını ve birbiriyle mücadele etmesini getirmektedir. Söz konusu süreç, hükümette olsun ya da olmasın, yükselen sağın ulusal çıkarları pekiştirme yönünde karar alma süreçlerini etkileme becerilerinin arttığı bir dönemde vuku bulduğu ölçüde, rekabetçi ve çatışmacı bir özellik edinmektedir. Nihayetinde, zaten kendisini mevcut konjonktürde ifade edemeyen Avrupalılık kimliği, cazibesini yitirmekte ve bir güvenlik şemsiyesi olmaktan hızla uzaklaşmaktadır. AB nezdindeki en büyük kaybın da işte tam bu noktada, yani Avrupalılık kimliğinin erozyonunda olduğu tes-

pit edilebilir. AB kurumlarının etkin ve uyumlu çalışması, üye devletlerin oydaşması ve akabinde ulusal çıkarlar üzerinde yükselen rekabetçilik yerine ortak politikalar paydasına ulaşılması, kısa ya da orta vadede, konjonktüre göre, yeniden tesis edilebilecek gelişmelerdir. Erozyona uğramış Avrupalılık kimliğinin, yeniden cazibe merkezi ve bir güvenlik şemsiyesi unsuru olması ise uzun vadede dahi telafisi çok zor görünen, bugün için pek de hesaplanmayan ya da göze alınmış olan, stratejik bir kayıptır.

Bu saptamaların hangi oranda geçerlik arz ettiğinin anlaşılabilmesi için sözü edilen bu üç unsurun, ayrı ayrı ve birbiriyle ilişkisine referansla, incelenmesi gerekir. Bu girişi takip eden her bölüm, söz konusu etmenleri birbiriyle olan etkileşimlerine referansla ele alacak ve nihayetinde mevcut yapı içerisinde AB-Türkiye ilişkilerinin konumunu; ortaya çıkan “güvenlik-sizlik” tanımını odağında saptayacaktır.

1. Küresel Siyasetteki Belirsizlikler

Birinci husustan başlamak gerekirse, başta Irak ve Suriye olmak üzere Orta Doğu odağında yaşanan çok taraflı doğrudan ve vekilli çatışmaların yarattığı güvensizlik ortamı; ilk bakışta Avrupa nezdinde salt bir mülteci sorunu ve bunun etkileştiği iç siyaset hususu olarak belirir. Buna mukabil, Orta Doğu'daki genel çatışma ortamı ile başta Irak ve özellikle Suriye olmak üzere yaşanan gelişmeler; AB kurumsal yapısı kadar AB üyesi ülkelerin birbirleriyle ve (başta ABD, İsrail, Suudi Arabistan, Rusya, Türkiye ve İran olmak üzere) bölgeyle yakından ilgili üçüncü ülkelerle nasıl etkileştiğini ve dolayısıyla nasıl bir uluslararası pozisyon aldığını da doğrudan belirlemektedir. Arap Baharı olarak tanımlanan siyasi çalkantılar ve iç çatışmalar neticesinde ortaya çıkan Orta Doğu; AB Türkiye ilişkilerini yeni bir bağlam içerisinde sokmuştur (Karacasulu ve

Aşkar Karakır, 2014). İlişkilerdeki kırılma ise Türkiye'nin dış siyasetini bu bağlamda yürütmek durumunda olan bir özne konumundan, bizatihi bu bağlamın içerisinde çözünen bir nesne konumuna girebileceği endişesini hissetmeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır.

Bu yapıda, Irak ve Suriye kaynaklı güvenlik tehdidini yoğun ve sürekli bir şekilde yaşayan Türkiye'nin, güvenlik merkezinde bir konum aldığını belirtmek gerekir. AB'nin, AB üyesi devletlerin ve nihayetinde NATO ve ABD'nin Irak ve Şam İslam Devleti (ISIS, Islamic State of Iraq and Syria) adı altında dini referanslarla faaliyet gösteren terörist gruplara karşı mücadelede başta PYD (YPG) - PKK olmak üzere iddia edildiği üzere "seküler Irak ve Suriye Kürt gruplarının maddi, manevi ve askeri olarak desteklenmesi gereği (Malmvig and Rojan, 2014, p. 2)" yaklaşımı ise Türkiye'nin sadece AB ve bu yaklaşımı benimsemiş AB üyesi devletlerle değil; aynı zaman dilimine ABD ve NATO ile olan ilişkilerini de olumsuz etkilemiştir. Bu süreçte Türkiye'nin "AB ile tam üyelik müzakereleri içerisinde olan bir NATO müttefiki olarak Türkiye gerek ABD gerekse Avrupalı paydaşlarıyla başta Irak ve Suriye olmak üzere ISIS ve diğer terör unsurlarının bertaraf edilmesinde istekli ve yetkindir." yaklaşımının; AB, ABD ve NATO nezdinde kabul bulmaması, Türkiye'nin güvensizliğini pekiştirmiştir. Nihayetinde Türkiye, bölgenin bir diğer önemli aktörü İran ve küresel siyasetin bir diğer süper gücü Rusya ile hareket ederek, sınırlarının güvensizlikten çatışmaya doğru kaymasını engellemeyi tercih etmiştir.

Başka bir deyişle, AB ve AB üyesi devletler pragmatik ya da aferist bir uluslararası diplomasi izlerken, Türkiye'nin birlik ile olan ilişkilerinden öte kendi sınırlarını ve iç güvenliğini koruma çabasının Cumhuriyet tarihindeki en üst seviyeye çıktığı bir süreç içerisinde tanımlanmasından kaynaklanan güvenlik

yaklaşımı, temel parametre haline gelmiştir. Türkiye'nin güvenlik odaklı konumlanması pekişirken, AB'nin Anadolu'yu; bedeli karşılığında mültecilerin ve başta terör olmak üzere diğer tehdit unsurların zapt edildiği bir tampon bölge olarak görmesi, bahsi geçen hususlarda devletler ve birlik düzeyinde ortak çıkarları bulmayı kolaylaştırırken, Avrupalılık kimliğinin sorgulanmasına katkıda bulunan kısa vadeli siyasi manevralar arasında yerini almıştır.

Bu kadar ciddi ve her iki taraf için de travmatik sonuçlar yaratan bu tablo nasıl ortaya çıkmıştır? Bunun anlaşılması için 29 Kasım 2015 ve 18 Mart 2016 tarihli geri kabul anlaşmalarının irdelenmesi gerekir (Eran and Lindenstrauss, 2016). 29 Kasım 2015 tarihli ilk anlaşmaya göre; Türkiye 3 milyar Avro maddi destek, Türkiye'nin üyelik müzakerelerinin devamı ve Türk vatandaşlarına AB'nin uyguladığı vize muafiyeti sağlanması hususları karşılığında, Avrupa'ya uzanan yasa dışı göç akınını kendi topraklarında durdurmayı kabul etmiştir. 18 Mart 2016 tarihli ikinci anlaşma çerçevesinde, o güne kadar sağlanmamış olan vize muafiyetinin kısa zamanda sağlanacağı, entegrasyon için son derece önemli olan 17. ve 33. başlıkların açılacağı ve ikinci bir 3 milyar avroluk destek sağlanacağı vaatleriyle Türkiye; Yunanistan üzerinden AB topraklarına ulaşmış mültecileri Yunanistan üzerinden geri kabul etmek üzere rıza göstermiştir. Nihayetinde ortaya çıkan tabloda, Türkiye anlaşma yükümlülüklerini yerine getirirken, AB maddi yardımın cüzi bir kısmı dışındaki hususları tamamen kapatmıştır.

İkinci anlaşmanın üzerinden üç ay geçmeden, Türkiye'de 15 Temmuz 2016'da vuku bulan askeri darbe girişiminin başarısız olması ve mevcut hükümetin güçlü bir kamuoyu desteğiyle yönetime devam etmesi, bu anlaşmalarla ilgili AB'nin yükümlülüklerini yerine getirmesinde etkili olmadı. AB'nin anlaşmalara aykırı olmasına rağmen 17. ve 33. fasılları açmayıp,

Türk vatandaşlarına vize muafiyeti tanımayıp, kısıtlı bir maddi yardım karşılığında Avrupa'ya ulaşan kayıt dışı nüfusun Türkiye içine gönderilmesini sağlaması iki düzeyde kırılma yarattı: 1- AB-Türkiye ilişkileri her iki tarafın da pazarlık unsuru yapabildiği ve rahatlıkla gözden çıkarabildiği bir sıradanlığa büründü. 2- AB aidiyeti ve Avrupalılık kimliği yumuşak güç olma özelliğini tamamen yitirerek Avrupalılığın normatif açıdan güvenliksizleştiği bir durum yarattı.

Türkiye'nin içinde bulunduğu sürecin, güvenlik endişesinden öte sürekli çatışmaları ve saldırıları yaşadığı bir güvenlik sorunu haline gelmiş olmasının, AB'nin kurumsal yapıları içinde ve AB üyesi ülkeler nezdinde yeterince anlamlandırılmadığı da bir gerçek. Türkiye'nin güvenlik endişelerinin, AB ve üye devletler nezdinde anlamlandırılmayışının ikinci ve üçüncü etkilerden kaynaklandığı belirtilebilir. Bu süreçte, başta AB Parlamentosu olmak üzere birlik kurumlarının bürokratik ve statükocu bir bakış açısıyla Türkiye'deki güvenlik endişeleriyle, bunların Irak ve Suriye menşeli terör hareketlerinden beslenerek nasıl bir güvenlik meselesi haline geldiğini yeterince anlamlandıramamış oldukları tespit edilebilir. Üstelik AB Parlamentosu'nun kendine has siyasi renkliliği ve üslubundan bağımsız olarak; gerek AB üyesi ülkelerdeki, gerekse Türkiye'deki iç dış siyaset etkileşiminin ulusal çıkar odağında sağ partiler tarafından belirlenmesi ve bu süreçte genel kamu oyunun milliyetçi referanslara kaymış olması da önemli bir etkenken. Aynı zaman diliminde, ulus üstü bir güvence şemsiyesini temsil eden Avrupalılık kimliğinin; İngiltere'de (Brexit), İspanya'da (Katalan sorunu), Yunanistan'da (ekonomik krizin sosyal etkileri), Fransa'da (sendikal örgütlenmenin tepkisellikleri), Ukrayna'da (Ukrayna'da Avrupalılığı temsil eden siyasi kesimlerin Avrupa'dan yeterince destek almamış olması), Rusya'da (Rusya'ya karşı Kırım ilhak gerekçesiyle uygulanmak istenen yaptırımlarla Rusya'nın ikili ilişkileri

arasındaki çelişkili durum) ve nihayetinde Türkiye'de (entegrasyon sürecinin belirsiz bir sonda uzatılması ve Türkiye'nin Irak ve Suriye kaynaklı güvenlik endişelerinin yeterince değer bulmaması), artık bir güvenlik alanı olarak etki yaratamaması, ortak bir sorun olarak tezahür etmiştir.

2. İç Siyaset Dışı Politika Etkileşimi

İkinci etmeni, yani iç siyaset dışı politika etkileşiminde ikincisinin birincisinin aracı haline gelmesini, AB, AB üyesi devletler ve üçüncü taraflar nezdinde yarattığı çelişkilere referansla ele almak gerekirse; yükselen sağ ve arkasındaki halk desteğinin artmasının yanında, her ülke için müesses nizam olarak tabir edilen ulusal güvenlik ve istihbarat yapılarının etkinleştiği ve dış politikaya nüksettiği bir durumu tespit etmek gerekir.

Müesses nizam olarak tabir edilen bu yapıların etkinliğinin artması, bizatihi her ülkenin birbirine, uluslararası kurumlara ve ulus ötesi değerlere güvensizleştiği bir durumun sonucu olarak vuku bulmaktadır. Devletler, birbirlerinin ne dediğinden, hangi anlaşma çerçevesinde yer aldığından ya da hangi ittifak veya birlikte ne gibi yükümlülükler sahip olduğundan öte, bu müesses nizam kurumlarının ulusal çıkar odaklı süzgeçlerinin sunduklarına göre yol haritası belirlemektedir. Bu etkinleşmenin siyasi mecrada yükselen sağ ile pekişmiş olması önemli sonuçlar yaratmaktadır. Dolayısıyla, ülkelerin uzun dönemli ittifak ilişkileri, müttefik pozisyonları, birlik üyelikleri ya da aidiyetlerinin yerine, kısa dönemli ad hoc pozisyonlar etkinleşmektedir. Bu da, nihayetinde güven timsali olması gereken, Avrupalılık kimliğinin, uluslararası ilişkilerde etki yaratmadığı bir durumu işaret eden gelişmelerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

AB'nin birlik üyesi devletlerle arasındaki çıkar çelişkilerinin artmakta olduğu muhakkak. Bu süreçte sosyal, kültürel ve ekonomik bütünleşme hızlanıp derinleşirken, kendilerini bu kaynaşmadan uzak tutan iç siyasi yapıların bugüne kadar göstermiş oldukları sürekliliğini sağlayarak; mensubu buldukları devletlerin, birliğin genel çıkarlarından farklı siyasa-lara yönlendirme kabiliyetlerini pekiştirdikleri de muhakkak. Bu kavramsal analizin, iç siyaset ve dış siyaset arasındaki etkileşim bakımından karşılığı açıktır: AB üyesi olan ülkeler kadar, başta Türkiye olmak üzere, üye olmamakla beraber konumları itibarı ile birliğin geleceğinde etkin sonuçlar yaratabilen ülkeler de aynı iç siyasi eğilimle tanımlanmaktadır: Ulusal öncelik ve çıkarların güçlü sağ ve etkin müesses nizam tarafından ön plana alınarak, gerek devletler arası, gerekse birlik içi ve birliğin üçüncü ülkelerle etkileşiminde temel belirleyici unsur haline gelmesi. Bunun siyasi alandaki karşılığı ise iktidardaki ya da iktidarın kararlarını belirleme ehliyetindeki sağ partilerin, sadece halk nezdinde değil, uluslararası ilişkiler boyutunda da daha belirleyici olmasıdır.

3. Avrupalılık Kimliğinin Güvenlik Sağlayıcı Özelliğini Yitiriyor Olması

Üçüncü etmen, yani Avrupalılık kimliğinin birlik içinde ve çevresinde güvenlik şemsiyesi teşkil eden yumuşak güç özelliğini yitirmesi; ilk ikisi kadar önemli görünse de ulusal çıkarların bu kadar çeliştiği ve çatıştığı bir ortamda kolaylıkla göz ardı edilmektedir. Buna karşın, Avrupalılık kimliğinin içinde bulunduğu erozyon, uzun dönemde AB kurumları kadar, üye, aday ve komşu devletler için de olumsuz sonuçlar yaratabilecek potansiyele sahip olması bakımından da özel bir önem arz eder. 21. Yüzyılın ilk çeyreğinin, ulusal çıkarların kurumsallaşmış birlik ve ittifak yükümlülüklerinin ya da aidiyetlerinin ötesinde tesir yarattığı tespit edilebilir. Bu tespitin AB nezdindeki

anlamı; Avrupalılık kültürel değerlerinin arka planda görünür-lüğünün azaldığı bir dönemde, ulusal çıkar pekiştirme ma-nevralarından kuvvet kullanımına kadar çok geniş bir alanda, bu yazının en başında değinilmiş olan, realizm ve türevlerinin sunduğu çerçeve içerisinde uygulanan yöntemlerin yaygın-laştığı bir durum ortaya çıkmıştır. Bu durumun süreklilik arz etmesi halinde, AB üyesi olan ülkelerin birbirleriyle, birliğin kurumsal yapılarıyla ve diğer ülkelerle, doğrudan ya da birlik üzerinden dolaylı ilişkilerinde, Avrupalılık üzerinden tanımla-nan kültürel ya da "yumuşak güç" öğelerinin etkinliğinin azal-makla kalmayıp, tekrar inşasının iyice zorlaştığı bir konuma kaydığını tespit etmek mümkün görünmektedir.

Avrupalılık kültürel değerlerinin oluşturduğu güvenlik alanı-nın, Kıta Avrupası'na hatta eski tabirle Batı Avrupa'ya doğ-ru çekilmekte olduğu bu süreci, AB'nin kurumsal çatısından bağımsız tezahür ettiği ifade edilebilir. Başka bir deyişle, AB kurumsal yapısının üye ülkeler arasındaki mal, hizmet, para ve insan serbestisiyle süreklilik kazanmış olması, güvenlik boyutunda aynı düzeyde bir sigorta sunmamaktadır. Birliğin devam etmesi elbette beklenen bir olgudur. Bununla beraber, üye olsun ya da olmasın, tüm devletler Avrupalılık kimliği üzerinden yaratılabilecek çekim alanının artık güvenlik durumu sağlayan bir yumuşak güç unsuru olmaktan çıkmış olduğu gerçeğiyle yüzleşmektedir.

Bu yüzleşme başta Almanya olmak üzere üye devletler nez-dinde olduğu kadar aday Türkiye için de arzulanan bir du-rum değildir. Nitekim Türkiye'nin AB üyesi olmak üzere yıl-larca kaynak ve zaman harcadığı bir sürecin akabinde, bu kapının aslında pek de cazibesi olmayan çıkmaz bir sokağa açıldığını düşünmeye başlamasının; sadece hükümetler dü-zeyinde değil, bireyler ve değerler düzeyinde de karşılığının olduğunu tespit etmek gerekir. Bu düşüncenin Türkiye'de

(ya da herhangi bir aday veya üye devlette) neden giderek yaygınlaşan bir oranda karşılık bulduğu; entegrasyon yükümlülüklerinin hangi oranda yerine getirildiğinden öte, Avrupa aidiyetinin güvenlik boyutunda güvence sağlayan bir unsur olmaktan çıkmasıyla açıklanabilir. Başka bir deyişle, söz konusu olan; teknik yükümlülükler, siyasi manevralar, ekonomik, sosyal ve kültürel öncelikler değil, Avrupalılık kimliğinin hangi karşılıklarla tanımlandığı ile ilgilidir.

Avrupa odağındaki bu tespitlerin güncel küresel siyasetin genel dinamiklerini yansıtıyor olması, bu süreçte ortaya çıkan ulusal çıkar ile birlik değerleri arasındaki çelişkileri daha da artırmaktadır. Ulusal önceliklerin temel belirleyici olduğu bir süreçte; ekonomik ve sosyo-kültürel olarak ileri uygarlığı temsil edebilme ortak hedefindeki çözülme, yeni bir ortak tehdidin olmaması durumunda sürmeye namzettir.

Sonuç: AB ve Türkiye'nin Konumu

İçinde bulunduğumuz dönem, bu döneme bizatihi etki eden, neredeyse bütün ülkeler için; 'Uluslararası siyasi bağlamın, ulusal çıkarları ve güvenlik parametrelerini ön plana çıkardığı, iç siyaset – dış politika etkileşiminde, geleneksel sağ yapı ve kamuoyunun etkinliğinin arttığı ve dış politikanın iç siyasette alan açtığı bir süreç' olarak tanımlanabilir.

Bu sürecin, AB nezdinde, entegrasyonun uzun vadeli ve inişli çıkışlı yapısındaki merhalelerden sadece biri olarak tanımlanması belirli ölçülerde doğru, ancak önemli ölçüde sakıncaları olan, aşırı iyimser bir yaklaşım olacaktır. Nihayetinde, özellikle güvenlik boyutunda eksik bir tanımlama olacaktır. Buradaki güvenlik kavramı, Avrupa için içerdiği risk ve tehditler dolayısıyla, yasa dışı göç unsurlarının Anadolu'da tutularak, Türkiye'ye bir tampon ülke konumu atfetmenin ve nihayetinde Irak ve Suriye'de konulmuş olan kısa ve uzun vadeli hedefle-

rin, bazıları terör organizasyonu olmak üzere devlet dışı gruplara havale edilmiş olmasının, AB nezdinde yarattığı pratik çözümlerin çok daha ötesinde açıklarla tezahür etmektedir. AB nezdinde palyatif çözüm üretir görünen bu iki yaklaşım, sadece Türkiye ile olan ilişkileri değil, AB'nin ortak, AB üyesi ülkelerin ise ulusal çıkarlarıyla da örtüşüyor görünmemektedir. Bu süreçte Türkiye hangi konumda yer alırsa alsın, bu çalışmada saptanan hususların devamı halinde, AB nezdinde entegrasyonun yazılı varsayımlarında beklenmeyen uzun vadeli sorunların çıkması muhtemel görünmektedir. Avrupalılık kimliğinin, artık güvenlik şemsiyesi oluşturmayan bir bağlam kazanmış olmasının, bu sorunlar içerisinde en basit olanı haline gelmiş olması dahi, mevcut durumun iyileşmediği ölçüde ciddi kırılmalara yol açabileceğini işaret etmektedir.

Türkiye nezdinde AB entegrasyon sürecinin, AB ile ilişkilerin ve birlik üyesi ülkelerle etkileşimin normalleşmesi, bugün için tamamen birinci etmenin, yani başta Irak ve Suriye olmak üzere Orta Doğu odağında yaşanan çok taraflı doğrudan ve vekilli çatışmaların yarattığı güvensizlik ortamının tetiklediği endişelerin giderilmemesinin yarattığı ipotek altındadır. Türkiye nezdinde söz konusu sorunların yanı sıra Avrupalılık kimliğinin cazibesini de yitiriyor olmasından ortaya çıkan "güvenliksizliğin" sürdüğü ya da Irak ve Suriye kaynaklı saldırı, tehdit ve risklerin etkisizleşmediği bir durumda "Önce güvenlik!" yaklaşımının değişmesi pek mümkün görünmemektedir. Bu da bir yandan ikinci, diğer yandan üçüncü hususla etkileşerek; gerek AB kurumları, gerekse AB üyeleri nezdinde aşılması güç bir kısır döngü yaratmaktadır. Ne AB kurumları ne de AB üyesi devletler; küresel siyasetin mevcut görünümünü tek başlarına değiştirebilirler. Buna karşın, Türkiye'nin Irak ve Suriye kaynaklı güvenlik endişelerinin giderilerek birlik ve ittifak ilişkilerinin tekrar işlevselleştirilmesi mümkündür. AB'nin ve üye devletlerin bunu tercih etmemeleri

durumunda, Türkiye'nin; içinde bulunduğu yolun nereye çıktığından çok, hangi yolda olursa olsun, güvenli bir yürüyüş yapıp yapamayacağını hesabında olacağı rahatlıkla tespit edilebilir.

Kaynakça

Bideleux, R. and Taylor, R. (eds.) (1996). European integration and disintegration. New York: Routledge.

Christiansen, T., Jørgensen, K.E. and Wiene, A. (eds.) (2001). The social construction of Europe. London: Sage.

Cladi, L. and Locatelli, A. (eds.) (2016). International relations theory and European security. London: Routledge.

Eran, O. and Lindenstrauss, G. (2016, April 4). The new EU-Turkey agreement: shortsighted considerations vs. long-term perspectives. INSS Insight, No. 811.

Haller, M. (2008). European integration as an elite process: the failure of a dream? New York: Routledge.

Karacasulu, N. and Karakır, İ.A. (2014). EU-Turkey relations in the context of the Middle East after the Arab Spring. *Insight Turkey*, 16(4), 201-219.

Kelstrup, M. and Williams, M. (eds.) (2001). International relations theory and the politics of European integration. London: Routledge.

Kühnhard, L. (2011). Crises in European integration: challenge and response, 1945-2005. New York: Berghahn Books.

Malmvig, H. and Rojan, H. (2014, November 1). Backing the Kurds in the fight against IS in Iraq and Syria. Danish Institute for International Studies Paper.

Meunier, S. and McNamara, K.R. (eds.) (2017). Making history: European integration and institutional change at fifty. Oxford: Oxford University Press.

Meyer, C.O. (2006). The quest for a European strategic culture. New York: Palgrave Macmillan.

Zimmermann, H. and Dür, A. (eds.) (2016). Key controversies in European integration. London: Palgrave.

AB Dönüşürken: Popülizm ve Türkiye'nin AB Süreci

Çiğdem Nas¹

2017 AB'de seçimler yılı idi. AB'nin kurucu ülkelerinden olan Hollanda, Fransa ve Federal Almanya'da seçimler yapıldı. 15 Martta yapılan seçimlerde, Hollanda'da aşırı sağın temsilcisi lider Geert Wilders'in Özgürlük Partisi oy kaybına uğradı. Fransa'daki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, yine aşırı sağda yer alan Front National'in lideri Marine Le Pen'in karşısında AB savunucusu liberal Emmanuel Macron galip geldi. Federal Almanya'da ise Şansölye Merkel seçimlerden partisini birinci konumda çıkarmayı başarırken, sosyal demokratların oy kaybetmesi ve yeni sağın temsilcisi Alternatif für Deutschland'ın (AfD) daha önce görülmemiş biçimde oylarını artırması dikkat çekti. Nitekim hiçbir parti AfD ile koalisyona girmezken, aylar süren pazarlıklar sonrasında hükümet ancak sosyal demokrat SPD'nin desteği ile Mart ayında kurulabildi. Bunun yanında, Merkel'in Partisi CDU'nun Bavyera'daki ortağı CSU'nun lideri Seehofer özellikle göç konusunda muhafazakâr ve katı tutumu ile koalisyonun geleceğini tehdit eder konuma geldi

¹ Doç. Dr. Çiğdem Nas, Yıldız Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü; İKV- İktisadi Kalkınma Vakfı Genel Sekreteri.

(Connolly, 2018). Merkel kendi partisi içinde de AfD'nin yükselişinden etkilenen ve Merkel'i Partiyi merkeze kaydırmakla suçlayan, daha sağda yer alan rakiplerine taviz vermek durumunda kaldı.

Avusturya'da ise aşırı sağcı parti Avusturya Özgürlükçü Partisi (FPÖ) merkez sağda yer alan Avusturya Halk Partisi (ÖVP) ile bir koalisyon hükümeti kurdu. FPÖ lideri Heinz-Christian Strache Başbakan Yardımcısı olurken, böyle bir partinin hükümette yer alması oldukça endişe verici bir gelişme olarak karşılandı. 2000 yılında yine aynı partinin hükümette yer alması olasılığı gündeme geldiğinde AB kesin bir dille böyle bir durumun AB değerlerine aykırı olacağını belirtmiş ve yaptırım uygulanmasını gündeme getirerek o zamanki FPÖ lideri Jorg Haider'in koalisyon ortağı olmasını engellemiştir (Black, 2000). 18 yıl sonra aynı gelişmeye AB'nin ses çıkarmaması hem AB'nin Üye Devletler karşısında eskisi kadar güçlü bir tavır sergileyememesi anlamına geliyor hem de bu tür aşırı sağ, popülist partilerin artık olağanlaşmaya başladığını da gösteriyor.

Bir diğer hükümet krizi de yine AB'nin kurucu üyelerinden İtalya'da yaşandı. 4 Mart 2018 tarihinde yapılan seçimlerde oylarını artıran aşırı sağcı Lig Partisi ve popülist Beş Yıldız Hareketi, aylar süren görüşmelerin ardından Guiseppe Conte'nin Başbakanlığında bir koalisyon hükümeti kurdular. Koalisyonda İç İşleri Bakanı olan aşırı sağcı Lig Partisi'nin lideri Salvini, AB karşıtı söylemleriyle dikkat çekti ve AB'nin göç ve iltica politikasının İtalya'nın lehine olacak şekilde değişmesi konusunda özellikle Almanya'ya önemli ölçüde baskı yaptı. Haziran sonunda yapılan AB Konseyi'nde de Başbakan Conte göç konusunda İtalya'nın endişelerini dikkate alan bir sonuç çıkmaması halinde sonuç bildirisini veto edeceği tehdidinde bulundu (Herszenhorn and Barigazzi, 2018).

Popülizmin yükselişte olduğu bu çağda belki de popülizmin şahikasını Avrupa dışında aramak gerekiyor. Türkiye, Hindistan, Venezuela, Filipinler gibi birçok ülkede popülist siyasete bir kayma olduğunu gözlemlese de dünyanın lider ülkesi olarak ABD'deki popülizm fazlasıyla dikkat çekiyor ve tüm popülist liderlere cesaret veriyor. ABD Başkanı Donald Trump, "Önce Amerika" diyen milliyetçi söylemi, Meksika sınırına duvar inşası, göçmen çocukların ailelerinden ayrılması gibi katı önlemleri, liberal düzeni terk etmesi, liberal ticaret yerine korumacılığı benimsemesi, küresel örgütlere ve kural temelli düzene destek vermemesi, elitleri aşağılayan, halkı kutuplaştıran, manipülatif ve gerçekleri çarpıtan siyasi tarzı ile popülist liderlerin en tanınmışlarından biri. Popülizmin özellikle Polonya, Macaristan, Avusturya ve İtalya'daki örnekleri de dikkati alındığında demokrasinin kalesi Avrupa'nın da bu gelişmelerden muaf kalamadığını görüyoruz. Bu durum, tüm dünyada demokrasinin geleceği konusunda soru işaretlerinin doğmasına yol açıyor. Liberal demokrasi yerine illiberal demokrasi, seçimli otokrasi gibi yeni terimlerin gündeme geldiği ve düzenli seçimlerin yapıldığı ancak hesap verebilirlik, kuvvetler ayrılığı, denge ve denetleme gibi liberal demokrasinin klasik kurallarının aşındığı, hukukun üstünlüğü, yargının bağımsızlığı, ifade özgürlüğü, medya özgürlüğü, sivil toplumun bağımsızlığı gibi ilkelerin ihlal edildiği bu rejimlerin giderek yaygınlaştığı görülüyor.

Popülizm Nedir, Neden Güçleniyor?

Avrupa'da yükselen popülist akımlarla ilgili akademik çalışmalar özellikle 1990'lı yıllar ile birlikte artmaya başlamıştır. Yazındaki popülizme ilişkin yaklaşımlardaki çeşitliliğe rağmen, özellikle üç nokta üzerinde bir genel uzlaşa olduğu görülmektedir (Mudde and Kaltwasser 2011):

- 1- Avrupa'da gördüğümüz popülizm büyük ölçüde siyasi yelpazenin sağında yer almaktadır.
- 2- Etnik kimlik temelinde şekillenmektedir.
- 3- Çoğunlukla dışlayıcıdır.

Popülizmin tanımına geldiğimizde, bu alanda çalışan önemli isimlerden Cas Mudde'nin 2004 yılındaki tanımı oldukça net bir tablo çizmektedir (Mudde, 2004, p. 543): "Toplumun 'saf halk' ve 'yoz elit' olarak iki homojen ve karşıt gruba ayrıldığını düşünen ve siyasetin halkın genel iradesinin (volonté générale) ifadesi olması gerektiğini ileri süren zayıf merkezli bir ideolojidir".

Popülizmin zayıf bir merkeze sahip olduğu saptaması, başka ideolojilerle bir arada kullanılan ve uygulanan bir ideoloji olduğunu ortaya koymaktadır. Genellikle popülist sağ, popülist sol gibi kavramlardan söz ederiz. Popülist liderler siyasetlerini, muhafazakârlık, liberalizm, sosyalizm, İslamcılık gibi ek bazı ideolojilere dayandırırılar.

Weyland'in popülizm tanımı özellikle liderlik özelliklerine odaklanmaktadır. Bu tanıma göre: "popülizm kişisel bir liderin çoğunlukla organize olmayan çok sayıda takipçinin doğrudan, aracısız ve kurumsal olmayan desteğine dayanan iktidar gücünü aradığı veya kullandığı bir siyasi stratejidir" (Weyland, 2001, p. 14; Mudde and Kaltwasser, 2011, s. 6). Tüm sistemi açıklamasa da bu tanım, özellikle liderin popülist sistemlerdeki önemli rolünü ortaya koymaktadır. Popülizmin siyasete yansımada, genellikle halk adına hareket ettiğini iddia eden ve muhalifleri halk düşmanı olarak tanımlayan bir lider mevcuttur. Avusturya'da Avusturya Özgürlük Partisi'nin kurucusu Jörg Haider için üretilen sloganlara baktığımızda, "O sizin için (Er für euch), "O sizin yanınızda olduğu için ona

karşılar” (Sie sind gegen ihn, weil er für Euch ist) gibi sloganlar ya da Fransa'nın popülist sağ partisi Front National'in (FN) “Fransız siyasetinin merkezindeki yoz parti oligarşisi” gibi tanımları buna iyi bir örnektir (Mudde and Kaltwasser, 2007).

Popülist sistemlerin önemli bir özelliği siyasi liderlerin kendilerini halkın temsilcisi ve halk iradesinin tezahürü olarak sunmalarıdır. Demokrasinin temel özelliği olan seçimler ve sık başvurulmuş halk oylamaları, popülist sistemlerin temel dayanağını oluşturmaktadır. Seçimlere verilen önemin yanında, liberal demokrasinin diğer prosedürleri, örneğin denge ve denetleme sistemi, kuvvetler ayrılığı gibi uygulama ve ilkeler ise popülistler tarafından benimsenmemekte ve halk iradesini kısıtlayan unsurlar olarak eleştirilmektedir. Yani bir kez çoğunlukla seçildikten sonra halk adına kullanılan iktidarın üzerindeki herhangi bir denetleme ve kısıtlama, halk iradesinin kısıtlanması olarak anlaşılmakta ve demokrasiye aykırı olarak düşünölmektedir.

Popülizmin Avrupa Entegrasyonuna Etkileri

Avrupa Birliği, özünde ulusal kimlik ve ulusal egemenlik çerçevesini aşmayı ve Avrupalılık esasında yeni bir aidiyet ve siyaset alanı oluşturmayı hedefler. Ortak Pazar hedefi doğrultusunda egemenliğin paylaşımı ve ulusal sınırların ve kısıtlamaların kaldırılmasını öngören bu entegrasyon hareketi, yıllar içinde Ekonomik ve Parasal Birlik, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, Avrupa vatandaşlığı gibi politika ve kavramlarla siyasi birlik hedefine doğru ilerlemiştir. Ancak bunu yaparken, kurumsal yapının aynı ölçüde gelişmemesi, demokratik meşruiyet ve ortak kimlik açısından eksiklik ve zayıflıkları beraberinde getirmiştir.

1990 sonrasında hız kazanan küreselleşme çağında, sermayenin serbest dolaşımı ile ölkelerin yatırım çekmek için birbir-

leriyle yarışması, sosyal haklardaki gerileme, işgücü piyasasının yapı değiştirmesi, başta Çin olmak üzere Asyalı güçlerin hızla gelişmeleri, küresel ekonomik krizler gibi birçok neden Avrupa'yı da etkilemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, süper güçlerin çift kutuplu dünyasında Batı Avrupa'nın tekrar yükselmesi ve ayakta kalması için yegâne formül olarak görülen Avrupa Topluluğu, Soğuk Savaş'ın bitimi ile siyasi entegrasyona yönelmiştir. Maastricht Antlaşması sonrasında ardı ardına önemli adımlar atılmış ve giderek yakınlaşan bir bütünleşme hareketi olarak Avrupa Birliği ortaya çıkmıştır. Ancak kısa zamanda önemli adımların atılması, Avrupa halklarını da hazırlıksız yakalamıştır.

Sınırların ortadan kalkması, AB içinde hareketliliğin artması, tek bir para biriminin dolaşıma girmesi gibi gelişmeler, zihniyetlerdeki kavramlar ve beklentiler ile örtüşmemiştir. Tüm bu gelişmelerin yanında, Avro alanının 2008 küresel finans krizinden olumsuz etkilenmesi, Yunanistan, Portekiz gibi ülkelerin yanında İtalya ve hatta Fransa gibi ülkelerin ekonomide sorunlar yaşamaları, yükselen bütçe açıkları ve kamusal borçlanma oranları, Avro alanının geleceğini de tehlikeye sokmuştur.

Tüm bu olaylar AB'nin Avrupa'da popülizm rüzgarıyla farklılaşan siyasetin etkisi ile değişmekte olduğunu göstermektedir. Günbegün güç kazanan popülist akımlar ve liderler; iktidar ortağı olmakta, iktidara gelemedikleri yerde de ana akım partileri özellikle göç konusunda kısıtlayıcı ve güvenlik odaklı politikalara yöneltmektedir. Ulusal kimliği ön plana çıkaran, egemenliğin paylaşılması konusunda hassas olan bu akım, AB'de entegrasyonun daha da derinleşmesi konusunda engelleyici bir pozisyon almaktadır.

Polonya ve Macaristan gibi ülkelerde ise yine popülist olarak nitelendireceğimiz Orban ve Kaczyński gibi liderler AB'yi doğrudan hedef alıp, ulusal egemenliği savunarak kendi iktidarlarını sağlamlaştırmak için AB karşıtı söyleme sığınmaktadır. Tüm bu akımlar AB'yi ulusal egemenliği tehdit eden bir dış güç, bir bürokratik mekanizma ve istenmeyen bir müdahaleci olarak resmetmektedir. Popülistlerin meydan okuması karşısında ise ana akım siyaset, güçlü bir tepki gösteremekte ve sokaktaki vatandaşı etkileyen ve ekonomi ve toplumla ilgili olarak endişe ve öfkeye sebep olan gelişmelere etkili çözümler üretememektedir. Ülkelerin idaresinde yetkin ve etkili liderlerin olmadığı düşüncesini paylaşan kitleler, düş kırıklığı, kaygı ve hüsrana gibi duygularını kurnazca manipüle eden ve kolay çözüm vadeden sağ popülist liderlere prim vermekte ve umutlarını onlara bağlamaktadır. Özellikle 1930'ların Avrupası'nda faşizmin ortaya çıkmasına yol açan gelişmeleri andıran bu dönem aynı zamanda sol siyasetin alanının daralması ve oy kaybına da tanıklık etmiştir.

Bir siyasi doktrin olarak popülizmin AB'de belki de en büyük başarısı Brexit süreci olmuştur. Nigel Farage gibi popülist liderler, halkın içindeki endişe ve öfkeyi başarılı bir biçimde AB'ye yönlendirerek, günlük hayattaki ekonomik çıkmazlar ve İngiliz siyasetindeki birçok sorun için AB'yi suçlamıştır. Sonuçta başarılı olsalar da aslında yarıdan biraz fazla oyla bu sonucun alındığını hatırlamak gerekir. Yani oy verenlerin yüzde 48,1'i, Nigel Farage ve Boris Johnson gibi popülist politikacıların söylemlerine itibar etmemiştir.

Bu süreç içinde iç savaşlar, iklim değişikliği ve çöken devletlerin yol açtığı göç hareketlerinin doğal hedefi AB ülkeleri olmuştur. Özellikle mültecilere yönelik cömert yardımların olduğu ve ekonomik açıdan iyi durumda olan Almanya, İsveç, Hollanda ve Danimarka gibi Kuzey Avrupa ülkeleri

göçmenlerin ana hedefi iken, İtalya ve Yunanistan gibi ülkeler de Avrupa'ya ulaşan göçmenlerin ilk çıkış noktası olarak göçmen nüfusta artışa tanıklık etmiştir. Özellikle 2015 yılında yaşanan Suriye mülteci krizi sırasında, Doğu Akdeniz ve Batı Balkan rotaları bir önceki seneye oranla 17 kat artışa sahne olmuştur².

Göç konusu, AB'de azalan doğum oranları ve yaşanan nüfus da dikkate alındığında kültürel ve toplumsal güvenlik açısından bir sorun olarak algılanmaya ve güvenikleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle sağ popülist söylemde, olayın etik yönleri şöyle dursun, göçmenlerin ekonomiye ve sosyal güvenlik sistemine yaptıkları katkılar, göç ettikleri topluma uyum sağlamak için gösterdikleri çabalar kesinlikle dikkate alınmamaktadır. Bunun yerine göçmenler, "yığınlar" olarak ötekileştirilmekte, ulusal kimlik ve bütünlüğe bir tehdit olarak sunulmaktadır. Özellikle giyim ve kültürleri nedeniyle fark edilmeleri kolay olan ve siyasi İslam'ın yükselişi ile Batı uygarlığı açısından bir tehdit olarak algılanan Müslüman göçmenlere yönelik kampanya, popülist sağ söylemin merkezine oturmuştur.

Macaristan Başbakanı Viktor Orban, Suriyeli mülteci krizi karşısında AB'nin Üye Devletler arasında bir mülteci kotası belirleme planlarına uymamış ve mülteci almaya karşı olduğunu açıklamıştır. Orban Bild gazetesine verdiği bir röportajda şunları söylemiştir:

² Doğu Akdeniz rotasından 2014 yılında 50.834 göçmen AB'ye giriş yaparken, 2015'te bu sayı 885.386 olmuştur. Batı Balkan rotasında ise 2014'te 43.357 göçmen geçmiştir. Bu sayı 2015'te 764.038 olarak kaydedilmiştir. Bkz. Frontex, Migratory Routes: Eastern Mediterranean and Western Balkans, <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/eastern-mediterranean-route/> , <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/western-balkan-route/>

“Biz onları Müslüman mülteci olarak görmüyoruz. İşgalci olarak görüyoruz. Yüksek sayıda Müslümanın olması ister istemez paralel toplumlara yol açar. Çünkü Müslüman ve Hıristiyan toplumlar hiçbir zaman birleşemez. Çok kültürlülük bir yanılısamadır” (Deutschewelle, 2018).

Avusturya'da Başbakan Yardımcısı olan, aşırı sağcı ÖVP'nin lideri Strache de “İslam'ın Avrupa'da yeri yoktur” demiş ve Suriyeli mültecilere karşı açık kapı politikası izleyen Angela Merkel'i “Avrupa'nın en tehlikeli kadını” diyerek eleştirmişti. Ayrıca mültecilere sağlanan sosyal yardımları söz konusu ederek facebook üzerinden yaptığı bir paylaşımda, “Bundan böyle burada tek gün çalışmamış ve sosyal sigortalara prim ödememiş olan göçmenlerin binlerce Euro sosyal yardım alması mümkün olmayacak” demişti (Deutschewelle, 2017).

Göç karşıtlığının yanında, sağ popülizm AB'yi de hedef almaktadır. Ulusüstücülüğü temsil eden AB'ye karşı ulusal egemenliğin savunulması, AB'nin ekonomik ve sosyal sorunlar için bir günah keçisi haline getirilmesi ve kontrolü geri almak gibi temalar, sağ popülist liderler ve siyasi hareketler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Örneğin, Front National'ın lideri Marine Le Pen, Fransa'daki Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde AB'ye ilişkin görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Bu seçimlerde söz konusu olan Fransa'nın özgür bir ulus olarak devamı, bir halk olarak varoluşumuzdur... Fransızların elinden vatanseverlikleri alınmıştır... Artık karşıtlık sol ve sağ arasında değil, vatanseverler ve küreselciler arasındadır” (Henley, 2017).

İtalya'da aşırı sağcı Lig Partisi'nin lideri Salvini de AB'yi sert bir şekilde eleştirmektedir. Özellikle AB'yi ve AB içinde belirleyici konumdaki Almanya gibi Üye Devletleri, göç konusunda İtalya'ya yeterince destek vermemekle suçlamaktadır.

Salvini son olarak bir röportajında, AB'nin birliğinin tehlikede olduğunu öne sürmüş ve "önümüzdeki aylarda AB'nin mevcut haliyle bir geleceğinin olup olmadığı ve tüm bu sistemin faydasız hale gelip gelmediğine karar verilecek... Bir yıl içinde, birleşik Avrupa'nın hala var olmaya devam edip etmeyeceğini göreceğiz" (Mayr, 2018) demiştir.

Almanya'da Bundestag'a seçilen AfD milletvekillerinden Johana Cotar, partisinin AB'den ayrılma yanlısı olmadığını ancak daha fazla bütünleşmeye karşı olduklarını söylemiştir:

"En son ihtiyacımız olan şey daha fazla AB'dir. Daha az AB'ye ihtiyacımız var...kendi sorunlarımızı ulusal düzeyde reğüle etmeliyiz. AB ile birlikte çalışmamız gerektiğinde de iş birliği yapmalıyız. Örneğin sınır kontrolü konusunda. Bu AB düzeyine uygun bir konudur ancak AB bu konuda bugüne kadar başarısız oldu" (Vonberg et al., 2017).

Genel olarak bu partiler yeniden ulusal egemenliğe dönüşü savunmakta, AB'yi bir uluslar üstü yapı olarak değil sadece devletlerin gerekli gördükleri konularda iş birliği içine girebileceği bir hükümetler arası kuruluş olarak görmek istemektedir.

Türkiye'nin Konumu ve AB ile İlişkiler Açısından Popülizmin Etkileri

AB'de sağ popülizmin yükselişi hem bu partilerin iktidar ortağı pozisyonuna gelmeleri hem de hükümette yer alamadıkları ülkelerde de kamuoyundaki desteklerini ve popülerliklerini artırarak, ana akım siyaseti daha sağa kaydırmaları yoluyla Türkiye AB ilişkilerini de etkilemektedir. Sağ popülizmin etkili olduğu bir AB aşığıdaki yönde gelişebilir:

- Genişlemenin giderek yavaşlaması ve Sırbistan, Karadağ ve Makedonya gibi ülkelerin üyeliği sonrasında sona ermesi.
- Türkiye'nin genişleme sürecinden çıkarılması ve AB açısından komşuluk bölgesi içinde bir ortak ülke olarak kavramsallaştırılması.
- Türkiye ile ilişkilerin tamamen çıkar odaklı bir şekilde gelişmesi, göç, ticaret, enerji ve güvenlik konularında işlemsel bir iş birliğine dönüşmesi.
- AB'nin giderek çok kültürlülüğü reddeden bir felsefe benimsemesi ile birlikte Türkiye ile özellikle Üye Devletler arasında sorunlar ve gerilimler yaşanması.
- Almanya başta olmak üzere Türkiye kökenli nüfusun fazla olduğu Üye Devletlerde Türkiye'nin rolü ve politikaları üzerinden yeni bir karşıtlık alanı doğması.
- AB'nin de ABD gibi liberal olmayan, korumacı ve dışa kapalı bir hale dönüşmesi ve Türkiye'nin gümrük birliğini modernizasyonunun bir türlü gerçekleşmemesi sebebiyle Avrupa pazarındaki avantajların da giderek yitirilmesi.

Elbette ki bu karabasan senaryosunun gerçekleşmeyeceğini ümit ediyoruz. AB'de tıpkı Fransa cumhurbaşkanlığı seçimlerinde olduğu gibi sağ popülizmin yükselişini dengeleyecek liberal akımlar etkili olmaya devam edecektir. Türkiye'nin AB için olan önemi, Türkiye'ye yönelik gerçekçi ve ilerici bir politikanın yürütülmesini zorunlu kılacaktır. Günümüzün hızla değişen küresel gündeminde, ABD'nin "hasım" olarak kabul ettiği bir AB (BBC News, 2018), önemini devam ettirmek için küresel liberal düzenin devamı için Çin gibi oldukça şaşırtıcı ortaklar arayışına girerken, Türkiye'nin de AB ile birlikte hareket edip etmeyeceği stratejik dengeler açısından belirleyici

önemde olacaktır. Türkiye'nin AB'ye giderek yakınlaştırılması ise ister istemez sonunda üyeliği tekrar gündeme getirecektir. Ancak sağ popülizmin giderek yükseldiği, kamuoyunda da Türkiye'nin imajının giderek bozulduğu ve AB üyeliğine desteğin düştüğü bir ortamda rasyonel politika yapmak da eşit ölçüde zorlaşacaktır. Türkiye'nin sadece AB hedefi için değil, ama ülkenin geleceği ve halkının refahı için AB'nin de değer olarak ortaya koyduğu liberal demokrasi, hak ve özgürlükler ve hukukun üstünlüğü ilkelerini hayata geçirmek için gerekli adımları atması, AB'de popülistlerin söylemlerini geçersiz kılmak için de büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

BBC News. (2018). Donald Trump: European Union is a foe on trade. Erişim adresi (15.07.2018): <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44837311>

Black, I. (2000). Europe Rallies against Haider Coalition. The Guardian. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2000/feb/04/austria.ianblack>

Connolly, K. (2018). Merkel defends migration policy after Seehofer showdown. The Guardian. Erişim adresi (04.07.2018): <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/04/merkel-defends-migration-policy-after-seehofer-showdown>

Deutschewelle. (2017, 18 Aralık). Avusturya'da yeni hükümet işbaşı yaptı. Erişim adresi: <https://www.dw.com/tr/avusturyada-yeni-h%C3%BCK%C3%BCmet-i%C5%9Fba%C5%9F%C4%B1-yapt%C4%B1/a-41850095>

Deutschewelle (2018). Mr. Orban's most controversial migration comments. Erişim adresi: <https://www.dw.com/en/is-viktor-orban-the-eus-hardline-hero-or-villain/a-44529560>

FRONTEX. (n.d.). Migratory Routes: Eastern Mediterranean and Western Balkans. European Border and Coast Guard Agency. Erişim adresi: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/eastern-mediterranean-route/> , <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/western-balkan-route/>

Henley, J. (2017). Marine Le Pen promises liberation from the EU with France-first policies. The Guardian. Erişim adresi (05.02.2017): <https://www.theguardian.com/world/2017/>

feb/05/marine-le-pen-promises-liberation-from-the-eu-with-france-first-policies

Herszenhorn, D.M., Barigazzi, J. (2018). Italy stalls EU summit with block on joint conclusions. Politico. Erişim adresi (28.06.2018): <https://www.politico.eu/article/italy-stalls-eu-summit-with-block-on-joint-conclusions-giuseppe-conte-migration/>

Mayr, W. (2018). Within a year, we'll see if a united Europe still exists. Spiegel Online. Erişim adresi: <http://www.spiegel.de/international/europe/interview-with-italian-interior-minister-salvini-a-1215157.html#ref=rss>

Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. Government and Opposition, 39(4), pp. 541–63.

Mudde, C., Kaltwasser, C.R., (2011, July). Voices of the Peoples: Populism in Europe and Latin America Compared. Working paper No:378, Kellogg Institute. Erişim adresi: http://kellogg.nd.edu/sites/default/files/old_files/documents/378_0.pdf

Vonberg, J., Schmidt, N., Borcak, N. (2017, October 24). First day on the job: Meet Germany's new far-right politicians. Erişim adresi: <https://edition.cnn.com/2017/10/24/europe/afd-germany-parliament-first-day/index.html>

Weyland, K. (2001). Clarifying a contested concept: Populism in the study of Latin American politics. Comparative Politics, 34(1), pp. 1–22, p.14, Cited by: Mudde, C., and Kaltwasser C.R. (2011, July). Voices of the Peoples: Populism in Europe and Latin America Compared. Working paper No:378, p. 6. Kellogg Institute. Erişim adresi: http://kellogg.nd.edu/sites/default/files/old_files/documents/378_0.pdf

Almanya'daki Seçimlerden Sonra Türkiye-Almanya İlişkisi

Özgür Ünal Eriş¹

24 Eylül 2017'de Almanya'da yapılan federal meclis seçimleri Angela Merkel'in dördüncü kez başbakan olmasıyla sonuçlanmasına rağmen Angela Merkel liderliğindeki Hıristiyan Demokrat kardeş partiler CDU ve CSU'nun toplam oyu, önceki seçime göre yüzde 8,7 oranında gerileyerek yüzde 33'ün altında kaldı. Sosyal Demokrat Parti de yüzde 5,5'lik bir düşüşle yüzde 20,4'e kadar gerileyerek, şimdiye kadarki en kötü seçim sonucunu aldı. Fakat seçim sonuçlarının en aşırı yanlarından biri 1933 yılında meydana gelen Reichstag Yangınından sonra ilk defa aşırı sağ bir partinin, Almanya için Alternatif (AfD), yüzde 13 oyla üçüncü parti olması ve oldukça yüksek milletvekili sayısı ile meclise girmeye hak kazanması oldu.

Aşırı-sağ akım liberal demokrasinin iç, krizini yansıtır; merkez partilerin bu krize cevap üretememesi ölçüsünde güçlenir.

¹ Doç. Dr. Özgür ÜNAL ERİŞ, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Batı Avrupalı sağ popülist partiler Avrupalı olmayan göçmenlere karşı şiddetli yabancı düşmanlığı içerisine girerler fakat genellikle bu durum için toplu göçün asıl suçluları olarak kendi seçkinlerini suçlarlar (Mudde, 2007, p. 66). 11 Eylül 2001'den sonra Avrupa'da artmaya başlayan İslamofobi, 2004 ve 2007'de AB'nin ekonomik yönden daha güçsüz olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini içine alması, 2008 ekonomik krizi ve son olarak da 2011 Suriye krizinden sonra artan mülteci göçü yabancı düşmanlığını arttırmış ve Suriyeli mültecilere karşı 'açık kapı' politikasını savunan Almanya başbakanı Merkel'e karşı çıkan AfD'nin oylarını da önemli ölçüde etkilemiştir. AfD kimlik siyaseti bazında ötekileştirme, göçmen ve İslam karşıtlığı üzerine siyasetini belirlemiş ve Almanya'daki göçmen sorunu ve mülteci krizinden olumsuz etkilenen seçmenin oylarını almayı başarmıştır (Kaçar, 2017).

Bu durumun farkında olan Merkel, uzun koalisyon ortağı arama ve hükümeti kurma çalışmaları sürecinde seçmenine önceliğinin "Almanya'daki mevcut sorunları, vatandaşların endişelerine kulak vererek çözmek" olduğunu söylemiş ve "gelecekteki hedeflerinin refah sağlamak, AB'yi bir arada tutmak, yasa dışı göçle mücadele etmek ve iç güvenlik olduğunu" vurgulamıştır (NTV, 2017).

Seçimlerin Türkiye-Almanya İlişkisine Etkileri

Ekonomisini yeniden yapılandığı ve iş gücüne çok ihtiyacı olduğu 1960'larda misafir işçi (Gastarbeiter) statüsünde gelen yabancı işçilerle hala çözülmemiş sorunlar yaşayan Almanya'da uzun bir süre sonra ilk defa Federal Meclis'te aşırı sağ bir partinin temsil edilmesi çok kültürlülük açısından Almanya'da daha olumsuz bir siyasal gündemin olacağına dair bir sinyal verir. Bu durum da özellikle göçmenler arasında 3 milyon gibi en yüksek sayıya sahip Türkiye kökenlileri etkileyecektir.

Almanya'da yaşayan Türk kökenli göçmenlerin anavatanlarıyla olan derin bağları düşünülürse seçim sonrası oluşan yeni siyasi dengeler sadece Almanya'da yaşayan Türk kökenli göçmenleri değil Türkiye-Almanya arasındaki ilişkileri ve Almanya'nın Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyelik yolundaki pozisyonunu da etkileyecektir.

AfD, Türkiye'ye karşı hep olumsuz durdu. Seçim kampanyalarında Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerine son vermeyi vaat etti; Türk vatandaşlarına vize kolaylığına şiddetle karşı çıktı; AB-Türkiye arasındaki işbirliğinin zeminini oluşturan, Türk vatandaşlarına çeşitli haklar getiren 1963 tarihli Ankara Antlaşması'nın tek taraflı sonlandırılması gerektiğini ve Türkiye ile Almanya arasında 1964 yılında imzalanan sosyal güvenlik anlaşmasının feshedilmesini savundu. Türkiye'nin kültürel bakımdan Avrupa'ya ait olmadığını, son gelişmelerin de Türkiye'nin Avrupa ve batılı değerlerden daha da uzaklaştığının göstergesi olduğunu iddia etti ve seçim bildirgesinde de, Türkiye'nin AB üyeliğine olduğu gibi, NATO üyeliğine de karşı bir pozisyon belirledi. Böylelikle AfD'e giden oylardaki göçmen karşıtlığının Türkiye kökenli göçmenler üzerinden Türkiye karşıtlığıyla birleştiğini söylemek yanlış olmaz.

Daha önce de bahsettiğimiz gibi Almanya'daki göçmenlere olan olumsuz düşünceler ve buna bağlı olarak seçmenin ana akım partilerden uzaklaşma riskini gören Hristiyan Demokrat ve Sosyal Demokrat Parti liderleri bu farkındalığı olumsuz bir Türkiye politikasına da taşımışlardır. Bu dengeler daha seçimler olmadan önce Almanya Başbakanı Angela Merkel ve rakibi Sosyal Demokrat Parti lideri Martin Schulz 3 Eylül 2017'de karşı karşıya geldikleri televizyon tartışmasında Türkiye'ye karşı takındıkları olumsuz pozisyonda kendini belli etmişti. Her iki aday da Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmaması gerektiğini, bu yüzden üyelik müzakerelerinin sona

erdirilmesi yönünde çaba göstereceklerini ifade ederek Türkiye ve AB için tam üyelik tartışmaları yerine stratejik ortaklık seçeneğinin ilişkilerde gündemi oluşturacağını söylemişlerdir.

Bu olumsuz hava Hristiyan Birlik partileri ile Sosyal Demokrat Parti koalisyon hükümeti için anlaşıldıktan sonra da devam etmiştir. Koalisyonun 177 sayfalık protokolünde Türkiye, Almanya'nın çok yönlü ilişkilerinin olduğu önemli bir müttefiki olarak tanımlandı. Ancak Türkiye'deki demokratik durumun ve hukuk devleti konumunun uzun dönemden beri kötüleştiği belirtildi ve bu nedenle "Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde yeni fasıl açılmaması, açılan fasılların da kapanmaması gerektiği" görüşü yer aldı. Hatta Avrupa Birliği katılım sürecine ilişkin koşullar yerine getirilene kadar vize serbestisi uygulanmayacağı ifade edildi.

Türkiye-Almanya İlişisini Nasıl bir Gelecek Bekliyor?

Türkiye-Almanya arasındaki ilişki sadece güçlü tarihi bağlar ve Almanya'da ikamet eden Türkiye kökenli 3 milyona yakın kişi dışında ekonomik açıdan da çok önemli. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) son açıkladığı dış ticaret verilerine göre; yaşanan siyasi gerginliğe rağmen 2017 yılının ilk yedi ayında toplam 8 milyar 442 milyon dolar ihracat ile Almanya birinci sırada geliyor. Yine aynı dönemde 11 milyar 323 milyon dolar ile Almanya ithalatımızda da ikinci sırada yer alıyor.

Almanya İstatistik Ofisinin (Statistisches Bundesamt) 2017 Ağustos ayında yayımlanan verilerine göre, Türkiye Almanya'nın en fazla ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında 15'inci, en fazla ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında ise 16'ncı sırada yer alıyor. Türkiye'ye 2017 yılının ilk altı ayında giren doğrudan yabancı yatırımlara bakıldığında ise AB ülkeleri

içerisinde 170 milyon dolarlık yatırım ile Almanya'nın ikinci sırada yer aldığı görülüyor. 1954 yılından bugüne Türkiye'de faaliyet gösteren uluslararası sermayeli şirketlerin sayılarına bakıldığında ise 6.998 şirket ile Almanya ilk sırada yer alıyor; yani Türkiye'deki her 8 uluslararası şirketten biri Alman şirketi.

Dolayısıyla hâlihazırda Türkiye ve Almanya'yı ekonomik, ticari, kültürel, sosyal, tarihsel pek çok bağ birbirine yakın olmaya iterken giderek her iki ülkede de artan milliyetçilik akımları (Türkiye'deki 24 Haziran 2018 seçimlerinde milliyetçi çizginin en önemli temsilcisi Milliyetçi Hareket Parti (MHP)'nin oylarını arttırması ve 24 Eylül 2017 Almanya seçimlerinde AfD'nin 3. Parti olarak meclise girmesi örneklerinde olduğu gibi) maalesef iki ülkenin ilişkilerini de geren bir ortama sokmuştur. Türk-Alman gazeteci die West Gazetesi temsilcisi Deniz Yücel'in Türkiye'de tutuklanması, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve diğer Türk politikacıların referandum ve seçimler öncesi Almanya'da konuşma yapmasına izin verilmemesi gibi olaylar gerginliği iyice arttırdığı gibi iki ülkenin kamuoyu arasında da kutuplaşmaya yol açmıştır. Bu tarz krizlerin çözülmesi ve daha ılımlı bir döneme girilmesi için gelecekte iki ülkenin çıkarları üzerine daha odaklanılmış, sivil toplum ve medyanın da güven tazelemek üzerine görevler üstlenebileceği bir ortamın planlanması gerekmektedir.

Kaynakça

Ecevit, Y.A., Ünal, Ö., Öner, S. & Özdemirkıran, M. (2014, 4 Haziran). Avrupa Parlamentosu Seçimleri ve Aşırı Sağ Partilerin Yükselişi, Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi (BETAM) Araştırma Notu, 14/167.

Kaçar, F. (2017), Almanya Federal Meclis Seçimi ve Almanya için Alternatif Partisi'nin Yükselişi, Türkiye-Almanya Araştırmaları Dergisi, 6, 1-2.

Mudde, C. (2007). Populist Radical Right Parties in Europe. New York: Cambridge University Press.

Mudde, C. (2017). AfD'nin şaşkırtıcı başarısı Almanya ve Avrupa için ne anlama geliyor? İlker Kocael (Çev.). Erişim adresi (26.06.2018): <http://medyascope.tv/2017/10/01/cas-mudde-afd-nin-sasirtci-basarisi-almanya-ve-avrupa-icin-ne-anlama-geliyor/>

NTV Haber. (2017). Almanya'da Merkel 4. kez kazandı gözler koalisyon görüşmelerinde. Erişim adresi (26.06.2018): http://www.ntv.com.tr/dunya/almanyada-merkel4-kez-kazandi-gozler-koalisyon-gorushmelerinde_jcBylCvVkyt8U-loqREHjA

Öner, S. (2014). Avrupa'da Yükselen Aşırı Sağ: Yeni 'Öteki'ler ve Türkiye'nin AB Üyeliği. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 13(1), 163-184.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) (2018). Erişim adresi (26.06.2018): <http://www.tuik.gov.tr>

2017 Almanya Federal Seçimleri ve SPD'nin Türkiye ile İlişkilere ve Almanya'daki Türklere Bakışı¹

Ozan Örmeci²

Giriş

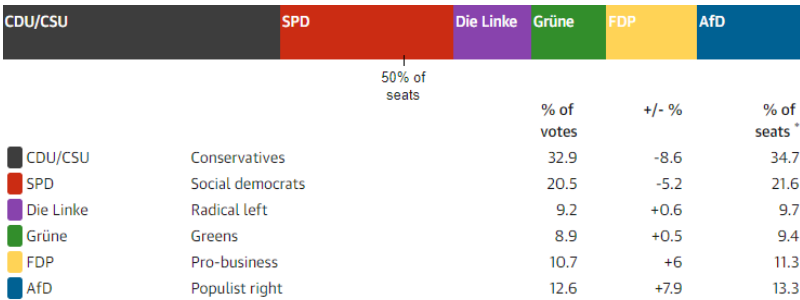
Özellikle 2008 küresel ekonomik krizi sonrasında Avrupa Birliği'nin ekonomik ve siyasal liderliğini üstlenen Almanya, 3 milyon civarında Türk kökenli nüfusa (Deutsche Welle, 2016a) ev sahipliği yapması bağlamında da Türkiye ve Türkler için özel ve çok önemli bir ülkedir. Bu yönüyle, Almanya, Türkler için daima en yakın Avrupalı ülke olmuştur. Batı (Federal) Almanya'da İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan ve 1990'lardan beri tüm Almanya'da geçerli olan çoğulcu demokratik sistem, İngiltere'ye benzer şekilde- geleneksel olarak merkez sağ ve merkez solda iki büyük partinin (mer-

¹ Bu konuşma, 3 Mart 2018 tarihinde Friedrich Naumann Vakfı ve *Euro Politika* dergisi sponsorluğunda Taksim Point Hotel'de düzenlenen "2017 Almanya Federal Seçimleri ve AB-Türkiye İlişkilerinin Geleceği" başlıklı panel için hazırlanmıştır.

² Doç. Dr. Ozan Örmeci, Beykent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (İngilizce) Bölümü; ; Uluslararası Politika Akademisi (UPA) Genel Koordinatörü.

kez sağda CDU-Hıristiyan Demokrat Birliği ve onun Baviera eyaletindeki yerel ortağı CSU-Hıristiyan Sosyal Birliği ve merkez solda SPD-Almanya Sosyal Demokrat Partisi) var olduğu çoğulcu bir parlamenter sistem türevidir. Her ikisi de Avrupa Birliği (AB) yanlısı olan bu partiler, daha çok ekonomi politikaları, dinin ve muhafazakâr değerlerin günlük hayatta oynaması gereken rol (Timpe, 2010, s. 38), göçmen ve azınlıklara yönelik yaklaşım ve sosyal haklar-sosyal politikalar gibi konularda birbirinden ayrılmaktadır. Dış politika açısından da her iki partinin de güçlü Transatlantikçi ve Avrupalı yönelimleri benzer olsa da sosyal demokratlarda daha barışçıl ve Washington merkezli askeri müdahale politikalarına daha eleştirel bir yaklaşım hâkimdir. Günümüze kadar bu iki büyük parti, Almanya siyasetindeki merkezi konumlarını korumayı başarmış ve zaman zaman birbirleriyle, zaman zaman da diğer küçük partilerle kurdukları koalisyon hükümetleri sayesinde iktidara gelmişlerdir. Bu durum şimdilerde de geçerli olsa da son dönemde bu iki partinin düşen oy oranları dikkat çekicidir. Bu açıdan, 2017 Almanya federal seçimleri, özel bir incelemeyi gerektirmektedir.

1. 2017 Almanya Federal Seçimleri

2017 Almanya federal seçimleri sonuçları (The Guardian, 2017a)

2017 Almanya federal seçimlerinde, merkez sol SPD ve merkez sağ CDU gibi köklü ve merkezi partiler oy kaybına uğramış ve özellikle aşırı sağ AfD (Almanya için Alternatif) partisi büyük bir çıkış gerçekleştirmiştir (The Guardian, 2017a). Bu durum hem Almanya demokrasisi hem de Almanya'da yaşayan Türk kökenli nüfus için olumsuz bir gelişmedir. Seçim sonuçlarına bakıldığında, şu temel tespitler yapılabilir:

■ Angela Merkel liderliğindeki CDU-CSU ittifakının oy oranı yüzde 32,9'da kalırken (yüzde 9'a yakın oy kaybı var), SPD'nin oy oranı da yüzde 20,5 düzeyine (yüzde 5 oy azalması var) düşmüştür. Bu tablo, Almanya'daki iki büyük partinin de ciddi oy kaybı yaşadığı ve merkez siyasetin zayıfladığı olağanüstü bir duruma işaret etmektedir.

■ Seçimlerde üçünü sırayı yüzde 12,6 oy oranıyla aşırı sağ AfD partisi alırken (yüzde 8 civarında oy artışı var), dördüncü sırada -yüzde 6 civarında oy arttıran- FDP (Hür Demokratlar) yer almıştır. Aşırı sağ AfD'nin yükselişi Almanya ve Avrupa'da alarm zillerinin çalmasına neden olurken, liberal FDP'nin genç ve karizmatik lideri Christian Lindner önderliğindeki yükselişi, Alman seçmenlerin denememiş yeni lider ve hareketlere özlem duymaya başladıklarını göstermektedir.

■ Sosyalist çizgideki Sol Parti (Die Linke) yüzde 9,2 ile seçimde beşinci parti olurken (yüzde 0,6 oy artışı var), Yeşiller Partisi (Grüne) de yüzde 8,9 oyla (yüzde 0,5 oy artışı yaparak) ancak altıncı olabirmiştir. Bu durum, aşırı solun Almanya'da cüzi bir oy artışı yapmayı başardığını ve Yeşiller ile birlikte düşünüldüğünde hala yüzde 20'ye yakın oy potansiyeli olduğunu göstermektedir.

2. Tarihsel Süreçte SPD (Almanya Sosyal Demokrat Partisi)

SPD - Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Almanya Sosyal Demokrat Partisi), Almanya'nın en eski ve köklü siyasal partisidir.³ Ferdinand Lassalle'in kurduğu Alman İşçi Birliği (ADAV) ile Marksist siyaset adamları August Bebel ve Wilhelm Liebknecht'in kurdukları Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (SDAP) 1875'te birleşmesiyle kurulan Sosyalist İşçi Partisi'nin adı, 1890 yılından sonra Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) olarak değiştirilmiş ve böylelikle Almanya ve Avrupa soluna damga vuracak bu partinin siyasal yaşamı başlamıştır. SPD, aynı zamanda Avrupa'nın en etkili ve köklü işçi sınıfı ve sol partilerinden birisi olarak (İngiliz İşçi Partisi-Labour Party ve İsveç Sosyal Demokrat Partisi-SAP ile birlikte) kabul edilmektedir. SPD, Sosyalist Enternasyonal'in başlıca kurucuları ve en etkili partileri arasında yer almaktadır.⁴ Partinin yayın ise organı aylık Vorwärts dergisidir.⁵

SPD

Almanya'da 1877'den beri seçimlere giren parti, 1912'den itibaren yüksek oy oranlarına ulaşmayı başarmış ve Alman

³ Web sitesi için; <https://www.spd.de/>.

⁴ SPD, 2017 yılının Mart ayında, dünyadaki etkili sol partileri yükselen popülist milliyetçilik dalgasına karşı ortak hareket etmek için Berlin'deki genel merkezinde bir araya getirmiştir. Bu çaba, henüz çok olumlu sonuçlar üretmemiş olsa da partinin dünya ve özellikle Avrupa sol hareketi içerisindeki öncü konumuna işaret etmesi anlamında önemlidir (Bkz. Knight, 2017a).

⁵ Web sitesi için; <https://www.vorwaerts.de/>.

Parlamentosu'nda çok sayıda milletvekili ile temsil edilmiştir. Bu dönemde birkaç defa koalisyonlar yoluyla iktidara gelen parti, buna karşın aşırı sol ve aşırı sağın çok etkili olduğu bu dönemde istediği başarıyı yakalayamamış ve Almanya'nın Nazizm'e doğru siyasal savrulmasına engel olamamıştır. Bu dönemde partinin en önemli isimleri ise, Alman solunda siyasal ve entelektüel açıdan sosyalizmden sosyal demokrasiye geçişin mimarı kabul edilen Karl Kautsky ve Eduard Bernstein'dır (Bu konuda birkaç faydalı kitap için bkz. Özdamga, 2001; Cem, 2010; Kavukçuoğlu, 2003; güncel bir sosyal demokrasi değerlendirmesi için ise bkz. Gombert ve diğerleri, 2010). Parti, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kendisini iktidara taşıyacak olan sosyal demokrat dönüşümü aslında bu yıllar yapmaya başlamış ve seçmen nezdinde de büyük destek görmüş, ancak demokratik bir siyasal yaşamı gölgeleyen olağanüstü koşullar (Birinci ve İkinci Dünya Savaşı, Nazizm ve Marksizm'in yüksek popülaritesi) nedeniyle başarı şansı sınırlı olmuştur. Yine de partinin 1890-1932 döneminde tüm seçimleri birinci sırada tamamladığı hatırlanmalıdır (Wikipedia, 2018a).

Willy Brandt

Helmut Schmidt

Partinin esas oy patlaması ise, Nazi dönemi ve İkinci Dünya Savaşı ardından olmuştur. 1949-1972 döneminde her seçimde oy artışı yapan parti, bu dönemde CDU ile birlikte Almanya'da merkez siyaseti şekillendiren iki büyük partiden birisi olmuş ve 1966 yılından itibaren koalisyonlar yoluyla yeniden iktidara oturmayı başarmıştır (Wikipedia, 2016a). Konrad Adenauer'li yılların ardından, ilk kez 1966 yılında CDU/CSU ile koalisyon hükümeti kurarak -hükümetin küçük ortağı olarak- iktidara gelen SPD, 1969 yılında bu defa liberal FDP ile koalisyon hükümeti kurmuş ve hükümetin büyük ortağı olmayı başarmıştır. Parti, Willy Brandt liderliğindeki istikrarlı gelişiminin sonucu olarak, 1972 seçimlerinde -1930'dan beri ilk kez- Almanya'daki en popüler parti olmayı başarmıştır. Seçim sonrasında yine FDP ile koalisyon kuran Brandt liderliğindeki SPD, Brandt'ın istifası sonrasında Helmut Schmidt Başbakanlığında koalisyon hükümeti yoluyla iktidarını sürdürmüştür. 1976 ve 1980 seçimlerinde oy kaybı yaşayan ve ikinci parti konumuna düşen SPD, buna karşın, Schmidt'in liderliğinde, FDP (Hür Demokratlar) ile koalisyon hükümetleri kurmaya ve Batı Almanya'yı yönetmeye devam etmiştir (Wikipedia, 2016b).

Seçim	Oy (seçmen)	Oy (parti listesi)	%	Sandalye	+/-	Hükümet
1949		6,934,975	29.2	131 / 402		Ana Muhalefet
1953	8,131,257	7,944,943	28.8	162 / 509	▲ 22	Ana Muhalefet
1957	11,975,400	11,875,339	31.8	181 / 519	▲ 19	Ana Muhalefet
1961	11,672,057	11,427,355	36.2	203 / 521	▲ 22	Ana Muhalefet
1965	12,998,474	12,813,186	39.3	217 / 518	▲ 14	CDU/CSU ile Hükümet Koalisyonu'nun Küçük Ortağı
1969	14,402,374	14,065,716	42.7	237 / 518	▲ 20	FDP ile Hükümet Koalisyonu'nun Büyük Ortağı
1972	18,228,239	17,175,169	45.8	242 / 518	▲ 5	FDP ile Hükümet Koalisyonu'nun Büyük Ortağı
1976	16,471,321	16,099,019	42.6	221 / 518	▼ 18	FDP ile Hükümet Koalisyonu'nun Büyük Ortağı
1980	16,808,861	16,260,677	42.9	228 / 519	▲ 4	FDP ile Hükümet Koalisyonu'nun Büyük Ortağı
1983	15,686,033	14,865,807	38.2	202 / 520	▼ 26	Ana Muhalefet (1982'ye kadar)
1987	14,787,953	14,025,763	37.0	193 / 519	▼ 9	Ana Muhalefet
1990	16,279,980	15,545,366	33.5	209 / 662	▲ 46	Ana Muhalefet
1994	17,966,813	17,140,354	36.4	252 / 672	▲ 13	Ana Muhalefet
1998	21,535,893	20,181,269	40.9	298 / 669	▲ 43	Yeşiller ile Hükümet Koalisyonu'nun Büyük Ortağı
2002	20,059,967	18,484,560	38.5	251 / 603	▼ 47	Yeşiller ile Hükümet Koalisyonu'nun Büyük Ortağı
2005	18,129,100	16,194,665	34.2	222 / 614	▼ 29	CDU/CSU ile Hükümet Koalisyonu'nun Küçük Ortağı
2009	12,077,437	9,988,843	23.0	146 / 622	▼ 76	Ana Muhalefet
2013	12,835,933	11,247,283	25.7	193 / 631	▲ 42	CDU/CSU ile Hükümet Koalisyonu'nun Küçük Ortağı
2017	11,426,613	9,538,367	20.5	153 / 709	▼ 50	

1982'de iktidarı CDU'ya ve Helmut Kohl'a kaptıran SPD, 1983'ten 1998'e kadar istikrarlı bir şekilde oy kaybı yaşamaya başlamıştır. Bu dönemde Almanya'da peşi sıra CDU/CSU-FDP koalisyon hükümetleri kurulmuş ve Helmut Kohl Almanya Başbakanı olarak görev yapmıştır. 1998 seçimlerinde Gerhard Schröder ile yeniden bir çıkış yakalayan parti, yüzde 40 oy oranını aşmış ve seçim sonrasında Yeşiller Partisi (Grüne) ile koalisyon hükümeti kurarak iktidara gelmiştir. Bu yıllarda Alman siyasetini domine eden Schröder, partisinin kısmen düşen oy oranına rağmen, 2002 seçimlerinden sonra da SPD-Yeşiller koalisyonunu kurarak iktidarını korumuştur. Rusya'ya yakınlığı nedeniyle zaman zaman eleştiriler de alan Schröder, buna karşın SPD'yi zafere taşıyan son başarılı sol lider olarak istisnai konumunu korumaktadır.

Gerhard Schröder

2005 federal seçimlerinde ise, Hıristiyan Demokratlar, Angela Merkel liderliğinde yeniden Alman siyasetinde bayrağı devralmış ve o günden bu yana da tam 4 seçimdir yerini -farklı koalisyonlar yoluyla- korumayı başarmıştır. SPD, 2005-2009 ve 2013-2017 dönemlerinde iki defa CDU/CSU ile "büyük koalisyon" (Große Koalition) hükümetine dâhil olmuş, ancak bu hükümetlerde yer alarak oy kaybı yaşamış ve yakın

geçmişteki iktidar adayı konumunu kaybetmeye başlamıştır. Partideki olumsuz gidişata ve sosyal demokrat partilerde denenilen “üçüncü yol” politikalarının ardından yaşanan boşluğa o dönemde dikkat çeken Ernst Hillebrand ve Gero Maass, Friedrich Ebert Vakfı (FES) için yazdıkları bir raporda (bkz. Hillebrand & Maass, 2011), sosyal demokrasinin yeni çizgisinin nasıl olması gerektiğine dair birçok önemli ve yapıcı sorular sormuşlar, ancak onlar da bu sorulara kesin yanıtlar vermemişlerdir. Dolayısıyla, SPD'nin bu yıllardan başlayarak yaşadığı küçülme ve gerileme, aslında hemen hemen tüm gelişmiş Avrupa ülkelerinde ve hatta Türkiye’de etkileri görülen sosyal demokrasinin Neoliberalizm ve küreselleşme çağında yaşadığı zorlukların bir yansımasıdır.

Martin Schulz

Parti, 2017 federal seçimlerine, Martin Schulz liderliğinde, “Zeit für mehr Gerechtigkeit” (Daha Fazla Adalet Zamanı) başlıklı bir seçim programıyla (SPD, 2017) girmiş; bu programda güçlü bir Avrupa Birliği için cesur adımlar atılması, iş piyasasının canlandırılması adına adil asgari ücret ödenmesi ve modern donanıma sahip bir Federal Ordu’nun olması gibi konuları öne çıkarmıştır. SPD, yine zenginlere ve kurumlara yönelik daha yüksek vergi uygulamaları öngören bu prog-

ramıyla, aslında klasik sosyal demokrat çizgisini koruyarak seçime girmiştir (Knight, 2017a). Parti, son yıllarda dış politikada da tamamen CDU benzeri şekilde hareket ettiği için (Yunanistan'a yönelik kemer sıkma politikalarına destek vermek, Rusya'ya yönelik ekonomik yaptırımları desteklemek vs.) de eleştirilmektedir (Knight, 2017b). Bunlar dışında, SPD'nin son seçim programında yoğun şekilde işlenen temel bazı konular ve ortaya konulan projeler şunlardır (Göç Araştırmaları Vakfı, 2017):

- Göç Sorunu: Göç nedenleri bertaraf edilmeli, daha hızlı iltica süreçleri, daha verimli bir entegrasyon ve daha etkin geri göndermeler sağlanmalı, göç bir şans olarak değerlendirilmeli ve kalifiye elemanların göçü kontrollü gerçekleştirilmelidir.
- Din Politikaları: Dinlerarası diyalog, barışçıl yaşam ve toplumsal birliktelik adına güçlendirilmeli, -kendi dini dışında farklı dinler hakkında da bilgi sahibi olan bireylerin radikalleşme olasılığı düşük olduğu için- bütün devlet okullarında İslam dini dersi de verilmeli ve anayasa ile uyumlu hareket eden Müslüman topluluklar Almanya'nın bir parçası olarak görülerek desteklenmelidir.
- Türkiye Politikaları: Türkiye'de gazetecilere ve muhaliflere yönelik uygulamalar eleştirilmeli, Türkiye'nin AB değerleriyle uyumlu hareket etmesi sağlanmalı ve idam cezası gündeme getirilirse Türkiye'nin AB üyelik sürecine son verilmelidir.

SPD, önceki seçime göre ciddi oranda düşen oy oranının da etkisiyle, 2017 seçimlerinden sonra aynı tip bir koalisyon (CDU/CSU ile) sıcak bakmasa da şartların zorlamasıyla⁶

⁶ Bu noktada SPD kökenli Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier'in siyasetçilerin uzlaşmaya hazır olmaları gerektiği konusundaki açıklaması etkili olmuştur (bkz. Ertuğral, 2018).

yeniden “büyük koalisyon”a dâhil olma kararı almış (Birgün, 2018), ancak bu konuda partililerden gelen tepkiler üzerine, son kararı kendi üyelerine danışma yolunu seçmiştir (Deutsche Welle, 2018b). SPD, eğer koalisyon sözleşmesi üyeleri tarafından onaylanırsa, yeni koalisyon hükümetinde sosyal politikaları doğrudan ilgilendiren Maliye ve Çalışma Bakanlıkları ile birlikte Dış İşleri Bakanlığı gibi yüksek profilli bir Bakanlık da alacaktır. Ancak bazı anketler, şimdilerde, partinin 2017 genel seçimlerinde ulaştığı yüzde 20,5 oy oranının (The Guardian, 2017a) bile gerisine düştüğünü ve yüzde 18’e (Thurau, 2018) ve hatta yüzde 16’ya (NTV, 2018) gerilediğini göstermektedir. Nitekim kötü gidişat nedeniyle, partinin Genel Başkanı Martin Schulz da kısa bir süre önce istifa ettiğini açıklamıştır (Sözcü, 2018). Buna karşın, SPD’nin etkisiyle koalisyon görüşmelerinde Almanya’da sosyal hakların geriye gitmesi büyük ölçüde engellenebilmiştir. SPD, bu süreçte kendi içerisinde bir krize de sahne olmaktadır. Nitekim Martin Schulz’un istifası ardından halefi Andrea Nahles Genel Başkanlığa vekâleten talip olmuş, ancak parti yönetim kurulunda yer almayan Nahles’in Genel Başkan’ın seçileceği parti kongresinden önce bu görevi üstlenmesine taban tepki gösterince, geçici Genel Başkanlığa Olaf Scholz getirilmiştir (Deutsche Welle, 2018b). Ayrıca genel eğilim, parti üyelerinin koalisyona sıcak bakacağı şeklinde olsa da (zira bir seçim durumunda partinin daha da kötü duruma düşmesi ve sandalye sayısından ciddi bir gerileme yaşamaması beklenmektedir), partinin gençlik teşkilatının Başkanı Kevin Kühnert ve birçok genç sosyal demokratin büyük koalisyon formülüne karşı çıktıkları belirtilmektedir (Deutsche Welle, 2018b). Bu durum, partinin şu an için bir buhran sürecinden geçtiğini, ancak belki de bu şekilde bir reform sürecine girerek daha iyi bir hale gelebileceğini düşündürmektedir.

SPD'nin son yıllarda yaşadığı gerileme, Alman basınının da ilgisini çekmektedir. Örneğin, Deutsche Welle'den Felix Steiner, "yaşlı teyze" lakabıyla bilinen partinin son dönemde seçmenlerin nabzını tutmayı başaramadığını ve gelecek adına kapsamlı çözüm önerileri sunan bir program ortaya koyamadığını iddia etmektedir (Steiner, 2018). Steiner, ülkedeki en varlıklı kesimlerden olmayan SPD seçmenlerinin, son birkaç yılda Almanya siyasetinin ana gündem maddesi haline gelen yasadışı göç ve kayıtdışı çalışan göçmen işçiler gibi sorunlardan en fazla etkilenen kesim olduğunu, ancak partinin bu konuda aktif bir politika geliştirememesinin diğer partilere oy kaptırmasına yol açtığına işaret etmektedir (Steiner, 2018). Daha bir yıl öncesine kadar anketlerde en başarılı Alman siyasetçi durumundaki (Deutsche Welle, 2018c) Martin Schulz'un yaşadığı seçim hüsrani, durumun lider değişikliğiyle halledilebilecek basit bir mesele olmadığını ve dünya, Avrupa ve Almanya'da yaşanan siyasal konjonktürle alakalı yapısal temellerinin bulunduğunu da ortaya koymaktadır.

SPD'nin, son anketlere göre oldukça düşen oy oranları göz önünde bulundurulduğunda, bundan sonraki seçenekleri şöyle değerlendirilebilir:

Jeremy Corbyn

A-) Jeremy Corbyn Yolu: Birleşik Krallık'ta 2015 yılında hiç beklenmedik bir şekilde İşçi Partisi'nin (Labour Party) başına geçen sosyalist siyasetçi Jeremy Corbyn, 1970'lerin sol politikalarını çağrıştıran devletçi görüşleriyle son dönemde anketlere göre parti oylarını yüksek bir noktaya taşımayı başarmıştır. Demiryolları, posta, su ve elektrik sektörlerinde kamulaştırmalar yapmayı, asgari ücreti yükseltmeyi, kamu hizmetlerine yeni ve büyük yatırımlar yapmayı, kurumlar vergisini arttırmayı, zenginlere yönelik vergileri yükseltmeyi, üniversite harçlarını kaldırmayı, ilkokul öğrencilerine ücretsiz yemek hizmeti sunmayı, seçmen yaşını 16'ya indirmeyi, yeni toplu konutlar yaptırmayı ve sağlık sistemindeki özelleştirmeleri iptal etmeyi savunan Corbyn (BBC Türkçe, 2017a), naftalin kokmakla eleştirilen bu radikal fikirlerine karşın, anketlere göre parti oylarını yüzde 41'e taşımayı ve iktidardaki Muhafazakâr Parti'yi (Conservative Party) geçmeyi başarmıştır (YouGov, 2018). Corbyn, klasik İşçi Partisi çizgisinden farklı olarak, Brexit sürecinde de AB yanlısı bir tutum göstermemiştir ve adada yeniden bir referandum yapılmasına karşıdır (The Guardian, 2018). Dolayısıyla, Corbyn tarzı bir dönüşüm, SPD'nin yeniden sosyalist çizgide ve kamucu politikalara yönelmesi ve dış politikada da anti-emperyalizm dozunu artırması ve özellikle Sol Parti (Die Linke) ve Yeşiller Partisi seçmenlerini de partiye kazandırmasıyla parti yönetiminin tercih edebileceği ilk seçenektir. Almanya'da SPD'nin daha solunda yüzde 20 civarında oy bulunduğu hesaba katılırsa, bu, o kadar da yanlış bir tercih olmayabilir. Lakin Alman sermayedarları ve AB çevrelerinin böyle bir dönüşüme ne ölçüde destek verecekleri son derece tartışmalıdır. Zira bugüne kadar AB'yi ve Almanya'yı ekonomik ve siyaseten güçlü yapan politikalar, sosyal hakları koruyan, ama bir yandan da piyasa ekonomisini derinleştiren çizgide olmuş ve günümüzdeki modern ve demokratik Almanya, Avrupa çatası altında ticaret yaparak gelişmiş ve bugünkü öncü konumuna ulaşmıştır. Yine de

Corbyn'in sola İngiltere'de yeniden canlılık kazandıran politikalarının Almanya'da ne derece uygulanabilir olduğu iyi araştırılmalıdır. Bu noktada, "gini katsayısı" ile ölçülen gelir dağılımı eşitsizliğinin Almanya'da diğer gelişmiş ülkelere kıyasla ne ölçüde bozuk olduğu önemli bir meseledir.

Emmanuel Macron

B-) Emmanuel Macron Yolu: Fransa'da 2017 yılında ikinci turda yüzde 66,1 oyla Cumhurbaşkanı seçilen genç ve liberal çizgideki siyasetçi Emmanuel Macron (Clarke & Holder, 2017), Cumhurbaşkanlığı seçimi sonrası partiye dönüşen hareketi (La République En Marche!) ile 2017 parlamento seçimlerinden de zaferle ayrılmayı başarmıştır. Seçim programına iş yerlerine uygulanan vergilerde indirim yapmayı, kiracıların ödediği yerleşim vergilerinin %80'ini kaldırmayı, AB'yi ve euro bölgesini güçlendirmeyi, 35 saatlik haftalık çalışma süresini arttırmayı, güvenlik bütçesini yükseltmeyi ve kamu harcamalarını azaltmayı koyan Macron (Bezmez, 2017), bu bağlamda Corbyn'in sosyalist sol çizgisine karşı liberal sol

çizgiyi temsil etmektedir. SPD, yeni bir lider ve yönetim kadrosuyla Fransız Sosyalist Partisi'nden (PS) ayrılarak yeni bir siyasi hareket başlatan Macron'a benzer şekilde, sosyal demokrat çizgideki partiyi daha da liberalleştirerek merkez ve sağdaki seçmen kitlelerine ulaşmayı deneyebilir. Bu, Avrupa Birliği çevreleri ve büyük sermayeden de destek alabilecek bir girişim olabilir. Şu bir gerçektir ki, dünyada 1960'lar ve 1970'lerdeki gibi güçlü sol/sendikal hareketler mevcut değildir ve Almanya'da seçmenlerin yüzde 60'a yakını merkez ya da merkez sağ çizgideki partilere (CDU/CSU, FDP, AfD) oy vermektedirler. SPD, liberal bir dönüşüm gerçekleştirmesi durumunda, özellikle merkez çizgideki FDP'den (son seçimde yüzde 11'e yakın oy almıştır) ciddi miktarda oy alabilir. Dahası, Asya ekonomilerinin de son yıllardaki hızlı modernleşmesiyle rekabetin çok arttığı küresel ekonomik sistemde, Almanya ekonomisinin rekabetçi niteliğini koruması konusunda SPD'nin liberal muhalefeti olumlu sonuçlar üretebilir. Lakin partinin sol oylarını daha solundaki Sol Parti'ye veya Yeşiller Partisi'ne kaptırması ve geleneksel ittifakının olduğu sendikal hareketlere yabancılaşması riski de bu dönüşüm sürecinde geçerli olabilir. Nitekim Sol Parti'nin kurulması süreci, SPD'li Başbakan Gerhard Schröder'in 2003 yılında uygulamaya soktuğu "Agenda 2010" adlı iş reform yasası ile olmuş (Deutsche Welle, 2017a) ve bu süreçten itibaren, SPD, bu yeni kurulan partiye oy kaptırmaya başlamıştır. Bu nedenle, SPD'nin daha da liberalleşmesi, üzerinde iyi düşünülmesi ve iyi planlanması gereken bir süreçtir. Lakin sosyal politikaları zarar getirmeden geliştirilebilecek piyasa ekonomisinin canlandırılmasına yönelik liberal çizgide politikalar ve bunlara destek olacak şekilde farklı toplumsal grupların sisteme aidiyetlerini arttıracak olan siyasi ve kültürel haklar (bu noktada Almanya'da en önemli toplumsal gruplardan birisi de kuşkusuz Türk kökenlilerdir), SPD'nin liberal dönüşümünü başarılı kılabilir. Zira şu da unutulmamalıdır ki, CDU/CSU ve Başba-

kan Merkel, 4 dönem üst üste iktidara geldikten sonra yıpranmaya başlamıştır. Bu durumda, SPD, bir sonraki seçime iyi bir program ve doğru kadrolarla girmesi durumunda yeniden iktidarı kucaklayabilir. Bu, hem Almanya, hem de AB için çok gereklidir; zira anketlere göre, şu an Almanya'da ikinci parti konumunda aşırı sağcı AfD bulunmaktadır (Deutsche Welle, 2018a).

3. SPD'nin Türkiye ile İlişkilere Bakışı ve Türkiye-Almanya İlişkileri

SPD, geleneksel olarak ülkedeki azınlıklar ve Türkiye kökenli göçmen nüfusun hakları konusuna ve Türkiye ile ilişkilere sağdaki partilere kıyasla daha olumlu bakan sosyal demokrat bir partidir. SPD, yakın zamana kadar -özellikle Yeşiller koalisyonu döneminde- Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine de açık destek verir çizgideydi (Kaplan, 2011). Ancak son dö-

nemde Türkiye’de demokratik gelişimin durması ve hatta gerilemesi ve Alman halkının ve genel olarak Avrupa halklarının Türkiye’nin AB üyeliğine olumsuz bakması nedeniyle, SPD, bu konuda muhalif bir tutum sergilemeye başlamış (Deutsche Welle, 2017b) ve ilkesel olarak Türkiye’nin üyeliğine karşı değilse bile, bu yönde aktif politikalar oluşturmaya son vermiştir. Buna rağmen, partinin Türkiye’ye yönelik çizgisi halen Almanya’daki sağ partilere kıyasla daha ılımlıdır. Ayrıca SPD, Almanya’daki Türklerin durumuyla da yakından ilgilenmekte ve zaman zaman Türk kökenli üyeleriyle bir araya gelerek, onların sorunlarına çözüm üretilmesi noktasında aktif politikalar üretmeye çalışmaktadır (Deutsche Welle, 2017a). Nitekim partinin ağır toplarından Almanya Dış İşleri Bakanı Sigmar Gabriel’e göre, SPD, halen en fazla Türk kökenli üyeye sahip Alman partisi durumundadır (Coşkun, 2016). Heidelberger Forum für Politik und Wissenschaft’in 2016 yılında yayınladığı bir araştırmaya göre de SPD, halen Türk kökenli Almanlar arasında Yeşiller Partisi’nin ardından ikinci sırada yer almaktadır (Heidelberger Forum, 2016). Aslında yakın zamana kadar birinci sırada olan SPD, aynı araştırmanın bulgularına göre; son dönemde sosyal haklar konusundaki liberal politikalarının Türk kökenli nüfusa olumsuz etkileri, göçmenlere yönelik politikalarının Yeşiller’in gerisinde kalması ve Türk kökenli Alman genç akademisyenlerin son dönemde bu partiye yönelmesi gibi sebeplerle ikinci sıraya düşmüştür. Son dönemde Almanya’daki Türk nüfusun SPD ve Yeşiller gibi partilerden de soğumaya başladıkları ve Big Partei ve AD-Demokraten (AD-D) gibi kendi partilerini kurdukları da bir vakadır. Bu durum, SPD’nin Türk kökenli nüfustan alacağı oyların gelecek seçimlerde daha da düşmesi riskini ortaya koymaktadır. Nitekim 2017 seçimlerinde hem SPD hem de Yeşiller Türk kökenli seçmenler nezdinde oy kaybına uğramış ve hayal kırıklığı yaratmışlardır. Bu nedenle, SPD’nin, yeniden Türkiye kökenli nüfusa ve Almanya-Türkiye ilişkilerine dair demokratik dönü-

şümü hedefleyen aktif politikalar üretmeye başlaması şarttır.

Türkiye-Almanya ilişkilerinin -artmaya devam eden ekonomik ilişkiler dışında- siyaseten son yıllarda giderek polemik ve anlaşmazlıklar üzerinden ilerlemesi, Almanya'da yaşayan Türk kökenli nüfus için sorunlar yaratmakta ve Alman siyasal partilerinin Türk hükümetine duyulan tepki nedeniyle cesur politikalar geliştirmesini engellemektedir (Önsoy, 2016). Bu bağlamda, her iki ülkede de iktidarda olan sağ partilerin (CDU/CSU ve AK Parti), özellikle seçimler öncesinde ikili ilişkileri germeye çalışmaları ve toplumlara birbirlerine karşı kıskırtmaları dikkat çekmektedir. Bu noktada hatırlatmak gerekir ki, Almanya, 3 milyon civarında Türk kökenli nüfusa ev sahipliği yapması bağlamında Türkiye ve Türkler için özel ve çok önemli bir ülkedir. Bu yönüyle, Berlin, Türkler için daima en yakın Avrupalı müttefik olmuştur. Türk-Alman ilişkilerinin İkinci Abdülhamit ve İttihat ve Terakki iktidarına kadar uzanan tarihsel bir temeli de bulunmaktadır. Bugün de iki ülke arasında varoluşsal bir çelişki ya da ciddi bir siyasi sorun (toprak anlaşmazlığı, rejim uyumsuzluğu, doğrudan birbirlerinden kaynaklanan terör tehditleri) yoktur. Tam tersine, Almanya, -Almanya'nın İzmir Başkonsolosu Rainer Lassig'in de birkaç hafta önce dikkat çektiği üzere- Türkiye'nin en önemli ticari partneri durumundadır (DHA, 2018). Almanya'nın liderliğine ek olarak, genel olarak tüm Avrupa Birliği ülkelerinin de Türkiye'nin dış ticaretinde ve Türkiye'ye yapılan doğrudan yatırımlarda büyük payı bulunmaktadır. Benzer şekilde, Türkiye de AB açısından en büyük 5. ticari partner durumundadır (Oktay, 2016). Dolayısıyla, ilişkileri bozmak yerine geliştirmeye çalışmak, her iki taraf açısından da daha doğru bir strateji olarak görülmektedir.

Bu noktada, Almanya ve Türkiye arasında son dönemde ortaya çıkan önemli siyasi sorunlar şöyle özetlenebilir:

- Türkiye, kendi içerisinde istenmeyen grup ilan edilen PKK terör örgütüne yakın Kürt aktivistlerin, DHKP-C benzeri aşırı sol grupların ve son olarak 15 Temmuz 2016'da yaşanan başarısız darbe girişimini örgütlediği iddia edilen Fethullah Gülen cemaatine (FETÖ) mensup muhalif kişilerin Almanya'da özgürce yaşamaları ve eylem yapmalarından rahatsızdır. Ancak son dönemde bu konuda gözle görülür ilerlemeler yaşanmaktadır. Örneğin, Almanya, kısa bir süre önce, Kürt aktivistlerin düzenlediği mitinglerde PKK lideri Abdullah Öcalan posterleri ve PKK sembollerinin kullanılmasını yasaklamıştır (Varlı, 2017). Bir diğer önemli gelişme, iki ülkenin geçtiğimiz haftalarda Berlin'de bir ortak terör zirvesi düzenlemesi ve güvenlik konularında daha yoğun işbirliği yapmaya başlamasıdır (Aydınlık, 2018). Her ikisi de NATO üyesi olan Almanya ve Türkiye, zaten güvenlik açısından hiçbir zaman birbirlerine düşman çizgide olmamışlardır. Ancak bu gibi konularda tarafların duruşlarını birbirleriyle daha uyumlu hale getirmesi, kuşkusuz ikili siyasi ve ekonomik gelişmeleri daha da iyi hale getirecektir. SPD, bu konuda uluslararası sözleşmeler ve insan hakları bağlamında politikalar geliştirmeli ve suçluluğu ispatlanan bireyler konusunda Türkiye'ye yardımcı olmalıdır. Ancak bunlar dışında, fikirleri nedeniyle dışlanan bireylere sahip çıkmak, Almanya demokrasisi ve SPD açısından savunulmaya devam edilmesi gereken önemli bir ilkedir.

- Türkiye'deki demokrasi ve insan hakları durumu, Almanya'da istisnai bazı dönemler haricinde (2000-2007) daima eleştiri konusu olmuştur. Son dönemde, bu durum sadece Türk vatandaşlarını değil, Alman vatandaşlarını da etkilemeye başlayınca, Berlin'in bu konudaki eleştirileri yoğunlaşmıştır. Örneğin, Deniz Yücel, Meşale Tolu ve Peter Steudtner

adlı üç Alman vatandaşı (ilk ikisi Türk asıllıdır), Türkiye'de uzun süredir tutuklu bulunmaktadır (Akal, 2017). Bu kişilere Almanya'da "Erdoğan'ın rehineleri" gözüyle bakılmakta ve Türk hükümeti sert şekilde eleştirilmektedir. Birkaç gün önce gerçekleşen Binali Yıldırım-Angela Merkel görüşmesi sonrasında Türk asıllı Alman gazeteci Deniz Yücel'in serbest bırakılması da ilginç bir gelişme olarak Alman ve Türk basınının ilgisini çekmiş ve Türkiye'nin bu konuyu siyasi şantaj aracı olarak kullandığı algısını pekiştirmiştir (Mynet, 2018). Zira haberlere göre, Yücel'in serbest bırakılması öncesinde, Berlin hükümetinin Ankara'ya silah satışlarına ilişkin bir dizi anlaşmayı onayladığı ortaya çıkmıştır (Diken, 2018). Bu konuda Alman tarafı haklı gözükmemektedir; zira Türkiye, son yıllarda uluslararası kurumlara göre demokrasi açısından hızla irtifa kaybetmekte ve artık bir "demokrasi"den çok "karma rejim" kabul edilmektedir (Diken, 2017). Ancak Türkiye'nin terörle (İŞİD, PKK, PYD-YPG vs.) mücadele ve darbe girişimi bağlamında olağanüstü bir dönemden geçtiği de düşünülürse, bu durumun kalıcı olmayacağı konusunda halen daha iyimser olmak gerekir. SPD, Türkiye'de giderek artan ve tüm dünyada tepki çeken anti-demokratik uygulamalara yönelik eleştirilerini sürdürmeli, ancak bunun Türkiye halkına veya Türk kökenli Almanlara değil, Türkiye'deki cari siyasi rejime karşı olduğunu herkese daha iyi anlatmalıdır.

- Almanya'daki siyasi çevreler, Türkiye'nin, 3 milyon civarındaki Türk soylu Alman vatandaşı aracılığıyla Alman siyasetinde belirleyici bir güç haline gelmeye başlamasından rahatsızdır. Özellikle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Alman vatandaşı olan Türklere için özel miting ve salon konuşmaları yapması, son dönemde Alman siyasetçileri rahatsız etmeye başlamıştır (BBC Türkçe, 2017b). Hatta son dönemde Erdoğan için Almanya'da "miting yasağı" bile istenmiştir (Yeni Akit, 2017). Bu konuda iki ülke arasında zıtlık vardır.

yaşanması ve Erdoğan'ın Almanya'ya yönelik sert eleştirileri, Almanya'da aşırı sağı güçlendirmekte ve merkez sağ ve merkez soldaki büyük partilere zarar vermektedir. Zira Alman halkının büyük bölümü, bu şekilde başka bir Devlet Başkanı tarafından kendi ülkelerinde yapılan siyasi konuşmalara sıcak bakmamaktadır. Lakin demokratik rejim gereği, Alman hükümetinin bu tarz girişimlere engel olması hatalıdır. Zaten Cumhurbaşkanı Erdoğan da zaman zaman yaptığı sert eleştirilere karşın, genelde bu tarz konuşmalarında gurbetçi Türklerle Alman devletine ve toplumuna entegre olmalarını tembih etmekte (Milliyet, 2014) ve -asimilasyona karşı çıkmasına karşın- Almanya karşıtlığı yapmamaktadır. Dahası, ABD eski Başkanı John F. Kennedy'nin tarihe geçen ünlü "Ich bin ein Berliner" konuşması da düşünüldüğünde, bu gibi uluslararası ilgi çeken ve sansasyon yaratan konuşmaların aslında Almanya'ya zararı değil, faydası olmaktadır. Zira İngiltere ve Fransa gibi İslam dünyasında tarihsel derinliği ve güçlü siyasal bağları olan ülkelerin aksine, Almanya, Müslüman toplumunda -Türkiye dışında- fazla tanınan bir devlet değildir. SPD, bu konuda Almanya'da var olan ezberleri bozabilmeli ve Türkiye'ye destek vererek (bu durum Türkiye'ye yönelik demokratik rejim konusundaki eleştirilere engel değildir; tam tersine, Türk siyasetçileri demokrasi konusunda teşvik edecek bir girişim olur) Türk kökenli nüfustan daha fazla destek almalıdır.

- Almanya'daki Türklerin durumları da zaman zaman iki ülke ilişkilerini gerebilmektedir. Yakın geçmişte, Solingen Katliamı gibi Almanya'daki ırkçı neo-Nazi çizgisinin ne derece tehlikeli hale gelebileceğini gösteren bazı trajediler yaşanmıştır (Tolun, 2013). Kısa süre önce yaşanan "Dönerci Cinayetleri" de bu açıdan dikkatle araştırılması gereken bir adli olaydır (Dalaman, 2011). Ancak geçmişe kıyasla, şu an Almanya'da durumun daha iyi olduğu söylenebilir. Türk asıllı Alman siya-

setçiler ise, en önemli sorunlarının çifte vatandaşlık hakkı, aile birleşimi, yerel seçim hakkı, anadilin okullarda seçmeli ders olarak okutulması, helal kesim hakkı ve fakirlik olduğunu söylemektedirler.⁷ SPD, Türkler de dâhil olmak üzere tüm azınlık gruplarına en fazla sahip çıkması gereken ve onların oylarının tamamını alması gereken bir parti hüviyetindedir. Bu konuda aktif politikalar geliştirmek ve azınlık gruplarından gelen siyasetçilere kadrolarında yer açmak (Aydın Özoğuz örneğindeki gibi) doğru bir strateji olacaktır.

- Suriye'de yaşanan iç savaş ve insani trajedi nedeniyle büyük bir sorumluluk üstlenen ve AB ile Ahmet Davutoğlu döneminde bir "vize muafiyeti" anlaşması imzalayan Türkiye, AB'nin kendisine söz verdiği maddi yardımları yapmamasından ve Türk vatandaşlarına vize muafiyeti hakkı tanımamasından şikâyetçidir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, bu konuyu iç politika da sıklıkla kullanmakta ve Türk halkına AB ve Almanya'nın verdikleri sözleri tutmayan güvenilir yapılar olduğu fikrini işlemektedir (Deutsche Welle, 2016b). Bu konuda Berlin ve Brüksel'in harekete geçmesi şarttır; zira doğrudan Suriyeli mültecilere gidecek bu yardımların yapılmaması ve Türk vatandaşlarına vize muafiyeti hakkı tanınmaması, AB'nin ve Almanya'nın Türkiye'deki demokratik imajlarına büyük zarar vermektedir. SPD, Suriyeli mültecilere yönelik yardım sözlerinin uygulanmasını savunmalı (bu yardımlar Türk hükümetine değil, doğrudan Suriyeli mültecilere yapılmaktadır), ancak Suriye'deki iç savaşın sonlandırılması ve göç akınına set çekilmesi konusunda da yapıcı öneriler ortaya koymalıdır.

⁷ Bu konuda yapılmış iki önemli röportaj için bkz. Topçu, 2018a; 2018b.

Sonuç

SPD'nin Almanya demokrasisi açısından önemi noktasında şu da belirtilmelidir; Almanya'da SPD'nin zayıf düşmesi durumunda, şu an için üçüncü sırada olan aşırı sağcı AfD partisi (hatta bazı anketlere göre şu an ikinci parti konumuna yükselmiştir) ana muhalefet partisi haline gelebilir. Bu durum, Alman demokrasisinin istikrarı ve özellikle de göçmen kökenli nüfusun ve azınlıkların korunması açısından yeni sorunlara kaynaklık edebilir. Bu nedenle, SPD'ye destek vermek ve bu partiyi güçlü kılmak, tüm demokratların ve özellikle de göçmen kökenli ve azınlık grupların her türlü lehinedir. SPD'nin yeniden güçlü bir iktidar alternatifi haline gelebilmesinin yolu, Almanya'daki Türk kökenli vatandaşlar ve diğer azınlık gruplarına yapacağı açıklamalardan ve Türkiye-Almanya ilişkileri gibi önemli bir konuyu iktidardaki CDU'dan daha iyi yönetebileceğini ortaya koymasından geçmektedir. Almanya gibi aşırılıklardan (Nazizm) geçmişte çok olumsuz etkilenmiş ve bu nedenle tüm dünyada halen bile zaman zaman vatandaşları olumsuz önyargı ve muamelelere maruz kalabilen bir devlet, sosyal demokrasi ve liberalizm gibi çağdaş ve demokratik ideolojilerle yönetilmeye devam etmelidir. Zira bu, hem Almanya'nın geçmişe sünger çektiğinin bir göstergesi olmakta, hem de serbest piyasa ekonomisi sayesinde yeniden bir dünya devi haline gelen Almanya'yı bir "model ülke" haline getirmektedir. Bu konuda en önemli sorumluluk ise SPD'ye düşmektedir.

Kaynakça

Akal, D. (2017, 13 Ekim). Türkiye'deki tutuklu Almanlar. Deutsche Welle, Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.dw.com/tr/türkiyedeki-tutuklu-almanlar/a-40936891>

Aydınlık. (2018, 18 Ocak). Türkiye ve Almanya arasında yeni adım: Berlin'de terör zirvesi. Erişim adresi (25.02.2018): <https://www.aydinlik.com.tr/turkiye-almanya-arasinda-yeni-adim-berlin-de-teror-zirvesi-politika-ocak-2018>

BBC Türkçe. (2017a, 9 Haziran). Jeremy Corbyn: İngiltere'de İşçi Partisi'ni canlandıran lider. Erişim adresi (18.02.2018): <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40198324>.

BBC Türkçe. (2017b, 29 Haziran). Almanya Dışişleri Bakanı Gabriel: Erdoğan'ın miting yapması uygun olmaz. Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40440925>.

Bezmez, T.Y. (2017, 27 Haziran). Macron'un Zaferi: Önümüzdeki 5 Yıl Fransa'yı Neler Bekliyor? Uluslararası Politika Akademisi. Erişim adresi (18.02.2018): <http://politikaakademisi.org/2017/06/27/macronun-zaferi-onumuzdeki-5-yil-fransayi-neler-bekliyor/>

Birgün (2018, 8 Şubat). Almanya'da koalisyon hükümeti kuruldu. Erişim adresi (18.02.2018): <https://www.birgun.net/haber-detay/almanya-da-koalisyon-hukumeti-kuruldu-203482.html>

Cem, İ. (2010). Sosyal Demokrasi ya da Demokratik Sosyalizm nedir, ne değildir. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Clarke, S. & Holder, J. (2017, May 26). French presidential election May 2017 – full second round results and analysis. The Guardian. Erişim adresi (18.02.2018): <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2017/may/07/french-presidential-election-results-latest>

Coşkun, Ö. (2016, 9 Eylül), SPD Türk kökenli üyeleriyle buluştu”, Deutsche Welle Erişim adresi (18.02.2018): <http://www.dw.com/tr/spd-türk-kökenli-üyeleriyle-buluştu/a-19538521>

Dalaman, C. (2011, 15 Kasım). Almanya’da ‘Dönerci Cinayetleri’ Olayı Büyüyor. Amerika’nın Sesi. Erişim adresi (25.02.2018): <https://www.amerikaninsesi.com/a/almanya-da-dönerci-cinayetleri-olay-buyuyor-133909243/901227.html>

Deutsche Welle. (2016a, 23 Ağustos). Almanya’daki Türkiye kökenlilerin sayısı açıklandı. Erişim adresi (21.02.2018): <http://www.dw.com/tr/almanyadaki-türkiye-kökenlilerin-sayısı-açıklandı/a-19495964>.

Deutsche Welle. (2016b, 3 Ekim). Erdoğan: AB sözünü tutmadı. Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.dw.com/tr/erdoğan-ab-sözünü-tutmadı/a-35946642>

Deutsche Welle. (2017a, June 6). German issues in a nutshell: ‘Agenda 2010’. Erişim adresi (21.02.2018): <http://www.dw.com/en/german-issues-in-a-nutshell-agenda-2010/a-38789461>

Deutsche Welle. (2017b, 16 Eylül). Schulz: Şu anda olduğu haliyle Türkiye AB üyesi olamaz. Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.dw.com/tr/schulz-şu-anda-olduğu-haliyle-türkiye-ab-üyesi-olamaz/av-40542248>

Deutsche Welle. (2018a, 19 Şubat). Anket: AfD, Sosyal Demokratların önüne geçti. Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.dw.com/tr/anket-afd-sosyal-demokratların-önüne-geçti/a-42650764>

Deutsche Welle. (2018b, 20 Şubat). SPD üyeleri koalisyon sözleşmesini oyluyor. Erişim adresi (21.02.2018): <http://www.dw.com/tr/spd-üyeleri-koalisyon-sözleşmesini-oyluyor/a-42638830>.

Deutsche Welle. (2018c). The SPD's year of turmoil. Erişim adresi (21.02.2018): <http://www.dw.com/overlay/media/en/the-spds-year-of-turmoil/42650728/42662209>.

DHA. (2018, 8 Şubat). Alman Başkonsolos Lassig: Almanya, Türkiye'nin en büyük ticari partneridir. Erişim adresi (25.02.2018): <https://www.dha.com.tr/politika/alman-baskonsolos-lassig-almanya-turkiyenin-en-buyuk-ticari-partneridir/haber-1563808>.

Diken. (2017, 26 Ocak), 'Karma rejim' ilan edilen Türkiye, 'demokrasi endeksi'nde geriledi. Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.diken.com.tr/karma-rejim-ilan-edilen-turkiye-demokrasi-endeksinde-geriledi/>

Diken. (2018, 24 Şubat). Yücel'in tahliyesi öncesinde: Almanya, Türkiye'yle silah anlaşmalarına onay vermiş. Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.diken.com.tr/yucelin-tahliyesi-oncesinde-almanya-turkiyeye-silah-anlasmalarina-onay-vermis/>

Ertuğral, Y. (2018, 19 Ocak). Almanya'da ufukta erken seçim ihtimali var mı? Uluslararası Politika Akademisi. Erişim adresi (18.02.2018): <http://politikaakademisi.org/2018/01/19/almanya-da-ufukta-erken-secim-ihtimali-var-mi/>

Gombert, T., Blasius, J., Boll, F., Dahm, J., Egle, C., Gurgsdies, E., Krell, C., Neis, M., Rentzsch, C., & Timpe, M. (2010, Aralık), Sosyal Demokrasi El Kitabı 1: Sosyal demokrasinin temelleri (R. Hallaç, Çev.). İstanbul: Friedrich-Ebert-Stiftung Sosyal Demokrasi Akademisi.

Göç Araştırmaları Vakfı (2017, 18 Eylül). SPD 2017 Federal Seçim Programı. Erişim adresi (21.02.2018): <http://gocvakfi.org/spd-2017-federal-secim-programi/>

Heidelberger Forum (2016, 20 Temmuz). Almanya'da yaşayan Türk kökenli seçmenlerin seçim tercihi. Heidelberger Forum für Politik und Wissenschaft e.V., Erişim adresi (18.02.2018): <http://forum-hd.de/content/almanyada-yasayan-turk-kokenli-secmenlerin-secim-tercihi>

Hillebrand, E. & Maass, G. (2011, Ekim). Avrupa sosyal demokrasisinin geleceğine dair on temel soru: Dayanımcı bir Avrupa toplumu için yeni bir siyasi anlatı arayışı (S. Ababay Çev.). FES Türkiye.

Kaplan, Y. (2011, August 18). Germany's Role in Turkey's Accession to the EU. E-International Relations Students. Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.e-ir.info/2011/08/18/germanys-role-in-turkeys-accession-to-the-eu/>

Kavukçuoğlu, D. (2003). Sosyal Demokraside Temel Eğilimler. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

Knight, B. (2017a, March 13). Progressive Alliance comes to Berlin to fight populism. Deutsche Welle. Erişim adresi (18.02.2018): <http://www.dw.com/en/progressive-alliance-comes-to-berlin-to-fight-populism/a-37915410>.

Knight, B. (2017b, June 16). Things to know about Germany's Social Democratic Party. Deutsche Welle. Erişim adresi (21.02.2018): <http://www.dw.com/en/things-to-know-about-germanys-social-democratic-party/a-39314816>.

Milliyet. (2014, 25 Mayıs). Erdoğan Almanya'da olay yaratan sözünü tekrarladı: Entegrasyona evet, asimilasyona hayır. Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-almanya-da-olay-yaratan-siyaset-1887306/>

Mynet. (2018, 16 Şubat). "Merkel-Yıldırım Görüşmesinden Bir Gün Sonra Deniz Yücel Tahliye Edildi. Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.mynet.com/haber/dunya/merkel-yildirim-gorusmesinden-bir-gun-sonra-deniz-yucel-tahliye-edildi-3736636-1>

NTV. (2018, 16 Şubat). Almanya'da SPD'nin oyu düşmeye devam ediyor. Erişim adresi (18.02.2018): <https://www.ntv.com.tr/dunya/almanya-da-spdnin-oyu-dusmeye-devam-ediyor,H3L-xL8UL06dze8INyba1w>

Oktay, S. (2016, 5 Ağustos). Türkiye ile AB birbirine ne kadar muhtaç? Deutsche Welle, Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.dw.com/tr/turkiye-ile-ab-birbirine-ne-kadar-muhtaç/a-19450619>

Önsoy, M. (2016). Türk Alman İlişkilerinin Son On Yılı. O. Örmeci ve H. Işıksal (Eds.), Mavi Elma: Türkiye-Avrupa İlişkileri içinde. Ankara: Gazi Kitabevi.

Özdalga, H. (2001). Sosyal Demokrasinin Kuruluşu, Ankara: İmge Kitabevi.

Sözcü. (2018, 13 Şubat). SPD Genel Başkanı Martin Schulz görevinden istifa etti. Erişim adresi (18.02.2018): <http://www.sozcu.com.tr/2018/dunya/spd-genel-baskani-martin-schulz-gorevinden-istifa-etti-2218804/>.

SPD. (2017, January 19). Zeit für mehr Gerechtigkeit. Erişim adresi (21.02.2018): <https://www.spd.de/partei/zeit-fuer-mehr-gerechtigkeit/>.

Steiner, F. (2018, February 20). Opinion: Is this the end of Germany's SPD?", Deutsche Welle. Erişim adresi (21.02.2018): <http://www.dw.com/en/opinion-is-this-the-end-of-germanys-spd/a-42662209>.

The Guardian. (2017a, September 25). German elections 2017: full results. Erişim adresi (18.02.2018): <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2017/sep/24/german-elections-2017-latest-results-live-merkel-bundestag-afd>.

The Guardian. (2018, January 14). Jeremy Corbyn: 'We are not calling for second Brexit referendum' [video]. Erişim adresi (18.02.2018): <https://www.theguardian.com/politics/video/2018/jan/14/jeremy-corbyn-peston-sunday-labour-not-calling-for-second-brexit-referendum-video>

Thurau, J. (2018, 2 Şubat). Yorum: SPD nasıl bu kadar düşebildi? Deutsche Welle. Erişim adresi (18.02.2018): www.dw.com/tr/yorum-spd-nasil-bu-kadar-dusebildi/a-42435818

Timpe, M. (2010). Peki ötekiler ne diyor? Sosyal Demokrasi El Kitabı 1: Sosyal demokrasinin temelleri (R. Hallaç, Çev.) içinde. İstanbul: Friedrich-Ebert-Stiftung Sosyal Demokrasi Akademisi.

Tolun, A. (2013, 29 Mayıs). Solingen'in 20. yılında 'Almanya'da göçmen olmak'. BBC Türkçe, Erişim adresi (25.02.2018): http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/05/130528_solingen

Topçu, M. (2018a, 9 Şubat). Big Partisi Kurucu Genel Başkanı Haluk Yıldız'la Röportaj. Uluslararası Politika Akademisi. Erişim adresi (18.02.2018): <http://politikaakademisi.org/2018/02/09/big-partisi-kurucu-haluk-yildizla-roportaj/>

Topçu, M. (2018b, 14 Şubat). Alman AD-Demokraten (AD-D) Partisi Yönetim Kurulu Üyesi Seyhan Acu ile Röportaj. Uluslararası Politika Akademisi. Erişim adresi (18.02.2018): <http://politikaakademisi.org/2018/02/14/alman-add-partisi-yonetim-kurulu-uyesi-seyhan-acu-ile-roportaj/>

Wikipedia. (2016a, January 13). List of Federal Republic of Germany governments. Erişim adresi (18.02.2018): https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Federal_Republic_of_Germany_governments.

Wikipedia. (2016b, 19 Aralık). Almanya Sosyal Demokrat Partisi. Erişim adresi (18.02.2018): https://tr.wikipedia.org/wiki/Almanya_Sosyal_Demokrat_Partisi.

Wikipedia. (2018a, March 2). Social Democratic Party of Germany. Erişim adresi (18.02.2018): https://en.wikipedia.org/wiki/Social_Democratic_Party_of_Germany.

Varlı, A. (2017, 11 Mart). Almanya'dan Öcalan ve YPG flamlarına yasak. Hürriyet. Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/almanya-ocalan-fotograflarini-ve-pkk-sembollerini-yasakladi-40391420>

Yeni Akit. (2017, 21 Şubat). Almanlar çıldırdı: Erdoğan Almanya'da miting yapmasın! Erişim adresi (25.02.2018): <http://www.yeniakit.com.tr/haber/almanlar-cildirdi-erdogan-almanyada-miting-yapmasin-281929.html>.

YouGov. (2018, January 11). Voting Intention: Conservatives 40%, Labour 41% (7-8 Jan). Erişim adresi (18.02.2018): <https://yougov.co.uk/news/2018/01/11/voting-intention-conservatives-40-labour-41-7-8-ja/>

Avrupa Birliği'nde Türkiye'nin Üyelik Sürecine Yönelik Algıların Dönüşümü

Mustafa Yıldız¹

Avrupa Birliği – Türkiye İlişkilerinde pozitivist mantığın teorilerinden güç, çıkar ve egemenliği ön plana çıkaran realizmin kimi alanlarda yeterince açıklayıcı olamaması neticesinde kimliğin, sosyalleşmenin, algıların incelendiği yaklaşımlar tarafından önermeler geliştirilmiştir. Avrupa Birliği üyeliği için 55 yıldır bekleyen Türkiye'nin Birliğe üyelik sürecine Avrupa Birliği açısından bakıldığında, Birlikte kamuoyunun Türkiye'yi nasıl algıladığı, bu algıların zamanla dönüşüp dönüşmeyeceği, Türkiye'nin üyeliğini pozitif yönde etkilerken aynı zamanda Birliğin hedeflerine ulaşması açısından nasıl evrilebileceği gibi konular oldukça önemli gündem maddeleri olmaktadır. Bu çalışmada 21. yüzyılın ikinci on yılı geride kalmak üzereyken Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinde Avrupa Birliği'nde kamuoyunun algıların son yıllarda ciddi bir değişimin etkisinde olup olmadığı konusu inşacı bir mantıkla incelenmeye çalışılacaktır. Üyelik yolculuğunda ortak anlayışlar etrafında şe-

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi Mustafa Yıldız, Marmara Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü Avrupa Birliği Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

killenen algıların ve tarafların birbirlerine karşı oluşturdukları kalıpların anlaşılması önemlidir ve son yıllarda Avrupa Birliği kamuoyunda artan popülist söylem de bu çerçevede değerlendirilmektedir.

Avrupa Birliği'nin bütünleşme sürecinde Birliğe üye devletlerin halklarının Birlik politikaları hakkındaki görüşleri ikinci plana atılmış ve bu görüşler gözle görülür şekilde daha az incelenmiştir. Fakat Birliğin genişleme dalgalarıyla üye sayısını ilk kurulduğu yıllara göre dört katından fazla artırması ve kamuoyu görüşlerinin daha çok aranır olmasıyla bu durum değişmeye başlamıştır. Birlik içinde sıklıkla görülmeye başlanan demokrasi açığı, bütünleşme sürecinde periyodik olarak artan Parlamento'nun yetkileri ve Parlamento'nun kamuoyunun en çok sesini duyurabileceği platformlardan birini oluşturması kamuoyunun daha derin incelenmesini zorunlu kılan gelişmelerdendir. Nitekim 2005 yılında Hollanda ve Fransa'daki Anayasal Antlaşma için yapılan referandumun reddedilmesi ve 2018'de süreci devam eden Brexit görüşmeleri kamuoyunun baskın şekilde etkisinin çok çarpıcı olarak görülmesine verilecek örnekler olarak gösterilebilir (Lemardeley, 2013).

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği konusunda da kamuoyu görüşünün eskiye oranla daha fazla dikkate alınması gerekmiştir. Türkiye'nin Birliğe üyeliğinin her daim destekçisi olan Avrupa Komisyonu ve Avrupa Birliği içindeki seçkinlerin aksine Avrupa Birliği üye ülkelerindeki kamuoyunun Türkiye'nin üyeliğine bakışı daha olumsuz olmuştur ve gittikçe bu olumsuz bakış açısının oranı artmaktadır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin genişleme dalgasında Türkiye'nin bu ülkelerle aynı perspektifte bir yola sokulmaması ve önüne Katma Protokol'de olduğu gibi bu sefer üyelik için zamana bağlanmış bir yol haritasının serilmemiş olması gerçeği sıklıkla

birliğin "hazmetme kapasitesine" veya "entegrasyon kapasitesine" bağlanmıştır (Esen, 2007). Bu da ancak kamuoyu yoklamalarıyla belirlenebilecektir. Avrupa'nın müşterek kimliğini belirlemede ulusal ve Avrupa seviyesindeki birimler birbirini etkilemekte ve tekrar tekrar bu kimliği inşa edebilmektedirler (Rumelili ve Cebeci, 2015). Kamuoyunun algılarının şekillendiği kamuoyu yoklamaları da işte bu noktada Birliği oldukça derinden etkilemektedir. Nitekim Eurobarometer'ın 1999-2002 arası yaptığı anketlerde Birliğe aday ülkelerin halkları en fazla Türkiye'nin üyeliğine itiraz göstermişlerdir ve bu oran anketlere katılanların yarısına çok yakın seyretmiştir (Yavçan, 2017). Bu durum o dönemde Türkiye'ye neden kesin hatları çizilmiş bir yol haritası verilmediğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Mevcut zaman diliminde Türkiye'nin en büyük savlarından bir tanesi bu genişleme dalgasında üyelik perspektifi sunulan bazı ülkelerden (özellikle Bulgaristan ve Romanya) daha olumlu insan hakları ve kişi başına düşen milli gelir verilerine sahip olunmasıdır. Bu anketlerde tüm ülkelerin gerisinde kalmamız bize Avrupa Birliği'nde kamuoyunun görüşlerinin Birliğin çıkarlarıyla örtüşmedeki tutarlılığını göstermektedir.

2000'li yıllarla beraber göç ve terörizm gibi konuların Birlik ajandasına daha fazla girmeye başlamasıyla Türkiye'ye dönük kamuoyu algılarında da olumsuz görüşler artmaya başladı. Almanya'da Angela Merkel'in ve Fransa'da Nicolas Sarkozy'nin iktidara gelmesi Birliğin lokomotifi durumunda bulunan iki ülkede yaşanan değişimi gözler önüne sermiştir. İki lider de sıklıkla Türkiye'nin üyeliğine karşı olduklarını ve Birliğin sınırlarını çizmesinin vaktinin geldiğini dile getirmişlerdir (Welle, 2009). Elbette ki bu duruma sadece Avrupa Birliği'ndeki kamuoyu sebep olmamıştır. Devletlerin politika değişimleri ve kamuoyu görüşleri birbirlerini etkilemişler ve Birliğin çıkarlarına uygun olduğu düşünölen ortak bir inançla

bu etkileşimden çıktılarını biriktirmişlerdir. Türkiye'nin Birliğe üyeliğine alternatif olarak geliştirilen imtiyazlı ortaklık fikri bu aşamada Birlik kamuoyunun taleplerini karşılayacak şekilde formüle edilmek istenmiştir. Geniş bir açıdan bakıldığında bu farklı bir tabanda ortaklığı sürdürme ve geliştirme fikrinin günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Burada vurgulanması özellikle gereken husus bu fikrin Avrupa Birliği'nde devamlı olarak değişen algılara uygun olarak varyasyonlara tabi tutulmasıdır. Bu durum bizlere Birliğe yeni üye olma konusunda yapı ile edenin birbirlerini oldukça derinden etkilediğini ve birbirlerini karşılıklı olarak inşa ettiklerini göstermektedir.

2010 yılı ve sonrası ise Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri açısından oldukça durgun seyreden bir süreci beraberinde getirmiştir. Birliğin önemli bir krizi yönetmek zorunda olması, yeni üyelerin Birliğe dâhil edilmesine olan kuşkucu bakış açısı, göç ve terörizm gibi konuların yoğunlaşarak Birlik politikasına dâhil edilmesi önemli bir açıdan Avrupa Birliği'ndeki kamuoyunu da etkilemiştir. Bunun yanında Türkiye'nin kimliğinin Avrupalı kimliğinin bir parçası olmadığı da özellikle sağ görüşlü tabanın kendine motivasyon noktası olarak aldığı görüşü yansıtmaktadır (Pieters, 2015). Bu süreçte Türkiye'nin Birliğin entegrasyon kapasitesine ulaşması nedeniyle Birlik dışında tutulmasına ek olarak Türkiye'nin kendini tanımladığı kimliğin Birlik kamuoyunun kültürel ve sembolik değerlerine uymaması algısı da bir diğer faktördür. Bu durum kendini Birliğe üye devletlerde yapılan genel seçimlerde göstermektedir. Türkiye'nin üyeliğine kimliksel bazda karşı çıkan ve Avrupalılığın müşterek kimliğinin bir parçası olmadığını dile getiren aşırı sağcı partilerin aldığı oylar Almanya, Fransa, Hollanda gibi ülkelerde artmıştır ve bu partilerin liderlerinin beyanlarının halkta yankısının daha büyük olduğu görülmektedir. Aşırı sağcı kanatların Türkiye algısı da diğer politikaları gibi sadece bir devlete ait milliyetçi söylemlerin ötesine geçmiş,

temelde devletlerde başlayan bu algının Avrupa'yı kolektif bir şekilde sarması şeklinde şekillendirilmektedir. Nitekim bu devletlerdeki aşırı sağcı liderlerin düşüncelerini paylaştıkları, ortak tavır ve tutum değişikliği geliştirmek için girişimlerde bulunmaları, yeni bir genişlemeye dolayısıyla Türkiye'ye de karşı etkin bir lobi faaliyetinde bulunmaya çalışmaları Avrupa Birliği'ndeki kamuoyunun algısını şekillendirmenin ve mevcut algının bu faaliyetleri şekillendirmesinin sonucudur.

Öte yandan; Avusturya, Polonya ve Macaristan gibi ülkelerin göçmenler konusundaki tutumlarının sertleşmesini takiben sınır güvenliği konusunda önemli çalışmalar yürüttükleri gözlemlenmektedir. Bu çalışmalar temelinde entegrasyon fikriyle doğan bir oluşumun içinde bu felsefeye uymayan çatlaklar oluşturmaya başlamıştır ve kendinden bağımsız bir öteki anlayışını daha net hatlarla çizmeye başlamıştır. Ötekinin kimliğini bir tehdit unsuru olarak gören bu anlayış bu ülkelerdeki kamuoyu algısını da değişime uğratmaktadır. Türkiye'nin Birliğe üyeliği konusundaki kamuoyu algısının daha olumsuz bir havaya bürünmesinin bir nedeni de Türkiye'nin yaratılan bu öteki ve tehdit oluşturan alana dair algının yayılmasına dönük çabadır.

Türkiye'nin çok uzun yıllar boyunca Birliğe üye olamamasında yıllardır önem verilmeyen Avrupa Birliği'ndeki kamuoyu algısının yarattığı etki 21. yüzyılın ikinci on yılında başköşedeki yerini almış durumdadır. Türkiye'nin Birliğe dâhil olmasına dönük olumsuz algılar kültürel ve sembolik bağlamda devam etmektedir. Bunun yanında kamuoyunun algıları Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin dâhil olma sürecindeki gibi hazmetme kapasitesi gibi gerekçelerin yanı sıra Avrupalılığın müşterek kimliğine uymama ve ötekileştirme gibi gerekçeler de eklendi. Ortak değerlere ve çıkarlara sahip olunmadığı algısı Türkiye'nin mevcut ilişkilerine dönük kamu-

oyu algısında da gözlemlenmektedir. Ocak ayında Fransız lider Macron'un Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'la yapmış olduğu görüşmenin ardından yaptığı açıklamalar ve Birliğin ortak değerlerine yaptığı vurgu da bu gözlemin siyasal alana birincil düzeyde yaptığı etkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Yine bu görüşmenin sonunda Macron'un Türkiye'ye farklı bir ortaklık zemininde ilerlemeyi teklif etmesi ve yeni müzakere fasıllarının açılmasının çok uzaklarda bir ihtimal olduğunu vurgulaması da Türkiye'nin mevcut kimliğinin Avrupa Birliği üye ülkeleri tarafından kendilerine uyumlu algılanmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Hiç kuşkusuz ki kimlik oluşumu iç ve dış birtakım faktörlerin etkisiyle şekillenmektedir. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin kamuoyundaki Türkiye'nin üyeliğine dönük algı da bu faktörlerden biridir. Birliğe üye ülkelerdeki halkların da Türkiye'nin üyeliğine atfettiği anlam zaman içinde değişime uğramıştır. Türkiye'nin üyeliğine dönük algının olumsuzluğu gittikçe daha çok kimliksel düzeye kaymış, kamuoyunun Türkiye'ye yüklediği olumsuz anlam Türkiye'nin Birliğin değerlerine sahip olmadığı yönünde artmıştır. Değişime uğrayan algının odak noktası Türkiye'nin Birliğe üyelik için gerekli normları gerçekleştirmek için yeterli motivasyona sahip olmadığı ve mevcut yapısıyla ileride bu normları gerçekleştirmek için girişimde bulunmayacağıdır. Türkiye'nin bu normlara uymasının beraberinde Birliğin çıkarlarında da ortak bir noktaya geleceği kabulünü içinde barındıran bu anlayış Birliğin çıkarlarıyla kamuoyu algısının birbiriyle ilintili ve birbirini oluşturduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye'nin gittikçe olumsuzluğu artan kamuoyu algısını değiştirmede ne yapabileceğine dair düşünüldüğünde ise kendisine yüklenen anlamların değişken ve yeniden inşa edilebilir olduğunu vurgulamak gerekir. Birliğin

normlarına daha fazla uyum gösterme konusunda atılacak somut adımlarla Türkiye'nin üyeliğine dönük olumsuz algı yeniden inşa sürecine girebilecektir. Bunun yanında, Keck ve Sikkink'in tanımladığı " bumerang etkisi" (yerel aktörlerin uluslararası aktörler üzerinden iç siyaseti etkilemeleri) da bu algının değişmesine katkıda bulunabilir. Aşırı sağın yükselme pratiğine benzer şekilde Avrupa Birliği'nin içindeki Türkiye'nin üyeliğini isteyen yerel aktivistlerin desteklenmesi ve Türkiye'nin Birliğe üyeliğinin kaçınılmazlığı konusunda Avrupa Birliğindeki kamuoyu algısının değişmesi hususunda etki yaratılmaya çalışılması sağlanabilir. Avrupa Birliği-Türkiye arasındaki ilişkilere yeniden ivme kazandırmanın yolu mevcut algıların yeniden inşa edilmesi ve ilişkilerde farklı anlayışlarla yaklaşması sayesinde gerçekleşebilecektir. Bu ivmenin başlangıç noktası ise Avrupa Birliği'ndeki kamuoyu algısının olumlu şekilde yeniden inşa edilmesidir. Türkiye'nin üyeliğine dönük en olumsuz görüşlerden birine sahip Avusturya'nın dönem başkanlığına gidilen 2018'in ikinci yarısında Avrupalı kamuoyunun gözündeki Türk algısını değiştirmeye yönelik çalışmalarda bulunmak sivil toplum kuruluşlarının ve baskı gruplarının en temel görevi olmalıdır.

Kaynakça

Esen, A.T. (2007, 8 Mayıs). Avrupa Birliği'nin hazmetme kapasitesi ve Türkiye'nin üyeliği: Tanımlar ve yorumlar. Tepav, Erişim adresi (02.05.2018): http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271250278r1539.Avrupa_Birligi__nin_Hazmetme_Kapasitesi_ve_Turkiye__nin_Uyeligi__Tanimlar_ve_Yorumlar.pdf

Lemardeley, R. (2013, February 4). Democratic deficit and public opinion in the EU: A trust issue? Nouvelle Europe, Erişim adresi (01.05.2018): <http://www.nouvelle-europe.eu/en/democratic-deficit-and-public-opinion-eu-trust-issue>

Pieters, J. (2015, December 7). Wilders Denounced Over "Turkey, You are not Welcome Here" Video. NLTIMES, Erişim adresi (03.05.2018): <https://nltimes.nl/2015/12/07/wilders-denounced-turkey-welcome-video>

Rumelili, B., & Cebeci, M. (2015). Theorizing European Identity: Contributions to Constructivist IR debates on Collective Identity. In V. Kaina, I. P. Karolewski, & S. Kuhn (Eds.) *New Approaches and Recent Empirical Evidence* (p. 18). London: Routledge.

Welle, D. (2009, 11 Mayıs). Sarkozy ve Merkel'den imtiyazlı ortaklık önerisi. Deutsche Welle, Erişim adresi (03.05.2018): <http://www.dw.com/tr/sarkozy-ve-merkelden-imtiyazli-C4%B1-ortakli-C4%B1k-C3%B6nerisi/a-4242075>

Yavçan, B. (2017). Avrupa Birliği'nde Türkiye Algıları. İçinde B. Akçay, & S. A. Açıkmeşe (Eds.) *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri* (s. 4). Ankara: Seçkin.

“Popülizm” terimi, 2015 – 2017 Avrupa’da ve ABD’de gerçekleşen seçim kampanyalarında diğer seçime nazaran hiç bu kadar zikredilmemektedir. Avrupa’da son seçimlerde “Popülist” olarak adlandırılan liderler politik fikirlerin niteliğinden daha ziyade “düzen karşıtlığı” bağlamında bu sınıflandırmaya tabi tutuldu. Sağda Fransa’da Marine Le Pen, Hollanda’da Geert Wilder yaygın olarak aşırı sağcı popülist olarak görülürken aynı şekilde Sol’da ise Yunanistan’da SYRIZA lideri Aleksis Çipras, İspanya’da PODEMOS lideri Pablo Iglesias’u ve Birleşik Krallık’ta İşçi Parti lideri Jeremy Corbyn’i görmekteyiz. Söz konusu popülizm rüzgârı etkileri 2017 Almanya seçimlerinde de kendisini göstererek Aşırı Sağ söylemlere sahip Almanya için Alternatif Parti (AfD) ve Aşırı Sol Parti Die Linke beklentinin üzerinden oyunu artırarak federal meclise girmeyi başardı. Bu popülist dönüşüm Almanya siyaseti açısından pek çok belirsizleri de beraberinde getirmektedir. Söz konusu Avrupa’da popülist ve aşırı siyasal eğilimlerin artmasının yarattığı kaygılar, dış politika ve AB ilişkilerine bu eğilimlerin ne yönde dönüşüme neden olacağı tartışmaları ve hiç şüphesiz önümüzdeki dönemlerde Türkiye – AB ilişkilerinde ne gibi dönemeçlere yol açabileceği bu belirsizlerin başında gelmektedir.